

קובץ גליונות

פרשת וירא

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

הר"ר שמעון הכהן ב"ר יהושע אליקים זצ"ל ברכו בבית מרן שר התורה שליט"א

זכות הלימוד בקובץ

לעילוי נשמת ידידינו היקר

הר"ר שמעון הכהן

ב"ר יהושע אליקים זצ"ל ברכו
מליקווד

שזכה לקרבה גדולה ממרן

רשכבה"ג שר התורה

הגר"ח קניבסקי שליט"א

נלב"ע י"ב מר חשון תשפ"א

תנצב"ה

זמני השבת

בחסות:

גיליונות דוד

לגור בבני ברק, לחיות על הפארק!

03-900-9944

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
בני ברק	4:24	5:23	5:58
ירושלים	4:10	5:22	6:01
קרית ספר	4:19	5:23	6:00
בית שמש	4:09	5:23	6:01
אופקים	4:19	5:25	6:00
חיפה	4:16	5:22	5:57

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדרים שבבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

לעילוי נשמת

האשה החשובה צו"ח

מרת לאה מלי ע"ה

בת הרה"ח רבי חיים אורי זצ"ל

תנצב"ה

לכל הקוראים והלומדים החשובים שליט"א

לקראת השנה החדשה הקדישו ע"ג הקבצים את
יקיריכם באחת משבתות השנה, ותזכו להיות שותפים
בזיכוי הרבים הגדול להגדיל תורה ולהאדירה.

• יד ניסן צו	• ו' חשוון נח
• כח ניסן שמיני	• יג חשוון לך לך
• ה אייר תז"מ	• כ חשוון וירא
• יב אייר אחרי	• כז חשוון חיי שרה
• קדושים	• ה כסלו תולדות
• יט אייר אמור	• יב כסלו ויצא
• כו אייר בה"ב	• יט כסלו וישלח
• ד סיון במדבר	• כו כסלו וישב
• יא סיון נשא	• ד טבת מקץ
• יח סיון בהעלתך	• יא טבת ויגש
• כה סיון שלח	• יח טבת ויחי
• ב תמוז קרח	• כה טבת שמות
• ט תמוז חקת	• ג שבט וארא
• טז תמוז בלק	• י שבט בא
• כג תמוז פינחס	• יז שבט בשלח
• אב מטו"מ	• כד שבט יתרו
• ח אב דברים	• א אדר משפטים
• ו אלול שופטים	• ח אדר תרומה
• יג אלול כי תצא	• טו אדר תצוה
• כ אלול כי תבא	• כב אדר כי תשא
• כז אלול נצבים ר"ה	• כט אדר ויה"פ
• ה תשרי וילך יו"כ	• ז ניסן ויקרא

גמ"ח השמל כשר

לשבתות אירוח ונופש

תאורות חרום, פלטות חימום,

מיכלי מים מתקפלים,

מאווררים נטענים וכו'.

טל: 1599-599-907

שלוחה 1 גמ"חים

שלוחה 5 מקומות נופש

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד

הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -

ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן קופות נוספות,

חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכזת-ל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע.ר.

גיליון מס' 404 פרשת וירא
תשפ"א שנה תשיעית

לעילוי נשמת
הר"ר פנחס בן רבי חיים מאיר זצ"ל
(קליין)
נלב"ע ללא שזכה לזש"ק
תנצב"ה

דברי שי"ח

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

עלי שיח

הולך את חכמים יחכם/הרב ישעי' אפשטיין

(הובא לדפוס, ע"י מערכת 'דברי שי"ח' ועל דעתה בלבד)

בארצות הברית, ובעוד מדינות מתקדמות, מקובל בין אנשי עסקים להשקיע הרבה כסף ומחשבה בפריטי הלבוש וחיצוניות. כאשר איש עסקים מגיע לפגישה במכונית שרד יוקרתית, מהסוג הכי מתקדם, לבוש בחליפת יוקרה ועל זרוע ידו ענוד שעון עסקים יוקרתי, כנראה שהוא איש עשיר והגון, וכי כדאי להתעסק איתו. במהלך שנות חייו של ידידי כאח לי, רבי שמעון ז"ל הוא עסק לפרנסתו בתחום המס ושירת לקוחות באמונה. אחד ההשתדלויות שעשה כדי להצליח, הוא ענד לידו, כמקובל, שעון עשירים שעלותו מאתיים וחמישים אלף דולר (\$250,000!!!). כן. מחיר של דירה. יום אחד, כשהגיע לרבינו מרן שליט"א, כדרכו לבוא אחת לכמה שבועות, הוא שאל שאלה אחרי שאלה, ולפתע רבינו מבחין בשעון שעל ידו, ואז העיר לו כי ראוי לגבר שלא לענוד שעון על היד, משום שנראה כמלבוש אשה ואסור משום 'לא ללבש'. באותו שניה, רבי שמעון הסיר את ה'מאתים חמישים אלף דולר' שהיו על יד, והעביר אותם אחר כבוד לכיס. מאז ואילך הם לא חזרו להיות על היד.

הסיפור הזה משקף בעצם את מהותו של ר' שמעון על רגל אחת. ציות מוחלט לדעת תורה. היו לו הרבה תירוצים, הוא יכול היה להסביר כמה זה נחוץ לו, ועוד ועוד, אבל הוא ציית בהחלטה גמורה לדעת תורה.

כך גם היה בכל ענין ודיעה שרבינו אמר לו, אם זה לשנות בפריטי הלבוש, לגדל זקן ארוך, בחינוך הילדים, בכל שאלה וענין, הוא ביקש לשמוע מרבינו את דעתו, בלי לחפש הנחות ותירוצים. נעשה ונשמע.

קשה לי מאוד לדבר עליו, היינו בקשר עמוק כמו אחים. שמחנו יחד בשמחות ובכינו יחד בצער ועגמת נפש שהיו מנת חלקו של ר' שמעון בכל מיני יסורים שבאו עליו.

יכולני לומר בפה מלא כי ר' שמעון היה אהוב וקרוב מאוד מאוד אצל רבינו מרן שליט"א, איני צריך לספר את הידוע.

ראיתי מקרוב חלק מההיקף האדיר של צדקות ומתן בסתר שנתן, בכזו רגישות ואכפתיות, אני מנוע לפי בקשתו עוד בחייו, שביקש תדיר לא לספר, אבל זאת יכולני לומר: עוד הרבה אנשים והרבה זמן ירגישו בחסרונו. צר לי עליך אחי נאמת לי עד מאוד. ת.נ.צ.ב.ה.

יפה שעה של קורת רוח. הר"ר שמעון ז"ל יושב משמאל

פנינים על הפרשה

"ואקחה פת לחם וסעדו לבכם אחר תעברו כי על כן עברתם על עבדכם" (יח, ה)

פרש"י מדוע הדגיש "אחר תעברו"? וכי מה אכפת לו אם ישארו בביתו?

ויש לומר:

איתא בר"ה (י"א א' לדעה אחת, ועין בפנ"י שם) שמעשה זה היה בחג הסוכות. ועין במדרש (במדבר י"ד, ב') שאברהם בנה להם סכה, כדכתיב: 'והשענו תחת העץ', וכנראה היה עץ תלוש הכשר לסכך בו. והנה הלכה היא, הולכי דרכים פטורין מן הסכה, אבל אם הזדמנה לאורח סכה בלי טרח, חייב בסכה (משנ"ב סימן תר"מ סק"מ).

ואם כן זה מה שאמר להם אברהם: והשענו תחת העץ (תשבו בסכה), ואקחה פת לחם וסעדו לבכם (בסכה), אחר תעברו, כי על כן עברתם על עבדכם, כלומר, נזדמנה לכם סכה בלי טרח, לכן תכנסו ותאכלו בסכה! ואחר כך תעברו, ואז תהיו פטורים מסכה כדין הולכי דרכים.

(שבענו מסובך)

אבל יחיד

בהילקח מאיתנו בפתע פתאום ידידנו האהוב רודף צדקה וחסד, אהוב למטה ונחמד למעלה, קידש שם שמים בהליכותיו, יגע בתורה ובדרך ארץ, שזכה להיות מהיושבים ראשונה במלכות,

וקרוב מאוד בצילו של רבינו רשכבה"ג שליט"א

הר"ר שמעון הכהן ברכר

זצ"ל בהר"ר יהושע אליקים ז"ל

אוי רבי שמעון, מי יתן לנו תמורתך

אבל יחיד עשי לך רבבות מנוי וקוראי גליון 'דברי שי"ח' על פטירת אחד מהשותפים הקבועים שהיו לעזר ואחיסמך בהדפסת הגליון, רבות נהנינו מעצותיו המחכימות ודלינו ממעינו המתגבר בעובדות והנהגות מתורת מרן שליט"א

רבבות זכויות צדקה ומעשים טובים, שעשה בחיי חיותו בעולם הזה, ילוו אותו ויגינו עליו, והלך לפניך צדקך, ינוח בשלום על משכבו, ונזכה בקרוב לאור יחד באור החיים בבוא פני מלך משיח צדקנו בב"א

תנחומינו לאלמנה תחי' ולמשפחתו

הרוממה שלא ידעו עוד צער ויגון

המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים ולא תוסיפו לדאבה עוד

המבכה מרה

בשם כל הקוראים החשובים

יצחק גולדשטון

המשיכו והעתירו בתפילה לחיזוקו של רבינו שמריהו יוסף חיים בן פעשא מרים לרפו"ש בתושח"י.

להצטרפות לרשימת מקבלי הגליון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת: divreysiach+subscribe@googlegroups.com

ניתן לתרום ולהקדיש ע"ג הגליון לע"ג, לרפואה ולהצלחה וכד', נשמח לקבל עובדות, הנהגות, ושו"ת מרבינו.

לזכרו של הר"ר שמעון ברכר ז"ל

אל תפרסם!

"אני שולח לך צ'יק בסכום שביקשת, אבל אני מבקש ממך בבקשה לא לפרסם שאני נתתי, וגם לא לכתוב תודה רבה בספר, אם אתה רוצה תוכל לכתוב הנצחה להורים שלי ולהורי אשתי"

את המשפט הזה, שמעו מהנגיד רבי שמעון הכהן ברכר ז"ל מאות מחברי ספרים, עשרות ראשי כוללים שנהנו מידי חודש מתמיכתו, ואלפי איש שנעזרו ממתת ידו, בהוצאות שונות שהיו מנת חלקם.

מידי יום, פלט מכשיר הפקס בביתו של ר' שמעון שבליקווד, מאות (!!) מכתבי בקשה לעזרה, וכמעט כולם נענו בסכומים נאים. לא לפני שהוא היה בודק כל מקרה לגופו, וכמובן היה בודק ומברר אם יהודי זה אכן מקרב אנ"ש ולא חלילה משדות זרים.

לא אשכח שיום אחד הגעתי לרחוב רשב"ם, ואני רואה את ר' שמעון מגיע מולי מהורהר, והוא מספר לי, כמסיח את צרתו, שכעת הוא שאל את מרן שליט"א על דברי הרשב"א המפורסמים הכותב כי נכון לפרסם את הנודב צדקה כדי שממנו יראו וילמדו לתרום,

והמשיך ר' שמעון להיות ואני בורח מפרסום, שאלתי את רבינו, האם לפי הרשב"א אני לא נוהג טוב, ועלי לשנות את מנהגי, ומרן שליט"א השיב שאפשר לנהוג כדברי הרשב"א, ואני מתחבט מה הוא מתכוין והאם עלי להתחיל לפרסם כל צדקה שלי...

12 שעות טיסה בשביל רבע שעה

קשה עד בלתי אפשרי לכתוב על אהובנו וידידנו ידיד אמת ר' שמעון הכהן ברכר זצ"ל, שכל חייו התרחק מכל פרסום וכבוד, ורק ביקש לשבת בפינתו שלו בלי הפרעות. במשך כמעט עשרים שנה היה קרוב מאוד אצל רבינו הגר"ח קניבסקי שליט"א.

לפני שנים רבות הוא התקרב למספר מקובלים וצדיקים בירושלים, אך אט אט נקשרה בנפשו של רבינו הגר"ח, עד שהגיע זמן שהוא היה בא בקביעות אחת לחודש, רק כדי לומר שלום למרן שליט"א.

ניתן לומר עליו בפה מלא כי הוא לא זז צעד ושעל מבלי להיוועץ בו. לא אחת, היה בא לארץ ישראל לביקור בזק של שעות ספורות, רק כדי לשאול שאלה של כמה דקות, לקבל תשובה, ולחזור לחו"ל.

כדי להבין את מדת כניעתו לחכמי הדור, כדאי להביט בקטע הבא

הגיבור שמתכופף

"אבא שלי היה איש חזק מאוד באופי. היה גיבור. הוא לא נבהל מאף אדם, וידע היטב לעמוד על שלו, בעסקים, בהתנהלות של יום יום וגם בין אנשים, הוא לא ויתר על כלום ממה שהוא חשב שכך צריך לעשות, אבל - כשהוא הגיע ועמד לפני גדולי הדור, מרן רבי מיכל יהודה לפקוביץ, מרן רבי חיים קניבסקי, אצלם היה קרוב מאוד, הוא לא הרהר לרגע. כשהם אמרו משהו - כל השאר התבטל כלא היה. אין שני צדדים".

את הדברים לעיל אמר בשעת ההספד לפני מיטתו בבית הכנסת לדרמן, בנו של ר' שמעון ז"ל, הוא גם הוסיף ואמר: אני כילד צעיר, ידעתי שיש לי אבא חזק, אבא גיבור, לא דאגתי, אבא

לא עירב אותנו בשום דבר בעסקים שלו, אף אחד מהילדים לא ידע בכלל, עד לרגע זה, מה שקורה שם, הוא רק ביקש לדעת באיזו סוגיא אנו עוסקים ומה התחדש, בכל הנוגע לפרנסתו, היינו מנותקים, הוא הסתדר מעולה לבד. עד כאן דבריו של הבן.

נוסיף על הדברים: פעם ר' שמעון היה אצל רבינו עם הכובע הרגיל (קנייטש) ורבינו כדרכו העיר לו שילך בכובע עגול, כשהוא יצא מבית רבינו הוא פנה היישר לחנות הכובעים וקנה כובע חדש.

כך גם עשה כשרבינו אמר לו שיקנה דירה בבני ברק, מיד פנה לחפש דירה לקנייה, וכן כשאמר לו שלא יגע בזקנו, הוא לא חיפש תירוצים לנסות להסביר כמה זה נראה משונה בארצות הברית, אלא מאותו רגע הוא לא נגע בזקן.

הגר"ר שלמה קניבסקי בן רבינו שליט"א סיפר שפעם סח לו ר' שמעון כשהחל זקנו לצמוח, שהוא מאוד חשש מה יגיב על כך שותפו הגוי, והנה, להפתעתו, באחד הימים אומר לו הגוי, עד היום היית נראה סתם אמרקאי, עכשיו אתה נראה יהודי...

ר' שמעון ז"ל עם להבחל"ח רבינו שליט"א

ספר תורה וספר תהילים

"איך זכית לכזה קירבה? היו שואלים לא פעם נכדי רבינו שליט"א, את ר' שמעון.

הוא היה משיב כי בעצמו אינו יודע, אבל בני המשפחה כולם, ידעו איך זה התחיל. לרבינו שליט"א יש ספר תורה פרטי אותו כתב בכספו על ידי סופר ירא שמים. עברו שנים רבות, ויום אחד (בערך בשנת תשס"ט) הציע חתן רבינו ר' יהושע צביון, שרבינו יכתוב ספר תורה חדש, עם הידורים רבים יותר שנתווספו במשך השנים. הוא הציע את המצוה לידידו האמרקאי הצעיר ר' שמעון ברכר ור' ראובן שרון, והם הסכימו על כך בשמחה.

ואכן סופר ירא שמים ייגע בכתיבת ספר תורה מהודר מאוד, ובשמחת הכנסת ספר תורה היה רבינו מאושר מאוד, השמחה התקיימה באולם אירועים ושני התורמים ישבו לצידו,

רבינו מברך 'שהחיינו' בהכנסת ספר התורה שתרם ר' שמעון (משמאל) ור' ראובן שרון (מתוך רב המכר: אלא ארבע אמות).

מאז נקשרה נפשו של ר' שמעון בנפש רבינו, ומספר שנים אחרי זה 'מצוה גוררת מצוה' הוא גם תרם ספר תהילים כתוב בכתב נאה על גבי קלף, לכבוד רבינו שליט"א, וגם אז נערכה

מסיבת סיום לגומרה של תורה.

ספר תהילים זה הוא מהבודדים בעולם הכתוב על גבי קלף.

מתאבק בעפר רגליהם. ר' שמעון כותב כל הגה שיוצא בשעת הלימוד של רבינו עם גיסו הגר"י זילברשטין.

דובר אמת בלבבו

לבד ממעלותיו של ר' שמעון כנותן צדקה אגדי, הרבה יותר מחומש מהרווחים, שעל זה בלבד ראוי לייחד פרק לזכרו, היה איש ישר ואמיתי, שהתרחק משקר מאוד, כלשון הפסוק מדבר שקר תרחק. בשעת ההספדים סיפר אחד מבניו שבמסגרת עבודות כיועץ מס, הייתה תקופה שרשות הפיקוח ומס הכנסה של ארצות הברית עקבה בדקדוק מאוד על כל אלו שעסקו בכך, ואצל כולם מצאו מעילות שונות ודברים שנעשו שלא כחוק, והיה רק עסק אחד שניהל רישום מדויקדק ולא הצליחו למצוא אצלו שום עבירה חוקית או רמאות כלפי הממשלה. היה זה ר' שמעון, שלא עלה על דעתו להתחכם ולנסות לרמות.

רבינו שליט"א קירב את ר' שמעון קירבה יתירה, כי שאל באמת, והתכוין לשאול על מנת לעשות. הוא הכיר בו כי כוונתו אמת.

ר' שמעון בכותל המערבי, ממנו לא זזה שכינה

היד רושמת

בחמישים ושש שנותיו הספיק המנוח ז"ל הרבה מאוד.

מהיום הראשון בו הכיר את רבינו שליט"א, הוא השכיל להקליט ולרשום כל הגה היוצא מפיו. בכיסו היה תדיר מכשיר הקלטה כדי לא להפסיד אף הגה, ומכיון שהיה איש טרוד מאוד הוא שילם מכספו לאברך תלמיד חכם שירשום את כל השאלות והתשובות, מהם הוא כבר הכין שלושה כרכים מוכנים להדפסה, אלא שחשש שאולי יצא תקלה ולכן השאיר אותם אצלו, ולא אבה לפרסמם.

בספרים אלו, מתגלה ר' שמעון האחר, לא זה שמוכר לציבור כגביר... שם הוא מופיע כאיש המדקדק בהלכה, במאות שאלות על תפילה, שבת, מועדים, וגם יורה דעה ואבן העזר הוא חקר ושאל כל דבר את רבינו, ביקש לדעת מה נכון לנהוג לכתחילה ומה דיעבד.

מעניין, כי בהתאם להנהגת רבינו, הקפיד ר' שמעון על תפילה כותיקין, ומכיון שבחו"ל אין האשכנזים נושאים כפים, היה הולך לבית כנסת ספרדי כדי לישא שם כפים כל בוקר - גם זה על פי מה ששמע מרבינו.

ר' שמעון בשנת תשע"ד במחיצת רבינו, כשבכיס החליפה מבצבץ מכשיר הקלטה

טרם יקראו אני אענה

אחד המעלות היחודיות, ונדמה כי אין רבים שמצטיינים בהם, היה האופן בו חילק ר' שמעון את כספי הצדקה. היו לו כמה עשרות (ואולי מאות) מוסדות להם היה נותן תרומה שנתית בסכום נאה, ולא היה כל צורך 'להזכיר' לו. הוא ניהל יומן שנה מדוקדק, וכל שנה באותו תאריך, היה מתקשר למנהל המוסד, ומבשר לו שהוא עושה העברה בנקאית ומעביר את הסכום הקבוע לטובת הישיבה או המוסד ההוא.

בכלל, כשהיו כל מיני נעזרים ונזקקים להודות לו על תרומתו, היה מבטל באחת, ואומר, אל תדבר על זה בכלל, העיקר שיהיה לך טוב. והוא באמת התכוין לכל מילה.

צדק לפניו יהלך

בשבועות האחרונים בהם שכב ר' שמעון על מיטת חוליו, טרח ועמל ידיד נפשו הגאון ר' יהושע צביון שליט"א בעצרות תפילה עבורו והוסיף לו זכויות. בדברים שנשא לפני מיטתו הוא אמר בבכי 'ר' שמעון, אנו יודעים כי שום דבר לא הולך לריק, טרחנו השתדלנו מה שאפשר לעשות, אבל כבר נגזרה הגזירה, ובודאי תיהנה בשמים מכל אותם זכויות ותפילות שעשו עבורך'.

במחיצת רשכבה"ג מרן הגראי"ל שטיינמן. מימין, ידיד נפשו הגר"ר יהושע צביון שליט"א

עתיר זכויות ומעשים טובים, בחדר שבין אדם למקום ובין אדם לחבירו ניצב ועומד ר' שמעון לפני בית דין של מעלה. אין ספק, כי כל אלו יעמדו לימינו, ויסללו לו את הדרך.

עם זאת, אנו יודעים כי י"א חודשי הדין אינם קלים בכלל. וכהכרת הטוב מיוחדת שיש לנו באופן אישי כלפי ר' שמעון, אנו מבקשים להציע כי לכל הפחות בתוך אבלות השלושים יום, מי מקוראנו שנעזר בגליון, יעשה נחת לנשמתו וילמד משנה לטובתו.

וכבר אמר רבינו שליט"א, כי הלומד לעלוי נשמת אחר אינו מפסיד מכך זכויות, ואדרבה מרויח חסד אמיתי של אמת.

והי רצון שנזכה לקיום הנבואה בילע המות לנצח ומחה ה' אלוקים דמעה מעל כל פנים, וינחם ויעודד את משפחתו שבורת הלב, ואלמנתו היקרה, בעל הנחמות ינחם אותם בתוך שאר אבלי ישראל.

הגאון הגדול ר' משה הלל הירש שליט"א מספיד בשעת הלוייה

בהלויתו שהתקיימה בעירו 'ליקווד'

כתבי תלמידים

עובדות והנהגות, פנינים ומעשה רב עם הלכות ודינים שנכתבו ממקור ראשון על ידי מקורבי תלמידי רבינו מרן שליט"א

טור זה נכתב על ידי

הרה"ג ר' אהרן הלוי גרנדש שליט"א - זכרון יעקב (רשימה ג)
הערה: הדברים נכתבים לגיליון 'דברי שיח' בלי סדר מיוחד, כפי מה שעולה בשעת הזכרון יב. הנה אודות הספר שחיברתי בס"ד 'תשובות הגר"ח' אספר דבר מעניין, כי בעמוד השער כתוב שחיברו אהרן הלוי גרנדש, משום שפעם מרן שליט"א אמר [לי] שנכתוב את שם השבט כדי שהמסורת תעבור מדור לדור כראוי, יג. פעם סייעתי לאיזה אברך לעבור דירה עקב חובות שהיו לו, ונתייעצתי אז בשבילו עם מרן שליט"א [היה זה לפני כעשרים שנה], ובסוף הוא מכר דירתו אבל לא מצא עדיין דירה לשכור, והנני זוכר שיצאתי אז מביה"כ"נ לדרמן אחר שחרית, ומרן שליט"א חזר מביקורו אצל אחותו הרבנית ברזם תלית"א, והלך לבדו מבלי שום מלווה, וכשמרן שליט"א ראה אותי שאל אותי מה קורה עם אותו אברך, ואמרתי שהוא ב"ה הצליח למכור הדירה אבל הוא לא יודע להיכן ילך לגור כי עדיין לא מצא דירה לשכירות, ושצריך ברכה שימצא בקלות, אז אמר לי מרן שליט"א: לא טוב הוא עשה, קודם היה צריך למצוא דירה ורק אחר כך למכור.

יד. בהיותי בן 17, שלחתי למרן שליט"א מכתב ארוך עם הרבה שאלות, ומרן שליט"א כתב לי שכשאהי' בב"ב אכנס אליו, והגעתי למרן שליט"א במוצאי שבת, וכשהגיע התור שלי, הבאתי את זה למרן שליט"א, ואמר לי שזה ארוך ושצריך לזה יותר זמן ושאכנס חזרה לביתו [אז מרן שליט"א קיבל בכניסה לבית במדרגות למעלה], וכשנגמרו האנשים מרן שליט"א סגר הדלת [היה זה כבר 12 בלילה], ואמר לי בוא איתי, ונכנסנו לבפנים הבית ומרן שליט"א התחיל לעלות לקומה השלישית [שהיה זה אז די חדש],

ומרן שליט"א התיישב עם 2 הדפים עמוסים בשאלות, ואני עמדתי, פתאום מיד בתחילת עיונו של מרן שליט"א בשאלות, הוא אמר לי בזה הלשון: מה אני יושב ואתה תעמוד? בא קח כסא תביא לפה ותשב! וראיתי אז מה הוא מידות של גדול אמיתי שעומד לפניו בחור צעיר ומרגיש כביכול שלא בנוח שהבחור עומד והוא יושב ויש ללמוד מזה הרבה מאד מאד מוסר השכל, וכך ישבתי עם מרן שליט"א לבדו בסמוך אליו ממש כשהנני יושב לצד שממולו, כעשרים דקות, וענה לי שאלה אחר שאלה.

טו. וזכורני שא' השאלות היו איך צ"ל בברוך שאמר האם בפי עמו או בפה עמו? ומרן שליט"א אמר לי באיזה סידור כתוב בפה? ואמרתי שבסידור אשכול מובא שהמג"א אומר לומר בפה, ואמר לי להביא לו סידור קטן של אשכול שהיה מונח באיזה מדף שם, ובדק ואמר לי נכון, ולמה אני אומר בפי? אז אמר לי להביא לו משנה ברורה ופתח המשנ"ב וראה שמביא את המג"א, וכמדומה שמרן שליט"א אמר 'טוב, ממחר נשנה בעז"ר', ואמר לי יישר כח על זה.

טז. זכורני שבפעם הראשונה שמרן שליט"א אמר לי להוציא ספר מהארון ספרים כשרצה לעיין על איזה שאלה ששאלנו, כשגמר לעיין בזה אמר לי שמיד שגומרים להשתמש בספר צריך להחזירו לארון הספרים ולא להשאירו מונח סתם כך בחוץ.

יז. קודם ברית של בני נ"י שהיה ביום א' דראש השנה לפני 12 שנים, עליתי למרן שליט"א ושאלתי אותו איפה כתוב שהמשתתפים בברית מילה יש להם מחילת עוונות? ופתח לי תוספות בפסחים ק"ד א' כמדומה למעלה בתחילת העמוד שמביאים מדרש שמי שאוכל מסעודת ברית מילה ניצל מדינה של גהינם [יעו"ש בגמ' בעמוד שלפני ובתוס' שם], ומרן שליט"א הוסיף ואמר שלנו אין את המדרש הזה ורק בתוס' זה נמצא. כמו כן הלך עם כסאו לארון הספרים והוציא משם מדרש תנחומא קטן והראה לי שמי שמהול אברהם אבינו מוציא מהגיהנם או שלא נותן שיכניסוהו.

יח. עכשיו אכתוב סיפור שאני יודע ממקור ראשון ממש, ואין בו שום גוזמא. היה תלמיד א' מתלמידי רבינו שרשם למרן שליט"א מכתב קטן, בו הוא מבקש ממנו לזכות להיות עמו במחיצתו בעולם הבא, כידיע שכן היה אצל איזה תלמיד מרן הח"ח זיע"א, מרן שליט"א קרא את הפתק, והרהר קמעא ואמר, כשעיניו הקדושות כלפי מעלה, בכזו ענווה שאין לשער ואין לתאר כלל וכלל עלי גליון בזה הלשון: מי יודע מה יהיה איתי למעלה? (וכמדומה שחזר על זה פעמיים). וחשב עוד ואמר: ה' ירחם. והרהר שוב קמעא ואמר: ה' ירחם. ושוב הרהר קמעא ואמר: ה' ירחם. [כך שלושה פעמים], והרהר שוב ואמר למבקש: [תתפלל ו]תבקש להיות עם צדיקים. עד כאן. וזהו נורא נוראות ודי למבין.

אור חדש

ידידינו ומכובדנו הרה"ג רבי שמואל דוד הכהן פרידמן שליט"א מפציע בשמי עולם הספר, עם כרך חדש של תשובות שנענה ממרן רבינו הגר"ח שליט"א, על סדר הירושלמי.

הספר, הנדיר מאוד מסוגו, הן בכך שהוא נסוב כולו על תלמוד ירושלמי מסכת אחר מסכת, וכידוע, אין הרבה בקיאים בתלמוד זה, והן בתשובות שזכה לקבל בחיבות מיוחדת והארת פנים ממרן שליט"א.

זה כבר שנים רבות שזוכה ידידינו הרה"ג הנ"ל לבוא ולצאת בשולחנו של רבינו שליט"א, ולא זו אף זו, שעלתה בידו לרשום את הדברים שזכה לשמוע ולראות בצילו של מרן שליט"א. בחלקו האחרון של הספר מצרף הרב המחבר עוד מאות תשובות שקיבל ממרן שליט"א בשאר חלקי תורה, הלכה ואגדה, מוסר ויראת שמים.

*

נזכיר פנינה אחת, בו הוא מקשה לפני רבינו אודות אימרת הירושלמי בתענית פ"א, ה"א, אילו היו ישראל עושין תשובה ביום אחד מיד היה בן דוד בא, ושאל הרש"ד, והלא יש יום שישראל עושין תשובה... ביום כיפור... ולמה לא בא בן דוד, וענה לו רבינו שאמנם עושין תשובה אך אין זה תשובה גמורה.

*

את הספר, היוצא לאור בשלב זה במתכונת פנימית, לא ניתן עדיין להשיג, אך הרב המחבר נענה לבקשתנו ונהג בנו טובת עין מיוחדת כשהסכים כי קוראי והוגי גליון 'דברי שיח' יכולים לשלוח בקשה מיוחדת ולקבל אותו בדוא"ל.

נא לשלוח בקשה במייל לכתובת:

ig0533145900@gmail.com

ונשתדל לשלוח בעז"ה.

ש"ת בעיני הפרשה

ש. יש לשאול בקיום המצוה של והלכת בדרכיו, האם אדם שהלך לבקר את החולה ולא מצאו בביתו קיים מצוה זו.

ת. קיים גם ביקור חולים כמש"כ הרא"ש. ש. המכניס עני לביתו מקיים מצות הכנסת אורחים או מצות צדקה או מקיים שניהם.

ת. שניהם.

ש. האם מצוות ליווי האורח שייך בזמננו.

ת. כן.

ש. תינוק שלא הגיע לחינוך ומברך, האם מותר לענות אמן אחר ברכתו או שזה אמן לבטלה.

ת. מותר כדי לחנכו באמן.

ש. איזה סעודה יותר חשובה של הברית מילה או סעודת השלישי למילה, ומהיכן ניתן להוכיח זאת.

ת. חביבה מצוה בשעתה.

(שמחת מרדכי)

ליצירת קשר: ig0533145900@gmail.com

רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

053-3145900 077-2092005

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובהיפוש 'דברי שיח', או בטלפון:

נדרים פלוס 03-7630585 שלוחה-1586

קהילות 073-2757000 שלוחה-4310

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• שיחת רבינו מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א •

שבה 'זכה' לקבל את התורה, ומזה נמשך עד היום שכל התורה שלנו היא ממשה רבינו. וזהו הזכות של חסד עם אהבת חסד.

ומצינו עוד בגמרא (סוכה מט, ב) מאי דכתיב פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה וכי יש תורה של חסד ויש תורה שאינה של חסד? אלא תורה ללמדה זו היא תורה של חסד, שלא ללמדה זו היא תורה שאינה של חסד, ע"כ, והיינו שיש הבדל בין תורה שאדם לומד בעצמו לתורה שמלמד לאחרים, וכשמלמד לאחרים ועושה חסד עם תורה, זה נקרא תורת חסד, והיא תורה אחרת לגמרי, כי יש בזה גם אהבת חסד ואהבת הבריות.

ואמנם ואהבת לרעך כמוך זו מצות עשה, אבל לא כולם מקיימים אותה כמו שצריך. וזה שייך, אך לא כולם במדרגה הזו. ורבי עקיבא אמר שזה כלל גדול בתורה (ירושלמי נדרים ט, ד) אבל זה לא כל כך פשוט ולא כל כך קל. ובפרט כמו שכתב המסילת ישרים בפרק י"א שצריך להיות 'כמוך ממשי' – זו מדרגה, לכן **כלל שהאדם הוא יותר במדרגה הזו של חסד, כך התורה שלו היא תורה אחרת, במדרגה אחרת של תורה!**

ובמדרש (שמות רבה שם) אמרו גם על דוד המלך: "השם צדיק יבחן וכו'" בדק לדוד בצאן ומצאו רועה יפה שנאמר וייקחהו ממכלאות צאן וכו', היה מונע הגדולים מפני הקטנים והיה מוציא הקטנים לרעות כדי שירעו עשב הרך, ואחר כך מוציא הזקנים כדי שירעו עשב הבינוני, ואחר כך מוציא הבחורים שיהיו אוכלין עשב הקשה. אמר הקב"ה מי שהוא יודע לרעות הצאן איש לפי כוחו יבוא וירעה בעמי, הדא הוא דכתיב מאחר עלות הביאו לרעות ביעקב עמו ובישראל נחלתו, ע"כ. והיינו שגם דוד המלך זכה להיות מלך ישראל בזכות שהיה מרחם על הצאן, ובוהא ראה הקב"ה שהוא יוכל להיות מלך טוב וירחם על כל אחד ואחד מעם ישראל.

השתדלות להיות מזכה הרבים – טעות

ומבואר כי זיכוי הרבים הוא רק על ידי זכויות קודמות, כמו שאמרו משה זכה וזיכה את הרבים, ובאמת משה רבינו גם היה **חייב** לזכות את הרבים, כי הוא קיבל תורה מסיני כדי ללמדה, וכמו שאמר (דברים ד, יד) ואותי ציווה השם בעת ההיא ללמד אתכם חוקים ומשפטים, היינו שהיה לו ציווי על זה, ומכוח הציווי זיכה את הרבים, ואלמלא הציווי הוא לא היה יכול, רק הציווי נתן לו את הכוח לזיכוי הרבים, וזה היה בזכות החסד והמידות הטובות שהיו לו, שבזכותם נתן לו הקב"ה את הציווי.

והכלל, זיכוי הרבים שייך רק על ידי זכויות, ועל ידי הזכויות מקבלים מן השמים את הזיכוי הרבים, אך בלי זכויות לא שייך לזכות את הרבים, **ויש הרבה שטויעס ולא מבינים את זה**, ורוצים ועושים השתדלות להיות מזכי הרבים, ולא מבינים שצריך זכויות לזה, ואין זה בדרך הטבע אלא רק עם זכויות, וכפי שהזכרנו ממשה רבינו שהיו לו זכויות קודמות של מידות טובות, ובזכות זה נתנו לו **מן השמים** זיכוי הרבים, ואז הוא כבר היה חייב בזה, וקיבל אפשרות וגם חיוב של זיכוי הרבים.

ולא שייך 'השתדלות' להיות מזכה הרבים, אלא אם יש זכויות מקבלים מן השמים זיכוי הרבים, ואם אין זכויות לא יעזור השתדלות! וזהו דבר שלא כולם מבינים את זה, אך אם ישימו לב, גם אני שמתי לב וזה בדוק ומנוסה, כל מזכוי הרבים הידועים, לא ביקשו ולא השתדלו בשביל זה, אלא אחרים ביקשו מהם, **והאדם צריך רק לעשות מה שהוא חייב, ואז כבר יש לו זכויות, ומן השמים כבר נותנים לו זיכוי הרבים**, ונותנים לו גם 'שעבוד' לזיכוי הרבים, ומשעבדים אותו לזה, מן השמים, בלי השתדלות!

אופנים של זיכוי הרבים

והנה זיכוי הרבים יש בכמה עניינים: עיקר זיכוי הרבים הוא בתורה, בהרצת תורה, ויש הרבה אופני הרצת תורה, כגון לאברכים, ולבחורים,

משה זכה וזיכה את הרבים

שינוי באבות (ה, יח) משה זכה וזיכה את הרבים זכות הרבים תלוי בו. ונאמרו בזה שלושה דברים: זכה – וזיכה את הרבים – זכות הרבים תלוי בו. **זכה** היינו שהיו לו זכויות קודמות, לפני שקיבל תורה מסיני. כי כדי להיות מקבל התורה צריך זכויות. ולא מפורש במשנה מה הן הזכויות הקודמות שהיו לו. ואחר כך **זיכה את הרבים**, היינו שעל ידי הזכויות שהיו לו, הוא קיבל ולימד תורה, וזהו זיכה את הרבים, שכל התורה שיש לנו היום, תורה שבכתב ותורה שבעל פה, הכל קיבלנו ממשה רבינו.

ועל זה אמרו **זכות הרבים תלוי בו**, היינו שכל המעשים הטובים שעושים הרבים, שעוסקים בתורה ומקיימים תרי"ג מצוות עד סוף כל הדורות, זה שייך למשה רבינו ונוקף לזכותו כאילו שהוא עשה אותם, מה שאנחנו עושים, ומה שכל כלל ישראל עשה כל הדורות, אמנם כלל ישראל הם העושים, אבל זה שייך גם למשה רבינו, ונקרא שגם הוא עושה את זה, וכמו שיש שכר עולם הבא למי שעושה בעצמו, כך גם למשה רבינו, מכיוון שהוא המשפיע שגם שיעשו את זה, יש לו גם כן אותו השכר.

והרי מזמן משה רבינו עד עכשיו, כל המעשים הטובים של כלל ישראל זה מיליונים ומיליארדים, אנשים ונשים, צעירים ומבוגרים שעשו מעשים טובים, וכל זה שייך למשה רבינו ונחשב שהוא עשה! וגם מה שיעשו עוד, כל המעשים הטובים שיעשו כלל ישראל בעתיד, ייחשבו גם כן שמשה רבינו עושה אותם, בגלל שהוא הגורם, שזיכה את הרבים בזה.

ואמנם הרי משה רבינו כבר יש לו עולם הבא שאין לשער, ואם כן לכאורה מה שייך להוסיף לו עוד עולם הבא?

אבל האמת היא ששייך עוד, כי תענוגי העולם הבא הם דבר שאין לנו מושג מהו, ואין לנו מושג עד כמה שזה יכול להיות עוד ועוד בלי גבול ושיעור, וכן אמרו בגמרא (ברכות ד, ב) על הפסוק עין לא ראתה אלוקים וזולתך שאפילו הנביאים לא היה להם מושג מהו העולם הבא, ואמנם יודעים שזה תענוג, אבל מהו התענוג ואיזה מין תענוג לא יודעים, ויש רק מעין העולם הבא, כמו שאמרו (ברכות נ, ב) שבת מעין עולם הבא, ועוד דברים, אבל זה רק 'מעין', ואילו העולם הבא ממש אין לנו מושג מהו. לכן למרות שכבר יש למשה רבינו עולם הבא שאין לשער, עדיין אפשר להוסיף על זה, וכל הזמן נוספים לו עוד ועוד תענוגים ותענוגים בלי סוף.

הזכות המביאה לזיכוי הרבים

אכן ההקדמה לכל זה היא כמו שאמרו 'משה זכה' – שהיו לו זכויות קודמות, ורק אחר כך 'זיכה את הרבים', וקיבל סייעתא דשמיא לקבלת התורה בזכות הזכויות הקודמות שהיו לו. ויש להתבונן במה זכה משה רבינו ומה הן הזכויות שהיו לו לפני קבלת התורה.

הנה דבר אחד מפורש במדרש (שמות רבה ב, ב) על הפסוק ומשה היה רועה את צאן יתרו וגו' אחר המדבר וגו' – אמרו רבותינו, כשהיה משה רבינו רועה צאנו של יתרו במדבר, ברח ממנו גדי, ורץ אחריו עד שהגיע לחסית, כיון שהגיע לחסית נזדמנה לו ברכה של מים ועמד הגדי לשתות, כיון שהגיע משה אצלו, אמר אני לא הייתי יודע שרץ היית מפני צמא, עייף אתה, הרכיבו על כתפו והיה מהלך. אמר הקב"ה, יש לך רחמים לנהוג צאנו של בשר ודם כך חייך אתה תרעה צאני ישראל, ע"כ. והיינו שבזכות מידת הרחמים שהייתה לו, זכה להנהיג את כלל ישראל ולקבל תורה מסיני.

ורואים בזה את הענין של מידת הרחמים ואהבת הבריות, וכמו שאמרו בגמרא (ב"מ פה, א) ורחמיו על כל מעשיו – לרחם לא רק על אנשים, אלא אפילו על ברואים, על בעלי חיים, **והאופי הזה של מידת הרחמים, להרגיש את השני ולהיטיב לו, אפילו לבעל חי, מתוך הרגשה כזו של רחמים, זה הזכות לקבלת התורה מסיני**, וזו הייתה הזכות הראשונה של משה רבינו

השפעת אהבת התורה בדורנו

ויש מזכי הרבים בעלי השפעה עצומה, כמו למשל מרן הרב מפוניבז' זצ"ל, שהשפיע ועשה מהפכה שאין לתאר, פה בארץ ואולי גם בחוץ לארץ, אין לכם מושג מה שהיה לפני שהוא הגיע ואחרי שהוא הגיע, איך נשתנה כבוד התורה, ובימינו ברוך השם כבר מבינים את חשיבות לומדי התורה, ורוצים להשתדך רק עם בן ישיבה, ומי שאינו לומד בישיבה קשה לו למצוא שידוך, אבל בזמנו היה הפוך, שחיפשו מי שיש לו מקצוע ומרוויח, ולא החשיבו את לומדי התורה, והרב הגיע ועשה מהפכה בזה, והשפיע כבוד התורה, שמחשיבים ומכבדים לומדי התורה.

וגם באמריקה, כשהגיע מרן הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל, הוא השפיע אהבת תורה, והפך את אמריקה, שרוצים ללמוד ולהיות בני תורה, ואמנם כבר קודם היו שם ישיבות, אבל לא כל כך כמו שהיה כשרבי אהרן הגיע, והוא השפיע השפעה כזו. זהו כוח השפעתו של בעל תורה אמיתי.

מעלת מרובים העושים את התורה

ויש עוד ענין שכתוב בפרשת בחוקתי (ויקרא כו, ח) ורדפו מכם חמישה מאה ומאה מכם רבבה ירדפו, ופירש רש"י "וכי כך הוא החשבון, והלא לא היה צריך לומר אלא מאה מכם שני אלפים ירדפו" – כי הרי חמישה מאה היינו שכל אחד מנצח עשרים, חמישה כנגד מאה, ואילו מאה רבבה היינו שכל אחד מנצח מאה, ואין החשבון מתאים, ולפי החשבון היה צריך להיות שמאה ירדפו שני אלפים, שזהו אחד כנגד עשרים.

"אלא אינו דומה מועטין העושים את התורה למרובין העושים את התורה", היינו שכאשר יש מרובים שעושים את התורה, אזי הזכויות של כל אחד מהציבור יותר גדולות. ואם יש רק חמישה שעושים את התורה אזי לכל אחד מהם יש זכויות לנצח רק עשרים, אבל אם יש מאה, שהם מרובים העושים את התורה, אזי היחס הוא אחרת לגמרי, וכל אחד מהם מנצח מאה, כי זה כוח אחר עם זכויות אחרות לגמרי, ואין זה כפי הזכויות של חמישה שמנצחים פי עשרים, אלא הרבה יותר! כי ציבור זה משהו אחר, וכל מה שהציבור יותר גדול אין לשער את הזכויות שבו.

וממילא, מי שהוא מזכה הרבים הרי הוא גורם שיהיו מרובים העושים והוא העושה את זה! וכשמשפיע על המאה הוא משפיע על רבבה, כי כוח הציבור נכפל ונכפל. לכן אין לשער מה זה זיכוי הרבים.

זכויות הציבור – ידיעת ערך המעשים

וכאמור כל אחד בהנהגתו הרי הוא מזכה את הסביבה שלו, וזה זכויות עצומות, וברוך השם הרי הציבור מתנהגים לפי התורה, והציבור היום יותר גדול ממה שהיה בעבר, ומקבלים בזה זכויות של מרובים העושים, שאין לשער את הזכויות שבו. אשרינו מה טוב חלקנו!

וכבר כתב המסילת ישרים (פרק ג) שאדם צריך לדעת את ערך המעשים הטובים שהוא עושה, כי זה נותן חיזוק וכוח ומרץ להמשיך במעשים הטובים. והרי כולנו בעלי מעשים טובים, שעושים את מה שהתורה דורשת מאיתנו, כל אחד לפי כוחו, ומי שעושה מה שבכוחו זהו שלמות האדם, וברוך השם יש ציבור שעושים כן, ואין לשער את הזכויות שיש לציבור, שהם מרובים העושים, וכל אחד מזכה מאה ורבבה.

ועלינו לשמוח בזה שאנו יכולים להמשיך במעשים הטובים ולהיות מזכי הרבים, ויש סייעתא דשמיא לזה, כי הרי כדי להיות מזכי הרבים צריכים זכויות, וברוך השם יש סייעתא דשמיא גם לזכויות, יש סייעתא דשמיא ליזכה, והציבור הנם בעלי מידות טובות, אשרינו מה טוב חלקנו. יהי רצון שזוכה לסייעתא דשמיא בזיכוי הרבים.

לישיבה גדולה או לישיבה קטנה, או לחידר, שזהו גם כן זיכוי הרבים, ואפילו ללמד אל"ף בי"ת זה זיכוי הרבים, ורבי שמלמד ילדים אל"ף בי"ת הוא מזכה הרבים, כי זה גם תורה, והוא מלמד תורה, והרי זה גם היסוד שמכוחו יוכלו אחר כך ללמוד ולעסוק בתורה כל החיים, והמלמד אל"ף בי"ת הוא מזכה הרבים לפי דרגתו, ואם הוא שייך ליותר מזה ויתחיל באל"ף בי"ת, מן השמים יתנו לו אחר כך סייעתא דשמיא לזיכוי הרבים גם ביותר מאל"ף בי"ת, הכל מן השמים ולא בהשתדלות.

וראיתי במציאות, שמי שהוא דבוק בתורה יש לו סייעתא דשמיא לזיכוי הרבים, ובאיזה צורה? יש כל מיני צורות של זיכוי הרבים, כגון באמירת שיעורים, לומר שיעורים לרבים, ולא על ידי השתדלות מצידי, אלא אחרים באים אליו ומבקשים אותו שיאמר להם שיעור.

ויש מי שאינו אומר שיעורים לרבים, אך הוא מזכה את הרבים בכתב, כמו מרן הגאון רבי מאיר שמחה זצ"ל, שאמנם הוא לא היה ראש ישיבה, אבל חיבר את ה'אור שמח', וכולם משתמשים ולומדים בזה! וזה זיכוי הרבים בכתב. וכן מרן הגאון רבי חיים עוזר זצ"ל, שלא הייתה לו ישיבה, ואמנם רבים דיברו איתו בלימוד, אך הוא גם חיבר ספרים. וכן מרן החזון איש זצ"ל, שלא הייתה לו ישיבה, ואמנם הרבה יחידים היו מדברים איתו אך הוא לא אמר שיעורים לרבים, אבל זיכה את הרבים בספריו. אלו הם אופנים של זיכוי הרבים בתורה.

וכן יש זיכוי הרבים בהשפעת יראת שמים, ובהשפעת מידות טובות ואהבת תורה, כגון המשגיחים בישיבות, שמשפיעים אהבת תורה, וזו גם כן השפעת תורה, שמשפיעים שילמדו תורה, והמזכה את הרבים זכות הרבים תלוי בו, מי שמשפיע אהבת תורה ומשפיע התמדה זה נחשב כמו שהוא לומד, וגם זוכה בעצמו לתורה מידה כנגד מידה.

וכן בכל השפעה של זיכוי הרבים זוכים לסייעתא דשמיא מידה כנגד מידה, אם משפיעים תורה זוכים לתורה, ואם משפיעים יראת שמים זוכים ליראת שמים, ואם משפיעים מידות טובות זוכים למידות טובות, ככה בכל ענין של זיכוי הרבים זוכים לסייעתא דשמיא באותו הענין, מידה כנגד מידה.

והנה בשבוע זה נפטר הגה"צ רבי יהודה גוטרמן זצ"ל, שהיה משגיח בישיבתנו לצעירים והשפיע הרבה, והוא גם כן לא עשה 'השתדלות' לכך, אלא ביקשוהו להשפיע, כי הוא 'זכה' בעצמו. וכבר בבחורו הוא היה כותב את השיחות של מרן המשגיח האור יחזקאל זצ"ל, וזיכה את הרבים בזה. והיו לו מידות טובות שאין לשער, לא כולם יודעים את המידות הטובות, מעשים מופלאים עם מידות טובות, דברים שאינם ידועים לרבים, ובזכות זה השפיע, כיון שיזכה – זיכה את הרבים!

וכאמור כל מזכי הרבים הם בלי השתדלות, ולפעמים יש על ידי מישהו אחר שמתדל בשבילם, אבל לא הם בעצמם עושים השתדלות.

כל אחד מזכה הרבים בהנהגתו

ובאמת כל אחד יכול להיות מזכה הרבים עם ההנהגה שלו, כי כשהוא נמצא בתוך חברה ורואים את הנהגתו זה משפיע, וכל אחד בהנהגתו משפיע על סביבתו. והחזון איש כתב יותר מזה (קו"א ח"ג סב) שמי שהוא 'בעל תורה אמיתי', היינו בעל מדרגה ממש, משפיע השפעה ניכרת על כל הסביבה, וגם על הרחוקים יש השפעה נסתרת.

אבל אפילו כל אחד, לא רק מי שהוא בעל תורה ממש במדרגה כזו, אלא כל אחד שיש לו איזו מעלה, הרי במעלה שיש לו הוא משפיע על הסביבה שלו, וכמה? הוא משפיע קצת, אבל הוא משפיע! ואם כן כל אחד במעלותיו הוא מזכה את הרבים, וצריך לשמוח בחלקו, שהוא מזכה הרבים ומשפיע, והשמחה נותנת חיזוק להמשיך ולהוסיף מעלות.

לע"נ הרה"ח ר' **משה אליהו** בן הרה"ח ר' יצחק קאופמן ז"ל
נלב"ע י"ג חשון תשע"ב - תנצב"ה
נדבת בנו הגר"א קאופמן שליט"א יו"ר ועד הישיבות בארץ ישראל

לע"נ ר' **משה בצלאל** ב"ר אשר מרגליות ז"ל - נלב"ע ז' חשון תשס"ז
ורעייתו מרת פייגה **צפורה** ב"ר מנחם מנדל שמעון ז"ל - נלב"ע י"ח חשון תשנ"ג
תנצב"ה

לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית
מרת **עטל הניה ברוורמן** ע"ה
בת ר' שמעון בן ציון הי"ד
נלב"ע י"ב חשון תשס"ג - תנצב"ה

לעילוי נשמת ר' **מנחם מנדל**
ב"ר **צבי הרמן מלר** ז"ל
תנצב"ה

לעילוי נשמת המשגיח הגאון הצדיק
רבי **יהודה יעקב גוטרמן** זצ"ל
בן רבי חיים אלעזר זצ"ל
נלב"ע ח' חשון תשפ"א - תנצב"ה

ממגד

גרש ירחים

פניני הלכה אגדה ומוסר משלחנו של רבינו הגדול
מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א

פרשת וירא תשפ"א (שנה ב') לפ"ק * גליון 47 * עיה"ק ירושת"ו * כתבי תלמידים

והוא ישב פתח האהל כחום היום'

הרגל במדת החסד

הנה שייך שיתרגל אדם במעשים טובים ובחסד, עד שירגיש שלא בטוב באם יבצר ממנו לעשות חסד. וכמו שמצינו אצל אברהם אבינו שאף ביום השלישי למילתו שהיה חולה מחמת המילה, הלך וישב פתח האוהל כחום היום לבקש אורחים, והצטער מאד שלא היה לו אפשרות לגמול חסד עם משהו, וכדי שלא יצטער הזמינו לו מן השמים מלאכים בדמות אורחים.

ויש גם בימינו אנשים כאלה בעלי מידות טובות שמוציאים לפועל את מידותיהם הטובות, שאף פעם לא רואים אותם כועסים, והם מקבלים כל אדם בסבר פנים יפות, וחושבים תמיד על אחרים. אלו שהורגלו במידות טובות כאלה, ירגישו בחסרון החסד, באם יבצר מהם לעשותו.

נמצא כי יכול האדם להתרגל בחסד עד שמעצמו יחפוץ בו, וכבר לא יהיה צריך בזה לחיזוק גדול כל כך, מאחר שהטבע שלו הוא שמושך אותו לחסד מעצמו, [וכן שייך הרגל בתורה על דרך זה, והאריך בזה רבינו שליט"א ואכ"מ].

(משיחות רבינו שליט"א)

אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור מעל עבדך'

גדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני השכינה

מבואר שאפילו שהקב"ה בא לבקר את אברהם, כמו שכתוב וירא אליו ה' וגו', כשראה את האורחים ניצבים עליו מיד "וירץ לקראתם מפתח האוהל", ופנה אל הקב"ה ואמר "אל נא תעבור מעל עבדך", וזה לכאורה פלא גדול, שהשכינה נמצאת איתו והוא עוזב את השכינה ורץ לאורחים, ומבקש מהקב"ה שיחכה וימתין ולא יעבור מעליו, ואמנם כבר למדו מזה חז"ל (שבת קכז, א) שגדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה.

אבל צריך להבין באמת כיצד אברהם עשה דבר כזה, שהוא לכאורה בזיון שעוזב את השכינה, ומניח כבוד שמים ועוסק בכבוד הבריות.

אכן הביאור הוא, כי מאחר שזו אהבת חסד, הרי זהו רצון ה', וכמאמר הכתוב מה השם דורש ממך... ואהבת חסד, זוהי דרישת הקב"ה מהאדם שיאהב את החסד ויטיב עם הבריות, לכן הבין אברהם אבינו שראוי ללכת ולקבל את האורחים, למרות שהשכינה נמצאת איתו, רק צריך להתנצל ולומר "אל נא תעבור מעל עבדך", שהוא מרגיש שלא כהוגן בזה שעוזב את השכינה והולך לאורח, אבל הוא עושה כן מפני שזהו רצון הש"ת.

ובאמת כתוב בהרבה ספרים (בקדמונים) שמידות טובות זה יותר גדול מכל המצוות שבתורה, ומידות רעות זה הכי גרוע מכל העבירות, מידות רעות גרוע יותר ממעשים רעים, וקשה יותר לחזור בתשובה על מידות רעות כמו שכתב הרמב"ם (פ"ז מהלכות תשובה) כי המידות הם פגם בנפש, והגהיהנום יותר גדול על זה.

ולצד השני מידות טובות הן יותר מכל המצוות, ולכן "מה השם דורש ממך אהבת חסד" זהו החיוב והדרישה מן האדם, ועד כדי כך גדולה הקפיידא בזה שהוצרך אברהם אבינו לעזוב את השכינה וללכת לאורחים.

וגם בהמשך הפרשה כתוב (יח, טז) "ואברהם הולך עמם לשלחם", ועזב את השכינה כדי ללוות את האורחים, וכתוב אחר כך (שם כב) "ואברהם עודנו עומד לפני ה'", ופירש רש"י: היה לו לכתוב וה' עודנו עומד לפני אברהם אלא תיקון סופרים הוא זה, כלומר שהשכינה עמדה ללוות את אברהם, והלכה איתו ללוות את האורחים. עד כדי כך זה חשוב, כי זהו חיוב החסד הנדרש מן האדם, וגדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני השכינה.

(משיעורי רבינו שליט"א תשס"ט)

ויבא אלקים אל אבימלך בחלום הלילה וכו'

נבואת אברהם אבינו לעומת נבואת אבימלך ולבן

בפרשת לך לך פירש רש"י עה"פ 'וה' אמר לאברהם אחרי היפרד לוט מעמו' – "כל זמן שהרשע עימו היה הדיבור פורש ממנו", ומשום כך כל זמן שהיה לוט עם אברהם אבינו לא קיבל אברהם נבואה.

והנה לכאורה הרי רואים כאן שאפילו אבימלך קיבל נבואה, וגם אצל לבן הארמי מצינו שה' דיבר עמו, כמו שכתוב (שם לא, כד) "ויבא אלקים אל לבן הארמי בחלום הלילה ויאמר לו הישמר לך פן תדבר עם יעקב מטוב עד רע", ואם כן אפילו רשעים אלו, הקב"ה דיבר איתם בעצמם, ומדוע לא דיבר עם אברהם בזמן שלוט היה עמו.

ויש לבאר כי מה שדיבר הקב"ה עם אבימלך ועם לבן, אין זו נבואה, רק בחלום הלילה שמעו את דבר השם, וכמו שכתב רש"י אצל בלעם (במדבר כב, ח) "אין רוח הקודש שורה עליו אלא בלילה וכן לכל נביאי אומות העולם, וכן לבן בחלום הלילה שנאמר ויבא אלקים אל לבן הארמי בחלום הלילה", ואין זה כמו נבואה בהקץ, אלא דרגה אחרת שאינה נבואה, ורק שמעו את דבר השם, לבן קיבל "הוראה" הישמר לך פן תדבר עם יעקב מטוב עד רע, ואבימלך קיבל "תוכחה" הנך מת על האשה אשר לקחת, וזו דרגה אחרת לשמוע דבר השם בחלום הלילה, שגם ברשעים שייכת דרגה זו.

ויש דרגות רבות בנבואה, כמו שיש הבדל בין נבואת משה רבינו לדרגת כל הנביאים (עיין יבמות מט ועוד), ודרגת הנבואה של אברהם אבינו היתה מדרגה גבוהה של נבואה, שלא שייך לזכות לה בזמן שהרשע נמצא איתו.

(משיחות רבינו שליט"א)

והאלקים ניסה את אברהם'

הכח למסירות נפש - ירושה מאבותינו

טבע מסירות נפש הוא ירושה לנו מאברהם אבינו, וכך כל אותם יהודים שנהרגו במשך הדורות על קידוש השם, וכפי שמזכירים בקניות לתשעה באב (קניה כ"ב) כי בזמן שהיו גזירות שמד, ושחטו את ילדיהם להצילם משמד, אמרו ההורים לילדים "לא זכינו לגדלכם לתורה נקריבכם כעולה והקטרה", ולא היה הדבר ניסיון עבורם.

מהיכן היה להם הכוח לזה? כתוב בספרים שזה מכח אברהם אבינו שעמד בניסיון במסירות נפש (באור כשדים), ובהו הוריש לכלל ישראל בכל הדורות את הכוח של מסירות נפש, הקדושה הזאת, שמצד הקדושה אדם מרגיש שהוא רוצה למסור את נפשו על קידוש השם, ואינו מסוגל שלא למסור נפשו, כי הקדושה שבתוכו מושכת אותו לזה, זהו הטבע שיש לכלל ישראל בירושה מאברהם אבינו.

והגר"ח מוואלוז'ין ברוח חיים על פרקי אבות (ה, ג) עמד על שינוי הלשון, שבתחילה אומרת המשנה 'עשרה דורות מנח ועד אברהם שכל הדורות היו מבעיסין ובאין וכו'', ומוזכר אברהם סתם ולא כתוב "אבינו", ומיד אחר כך כתוב 'עשרה ניסיונות נתנסה אברהם אבינו', וצריך ביאור למה בזה כן הזכיר אבינו.

וביאר הרוח חיים "ירצה בזה על פי מה שכתוב (משלי כ, ז) מתהלך בתומו צדיק אשרי בניו אחריו, כי כמה מידות שהצדיק טרח ויגע להשיגם, לבניו אחריו המה כטבע מוטבע, ובקצת יגיעה יגיעו לזה. כמו שנראה בחוש שרבים מעמי ארץ מדינת ישראל, מוסרים עצמם על קידוש השם, והוא מוטבע בנו מאבינו אברהם שמסר נפשו לאור כשדים על אמונתו, וכן כל העשרה ניסיונות היו להישרי הדרך לפנינו".

ומטעם זה לגבי הניסיונות מוזכר אברהם "אבינו", כי בזה נתן את הכוח

ומצוות, אבל הוא יהודי, וכאומרים (סנהדרין מד, א) ישראל אף על פי שחטא ישראל הוא, ולעומת זה גוי, האם יש הבדל ביניהם? ואמר לי שבוודאי ניכר הבדל, והם אופי אחר לגמרי.

דבר זה בא לידי ביטוי למשל כשיש יהודי בעולם שכווא לו וסובל צרות, ויש עוד יהודי במקום אחר שאינו מכירו כלל, ונמצא רחוק ממנו אלפי פרסאות, **אם ישמע היהודי שם על אחי היהודי ממרחקים ששרי בצער, גם הוא יצטער עימו, וישתדל לבוא לעזרתו כפי יכולתו.** כך המציאות וזהו טבע כלל ישראל, אבל בגויים אין טבע כזה, רק כלל ישראל, הטבע של יהודי הוא טבע אחר.

כל זה נוגע לנו, לדעת שיש לכל אחד מאיתנו את מעלות האבות, האופי והמידות הטובות של האבות, ובידינו להיות גם כן דומים לאבות כמו שכבר אמרו חז"ל (תדא"ר פכ"ה) **חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי לאבותי אברהם יצחק ויעקב,** ולכאורה ייפלא, וכי שייך להגיע להשגות הגדולות ולמדרגות שזכו האבות הקדושים?

וביאר מו"ר הגרא"א דסלר זצ"ל **במכתב מאלהו (ח"ג עמ' 481)** כי אמנם הקדושה אינה אותה קדושה, וההשגות אינם אותם ההשגות, אבל **"המעשים"** יכולים להיות כמעשי האבות, מסירות נפש ומעשים טובים כמו האבות, וכפי שרואים באמת יהודים שעושים מעשים טובים, עם מסירות נפש למעשים טובים, כך הטבע של כלל ישראל.

וזהו שחייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי, כל אחד צריך להשתדל שהמעשים יהיו כל כך מעשים טובים כמו האבות, ובמעשים זה שייך, לעשות מעשים טובים וגמילות חסדים, כלל ישראל גומלי חסדים, ושייך אפילו מסירות נפש, כמו שהיה בכל הדורות.

(משיחות רבינו שליט"א)

לנו בניו אחריו לעמוד בכל הניסיונות, וממנו קיבל כלל ישראל בכל הדורות את הכוחות של מסירות נפש, **וכן שאר כל הניסיונות שאברהם אבינו עמד בהם, גם לנו יש את הכוחות לעמוד בהם,** וזהו תורשתיות, שירשנו מאבותינו את הכוח לעמוד בניסיונות, מאברהם אבינו, מיצחק אבינו, ומיעקב אבינו, **אין קורין אבות אלא לשלושה** (ברכות טז, ב), והם האבות היסודות של כלל ישראל.

מדות טובות - ירושה מאבותינו

בתפילה אנו אומרים **"וזוכר חסדי אבות ומביא גואל לבני בניהם"**, הגאולה היא בגלל חסדי אבות, שהקב"ה זוכר את מה שהאבות עשו, חסדי אבות, ומביא גואל לבני בניהם בזכות האבות, שגם לנו יש את מעלת האבות, ובזכות זה נזכה להיגאל, כפי שמזכירים בפיוט **"בגלל אבות תושיע בניו ותביא גאולה לבני בניהם"**, והיינו מפני שיש לנו את זכות האבות.

וכפי שביאר מו"ר הגרא"א דסלר זצ"ל שזכות אבות הוא לשון **זכות** אבות, שיש בעם ישראל את זכות המעלות של האבות, הזוך והטהרה של האבות קיימים בכלל ישראל.

ובפרט מידות טובות, המידות הטובות של כלל ישראל הם מכוח האבות, וזה טבע תורשתי שקיים בכלל ישראל, כמו שאמרו (יבמות עט, א) **שלושה סימנים יש באומה זו: רחמנים ביישנים וגומלי חסדים,** אלו הם סימני ישראל, המידות הטובות שירשנו מאבותינו.

שאלתי פעם אדם שיש לו קשרים כלכליים גדולים בעולם ונוסע להרבה ארצות, לאמריקה ורוסיה ועוד, ומסתובב ונפגש עם יהודים וגויים, האם הוא רואה הבדל בין יהודים לגויים? - אפילו יהודי שאינו שומר תורה

- 'למען אשר יצוה את בניו וכו' ושמוך דרך ה'

מצות חינוך היא (משלי כב, ו) **"חנוך לנער על פי דרכו"**, זכורני כי מלפנים חינוך הבית היה בלא שום פקודות והוראות, ההורים לא היו צריכים לומר כלום לבניהם, והיה די בכך שהילד רואה את התנהגותם החיובית של הוריו, וקיבל בזה דוגמא אישית, וממילא היה מחקה אותם לעשות כמותם, שכן הוא טבע החיקוי הקיים בכל אחד ואחד.

וכמו שידוע שילד קטן כשרואה את אביו מתפלל, הוא מחקה אותו, ועושה גם הוא כאילו שהוא מתפלל, וכשאדם נמצא במקום של תורה ותפילה גם הוא מתפלל ולומד בלא שיצטרכו לומר לו דבר. לדים שלא הכריחו אותם, עשו ממילא את מה שראו שהוריהם מחשיבים, בלא שיצטרכו לומר להם כלום.

והנה לפעמים ההורים צריכים להעיר איזה הערה בתור ידידות אגב אורחא, אך הדרך להעיר היא בצורה שהילד יבין מה שרוצים ממנו, שאם אינו מבין סופו למרוד בהוריו והתוצאה היא הפוכה. וידוע שאנשים שהכריחו אותם בילדותם להתפלל או שכפו עליהם ללמוד, עד היום אינם מסוגלים להתפלל וללמוד. לכן גם בשיבות, אין להכריח תלמיד בדרכי כפייה, שאם יעשו כן ישיגו תוצאה הפוכה ממה שביקשו.

ומצינו בגמרא (מו"ק יז, א) שהמכה בנו גדול עובר בלפני עיוור לא תיתן מכשול, מפני שהאב מכשיל בזה את בנו להתחצף ולעבור על דבריו, וכל שכן מי שפוגע בבנו במילים פוגעות, זה מכאיב יותר מהכאה, וכפי שאומרים באידיש **"א קלאפ פארגייט א ווארט באשטייט"** - כאב של הכאה חולף ועובר, ואילו מילה פוגעת מותירה רושם לנצח.

צריכים לדעת כי לפגוע בילד בצורה של השפלה זה אסון! כי ההשפלה כואבת לילד מאד, והתוצאה היא הפוכה ממה שרצו להשיג. רבים אינם יודעים זאת.

בדורנו צריכים בעיקר לתת עידוד, לצעירים ואפילו למבוגרים, לדוגמא כשעושים מבחנים צריכים לראות שיהיו באופן שיעודד את התלמידים, כי המבחנים לא נועדו לבדוק את התלמידים אלא לעודד אותם, וכשרוצים לקבל אדם לעבודה בוחנים אותו לבדוק את רמת ידיעותיו, לדעת אם הוא מתאים לזה, אבל בחינוך תלמידים אין המטרה לבדוק את ידיעותיהם אלא לתת להם כוח להמשיך, ואם התלמיד ייכשל במבחן הוא עלול להתייאש, ואילו אם יצליח יקבל עידוד וחיזוק וירצה להמשיך הלאה.

וכך היה מעשה בחיידר אחד, שלמד שם ילד בכיתה ח' ולא היה מתאים ברמתו להיכנס בישיבה קטנה, והוריו העבירו אותו לחיידר אחר ששם היה מלמד שמבין בחינוך, והמלמד נתן לו בתחילה לענות רק על שאלה אחת במבחן, שאלה קלה שידע כי התלמיד יוכל לענות עליה, ואכן התלמיד ענה על השאלה וקיבל מאה בציונו, ועל ידי זה התעודד וקיבל ביטחון עצמי, וכך במשך השנה נתן לו לענות על עוד שאלה ועוד שאלה כפי כוחו, עד שידע להשיב על כל השאלות כשאר התלמידים, ונכנס לישיבה קטנה ללא בעיה.

כך היא דרך החינוך, אין דרך אחרת בזה.

(מתוך שיחה בסיום ישיבת בין הזמנים בישיבת 'בית שמואל' בירושלים, ניסן תש"ע)

ברכת מרדכי

חידושים וביאורים מפי מרן ראש הישיבה
הגרב"מ אזרחי שליט"א בהלכה ובמוסר

בס"ד

פרשת וירא תשפ"א

מופץ ע"י מערכת "קובץ גליונות"
לע"נ

הרב שמעון הכהן ברכר זצ"ל
ב"ר יהושע אליקים ז"ל
מליקווד

בעומק הפרשה

אחרי בלותי היתה לי עדנה

ואדוני זקן (יח, ב)

ואמר מרן הגר"ז זצוקללה"ה, דהנה
בשרה היה הנס, שחזרה לנערותה, עפ"י
רש"י לעיל (יז, טז) "שנעשה לה נס וחזרה
לנערותה שנאמר היתה לי עדנה". וא"כ,
זה רק נס בשרה, שחזרה לנערותה. אבל
אח"כ, עצם לידת יצחק, לא היה בזה שום
נס לגבי דידיה.

אבל כ"ז, לגבי שרה. משא"כ לגבי
אברהם, הלא נשאר זקן, שנאמר להלן
(כא, ב) "בן לזקוני", ועוד שם (ז) "כי
ילדתי בן לזקוני". והיינו, שהיו כאן שני
נסים, נס בגופה של שרה, בחזרת עדנותה,
ונס לאברהם, ביכולת עצם ההולדה.

מהרי שלש סאים קמח

סולת (יח, י)

ובמד"ד כאן: "תשע סאין אפתה, שלש
לעוגות, שלש לחביץ, ושלשה למיני
מלוטמיה". וצ"ע, מנין שאפתה תשע.
ואמר האוסטרובצי, דהנה בטואו"ח סימן
נט מבואר, דשיעור סעודה, הוא ד' ביצים.
והנה מבואר בכמה דוכתי, דב"קב" יש ד'
לוגין, ובלוג שישה ביצים. נמצא, ב"קב"
עשרים וארבה ביצים, שהם שש סעודות,
שהרי כל סעודה שיעורה ד' ביצים. והנה
בסאה, יש ששה קבין. נמצא שב"סאה",
יש שלשים ושש סעודות. ובתשע סאין, יש
שלש מאות עשרים וארבע סעודות.
והנה ברמב"ן כאן מבואר, שכל ילידי
ביתו אכלו עמו. וילידי ביתו, היו שלוש
מאות ושמונה עשר. וכשהוסיף גם את
אליעזר, [שלא היה בכלל ילידי ביתו,
למ"ד שאליעזר זה עוג שבא לבשר

יורץ לקראתם... (יח, ב)

"האומר שלא אכלו המלאכים אצל אברהם, לא אמר כלום. אלא בצדקתו של אותו צדיק
ובשכר טורח שהטריח, פתח להם הקב"ה פיהם ואכלו, שנאמר (בראשית יח, ח) והוא
עומד עליהם תחת העץ ויאכלו" (ילק"ש וירא יח, ה, תנא דבי אליהו)

"כל האומר לא אכלו המלאכים לא אמר
כלום". לא תצוגה, אלא אכילה ממש. לא
"נראים כאוכלים", אלא "ויאכלו". מחווה
חיצוני הבא להפגיש דעת, לא ירגיעו.
משימתו של אברהם הינה מיצוי בפועל של
כל הניתן למצות, כי על כן לא על טרחתו
הוא חס, אלא על המלאכים, לא ינוח ולא
ישקוט, - "ואל הבקר רץ אברהם..." מתוך
בטחון מלא, ובוודאות ברורה, כי בכוחו של
חסד לברוא את הבלתי יאומן. הבריאה
כולה נבראה מתוך חסד ולמען החסד -
"עולם חסד יבנה". לא יפלא איפוא, כי
כדאי וראוי הוא חסדו של אברהם לברוא
למענו בריאה חדשה. אכן, "בזכות צדקותו
ובזכות טרחתו פתח להם הקב"ה פה
ואכלו". נוראה "אור הצפון" למרן הסבא
מסלבודקא, חלק א, פרק "מעשי אבות".

"אהבת צדק ותשנא רשע על כן משחך אלקים אלקיך שמן"

ששון מחבר"ך" (תהלים מה, ה)

"א"ל הקב"ה: אברהם, אהבת צדק - לצדק ברייתי, ותשנא רשע - שנאת מלחיבן על
כן משחך אלקים אלקיך שמן ששון מחבר"ך" (ילק"ש תהלים, תשי"ג)

אצל אברהם אבינו לא קיים חשבון של
רווח והפסד, של חיוב ופסור. לא משום
שהחשבון אית קיים או אינו נכון. אלא
משום שאי עשיית צדק, הוא קרבן גדול
יותר...

אברהם אבינו גם לא "הקריב" עבור
חסד, או הכנסת אורחים. אילו היה מקריב,
היה קיים חשבון של מחלה, או "שלישי
למילתו".

אברהם אבינו פשוט סבל מכך שאין
אורחים. וסבל יותר, מכפי שסבל מהיותו
בשלישי למילתו...

הבה נתבונן: "אהבת" - לצדק. "שנאת" -
מלחיבן.

לא רק עשיית צדק, לא רק המנעות
והתרחקות מרשע, אלא "אהבת" צדק
ו"שנאת" רשע.

אברהם אבינו לא "הקריב" למען הצדק.
אברהם אבינו פשוט אהב את הצדק.

אברהם אבינו לא "הקריב" בהמנעו
מרשע. אברהם אבינו פשוט "שנא" רשע.

זהו המיוחד באברהם.

אם "מקריבים", קיים גם חשבון של חיוב
ופסור, יש גבול להקרבה, אף אסור להקריב
יותר על המידה.

בעומק הפרשה

במלחמת המלכים, יחד עם אברהם, שרה ושלשת המלאכים, נמצא שלש מאות עשרים וארבעה אנשים. ולכן היה צריך שלש מאות עשרים וארבע סעודות. ומכיון מאד, תשעה קבין. ודפח"ח.

ואנכי עפר ואפר (יח, כז)

ובחולין דף צה, דבשכר שאמר ואנכי עפר ואפר, זכו בניו לעפר סוטה ואפר פרה אדומה.

ובביאור הענין, מה היא כאן ה"מדה כנגד מדה", ומדוע דווקא שתי זכויות אלה, אמר בעל בית הלוי מרן הגר"י זצוק"ל, דהנה עפר, חלוק מאפר, בהא ש"עפר", עד כה לא היה בו מאומה, אבל יתכן להצמיח ממנו פירות. ואילו "אפר", אדרבא, איפכא, לפני שנשרף, היתה ממנו תועלת, ורק לאחר שנעשה אפר, אין להוציא ממנו מאומה.

וזהו שאמר אברהם, שמעולם לא היה בו כלום, וגם לא יהיה ממנו דבר טוב נעד כדי כך ענוהו. ולכן, המדה כנגד מדה היתה, א. פרה שמטהרת להבא, ב. סוטה המבררת למפרע ודוק ודפח"ח.

אודה נא ואראה וגו' ואם

לא אדעה (יח, כ)

ובת"א: "אם לא תיבין ואם תיבין לא אתפרע". (ובמ"כ בירושלמי כאן ובת"י). ואמר הרוגאציבי עפ"י הא דמבואר בירושלמי סנהדרין פ"י ה"ח: "אמר רבי שמעון קל וחומר בדברים, מה אם נכסים שאין בהם דעת וכו' על ידי שגרמו לצדיקים לדור עם הרשעים אמרה תורה שישרפו [בעיר הנדחת], המתכוון להטות את חבירו ומטהו מדרך טובה לדרך רעה, עאכ"ו. א"ר לעזר מוכיח בדבר בלוט שלא ישב בסדום אלא מפני ממונו אף הוא יצא וידיי על ראשו הדא הוא דכתיב מהר המלט שמה דיך שאתה ממלט את נפשך" וכו'.

העושות את החסד ואת הצדק, להיותם מעצם מציאותו והוויתו של אבינו אברהם.

ואל הבקר רץ אברהם (יח, ז)

הכל שואלים, מה בין אברהם אבינו ללוט בן אחי? הלא, לכאורה, בהכנסת אורחים של לוט, מצאנו יותר מסירות נפש מאשר אצל אברהם...

ורגילים לתרץ, כי אף על פי כן, דברים הרבה מצאנו אצל אברהם שלא מצאנו אצל לוט. אברהם חיפש ותר אחר אורחים בשלישי למילתו, ולא מצאנו כן אצל לוט.

"יוקח נא מעט מים ורחצו רגליכם..." ו"אקחה פת לחם וסעדו לבכם..." ו"אל הבקר רץ אברהם..." "וזהו עומד עליהם תחת העץ ויאכלו..." (בראשית יח, ד-ח). כל זה וכדומה לזה, לא מצאנו כן אצל לוט.

אמת היא. הכל נכון. אך נראה כי ההבדל, אינו רק במעשים או בפרטים, אלא הבדלי מהות יש בין אברהם לבין לוט.

יש ויש. יש בעל מעשים, ויש בעל מהות. המכוון העיקרי הוא שיבנה האדם את בנינו הנפשי, שיהא בנינו, מהות של תורה, מהות של מעשים.

לא די בכך שהאדם הוא בעל מעשים. המטרה היא שהמעשים יבנו אדם.

ותצחק שרה בקרבה לאמר אחרי בלוטי היתה לי עדנה ואדוני

זקן (יח, יב)

"אני תמה, למה לא האמינה לדברי מלאכי אלקים? והנראה בעיני וכו' וראוי שנאמר עוד כי אברהם לא גלה אותו הנאמר לו מתחלה אבל שרה אשתך יולדת לך בן וכו'. אחי המתין וכו' מרוב זריזותו במצוה היה טרוד במילתו ומילת עם רב אשר בביתו. ואחרי כן בחולשתו ישב לו פתח האהל והמלאכים באו טרם שהגיד לה דבר" (רמב"ן שם, טז)

- "היתכן הדבר, שנגשתי למקרה, פתחתיו, ולא מצאתי בו צנצנת חלב? איך זה לא נותנים את הדעת על מספר האנשים וצרכיהם, כלום אין זה מתפקידה של בעלת הבית לדאוג לכך שמצרך אלמנטרי כחלב, יהא בשפע לכל האורחים? כלום לא הגיעה השעה לדאוג לארגון טוב יותר?"...

ועקרת הבית עומדת ומתנצלת: - אמנם כן, באמת הייתי צריכה לדאוג גם לחלב לכל האורחים, ומבקשת סליחה, ומבטיחה כי להבא לא יחסר חלב במקרה

שמעתי מידיד שהתארח בבית מכנים אורחים ידוע, ובאותה תקופה של השנה, הבית כרגיל, מלא אורחים, השלחנות ארוכים וערוכים. בעלי הבית מנצחים על המלאכה, ומדי פעם מביעים נחת רוח ושביעות רצון, מן השלחן שצודדי וכסאותיו מלאים על גדותיהם. "זהו שולחן" - כך הם אומרים מדי פעם וקורנים עונג ושמחה.

הוספתי אנכי, כי באזני שמעתי ובעיני ראיתי, במוצאי שבת אחת, איך שפלוני מתרים ומתריע ונוזף בעקרת הבית:

בעומק הפרשה

הרי להדיא, שלסדום, היה דין עיר הנדחת. וזהו יסוד דין שריפתה. וכמו"כ מבואר בתוספתא סנהדרין פ"א, עייש"ה.

והנה כתב הר"מ בפ"ה מעכו"ם ה"ו: "וכיצד דין עיר"נ בזמן שתהיה ראויה להעשות עיר"נ וכו' אח"כ שולחים להם ת"ח להזהירם ולהחזירם אם חזרו ועשו תשובה מוטב ואם יעמדו באולתן בי"ד מצווין לכל ישראל" וכו', עייש"ה. ועיין שם עוד בראב"ד שלא מצא היכן שתועיל תשובה.

וביאר הרונאציובי, שאין הכוונה לכך שהתשובה תפטרם לגמרי, אלא אך שהתשובה תפקיע מהם את הדינים המיוחדים של עיר"נ, כמו סיף (ולא סקילה), ושריפת העיר. וכמו"כ, הריגת נשים וטף. אבל דין הסקילה שנענשים אלו שעבדו ע"ז, ודאי אף אם יחזרו אח"כ בתשובה, אינו מסתלק מן העובדים. ומעתה, נראה מקור לדברי הרמב"ם מפרשתנו, שהרי מבואר בקרא, לפי התרגום, ש"אדרה נא ואראה", היינו, שיראה אם יעשו תשובה. ולפימשיג"ה, היינו, שכל דיני העיר הנדחת, המיוחדים ל"עיר הנדחת" בלבד, יבטלו הימנה.

ולוט יושב בשער סדום (ט, א)

עיין ברמב"ם פ"ב משמו"י ה"ב: "ובית הבנוי בחומה אינו כבתי ערי חומה". הרי, שאם הבית בנוי בחומה, הרי הוא "כלחוף", ולכן, אעפ"י שמבואר לעיל, שלסדום ועמורה היה דין עיר הנדחת, והיה בדין שכולם לשריפה, ואיך ניצל לוט. אלא שהוא ישב בשער העיר, ולכן אינו נדון כלפנים, ולכן ניצל. כן אמר הרונאציובי. (ועיין בעוד הרבה מקומות, לגבי קדשים, מעש"ש ועוד, "החומה כלפנים". (עיין בערכין דף לב, שמחלוקת בדבר. וצ"ע). ודפח"ח.

תמיהתו בקולי קולות:

- "האם לא מצאתם בכל הבית כר אחד לרפואה, היתכן הדבר?" ובעלי הבית מתרועעים ומחפשים. אך הפעם חזרו בפנים שמחות: - "סוף כל סוף נזכרתי, כי פלוני בני אמר לי פעם, שבעצם מסוגל הוא לישון גם כשאין כר לראשו, ובכן נטלתי את הכר מתחת לראשו, והריהו לפניך. נא להשתמש בו לבריאות..."

אולי ימצאון שם עשרה צדיקים (יח, כד)

"א"ר לוי, שני בני אדם אמרו דבר אחד, אברהם ואיוב, אברהם (בראשית יח, כה) חלילה לך מעשות כדבר הזה להמית צדיק עם רשע. איוב אמר (איוב ט, כב) אחת היא על כן אמרתי תם ורשע הוא מכלה. אברהם נטל עליה שכר, איוב נענש עליה. אברהם אמר בישוה, איוב אמר פנה אחת היא" וכו' (בר"ר מט, ט).

"הגוי גם צדיק תהרג". שניהם שאלו, האם אמנם משפט אחד לצדיק ולרשע. אלא שאצל איוב, בא הדבר כקביעה, כביקורת וכהתרסה. אצל אברהם, בא הדבר כתחינה, כבקשה, "אולי ימצאון שם" ... (בראשית יח).

והקב"ה, בוחן כליות ולב, מצא את ההבדלים. אוון, או עין אדם, לא היתה מבחינה בכך. אבל הקב"ה דן את אברהם, כצדיק המבקש על נפש חבירו, ואת איוב, כמתריס המבקר את משפט שמים...

לכל דצריך... ופלוני אחר, ראיתי ושמעתי, איך שהוא עומד ומבקש כר נוסף מתחת לראשו, כי קשה עליו השכיבה כשראשו מוטל על כר אחד בלבד. - "אני רגיל כי ראשי יהא מוגבה יותר, האם יתכן לקבל כר נוסף?" ובעלי הבית, התחילו מיד לרוץ ולחפש, אלא שלמגינת ליבם חזרו בידים ריקות. כבר ממרחק מה, התחילו מתנצלים תוך הבעת צער, כי חיפשו בכל הבית ואין בידם למלא מבוקשו. והלה, פוסק ידיו לצרדיו, ומביע

אבל אם שניהם ביקשו דבר אחד, מדוע זה אברהם קיבל שכר ואיוב נענש. ללמדך, כי פעמים נראים הדברים כדבר אחד, אבל הרבדים הפנימיים, שונים בתכלית. אותה שאלה. אצל האחד, נובעת מרצון פנימי ואמיתי לדעת. אבל באחר - מהתרסה... ביקורת... אצל האחד, שאלה. אצל האחר - "תשובה"... * * *

צורתה החיצונית של השאלה, היתה זהה אצל שניהם. גם אברהם גם איוב, שאלו

שו"ת בעניני הפרשה

מתוך קובץ "עיון הפרשה"

הזכרת שם ה'

קרבן" דילמא אמר ה' ולא אמר קרבן וקא מפיק שם שמים לבטלה, עיי"ש, וא"כ ה"ה אמאי לא אמר אברהם אם נא מצאתי חן בעיניך ה'.

ההבדל הוא, בין אם הזכרת השם הקדוש באה כהודעה או כתובת ליעוד הקרבן או ההקדש, לבין אם הזכרת השם הקדוש באה כבקשת מילוי משאלה, היינו כשהשם הקדוש הינו נושא עצם הבקשה, שהרי זו היתה פנייתו של אברהם אבינו אל הקב"ה, ש"לא יעבור" הימנו כל זמן שהינו עסוק

ויאמר אדני אם נא מצאתי וגו' (יח, ג) "לגדול שבהם אמר וקראם כולם אדונים ולגדול אמר אל נא תעבור וכיון שלא יעבור הוא יעמוד חברי עמו, ובלשון הזה הוא חול. דבר אחר קודש הוא, והיה אומר להקב"ה להמתין לו עד שירדן ויבנים האזרחים" (רש"י).

יל"ע, להך מ"ד שהוא שם קודש, איך הקדים אברהם את השם בלי שום דיבור קודם, הלא אמרינן (נדרים י" ע"א) ולא יאמר אדם "לה'

בעומק הפרשה

השמש יצא וה' המטיר על
סדום ועל עמורה גפרית
ואש מאת ה' מן השמים ^(יט)

(בג-כד)

ולהלן: ויהפוך את הערים האל ואת כל הכיכר ואת כל יושבי הערים וצמח האדמה (שם, כה).

והנה צ"ע, מאחר שגם ארמה וצבויים
 נהפכו, וזו היא הכוונה במש"נ "הערים
 האל", א"כ מדוע לא נזכרו בפסוק המדבר
 ב"שריפה", ונזכר רק ב"הפיכה". עיין
 בדברים (כט, כב).

ואמר הרגאצ'ובי, דהנה הא דמפורש כאן "השמש יצא", היינו, משום שהיה זה דיני נפשות, ומבואר בסנהדרין לד ע"ב, דדין ביום, שנאמר והזקק אותם לנגד השמש. ומכיון שהזהר דיני נפשות של עיר הנדחת, כמבואר בדברינו לעיל עפ"י הירושלמי, לכן, דווקא כש"השמש יצא". וְלֹא כְּדִינֵי מִמוֹנוֹת, שֶׁכְּשֵׁרִים מַעֲלוֹת הַשָּׁחַר.

ועיין ברש"י על "וה' המטיר", שפירש, שכל מקום שנאמר "וה' המטיר", הכוונה היא לה' ובית דינו. ועיין במדרש תנחומא וכן כאן: "מהו זה", שישב עליהם בדין סנהדרין של שבעים ואחד וחייבן והוריד עליהם אש ויצאו לשריפה". והיינו, שהזהר כאן דין עיה"נ, שנידון עפ"י בי"ד של שבעים ואחד, כמבואר בריש סנהדרין ובבבב"ם.

והנה עיין בסנהדרין ב ע"א: "אין עושין עיר הנדחת ולא שלש אבל עושין שתיים". וברמב"ם פ"ד ה"ד פסק כן. לכן, כשמדברים בענין שריפה, דהיינו דין של עיר הנדחת, הזכיר רק את סדום ועמורה. משא"כ שאר הערים, שאינם בכלל "עיר הנדחת", ומכללם "אדמה וצבויים", גם אם בדין הפיכה המה, אבל לא בדין "שריפה".

בהכנסת אורחים. שכן בכהאי גוונא, אילולי שיפרש את תוכן בקשתו, אין שום מובן לחזקת השם. כשם שגם אין שום מובן לתוכן המשפט לולי הזכרת השם, לכן אין שום חשש לכך שלא יזכיר את תוכן המשפט. שאלוי כביכול מופנים הדברים. עצם בקשתו.

ואעפ"י שההקדש או הקרבן, לא יחולו בהזכרת הברל נוסף הוא, שהזכרת השם הזאת, באה מפיו ה"לה" בלבד, והיינו טעמא, משום שגם אם ההקדש חל במחשבה, אבל אם התכוון להקדיש בפיו, תו לא מהניא המחשבה דאית ליה בשעת אמירת ה"לה", כיסודו הידוע של הטורי אבן, אבל

סוף כל סוף, יש לאמידת "לה", איזה מובן או משמעות.

מצוות לויית אורחים

ואברהם הולך עִמָּם לְשָׁלֹחַם (יח, אברהם ללוותם, ומינה ילפינן מצוות לויית "ללויתם בדרך אברהם דח" (רמב"ם), אורחים).

* * *

מהנהגת אברהם הכא, ילפינן מצוות לויית אורחים (ע"י רמב"ם פ"ד מהלי אבל ה"ב). ויש לידע, מה טעם אין העולם נזהרים במצוות לויית אורחים.

והנה כתב ערוך השולחן (ח"מ סי' תכו ס"ב) מיד אחד ביקורו את אברהם לרפאותו, ואיני יודע אם בזמן אחד קמו והלכו, וכמו כן אם הלכו כאחד לכיוון אחד. וממילא לא קשים לא דברי הערוכה"ש ולא דברי החזו"א, כי לא יחד הלכו ולא היו האחד בכך שיש עוד אנשים יחד עם האורח, הא אף לויה לחבירו.

הבא שהיו ג' אורחים, ולא אורח אחד לבדו, טרח

ישמעאל בן אברהם

ותהד ותלד שרה לאברהם בן (כא, ב) עוד צ"ע, דלהלן (כד, ט) כתיב "ויקברו אותי

כתב אור החיים: אמר לאברהם, רמז בן זה
 יצחק וישמעאל בנוי, הרי דחשיב ישמעאל בנו
 אף כשנקרא "אברהם".

* * *

לכאורה תיקשי אנופא דקרא, האיך נקרא ישמעאל בן אברהם, כמבואר בפסוקים, הלא מפורש אמרו "ביצחק יקרא לך זרע" ולא בישמעאל.

ווע"כ צ"ל, שעצם הקריאה כבן אברהם, איז בו
סתירה לביצחק יקרא לך ודע". והא שאמר כאן
האזה"ת, הוא אך שיש בו רמז, והרמז אינו בהך
קרא גופא, אלא במ"ש בשרה, כנגד מה שאמרו
בהגר. שבהגר דיין אברהם, אעפ"י שהתורה כבר
ניתנה לאחר שנקרא ונאמר בו "לא יקרא אברהם
אלא אברהם". ואילו בשרה רמזו, שכתוב בה, שלא
כמו בהגר, "באברהם", ולא אברהם, ודו"ק.

כתב אור החיים: אמר לאברהם, רמז בן זה לאברהם ולא ישמעאל לאברהם, כי לא יקרא שמו בן אברהם, דכתיב כי ביצחק יקרא לך זרע. והגם שמצינו שאמר הכתוב (טז, טז) ותלד הגר לאברם בן, שם נקרא שמו אברם, אבל אחר שנעקר שם אברם שלא יזכר עוד שם זה עליו אלא אברהם, ישמעאל אין לו ליקרא בן אברהם וכו'.

ותמודה, דמצינו ב' פסוקים מפורשים דכתיב בהם ישמעאל בן אברהם, אחד בסוף חיי שרה (כח, יב) "ואלה תולדות ישמעאל בן אברהם", והשני בסוף תולדות (כח, ט) "וילך עשוי אל ישמעאל ויקח את מחלת בת ישמעאל בן אברהם".

מערכי תורה

פר' וירא

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

אכילת המלאכים אצל אברהם - יתרון האדם על המלאכים

במדרש רבה פרשת יתרו (פכ"ח) איתא שבשעה שעלה משה רבנו למרום לקבל את התורה בקשו מלאכי השרת לפגוע בו, עשה בו הקב"ה קלסטרין של פניו של משה דומה לאברהם, אמר להם הקב"ה אי אתם מתביישים הימנו, לא זהו שירדתם ואכלתם בתוך ביתו. ומבואר דמפני שאכלו אצל אברהם היו צריכין ליתן למשה לקבל את התורה.

ובפשטות היינו משום הכרת הטוב, שהיו צריכין להכיר טובה לאברהם אבינו על ההכנסת אורחים שהכניס לתוך ביתו. ונראה לבאר הענין דבזה שהמלאכים נתארחו ואכלו אצל אברהם, בזה נעשה אברהם אבינו המשפיע על המלאכים, דזהו עצמו של הכנסת אורחים שבעל הבית משפיע מטובו על האורח, ואם כן בזה שנתארחו ואכלו אצל אברהם נעשה אברהם אבינו המשפיע על המלאכים, והם המקבלים ממנו, [והגם שהיו מלאכים, מ"מ באותה שעה שבאו אצל אברהם, היו צריכין למאכלו של אברהם אבינו], ולא רק שהם מקבלים מהמשפיע, אלא שהם גם תלויים באברהם, שצריכים וזקוקים הם לו שיתן להם ממאכלו.

והנה בנפש החיים שער א' פרק י' כתב שבדבר אחד יש יתרון גדול לאדם יותר מהמלאכים, והוא הכח להשפיע ולהאיר בכל העולמות, וגם המלאכים עצמם משיגים עליה ותוספת קדושה על קדושתם מכח מעשה האדם, ולכן אין המלאכים אומרים קדושה עד שישראל מקדישים קדושה למטה, מפני שאין בכוחם ויכלתם כלל מצד עצמם לפתוח פיהם להקדיש ליוצרם עד עלית קול קדושת ישראל אליהם מלמטה. וזהו גם ענין אמירת פרק שירה המבואר בחז"ל, שעל ידי אמירת האדם אותו, הוא נותן כח למלאכים והשרים של כל אלו הבריות שיאמרו אלו השריות, ועל ידי זה הם משפיעים שפע בכל התחתונים עכ"ל הנפש החיים, ומבואר דכח ההשפעה של המלאכים תלוי בישראל, ובענין זה גדולים ישראל מהמלאכים. וכוחם של ישראל הוא ע"י התורה, כמו שהאריך שם בשער ד' שהכח של ישראל להשפיע בכל העולמות הוא מכח התורה דקודשא בריך ואורייתא וישראל חד הוא.

וא"כ נמצא דבקבלת התורה מקבלין ישראל את הכח להיות המשפיעים על המלאכים, והמלאכים נעשים זקוקים ותלויים בישראל, שישראל יביאו עליהם השפעה.

מעתה יש לבאר, דזהו שאמר להם הקב"ה אי אתם מתביישים הימנו שאכלתם בתוך ביתו, דכיון שאכלתם בתוך ביתו ואתם המקבלים ממנו, והוא המשפיע אליכם, וכבר הוקבע הענין שאברהם הוא המשפיע, והמלאכים הם המקבלים ממנו, אם כן ראוי הוא גם עכשיו לקבל את התורה, וע"י קבלת התורה יהיה להם כח התורה להשפיע על המלאכים, ושיהיו המלאכים תלויים, ומכח המעשה שאכלו אצלו ונעשה הוא המשפיע והם המקבלים, ממילא אין להם הכח לעמוד כנגדו ולעכבו מלקבל את התורה ולהיות המשפיע אליהם.

והנה במדרש (מדר"ר פמ"ח) הקשה דבתחילה כתוב 'שלשה אנשים נצבים עליו', ואח"כ כתוב 'והוא עומד עליהם', ומתרץ המדרש דקודם שאכלו אצלו, היו הם נצבים עליו, ואחר שאכלו אצלו הוא עומד עליהם ואימתו מוטלת עליהם. ולפי דברינו יש לבאר דברי המדרש, שעל ידי שהמלאכים אכלו אצלו, נעשה אברהם עומד עליהם, היינו שהוא מעליהם והוא המשפיע להם, והם נעשו מקבלים ממנו, ובזה הוטלה עליהם אימת אברהם.

עקידת יצחק

אפרו של יצחק צבור ועומד לכפרה

אחר שהקריב אברהם אבינו את האיל לעולה תחת יצחק, כתוב (כ"ב, י"ד) 'ויקרא אברהם שם המקום ההוא השם יראה, אשר יאמר היום בהר השם יראה', וברש"י הביא ע"ז דברי הירושלמי במסכת תענית, ה' יראה עקידה זו, לסלוח לישראל בכל שנה, ולהצילם מן הפורענות, כדי שיאמר היום הזה בכל הדורות הבאים, בהר ה' יראה, אפרו של יצחק צבור ועומד לכפרה.

נראה לבאר הדברים, דהנה בכל קרבן לאחר שנגמרו כל עבודות הקרבן, דין הקרבן הוא שנעשית מצוותו וכיפר והלך לו, ויצא מידי מעילה, ואין בהאפר שום קדושת ושם קרבן, וכדתנן במסכת יומא דף נ"ח ע"ב, דאחר שירדו הדמים מהמזבח יצאו לחולין ונמכרים לגגנים לזבל בהן את השדות.

ועל זה באה תפלתו של אברהם אבינו, שאפרו של יצחק יהא 'צבור ועומד לכפרה', היינו שבאפרו של יצחק לא יהא הדין כבכל הקרבנות דנעשית מצותו וכיפר והלך לו, אלא שלעולם יהא בהאפר שם קרבן, ולעולם יהא נחשב שהוא עדיין בהקטרה, וממילא לעולם נחשב שהקרבן הוא קרבן קיים, וזהו ביאור דברי חז"ל שאפרו של יצחק יהא צבור ועומד לכפרה, ר"ל שלעולם אפרו של יצחק שם קרבן עליו, וממילא לעולם האפר עצמו מוכן לכפרה, והכפרה שיש לעולם לא תהיה מכח זכות העבר, שבדורות הקודמים יצחק הקריב עצמו, אלא בכל הדורות אפרו של יצחק עצמו עדיין הוא בהקרבתו עומד, והאפר בעצמו נחשב קיים והוא עצמו עומד לכפרה.

ועולתך ידשנה סלה'

והנה במדרש תהלים איתא על הפסוק 'ועולתך ידשנה סלה', אמר רבי תנחומא, ועולתך ידשנה סלה, זה יצחק שנעקד על גבי המזבח כעולה, והיינו דפסוק זה נדרש על הקרבתו של יצחק, ולפי זה נראה לבאר המשך הכתוב 'ידשנה סלה', דר"ל שהדשן יהיה קיים לעולם, ו'ידשנה' היינו שהקב"ה מדשן את הקרבן לעולם, שזהו כהפיכת איברים בצינורא, דחשיב עבודת הקטרה, וכמבואר בגמ' בשבועות דף י"ז ע"ב, והיינו כמו שנתבאר, דאפרו של יצחק צבור ועומד, היינו דלעולם לא נגמרה עשיית מצותה, ולעולם ההקטרה נמשכת.

והנה בגמ' בזבחים דף ס"ב ע"א איתא, דכשעלו מן הגלות מהיכן ידעו מקום המזבח היכן הוא, ורבי יצחק נפחא אומר, דאפרו של יצחק ראו שמונח באותו מקום. ולכאורה יש לדון בזה, דמה שאפרו של יצחק מונח באותו מקום זה ראייה דבשעת העקידה היה זה מקום המזבח, שאז הוקרב שם האיל, אבל מהיכן ידעו שגם היום מקום זה הוא מקום המזבח.

אכן לפי המבואר נחא היטב, דאפרו של יצחק נשאר לעולם בהקרבתו, ולעולם חשיב שהוא באמצע הקטרתו, ועל כן באותו מקום שהוא צבור, בעל כרחך דשם הוא מקום המזבח, ועל כן גם היום המקום שאפרו של יצחק צבור, הוא הוא מקום המזבח.

ולפי זה נראה לבאר מה שאומרים בתפלת מוסף בראש השנה, 'ותראה לפניך עקידה שעקד אברהם אבינו את יצחק בנו על גבי המזבח, דתראה לפניך, ר"ל שלא רק שיזכור את העקידה שהייתה בדורות הקודמים, אלא היא תראה לפניו עכשיו, כיון דבאמת גם עכשיו העקידה קיימת וההקטרה נמשכת בזה שאפרו צבור ועומד על גבי המזבח, ועדיין לא נגמר עשיית מצותה.

ויש להוסיף דעיקר תפלה זו בראש השנה, מיוסד הוא על פי דברי חז"ל אלו בירושלמי, שאמרו שה' יראה עקידה זו לסלוח לישראל בכל שנה.

עקידת יצחק – בו ולא בשלוחו

בהיות מרן הגר"ח זיע"א בגיל פעוטה, עוד קודם שידע לקרא, סיפר לו אביו רבנו ה'בית הלוי' את כל מעשה כבשן האיש בארוכה, איך שזרק נמרוד את אברהם אבינו לתוך כבשן האש, והקב"ה שמרו, ונעשה לו נס, שבאו מלאכים והצילוהו, לכשסיים ה'בית הלוי' את סיפור הדברים, החל מרן הגר"ח לבכות בכי גדול, למראה בכייתו, אמרו בני הבית ל'בית הלוי', שכפי הנראה שילד נשאר ילד, כרוצים לומר שבכייתו היא משום התרגשותו מפרה המעשה שזרקו אדם לתוך כבשן האש.

נענה ה'בית הלוי' ואמר להם, לא, לא משום כך הוא בוכה, לפליאתם, קרא ה'בית הלוי' לרבי חיים, ושאל אותו, 'חיים, מפני מה אתה בוכה?',

השיב לו הילד הפעוט, הרי אתמול אבא סיפר לי את כל מעשה עקידת יצחק, והוקשה לי, דאמנם אברהם אבינו נצטווה לעקוד את יצחק בנו, אבל מכל מקום כיון שזה דבר קשה מאוד, שאב ישחוט את בנו, אם כן הרי יכול היה אברהם אבינו לקיים זאת ע"י שליח, ולמה לא שלח שליח, ותרצתי לעצמי, הוסיף הילד הפעוט, דמפני שמצוה בו יותר מבשלוחו, על כן רצה אברהם אבינו להדר לקיים המצוה בעצמו, ולא ע"י שליח, אבל היום שסיפרת לי את מעשה כבשן האש, הוקשה לי מאוד, דלמה שלח הקב"ה מלאכים להציל את אברהם אבינו מהכבשן, ולמה לא הצילו הקב"ה בכבודו ובעצמו, כמו שאברהם אבינו קיים זאת בעצמו, ולא ע"י שליח, ומחמת שהוקשה לי כן, פרצתי בבכי.

אמר לו ה'בית הלוי', צדקו דבריך בני, אבל התירוץ על פליאתך היא, שאת הזכות הזו שעקד אברהם אבינו בעצמו, שומר הקב"ה לישראל לסוף הגלות, שיבואו זמנים שכלל ישראל יצטרכו לגאולה, אבל לא יהא להם שום זכות עצמית להגאל, ואז הקב"ה בכבודו ובעצמו יוציא ויגאל את ישראל מגלותם, וזה יהיה בזכות שאברהם אבינו עקד את יצחק בעצמו ולא ע"י שליח.

פניני חשוקי חמד

מאוצרותיו המתוקים של מרן הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א
חבר מועצת גדולי התורה. רבה של שכונת 'רמת אלחנן' ב"ב. זראש כולל 'בית דוד' חולון

מצות ביקור חולים

אצל חולה שהפך להיות "צמח"

וירא אליו ה' באלני ממרא והוא ישב פתח-האהל ביום

היום (יח-א).

רש"י: לבקר את החולה, אמר רבי חמא בר חנינא, יום שלישי למילתו היה, וכל הקב"ה ואל כל שולמו (בבא מציעא פ"ד ע"ב).

שאלה

האם מצוה לבקר חולה שהוא "צמח", והוא שוכב על מטתו כאבן, לא שומע ולא רואה ומחוסר הכרה, ולדברי הרופאים לא ישוב להכרה לעולם? והאם חייבים הבנים לבקר את אביהם כשהוא "צמח"?

תשובה

עיקר מצות ביקור חולים היא לדאוג לצרכיו של החולה, לעודדו ולהתפלל עליו. לפי זה לכאורה אין כל טעם לבקר אצל "צמח", כאשר צרכיו נעשים, ואין מה להוסיף עליהם. וגם לא ידוע אם יש טעם להתפלל עליו, מאחר והריפוי הוא בדרך נס גדול, ולא טבעי.

אך נראה דמכל מקום מצוה לבקר. דהנה דרשו חז"ל (סוטה דף יד ע"א) על הפסוק "וירא אליו ה' (בראשית יח א), ללמדנו שבא הקב"ה לבקר את החולה. וביאר בספר 'דרש משה' (להגר"מ פיינשטיין זצ"ל, תחילת פרשת וירא): שהרי נאמר 'וירא אליו' ולא נאמר שום נבואה, ועל כרחק שהוא לבקר את החולה, ומכאן ראייה גדולה שחיוב ביקור חולים הוא אף באופן דליכא ב' הטעמים, לא לשמוש ולא לתפלה, כי אצל ביקור ה' יתברך לא שייכים טעמים אלו, כיון שבידו לרפאותו אף בלא השראת שכינה מיוחדת לזה באהלו של אברהם.

ונראה להסביר, משום דאף דאיכא טעמים למצוה, בכל זאת חיוב עשייתה הוא קבוע, כאילו אין לה טעם, כיון שהטעמים הם רק ביאורים לחיוב המצוה, אך המצוה צריכה להעשות בלא שום טעם, רק לשם שמים שצויה המצוה, ולכן לא יכול לפטור עצמו מביקור חולים, בטענה שאין החולה צריך לשמוש, ויכול להתפלל בעצמו.

ואולי זה הטעם שלא הלכו רבנן לבקר את החולה כמבואר בנדרים (דף מ ע"א), כיון שהיה שם מי שישמשנו, והתפללו עבורו אף בלא הליכתם, וגם רבי עקיבא לא הלך לבקרו בשביל הצורך, כיון שגם הוא סבר דליכא צורך, אלא מפני שהדין הוא לבקר בכל אופן, ונודמן שהיה גם צורך לשמוש, דאם לא כן איך נמנעו רבנן מלבקרו.

נאך אולי אפשר לדחות ולומר, שהשי"ת בא לבקר את אברהם אבינו כדי לעודדו בעצם ביקורו, מה שאין כן ה"צמח" שגם עידוד אין בביקורו.

ויעוין בברכי יוסף (יור"ד סימן רמ"ד) שהביא מחלוקת הפוסקים אם צריך לקום לפני סומא חכם. ויעוין

קידושין (דף לא ע"ב) שרב יוסף שמע קול כרעא דאימיה, אמר איקום מקמי שכינה דאתיא. ומשמע דאף דלא ראתה שבנה קם מפניה, בכל זאת קם, ויתכן דהוא הדין בנדוננו.

וביותר נראה שיש תועלת ממשית בביקור אצל ה"צמח", מכמה סיבות: א. על ידי כך הצוות הרפואי יטפל בו יותר טוב, וכ"כ בתשובות והנהגות (ח"ב סימן תע"ח).

ב. אף דנראה שהחולה לא מבין כלל, אפשר דרואה ואין לו כח להגיב. ג. שמעתי ממו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל דיש ענין להתפלל על "צמח", כדי להקל על מצבו, ובפרט שמצינו לפעמים ש"צמח" התעורר מחליו. לכן נראה דמצוה לבקר חולה כזה, וכל שכן אם אביו 'צמח'. (חשי"ח נדרים מ ע"א).

חידה: איך יתכן שאפה

מצות בכל ההידורים ולא יצא ידי חובתו?

וימיהו אברהם האהלה אל-שרה ויאמר מהרי שלש סאים קמח סלת לנשי ועשי עגות (יח-י).
פסח היה (רש"י ע"ב).

תשובה

נתן לבעל המאפיה המחאה [צק] והציק חזר, ובעל המאפיה מבקש כספו והקונה דוחהו בלך ושוב, כמבואר במשנה ברורה (סימן תנ"ד ס"ק טו) וז"ל: "ויש עוד פרט אחד מה שמצוי להכשל בו, כגון אם קנה מצה ומשכן לרשותו, אם המוכר גלה דעתו בעת מכירתו שדחוק למעות ואינו יכול למכור בהקפה ועל כן עייל ונפק אחריו אזוי ומדחהו בלך ושוב ואינו נותן לו, מדינא לא קנה כמבואר בשולחן ערוך (חוי"מ סימן ק"ז ס"ז) וממילא אינו יוצא בהם אחר כך ידי חובה מצה מהתורה", עכ"ל.

ויעוין בנתיבות המשפט (שם סק"ז) שכתב וז"ל: דכשתובע המעות והלוקח טוען שאין לו יכול המוכר לבטל המקח, ולא בעינן שיהיה עייל ונפיק אזוי ביומו..., אלמא דכשלא נתן מעות לא אמרינן דהוי המעות כחוב עליו רק שהמקח בטל לגמרי כשאינו נותן מעות והמקח כגזל בידו, עכ"ל. (חשי"ח פסחים לח ע"א).

חולה מסוכן שנטל מצה מאחר

בלא רשותו האם יוצא בזה חובת מצה

אברהם האהלה אל-שרה ויאמר מהרי שלש סאים קמח סלת לנשי ועשי עגות (יח-י).
פסח היה (רש"י ע"ב).

שאלה

נאמר בשולחן ערוך (סימן תנ"ד ס"ד) שאין אדם יוצא ידי

חובתו במצה גזולה כיון שאינו 'לכם', ויש להסתפק בחולה שיש בו סכנה שאין לו מה לאכול, ונטל מצה מאחר בלי רשות, על מנת לשלם לו, כמבואר בשולחן ערוך (חרי"מ סימן שנט ס"ד) דהשרוי בסכנת מות מותר לגזול את חבירו על מנת לשלם, ונשאלת השאלה האם יוצא בזה מצות אכילת מצה בליל א' דפסח, והאם יכול לברך על זה 'על אכילת מצה'?

תשובה

לכאורה לא יצא במצה זו ידי חובת המצה, דאף על פי שיש לו רשות לאכלה, אבל מכל מקום הבעלים לא הקנו לו אותה ואין לו בזה בעלות ואינה שלכם. וכמו שכתב המגן אברהם, דהגזול אתרוג של נכרי ונטלו בסוכות לא יצא בה ידי חובתו אפילו למאן דאמר גזל עכו"ם מותר, משום דלא חשיב לכם, [וכן כתב הנה"מ (סימן

שמח סק"א)].

אלא דיעוין באבני מילואים (סימן כח אות ג) שחולק וכתב דלפי מה שכתב הרמב"ם (פ"ח מהלכות לולב ה"ב) דיוצא אדם ידי חובתו בלולב של מעשר שני, וכן כתב הרמב"ם (פ"ו מהלכות מצה ה"ח) לענין מצה, ואף על גב דהרמב"ם פוסק דמעשר שני ממון גבוה הוא, וכתב מהר"י קורקוס משום דסבירא ליה כמאן דאמר בסוכה (דף לה) דלא בעי דין ממון, אלא היתר אכילה, הכא נמי היתר אכילה אית ביה בגזל עכו"ם למאן דאמר מותר, ולא גרע ממעשר שני, ע"ש. אלא שבחדושי ר' שמעון שקאפ (סוף מסכת ב"ק) הקשה על האבני מילואים ח"ל: "עיקר פשטות הכתוב לכם משלכם... ובגזל עכו"ם בלא קנין ודאי דלא נפיק ביה, ובגזל עכו"ם למ"ד מותר, אין לו היתר אכילה יותר מכל אדם, על כן ודאי דלא יצא...", ע"ש.

ואם כן בענינו בחולה שיש בו סכנה, לכאורה הוא תלוי במחלוקת המגן אברהם אבני מילואים, דלדעת האבני מילואים כיון שיש לו בה היתר אכילה, ורק להשיב את הכסף, יצא בה ידי חובתו, אבל למגן אברהם לא יצא בה ידי חובתו. (חש"ח פסחים שם).

כסף שנמצא על הבימה בערב

יום הכיפורים בין שתי קופות של צדקה

כִּי יִדְעַתִּי לְמַעַן אֲשֶׁר יֵצֵא אֶת-בְּנֵי וְאֶת-בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשִׁמְרוּ דֶּרֶךְ ה' לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט (יח-יט).

שאלה

מעשה שהיה בישיבה מסויימת בערב יום הכיפורים, כשעל הבימה היו קופות צדקה, ונמצא סכום כסף מחוץ לקופות, על הבימה עצמה, ולא ידעו ממי נפלו מעות אלו, האם מהקופה הסמוכה שהיא הקרובה ביותר אל המעות, או שהכסף נפל מהקופה שהיתה רבה ביותר ולצדקה זו תרמו את רוב הכספים. להיכן יש להניח את הכסף?

תשובה

לכאורה צריך להניח שהכסף נפל מהקופה שבה יש רוב הכסף ולא מהקופה הסמוכה כי ברוב וקרוב אזלינן בתר

הרוב, כמבואר במסכת בבא בתרא (דף כג ע"ב) אמר רבי חנינא רוב וקרוב הולכין אחר הרוב, וכן נפסק להלכה ברמב"ם (פ"ט מהלכות רוצח ה"ז).

אלא שיעוין במשנה בשקלים (פ"ג מ"א) שם נאמר: מעות שנמצאו בין השקלים לנדבה קרוב לשקלים יפלו לשקלים לנדבה יפלו לנדבה מחצה למחצה יפלו לנדבה... זה הכלל הולכין אחר הקרוב להקל מחצה למחצה להחמיר, ע"ש.

הרי שאזלינן בתר הקרוב, והמשנה לא הזכירה שאם בשני יש יותר מעות שאזלינן אחרי הרוב. אמנם יעוין בברטנורא שם שעמד על כך, וכתב שהאומר רוב וקרוב הלך אחר הרוב, מוקי מתניתין כגון ששקלים ונדבה שוין, וכן פירש הרא"ש.

אכן הרמב"ם (פ"ו ממעשר שני ה"ב) העתיק את המשנה כצורתה, ומשמע מדברי הרמב"ם שאפילו אם יש רוב באחד מהם, בכל זאת אזלינן בתר הקרוב. וכן העיר בפירוש הרדב"ז שם ח"ל: וכבר ראיתי מי שכתב עלה דהך מתניתין דשקלים, דהאומר רוב וקרוב הלך אחר הרוב מוקי מתניתין כגון ששקלים ונדבה שוין, ולפי שיטה זו צ"ל דכל הני דהכא בשוין. ותמהתי אם זה דעת רבינו היה לו לפרש. ואפשר לומר דלא אזלינן בתר רובא אלא בבעלי חיים דניידי, אבל בדבר דלא נייד אזלינן בתר קרוב ועדיין צריך עיון, עכ"ל. אך כבר הקשו האחרונים על דברי הרדב"ז מדברי הגמרא בבא בתרא (דף כד ע"א) שהביאה ראייה לסברת רבי חנינא מההוא חצבא דחמרא דאישתכח בפרדיסא דערלה, ושריא רבינא. הרי שאזלינן בתר הרוב גם בדברים שאינם בעלי חיים.

ויעוין בחסדי דוד (פ"ב ממעשר שני ד"ה ה"ו) שכתב לתרץ את דברי הרמב"ם, שיש חילוק בין מקרה שברור שהיה רוב בשעה שנפל החפץ המסופק, לבין הנידון של קופות, דאע"פ דעתה יש רוב, מכל מקום יתכן שבשעה שנפל, לא היה רוב בקופה השניה, ולכן אזלינן בתר הקרוב, יעו"ש. ולדבריו בענינו, אם יש מי שראה שלא נוסף כסף לקופה שיש בה את הכמות הגדולה ביותר של צדקה, מאז שנפל השטר המסופק, אם כן בזה ילכו אחרי הרוב אף לפי דברי הרמב"ם.

מאידך יעוין בדרך אמונה בביאור ההלכה שם, שחילק באופן אחר, והוא דבשלמא בניפול וכדומה, אזלינן בתר הרוב, מפני שתלינן שהניפול שנמצא פרח מרוב העולם. אך בקופות שעומדות, ונפל כסף מאחד מהם, דהיינו שאדם עבר ושם בהם ונפל כסף, או שקופה אחת התנדנדה קצת ולכן נפל כסף, בזה אין סיבה לתלות שהקופה שיש בה יותר כסף, דוקא היא התנדנדה ונפל ממנה הכסף, ולכן בזה לא שייך ללכת אחרי הרוב, אלא אחרי הקרוב שלזה יש סברא לתלות את הנפילה בקרוב, יעו"ש. ולדבריו לשיטת הרמב"ם, בקופות צדקה שנמצא כסף ביניהם, לעולם נלך אחרי הקרוב. (חש"ח כ"ב

כג ע"ב).

רשימות תלמידים

משיעורי מרן הגאון רבי דוד פיינשטיין שליט"א

פרשת וירא תשפ"א

ראש ישיבת בית יהודא

נביא את אשר מעורר מו"ר בימים אלו, הרבות בתפילה ובתחנונים על רפואת דודו, רבי משולם דוד בן אלטע הענדל שליט"א, ואמר, דבגמ' ברכות דף י"ב איתא, כל שאפשר לו לבקש רחמים על חבירו ואינו מבקש, נקרא חוטא, שנא' וכו', ואם תלמיד חכם הוא צריך שיחלה עצמו עליו, ע"כ, והנה שם מייירי בחברו ת"ח, שצריך לחלות עצמו עליו, וכל שכן כאן על דודי, זקן גאוני הדור, והכלל צריכין לו, שחובה על כל אחד לבקש ולהתחנן על זה.

אולי יתקורן חמשים הצדיקים חמשה, התשחית בחמשה את כל העיר וגו' [י"ח, כ"ח]

הנה שיטת רש"י כאן, שחשבו חמשים הצדיקים הוא עשרה צדיקים לכל כרך וכרך, כי חמשה מקומות יש, 'סדום', 'עמורה', 'אדמה', 'צבויים' ו'צוער'. ובתחילה ביקש שאם ימצאון חמשים צדיקים ינצלו כל הכרכים, שהרי ישנם עשרה צדיקים לכל כרך וכרך, ואחר כך הוסיף לבקש שגם אם יחסרון חמשה צדיקים ינצלו כל הכרכים, שהרי מכיון שיש ארבעים וחמשה צדיקים, הרי הן תשעה צדיקים לכל כרך, ובצירוף הקדוש ברוך הוא – שהוא צדיקו של עולם – הרי הן עשרה צדיקים לכל כרך. ואחר כך ביקש שאם ימצאון שם ארבעים ינצלו על כל פנים ארבעה כרכים, ואם ימצאון שלשים ינצלו שלשה כרכים, ואם ימצאון עשרים ינצלו שני כרכים, ואם ימצאון עשרה ינצל כרך אחד.

ועיין בפירוש הרמב"ן כאן שנתקשה בשיטת רש"י בזה, דאם כן מה התפלה והתחינה הזאת אשר היה מתחנן בכל פעם, 'אל נא יחר לאדוני', ו'הנה נא הוולת', והלא ראוי הוא שיהיו ארבעים מצילין ארבעה, ושלשים והעשרים יצילו לפי חשבון, כאשר החמשים יצילו חמש. ועיין שם שסיים – ודרך פשט הכתובים סלולה, שאמר תחילה חמשים לתת חשבון שלם של עשרה לכל אחד ואחד, וחזר ופחת כמו שיכול, ולהציל הכל היה אומר, ולא ידעתי מי הכניסו לרב למה שאמר, ע"כ.

אמנם באמת לפי פירוש רש"י לשון הכתוב מדוקדק מאד, דכשאמר בתחילה אולי יתקורן חמשים הצדיקים חמשה, הוסיף לטעון 'התשחית בחמשה את כל העיר', אולם להלן כשביקש על ארבעים, לא אמר 'אולי יחסרון חמשים הצדיקים עשרה, התשחית בעשרה את כל העיר', אלא רק אמר 'אולי ימצאון שם ארבעים', והיינו משום דכשביקש על ארבעים וחמשה, היתה הבקשה שיחשב הקדוש ברוך הוא את ארבעים וחמשה הצדיקים כאילו הם חמשים, ויציל בעבורם את כל החמשה כרכים, ולכן אמר 'אולי יחסרון חמשים הצדיקים חמשה, התשחית בחמשה את כל העיר', אולם כשביקש על ארבעים, הרי לפי פירוש רש"י הסכים שחסרון העשרה ימנע את הצלת אחד הכרכים, וכל בקשתו עתה אינה אלא שאם ימצאון ארבעים צדיקים ינצלו ארבעה כרכים, וכמו בקשתו הראשונה שאם ימצאון חמשים צדיקים ינצלו חמשה כרכים, ואם כן הרי לא שייך בזה הלשון 'התשחית בעשרה את כל העיר', שהרי הוא מסכים שהקדוש ברוך הוא ישחית בעשרה החסרים כרך אחד, אלא רק חזר הוא לבקש 'אולי ימצאון שם ארבעים', וכמו שביקש בתחילה שאם יש בעיר חמשים צדיקים, ישא למקום למענם.

ויילך ה' כאשר פקד ללדבר אל אברהם וגו' [י"ח, ל"ג]

והנה א"ז הגר"ז זצ"ל עמד בהא דכתיב בריש הפרשה [י"ב] אליו השם באלוני ממרא, שלא היה זה מראה נבואה בלבד, אלא ששרתה שכינה שם, ולכן מתיחסת הראיה למקום מסוים שבו נראה אליו, דהיינו 'באלוני ממרא', ומה למדו חז"ל שבא לבקר את החולה, ועל כן לא היה סגי ב'מראה נבואה' לחוד, אלא היה צריך שתבוא השכינה לשם.

ועיין שם שביאר בזה מאי דכתיב בפרשת וישלח – [י"ב] אלקים אל יעקב וגו' ויברך אותו, וינצל מעליו אלקים במקום אשר דיבר אתו, ופירש הרמב"ן שם, שבא הכתוב להודיע, כי לא היה זה מראה וחלום נבואה בלבד, אלא ששרתה עליו שכינה במקום אשר הוא עומד, ע"ש. והיינו, דמכיון שבא לנחמו, וכמו שכתב רש"י שם ד'ויברך אותו' היינו ברכת אבליים, על כן לא היה סגי ב'מראה וחלום נבואה' גרידא, אלא היה צריך שתבוא השכינה לשם, וזהו שמסיים הכתוב שם – 'במקום אשר דיבר אתו', והיינו דראיה זו לא היתה מראה נבואה

לחוד, אלא ששרתה שכינה שם, ולכן מתיחסת הראיה אל המקום אשר דיבר אתו, וכשכלתה הנבואה בסתלקה השכינה מהמקום שנגלתה בו.

ולפי זה יש לבאר גם הכתוב כאן – 'ויילך השם כאשר כילה לדבר אל אברהם', דבא להודיע בזה, כי לא היה זה מראה וחלום נבואה בלבד, אלא ששרתה עליו שכינה במקום אשר הוא עומד, וכדברי א"ז זצ"ל. שוב הראונו, שכן הוא מפורש בדברי הרמב"ן בפרשת בראשית, על הפסוק 'וישמעו את קול השם אלקים מתהלך בגן', וזה לשונו שם – ולפי דעתי, כי טעם 'מתהלך בגן עדן', כטעם 'והתהלכתי בתוככם' (ויקרא כ"ו), 'ויילך השם כאשר כילה לדבר אל אברהם', 'אלך אשובה אל מקומי' (הושע ה'), והוא ענין גילוי שכינה במקום ההוא, או הסתלקותו מן המקום שנגלה בו, עכ"ל. [ועיין בפירוש רש"י לעיל על הפסוק 'ואברהם עודנו עומד לפני השם', וזה לשונו – והלא לא הוא הלך לעמוד לפניו, אלא הקדוש ברוך הוא בא אצלו ואמר לו 'זעקת סדום ועמורה כי רבה', והיה לו לכתוב 'השם עודנו עומד על אברהם', אלא תיקון סופרים הוא זה, עכ"ל. ומהו משמע דשני ענינים הם, דבתחילה נראה אל אברהם כשהיה יושב פתח האוהל, ואחר כך בא אצלו ואמר לו 'זעקת סדום ועמורה כי רבה', ואם כן אין ראיה ממה שנאמר כאן 'ויילך השם כאשר כילה לדבר אל אברהם', דגם הראיה בישיבתו פתח האוהל היתה בהשראת שכינה. אמנם במדרש בראשית רבה פמ"ט סימן ז' איתא, 'ואברהם עודנו עומד לפני השם', אמר רבי סימון, תיקון סופרים הוא זה, שהשכינה היתה ממתנת לאברהם, ע"כ. וכן הוא במדרש 'שוחר טוב' מזמור י"ח, שנטפל עמהם השכינה ומעכב לו עד שהלכו המלאכים. והיינו כמו שכתבו המפרשים שם, שהשכינה באה אל אברהם, כדכתיב 'וירא השם אליו באלוני ממרא', והיתה ממתנת לו עד שפנו המלאכים והלכו סדומה, ולפי זה שפיר מוכח מדכתיב הכא 'ויילך השם', שגם הראיה בישיבתו פתח האוהל היתה בהשראת שכינה].

טרם יתקבצו ואנשי העיר אנשי סדום נסביו על הבית וגו' [י"ט, ד']

עיין בפירוש רש"י שהביא דרשת המדרש בראשית רבה פ"ג סימן ה' – טרם ישכבו ואנשי העיר היו בפיהם של מלאכים, שהיו שואלים ללוט מה טיבם ומעשיהם, והוא אומר להם 'רובם רשעים'. עודם מדברים, ואנשי סדום וגו', ע"כ.

ויש לומר הביאור בזה על פי מה שביאר א"ז הגר"ז זצ"ל הטעם שסירבו המלאכים מתחילה לסור אל בית לוט ללון שם, ואמרו – 'לא, כי ברחוב גליל', לפי שהקדוש ברוך הוא אמר 'ארדה נא ואראה הכצקתה', ופירש רש"י שם, לימד לדיינים שלא יפסקו דיני נפשות אלא בראיה, ע"כ. ואם כן היו המלאכים צריכים לראות את חטאי אנשי סדום שם שיהפכו אותה, ולכן רצו מתחילה ללון ברחוב, כדי לראות את אנשי סדום ואת מעשיהם, שזו היתה שליחותם – לראות, ואחר כך להפוך, עכ"ל.

ואשר לפי זה יש לומר, דאף על פי שלבסוף נעתרו המלאכים להפצרותיו של לוט, והסכימו ללון בביתו, מכל מקום הוצרכו על כל פנים לשאול את לוט אודות טיבם ומעשיהם של אנשי העיר, כדי שיוכלו לפסוק את דינם על פי עדותו, דבזה גם כן תתקיים שליחותם לפסוק את הדין בראיה, וכמו בכל דיני נפשות דאין צריך שיראו הדיינים את המעשה בעצמם, אלא סגי במה ששומעים אותו מפי עדי ראיה, אלא שמתחילה רצו לראות את המעשים בעצמם, דראיית הדיינים עצמם עדיפה משמיעתם מפי עדים, וכדמשמע מלשון הגמ' – 'שלא תהא שמיעה גדולה מראייה' (ר"ה דף כ"ה ע"ב), אולם לאחר שהפציר בהם לוט מאד, הסכימו לקיים שליחותם בשמיעת עדותו של לוט, אלא שבעודם מדברים זימן להם הקדוש ברוך הוא שיראו את מעשי סדום הרעים בעצמם,

וכדכתיב 'ואנשי העיר אנשי סדום נסבּו על הבית ממער ועד זקן כל העם מקצה, ויקראו אל לוט ויאמרו לו אֵיךּ האנשים אשר באו אליך הלילה הוציאם אלינו וגדעה אותם', והיינו כמו שפירש רש"י - 'וגדעה אותם', במשכב זכר.

והבוא הבכירה ותשכב את אביה וגו' [י"ט, ל"ג]

בנויר דף כ"ג ע"א אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, מאי דכתיב 'כי ישרים דרכי השם, וצדיקים ילכו בהם, ופושעים יכשלו בהם' (הושע י"ד), משל ללוט ושתי בנותיו עמו, הן שנתכוונו לשם מצוה וצדיקים ילכו בהם', הוא שנתכוין לשם עבירה 'ופושעים יכשלו בהם', ע"כ. ולהלן שם אמר רבי חייא בר אבין אמר רבי יהושע בן קרחה, לעולם יקדים אדם לדבר מצוה, שבשכר לילה אחת שקדמתה בכירה לצעירה, זכתה וקדמה ארבעה דורות בישראל למלכות, ע"כ. ומבואר דבנות לוט נתכוונו לשם מצוה, ואיקרו 'צדיקים', והבכירה שהקדימה את הצעירה זכתה לשכר על כך.

ועיין בפירוש הרמב"ן כאן, שאמרו בנות לוט 'לא לחינם הצילנו השם', ועל כרחך שרצון השם הוא שיתקיים העולם מהם, ולכן אמרו בעשה אנחנו המעשה הראוי לנו, והאלקים ירחם וגו' ונוליד זכר ונקבה, ויתקיים העולם מהם. וכתב שם עוד, דמן הדין היה מותר לנח לישא אותן לנשים, שהרי בן נח מותר בביתו (סנהדרין דף נ"ח ע"ב), אלא שצנועות היו, ולא רצו לומר לאביהם שישא אותן, ע"ש. וזה מתאים לדברי הגמ' שם, דבנות לוט נתכוונו לשם מצוה.

אמנם בפירוש רש"י כאן כתב, וזה לשונו - 'ותשכב את אביה', ובצעירה כתיב 'ותשכב עמו', צעירה, לפי שלא פתחה בזנות, אלא אחותה לקדמה, חיסך עליה הכתוב ולא פירש גנותה, אבל בכירה, שפתחה בזנות, פרסמה הכתוב במפורש, ע"כ. הרי דשכיבת בנות לוט את אביהן הוי ענין של 'זנות', ו'גנות' הוא להן, וזה לכאורה סותר לדברי הגמ' בנויר הנ"ל דמשמע ד'מצוה' קעבדי. ועיין בפירוש ה'חזקוני' שכתב, דמדברי רש"י אלו משמע שעשתה שלא כהוגן, והא דאמרינן שבשכר מצוה זו זכתה וקדמה ארבעה דורות בישראל למלכות, היינו שעשתה יפה במה שקדמה, אבל מפתחת בקשת הזנות, ומה שלמדה את אחותה, עשתה שלא כהוגן, ע"ש.

אמנם באמת במדרש בראשית רבה פנ"א סימן י' מצינו פלוגתא בזה, דרבי הונא אמר, מתחילת עיבורו של מואב, לא היה לשם זנות, אלא לשם שמים. אבל רבי סימון אמר, מתחילת עיבורו של מואב, לא היה לשם שמים, אלא לשם זנות. ולהלן שם קאמרי רבי יהודה בר סימון ורבי חנין בשם רבי יוחנן, דאף שבנותיו של לוט הלכו לעבור עבירה, מכל מקום נתפקדו בזכות אברהם, ע"ש. וב'ספרי' פרשת עקב פסקא מ"ג איתא, 'ותשקין את אביהן יין', וכי מאין היה להן יין במערה, אלא שנזדמן להן יין לשעה, כענין שנאמר 'והיה ביום ההוא יטפו ההרים עסיס' (יואל ד'), אם כך נתן למכעיסיו, קל וחומר לעושי רצונו, ע"כ. הרי מבואר דאליבא דרבי סימון וה'ספרי' הנ"ל, בנות לוט נתכוונו לשם זנות, וחטאו בכך, ואיקרו 'מכעיסיו', ופליגי אגמרא דידן שנתכוונו לשם מצוה, ואיקרו 'צדיקים', וזכו לשכר על כך, ואם כן יש לומר דרש"י כאן אזיל בשיטת הנך מדרשים, ושפיר פירש שפירסם הכתוב את גנותה של הבכירה לפי שפתחה בזנות.

שבו לכם פה עם החמור וגו' [כ"ב, ה']

בקדושין דף ס"ו ע"ב תנן, כל מקום שיש קידושין ואין עבירה, הולך הולך אחר הזכר. וכל מקום שיש קידושין ויש עבירה, הולך הולך אחר הפגום. וכל מי שאין לה עליו קידושין, אבל יש לה על אחרים קידושין, הולך ממזר. וכל מי שאין לה לא עליו ולא על אחרים קידושין, הולך כמותה. ואיזה זה, זה ולד השפחה והנכרית.

ובגמ' דף ס"ח ע"א פריך, שפחה כנענית מגלן דלא תפסי בה קידושי. אמר רב הונא, אמר קרא 'שבו לכם פה עם החמור' - עם הדומה לחמור. ופריך, אשכחן דלא תפסי בה קידושין, ולדה כמותה מגלן. ומשני, דאמר קרא 'האשה וילדיה תהיה לאדוניה' (שמות כ"א). ופירש רש"י שם, וזה לשונו - 'האשה וילדיה' וגו', בשפחה כנענית שייחודה לעבד עברי, ואמר קרא דלא יצא הבן חפשי עם אביו, ע"כ.

ולהלן דף ס"ט ע"א תנן, רבי טרפון אומר, יכולין ממזרין ליטרה, כיצד, ממזר שנשא שפחה, בנה עבד. שיחררו, נמצא הבן בן חורין. רבי אליעזר אומר, הרי זה עבד ממזר. ובגמ', אמר רבי אלעזר, מאי טעמיה דרבי אליעזר, דאמר קרא 'לו', הלך אחר פסולו וכו', אף על גב דכתיב 'האשה וילדיה תהיה לאדוניה', אלא 'לו' אפקיה.

ועיין ב'אבני מילואים' סימן ד' סק"ב שביאר, דהא דסבירא ליה לרבי אליעזר דהולד עבד ממזר, היינו שיש לו דין עבד מצד אמו שהיא שפחה, וממזר מצד ישראל שבא בעבירה. וכתב שם לחדש, דלפי זה, לרבי אליעזר, אם קידש ולד זה אשה, קידושו תופסין, דכיון דכתיב 'לו' הלך אחר הפסול, ושדית ליה בתר ישראל, ממילא הוה ליה דין 'ישראל'.

ולפי זה הקשה על התוס' ביבמות דף ט"ז ע"ב (ד"ה קסבר) שכתבו, דהא דסבירא ליה לרבי עקיבא דעובד כוכבים הבא על בת ישראל הולד ממזר, אף על גב דביאת עובד כוכבים על בת ישראל בצנעא ביאת היתר היא מדאורייתא [כמבואר בע"ז דף ל"ו ע"ב], היינו משום דכל דלא תפסי בה קידושין, אף על גב דביאת היתר היא, הוי הולד ממזר, דאם כן תיקשי קרא ד'האשה וילדיה תהיה לאדוניה', דהא כיון דבעבד עברי הבא על השפחה אין קידושין תופסין, הוי ליה הולד ממזר, ושדית ליה בתר אביו שהוא ישראל גמור, ע"ש.

אמנם נראה, דהא דכתבו התוס' ביבמות שם, דאף על גב דביאת היתר היא, מכל מקום כיון דלא תפסי בה קידושין הוי ממזר, היינו דוקא בכגון עובד כוכבים הבא על בת ישראל, דהויא לה ביאת זנות, אלא שלא אסרתה תורה, אבל בעבד עברי הבא על השפחה, דאין ביאתו ביאת זנות, לא הוי הולד ממזר.

ועיין בכתבי הגר"ח קדושין דף כ"א ע"ב שהביא ראיה ליסוד זה דביאת עבד עברי על השפחה לא חשיבא 'ביאת זנות', מהא דתנן בתמורה דף כ"ט ע"א דהאומר לחבירו, הא לך טלה זה, ותלין שפחתך אצל עבדי, רבי מאיר אומר אינו אתנן, וחכמים אומרים אתנן. ובגמ' שם מוקים לה בעבד עברי, ופריך, אי הכי מאי טעמא דרבנן, הא שפחה לעבד עברי מישרא שריא, ע"ש. ואשר לכאורה אין מובן מאי פריך הגמ', דהא אם אמנם שפחה לעבד עברי מישרא שריא, מכל מקום מכיון דלא תפסי בה קידושין הויא לה זונה, וכמבואר בסוגיא שם, ושפיר הוי ליה אתננה 'אתנן זונה'. ואמר הגר"ח, דצריך לומר, דכיון דהתורה התירה שפחה לעבד עברי, תו פקע מינה גם שם 'ביאת זנות', וזהו דפריך הגמ' דכיון דמישרא שריא, לאו 'ביאת זנות' היא, ולא הוי אתננה 'אתנן זונה'.

והוסיפו, דאליבא דרבי ישמעאל בכריתות דף י"א ע"א ד'שפחה חרופה' היינו שפחה כנענית המאורסת לעבד עברי, הרי מבואר דשפחה כנענית המיוחדת לעבד עברי חשיבא 'מאורסת' לו, והבא עליה באשם תלוי, ואם כן לדידיה בודאי לא חשיבא ביאתה 'ביאת זנות'.

ויאמר אברהם, אלקים יראָה לו השה לעולה בני, וילכו שניהם יחדיו [כ"ב, ח']

ופירש רש"י, וזה לשונו - כלומר, יראה ויבחר לו השה, ואם אין שה, לעולה בני. ואף על פי שהבין יצחק שהוא הולך להשחט, 'וילכו שניהם יחדיו', בלב שוה, ע"כ.

והנה בסליחות לצום גדליה (סימן נ"ב) אנו אומרים - 'יחיד רך הוקל כצבי, ענה ואמר אבי, הנה האש והעצים נביא, ותשורה אין להביא'. 'מילין השיבו מלהבהילו, ענה אביו ואמר לו, אלקים יראה לו, ויודע את אשר לו'. 'במצותך שניהם נזהרים, ואחריו לא מהרהרים, חשו מאד נמהרים, על אחד ההרים'. 'ראו אש תלולה, מהרו עצי עולה, יחד באהבה כלולה, ישרו בערבה מסילה'. 'ראה יחיד כי הוא השה, גם להורו המנוסה, אותי ככבש תעשה, לא תחמול ולא תכסה', ע"כ. ומבואר שלא רצה אברהם להבהיל את יצחק, ולכן סתם תשובתו ואמר - 'אלקים יראה לו, ויודע את אשר לו', ולא גילה לו עדיין שהוא עצמו יהיה העולה, ורק אחר שראו אש תלולה, וישרו בערבה מסילה, והגיעו למקום העקידה, אז 'ראה יחיד כי הוא השה'. וזה לכאורה דלא כפירוש רש"י כאן, שמיד כשאמר לו אברהם 'אלקים יראה לו השה לעולה בני', כבר הבין יצחק שהוא הולך להשחט.

אמנם לפי זה אין מובן המשך הדברים - 'במצותך שניהם נזהרים, ואחריו לא מהרהרים', דבשלמא לפירוש רש"י שמיד הבין יצחק שהוא הולך להשחט, שפיר יש מקום לשבח גם את יצחק, שאף על פי שידע שהוא הולך להשחט, מכל מקום לא הרהר אחרי ציווי המקום, וכדכתיב 'וילכו שניהם יחדיו', דהיינו בלב שוה, אבל לשיטת הפייט ב'סליחות' שם, שיצחק עדיין לא ידע שהוא עצמו יהיה העולה, מאי קאמר 'במצותך שניהם נזהרים, ואחריו לא מהרהרים'.

ואולי יש לומר, שהרי באמת לא השיב לו אברהם האמת שהאלקים אמר לו בפירוש שיעלה אותו לעולה, כדי שלא יבהל, אלא אמר לו שהאלקים יראה ויבחר לו שה, ואם אין שה, לעולה בני, כאילו עדיין אינו יודע אם יצחק יהיה העולה או שיבחר האלקים שה אחר, אולם יצחק 'הבין' מדעתו שהוא הולך

להשחט, ועל זה משבחו הכתוב, שאף על פי שהבין שהוא הולך להשחט, מכל מקום הלך עם אברהם בלב שוה, אמנם אף על פי שהבין יצחק שהוא הולך להשחט, מכל מקום עדיין לא 'ידע' זאת בבירור, ורק כשהגיע למקום העקידה, אז 'ראה' יחיד כי הוא השה.

ויעקוד את יצחק בני וגו' [כ"ב, ט']

במדרש בראשית רבה פנ"ו סימן נ"ח איתא, אמר רבי יצחק, בשעה שביקש אברהם לעקוד יצחק בנו, אמר לו – אבא, בחור אני, וחוששני שמא יזדעזע גופי מפחד של סכין ואצערך, ושמא תפסל השחיטה ולא תעלה לך לקרבן, אלא כפתני יפה יפה, מיד 'ויעקוד את יצחק', ע"כ.

והנה מלשון המדרש – בשעה שביקש אברהם 'לעקוד' את יצחק בנו, משמע שגם קודם שאמר לו יצחק 'כפתני יפה יפה' היה בדעתו של אברהם לעקודו, וכן משמע מדקאמר יצחק 'כפתני יפה יפה', והיינו שאותה הכפיתה שאתה עושה תהא 'יפה יפה'.

ויש לומר הביאור בזה על פי דברי אא"ז הגרי"ז זצ"ל, דהטעם שעקדו אברהם קודם ששמו על המזבח, משום דבלאו הכי לא היה אברהם מקיים את המצוה להעלות את יצחק בנו על המזבח, דאדם חי לכולי עלמא נושא את עצמו, וכדאיתא בגמ' שבת דף צ"ד ע"א, ונמצא שלא העלהו אברהם אבינו לבדו, ולכן הוצרך לכופתו קודם העלאתו על המזבח, דאז אינו נושא את עצמו, וכמבואר בגמ' בשבת שם. וכן הוא בחדושי מהרי"ל דיסקין כאן.

אלא דלפי זה קשה, למה הוצרך יצחק לבקש מאביו שיכפתו כדי שלא יזדעזע גופו ויצערנו, וכדי שלא תפסל השחיטה, תיפוק ליה שהוצרך לכפותו כדי שיקיים את מצות העלאתו כדינה.

ותירץ אא"ז זצ"ל, דבמשנה בתמיד דף ל' ע"ב תנן, לא היו כופתין את הטלה, אלא מעקידין אותו. ובגמ' שם תנא, יד ורגל כעקידת יצחק בן אברהם. ועיין בפירוש הראב"ד שם, שלא היו כופתין שתי ידיים בפני עצמן, ושתי רגלים בפני עצמן, כי אז יש לו כח לפרפר יותר ממה שמפרפר כשעוקדין יד ורגל בפני עצמן, וכן יד ורגל שני, ע"ש. ומבואר דעקידת יצחק בן אברהם היתה בכפית יד ורגל.

ואם כן יש לומר, דאי לא הויא הכפיתה אלא כדי שיקיים אברהם את מצות העלאת יצחק על גבי המזבח לבדו, היה סגי לזה בכפית יד ליד ורגל לרגל, דלענין שלא יהא נושא את עצמו סגי בכפיתה זו לחוד, והא דהוצרך לעקוד יד ורגל, היה זה מחמת הטעמים שאמר יצחק, כדי שלא יזדעזע גופו ויצערנו, וכדי שלא תפסל השחיטה, עכ"ל.

ואשר לפי זה אתי שפיר היטב לשון המדרש כאן – בשעה שביקש אברהם 'לעקוד' את יצחק בנו, דבאמת גם קודם שאמר לו יצחק 'כפתני יפה יפה' היה בדעתו של אברהם לעקודו כדי לקיים את מצות העלאתו כדינה, שהרי אם לא היה כופתו כלל, הוה ליה יצחק חי הנושא את עצמו, ונמצא שלא העלהו אברהם לבדו, ולא הוסיף יצחק בבקשתו אלא שיכפתו 'יפה יפה', והיינו שיעקוד כל יד עם רגל אחת, דבאופן זה לא יהא לו כח לפרפר, ולא יצערנו, ולא תפסל שחיטתו.

ועיין במפרשי המדרש שגרסו בדברי המדרש – בשעה שביקש אברהם 'לשחוט' את יצחק בנו, והיינו משום דנקטו דכל ענין הכפיתה היה רק מחמת הטעמים שאמר יצחק, כדי שלא יזדעזע גופו ויצערנו, וכדי שלא תפסל השחיטה, ואם כן הרי בעל כרחך דקודם שביקש יצחק מאברהם לכופתו, לא היה בדעתו של אברהם לכופתו כלל, אמנם לפי דברינו אתו שפיר דברי המדרש גם לפי הגירסא שלפנינו.

ועל כל פנים, בין לפי הגירסא שלפנינו, ובין לפי גירסת המפרשים, יש לפרש לשון המדרש – 'כפתני יפה יפה', ד'יפה יפה' היינו כפיתת יד ורגל, וכדברי הראב"ד הנ"ל דכפיתת יד ליד ורגל לרגל גריעא מכפיתת כל יד עם רגל אחת.

וישם איתו על המזבח [כ"ב, ט']

בילקוט שמעוני כאן (סימן ק"א) איתא, שבשעה ששם אברהם את יצחק על המזבח, היו עיני אברהם בעיני יצחק, ועיני יצחק בשמי שמים, והיו דמעות מנשרות ונופלות מעיני אברהם, עד שהיתה קומתו משוטטת בדמעות. אמר לו, בני, הואיל והתחלת על רביעית דמך, יוצרך יזמין לך קרבן אחר תחתיד. באותה שעה פער פיו בבכי, וגעה געיה גדולה, והיו עיניו מרופפות וצופות לשכינה, והרים קולו ואמר 'אשא עיני אל ההרים, מאין יבא עזרי, עזרי מעם השם עושה שמים וארץ' (תהלים קכ"א). באותה שעה 'הן אַךְ אֶלֶם צעקו חוצה' וגו' (ישעיה

ל"ג), עמדו מלאכי השרת שורות שורות ברקיע, ואומרים זה לזה – ראו יחיד שוחט, ויחיד נשחט. אמרו, מי יאמר לפניך על הים 'זה קלי ואנהו', שבועת 'כה יהיה זרעך' מה תעשה לה. מיד 'אל תשלח ידך אל הנער', ע"כ.

ומבואר שבהיות יצחק אבינו עקוד על המזבח מוכן לישחט, צעקו המלאכים לפני הקדוש ברוך הוא בתפילה שלא ישחט, וגם יצחק עצמו פער פיו בבכי, וגעה געיה גדולה, והרים קולו בתפילה ואמר 'אשא עיני אל ההרים' וגו'.

וכן אנו אומרים בסליחות ליום חמישי של עשרת ימי תשובה (סימן צ"ב) – 'סוקר ספונות בני שועך יקשיב, ישלח עוזך מקודש', 'קפץ לבכות כופר אשכול, ראותו אביו נשכל שכול', 'תרשישים צעקו בשמי מרומי, שחוט יונת אלם היוכל יחזה מי, לז לזו יהגו אל תתנו דמי, שאו ידיכם קודש', 'מרום הביט עוקד ונעקד, השה עקוד והאש תוקד, בוחן טהר לב זכר ופקד, ונשמע קולו בבואו אל הקודש'.

וכן אנו מבקשים בסליחות – 'מי שענה לאברהם אבינו בהר המוריה, הוא יעננו'. 'מי שענה ליצחק בנו כשנעקד על גבי המזבח, הוא יעננו'. הרי שבשעת העקידה התפללו אברהם ויצחק בנו, ושמע ה' קול תפלתם וענה להם.

ויש לומר דזהו שאמר הפייט בתפילת גשם – 'זיהר גם הוא לשפוך לב כמים', כלומר, מלבד המלאכים שצעקו בתפילה שלא ישחט, ומלבד אברהם אבינו שבכה והתפלל שזמין הקב"ה קרבן אחר תחתיו, גם יצחק עצמו שפך לבו כמים בתפילה נוכח פני ה'.

וישם אברהם את עיניו, וירא והנה איל אחר נאחז בסבך בקרניו, וילך אברהם ויקח את האיל, ויעלהו לעולה תחת בנו [כ"ב, י"ג]

והנה בסליחות לצום גדליה אנו אומרים – 'קָרָא לְמַרְקָם מְשַׁחַר, תמור בנך תבחר, הנה איל אחר, ועשה אל תאחר', ע"כ. ומבואר שהקדוש ברוך הוא קרא לאברהם אבינו וציווהו להקריב את האיל תמורת יצחק בנו (ובסליחות ליום חמישי של עשרת ימי תשובה איתא – 'רחש מליץ בקחתו משלחת וכו', דוץ ורוץ וקח איל תחת עופר, הכינותי כופר לאשכול הכופר'). וצ"ע המקור לזה, שהרי לא נזכר בפסוק כאן אלא שאברהם אבינו ראה את האיל, והלך ולקחו והעלהו עולה תחת בנו, ואם כן מנא ליה להפייט שהקדוש ברוך הוא ציווהו על כך.

אכן עיין בפירוש רש"י כאן שהביא מה דאיתא בפרקי דרבי אליעזר פרק ל"א, שהאיל היה רץ אצל אברהם, ואם כן יתכן לומר שמוה הבין אברהם אבינו שרצון השם הוא שיקריב את האיל תחת יצחק, וחשיב כאילו נצטווה על כך. ומצאתי בפירוש הרשב"ם שכתב כן, וזה לשונו – 'אחר נאחז בסבך בקרניו', כלומר, אחרי כן ראה את האיל מדי עברו נאחז בסבכי היער, חשב בלבו, ודאי זה המלאך בא בשליחותו של הקדוש ברוך הוא, וזימן לי איל זה תחת בני, ולכן נאחז בסבך, שאוכל לקחתו ולהקריבו, עכ"ל. וברוך שכיוונתי.

שוב הראוני מה דאיתא במדרש במדבר רבה פנ"ו סימן ב' – אמר אברהם, ריבון העולמים, אי אפשר לי לירד מכאן בלא קרבן. אמר לו הקדוש ברוך הוא, הרי קרבנך מתוקן מששת ימי בראשית, 'וישם אברהם את עיניו וירא והנה איל' וכו', נטלו אברהם והעלהו עולה תחת בנו. ולהלן שם – מהו 'תחת בנו', אמר לו הקדוש ברוך הוא, חייך בנך נתקרב ראשון, האיל הזה תחתני, ע"כ. הרי מפורש כהפייט שהקדוש ברוך הוא ציוה את אברהם אבינו להקריב את האיל תמורת יצחק בנו.

וישם אברהם את עיניו וירא והנה איל וגו' ויקח את האיל ויעלהו לעולה וגו' [כ"ב, י"ג]

עיין פירוש רש"י, וזה לשונו – 'והנה איל', מוכן היה לכך מששת ימי בראשית, ע"כ. וזה כפשטות דברי המשנה באבות פ"ה מ"ו שאילו של אברהם אבינו נברא ממש בערב שבת בין השמשות, ומאותה שעה היה מוכן להיות קרב תחת יצחק. וכן הוא בפירוש רש"י באבות שם.

ושאלו, דהא זקן פסול הוא לקרבן, וכדתנן בבכורות דף מ"א ע"א, ואם כן איך הוכשר אילו של אברהם ליקרב.

והנה באמת אין מקום לשאלה זו אלא לפי מה שחידש אא"ז הגרי"ז זצ"ל דמזבח העקידה היה לו דין 'מקדש', וממילא אי אפשר היה להקריב עליו קרבנות הפסולים להקרבה במקדש, אמנם לפי מה שכתבנו במקום אחר לדון בזה, שלא היה לו אלא דין 'במה', והקרבתו הקריבים עליו הוקרבו בתורת 'קרבנות בני נח', לא קשה מידי, דהא 'זקן' לא נאסר לבני נח, וכמו שכתבו התוס' בעבודה זרה דף ה' ע"ב ד"ה מנין (השני) בפשיטות.

והנה ב'משנה למלך' פ"ב מאיסורי מזבח ה"ו האריך לבאר, דיש שני מיני 'זקנה', האחד הוא הזקן שתשש כחו, ו'זקנה' זו פוסלת מן התורה, והשני הוא הזקן בשנים, ו'זקנה' זו אינה פוסלת, אלא דמדרבנן אין מקריבין אותו לכתחילה מפני הכבוד.

ולפי זה לו יצויר שיהיה זקן בשנים שלא תש כחו, יהיה כשר להקריבה, וכמו כן להיפך, אם יהיה רך בשנים שקפצה עליו זקנה, יהיה פסול להקריבה.

ואאמו"ר הגאון זצ"ל אמר דלפי דברי ה'משנה למלך' אלו, יתיישב הא דאיתא במדרש במדבר רבה פ"ב סימן י"ח שהפריש שהוליו את העגלות של המשכן חיו עד בנין בית המקדש של שלמה והקריבם לחנוכת הבית, דיש לומר, שאף על פי שהיו הפריש זקנים בשנים, מכל מקום היו כשרים לקרבן, דמכיון שחיו בנס, לא תשש כחן, ולא נפסלו מהקריבה.

ובאמת ענין זה מפורש הוא בהמשך דברי המדרש שם, דתני בשם רבי מאיר, עד עכשיו הן העגלות והפרות קיימות, ולא הוממו ולא הזקינו ולא הטריפו ולא נשברו. והלא דברים קל וחומר, מה אם העגלות שנדבקו במלאכת אוהל מועד, ניתן להם הוויה שיהיו קיימות לעולם, ישראל שהם דבוקים בהקדוש ברוך הוא על אחת כמה וכמה, שנאמר 'ואתם הדבקים בהשם אלקיכם חיים כולכם היום' (דברים ד), ע"כ. הרי להדיא דאף על פי שהפריש חיים עד עכשיו, מכל מקום 'לא הזקינו', ועל כרחך הכוונה, שאף על פי שהם זקנים בשנים, מכל מקום מכיון שנדבקו במלאכת אוהל מועד לא תשש כחן, וזהו דקאמר התם ד'לא הזקינו'.

ואם כן הכא נמי יש לומר, דאף על פי שאילו של אברהם היה זקן הרבה בשנים, מכל מקום מכיון שריבוי השנים שחי בהן היה בנס, לא תשש כחו, ולא נפסל מהקריבה אפילו במקדש.

והנה באמת התוס' בזבחים דף נ"ט ע"ב (ד"ה הא) הקשו קושיא זו, איך הקריב שלמה את הפריש שהתנדבו הנשיאים לשאת את הארון במדבר לגבוה, והא 'זקן' פסול לקרבן. ותירצו, ד'הוראת שעה' היתה. וזה לכאורה דלא כדברי ה'משנה למלך' דזקן בשנים שלא תשש כחו כשר לקרבן.

אמנם באמת גם לדברי ה'משנה למלך', הרי מלבד הפסול דזקן שתש כחו, עוד איכא דין שאין מקריבין אותו לכתחילה מפני הכבוד, ואם כן גם לדברי ה'משנה למלך' דזקן בשנים שלא תשש כחו כשר לקרבן, אכתי צריכין לתירוץ התוס' ד'הוראת שעה' היתה להקריב את הפריש אף על פי שהם זקנים בשנים.

ולפי זה צריך לומר דגם לגבי אילו של יצחק היתה 'הוראת שעה' להקריבו, דאם לא כן תיקשי איך הותר לאברהם אבינו להקריבו לכתחילה. וזה מתאים עם מה שנתבאר לעיל דהקרבנות האיל היתה בציווי השם.

ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יִרְאֶה, אשר יִאֶמַר היום, בהר ה' יִרְאֶה [כ"ב, י"ד]

עיין בפירוש רש"י כאן שהביא מדרש אגדה, וזה לשונו - ה' יראה עקידה זו, לסלוח לישראל בכל שנה, ולהצילם מן הפורענות, כדי שִׁיאֶמַר היום הזה בכל הדורות הבאים, 'בהר ה' יִרְאֶה', אפרו של יצחק צבור ועומד לכפרה, עכ"ל.

ובמכילתא פרשת בא פ"א איתא, 'וראה את הדם' - רואה הוא דם עקידתו של יצחק, שנאמר 'ויקרא אברהם שם המקום ההוא השם יִרְאֶה'. וכתוב 'ובהשחית ראה השם וינחם על הרעה' (דברי הימים א' כ"א), מה ראה, ראה דם עקידתו של יצחק, שנאמר 'אלקים יִרְאֶה לו השם לעולה' (בראשית כ"ב), ע"כ. והכי נמי איתא בגמ' ברכות דף ס"ב ע"ב, 'ובהשחית ראה השם וינחם', מאי ראה וכו', ושמואל אמר אפרו של יצחק ראה, שנאמר 'אלקים יִרְאֶה לו השם', ע"כ.

והנה באמת לא הוקרב יצחק עצמו לעולה, ועל כרחך ד'דם עקידתו של יצחק' ו'אפרו של יצחק' דקאמר הכא, היינו דמו ואפרו של האיל שהקריב אברהם אבינו לעולה תחת בנו.

והביאור בזה כמו שמובא בכתבי אא"ז הגרי"ז זצ"ל כאן, על דברי הגמ' בזבחים דף ס"ב ע"א, דפריך מזבח מנא ידעי מקומו היכא, ומשני דאפרו של יצחק ראו שמונה באותו מקום. והקשה, מהיכן היה שם אפרו של יצחק, הרי לא הוקרב כלל. וכתב, דנראה מוכרח מכאן, דהקרבנות האיל נחשבה כהקרבנות יצחק עצמו, ודיני ההקרבנות של יצחק עברו אל האיל, וזהו ביאור הכתוב - ויעלה לעולה 'תחת בנו', דהוי ממש כאילו הקריב את יצחק. וזהו ביאור דברי רש"י לעיל, וכן הוא במדרש תנחומא פרשת שלח סימן י"ד, שעל כל עבודה שעשה ממנו,

היה אברהם אבינו מתפלל ואומר, 'יהי רצון שתהא זו כאילו היא עשויה בבני, כאילו בני שחוט, כאילו דמו זרוק, כאילו בני מופשט, כאילו הוא נקטר ועשוי דשן, והיינו משום דהקרבנות האיל נחשבה כהקרבנות יצחק עצמו, עכ"ל. וזהו הביאור גם כאן, דדמו ואפרו של האיל, חשיבי דמו ואפרו של יצחק.

ומהא דחשיבא הקרבנות האיל כהקרבנות יצחק עצמו, נראה מוכח כדברי הגר"ח, דאף על פי שלא נצטוו אברהם אבינו להקריבו, רק להעלותו לעולה, מכל מקום נכלל בזה גם ממילא חיוב לשחטו ולזרוק דמו, דמכיון שנעשה לעולה, ממילא צריך להקריבו, שזהו דין הקרבן ליקרב על גבי המזבח, דאי נימא דלא היה ביצחק דין הקרבה כלל, אם כן לא היה שייך שתהא הקרבנות האיל נחשבת כהקרבנות יצחק עצמו, דהא מכיון דליכא ביה תורת 'שחיטה' ו'זריקה' כלל, לא שייך לומר שמעשה השחיטה והזריקה שנעשו בהאיל חשיב כאילו נעשו בו, ומדחזינן דהקרבנות האיל נחשבת כהקרבנות יצחק עצמו, על כרחך דהיה ביצחק גופיה דין הקרבה, ועל כן שפיר הויא הקרבנות האיל במקום הקרבנות.

וזהו ביאור דברי המדרש במדבר רבה שהובאו לעיל - מהו 'תחת בנו', אמר לו הקדוש ברוך הוא, חייך, בנך נתקרב ראשון, האיל הזה תחתיו, ע"כ. והיינו, דמתחילה היה דין ההקרבנות על יצחק עצמו, דמכיון שנעשה עולה, ממילא היה צריך להקריבו, ורק לאחר שנצטוו 'אל תשלח ירך אל הנער', ובאגס מלהקריב את יצחק עצמו, הוצרך להקריב את האיל תחתיו.

וזהו גם ביאור דברי המכילתא הנ"ל, שראה דם עקידתו של יצחק, שנאמר 'אלקים יראה לו השם לעולה'. והיינו, דהא דחשיבא זריקת דם האיל כזריקת דמו של יצחק, הוא משום דיצחק גופיה היה 'עולה', והיה בו דין הקרבה, וכדכתיב 'אלקים יראה לו השם לעולה בנו', דאילו לא היה ביצחק גופיה דין הקרבה, לא היה שייך להחשיב את דם האיל כדמו של יצחק, וכמו שנתבאר.

ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יִרְאֶה, אשר יִאֶמַר היום, בהר ה' יִרְאֶה [כ"ב, י"ד]

לעיל הבאנו דברי המכילתא, דהא דפסח ה' על בתי ישראל במכת בכורות, היה זה בזכות דם עקידתו של יצחק, והבאנו שבפירוש רש"י כאן מבואר, שה' סולח לישראל בכל שנה, ומצילים מן הפורענות, בזכות אפרו של יצחק הצבור ועומד לכפרה. וכן הוא לשון הפייט בסליחות ליום שלישי של עשרת ימי תשובה, בפיוט 'אזרחי הוצר ממזרח' - תזכור מנחת נְשִׁינִיקָם אחריהם לבני בניהם.

אולם במדרש ויקרא רבה פכ"ט סימן ט' איתא, רבי ביבי בר אבא בשם רבי יוחנן אמר, עמד אברהם אבינו בתפילה ותחנונים לפני הקדוש ברוך הוא, ואמר לפניו, רבוננו של עולם, גלוי וידוע לפניך, בשעה שאמרת לי 'קח נא את בנך את יחידך', היה בליבי מה להשיבך, והיה בליבי מה לומר, אתמול אמרת לי 'כי ביצחק יקרא לך זרע', ועכשיו אתה אומר לי 'והעלהו שם לעולה', אלא כשם שהיה לי מה להשיבך, וכבשתי את יצרי ולא השיבותיך 'כחרש לא אשמע וכאילים לא יפתח פיו' (תהלים ל"ח), כך כשהיו בניו של יצחק באים לידי עבירות ומעשים רעים, תהא מזכיר להם עקידת יצחק אביהם, ועמוד מכסא הדין לכסא רחמים, ותתמלא עליהם רחמים ותרם עליהם, ותהפוך מידת הדין למידת רחמים, ע"כ. ומבואר שזכרון העקידה המועיל להפוך מידת הדין למידת רחמים, הוא מה שכבש אברהם אבינו את יצרו, ולא טען אתמול אמרת 'כי ביצחק יקרא לך זרע', ועכשיו אתה אומר 'והעלהו שם לעולה'. ובנוסח התפילה במוסף של ראש השנה - 'ותראה לפניך עקידה שעקד אברהם אבינו את יצחק בנו על גבי המזבח, וכבש רחמיו לעשות רצונך בלבב שלם, כן יכבשו רחמך את כעסך מעלינו'. וכן הוא לשון הפייט בסליחות ליום רביעי של עשרת ימי תשובה, בפיוט 'איתן לימד דעת' - 'כבש רחמיו לעשות רצונך, כן יכבשו רחמך את כעסך מעל צאנך'.

אשר מבואר מכל זה, דתרי מילי איתנהו ב'עקידת יצחק', א' זכות אברהם אבינו שכבש את יצרו ורחמיו, ב' זכות יצחק אבינו, שעל ידי הקרבנות האיל תחתיו, נחשב שהוא עצמו קרב עולה, וקרבן עולה זה מכפר על ישראל לדורותם.

וזהו ביאור הפייט בסליחות לערב ראש השנה, בפיוט 'מפלטי אלי צור' - 'בוקר כשרו וישרו וְצִדְקָן יליץ בעד עם אליך קרב, ואפרו תמיד יראה לפניך לכבסם קרב'. והיינו, דמתחילה מזכיר הפייט זכותו של אברהם אבינו שכבש את יצרו ורחמיו, וזהו שאמר - 'כשרו וישרו וְצִדְקָן יליץ בעד עם אליך קרב', ואחר כך מזכיר את זכות ה'קרבן' של יצחק אבינו, וזהו שאמר - 'ואפרו תמיד יראה לפניך לכבסם קרב'.

בידינו יש 'זכות אבות'

כאשר בלעם נקרא ע"י בלק לקלל את עם ישראל והוא לא יכל, אחת מן הסיבות שהוא אמר "כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו" ומפרש רש"י "אני מסתכל בראשיתם ובתחילת שורשיהם ואני רואה אותם מיוסדים וחזקים כצורים וגבעות הללו על ידי אבות ואמהות". [ובבעל הטורים כתב 'מראש צורים' בגימטריא מזכות אבות, 'מגבעות' בגימטריא הן האמהות]. רואים שלעם ישראל יש זכות מיוחדת - 'זכות אבות'. וכמו שפותחים בתפילה, אלוקינו ואלוקי אבותינו, אלוקי אברהם, אלוקי יצחק, ואלוקי יעקב, מושרשים וחזקים ע"י אבות ואמהות.

[וישנו סיפור מעניין, שסיפר הרב אליעזר פרידליס שליט"א, אבא שלו היה יליד בריסק, ויש להם הרבה סיפורים על בריסק. ואחד מן הסיפורים שהוא סיפר, ספרה לו רבקה בתו של הרב מבריסק (הרבנית רבקה שיף שתחי'), שכשהיא היתה ילדה צעירה היה לה משהו בעין, שעל פי הטבע היא יכלה לאבד את הראיה, היא הלכה לבית החולים שאלו אותה מי אתה, אמרה סולובייצ'יק ולא הסגירה את יחסיה. אח"כ טפלו בה, ובסיום הטיפול היא שומעת איך שהרופא הגדול אומר לחבירו כנראה שיש שמה במשפחה איזו זכות אבות, הטיפול כל כך הצליח עד שהיא חוזרת לראיה גמורה, זה לא דבר טבעי. והיא באה בחיך וסיפרה את זה לאביה, שהרופא אמר מעצמו שכנראה זה בזכות אבות. והוא הגיב בצורה מפתיעה, 'לא מבזבזים זכות אבות על כאלו דברים!' מדובר פה על לא לראות בעין אחת(!) לא מבזבזים זכות אבות על כאלו דברים].

כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו, רואה אני שהם מושרשים באבות ובאמהות. הן עם לבדד ישכון ובגויים לא יתחשב - זה כח של כלל ישראל שבנו על האבות הקדושים.

ובהקשר לכך, יש סיפור מעניין שמביא בספר 'אוצרותיהם אמלא': הוא מביא שהיה מקובל ביישיבת חברון שבשמחת תורה לפני ההקפות יורדים לבית של המשגיח ר' מאיר חדש וצ"ל והבחורים שמה היו שרים שמחים ומאושרים, אוכלים משהו, ואח"כ הלכו להקפות. שנה אחת ירד לשם הגה"צ רבי הירש קופשיץ שהיה מגדולי הישיבה (אבא של כל האחים הגאונים לבית קופשיץ) באמצע - פונה ר' מאיר חדש לר' הירש ואומר לו ר' הירש! אתה מרגיש מה זה אשרינו שזכינו להיות העם הנבחר, שע"ז כתוב כי מי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו כה' אלוקינו בכל קראינו אליו, וכמו שדוד המלך אומר לבני ישראל עם קרובו, קרבת שאר בשר יש לנו, וכמשי"כ בחז"ל, בתי, אחותי, אימי, (והתומר דבורה מאריך בזה) אנחנו קרובים של הקב"ה! אתה יודע איזה אושר ואיזו שמחה זו לזכות להיות קרוב אליו יתברך? ובאמצע הם התחילו להתלהב ונעמדו שניהם על הרגליים והתחילו לרקוד: "וירם קרן לעמו תהילה לכל חסידיו". וירם קרן לעמו.

הזכות אבות שיש לנו שהתחילה באברהם אבינו ונגמרה במתן תורה, שזכינו להיות העם הנבחר כל השורשים לזה מתחילים מהפרשיות שלנו, אברהם אבינו! אם אנחנו רוצים קצת ליהנות, אנו צריכים לזכור ולשמוח שזכינו שאנחנו עם ישראל, שאנחנו יהודים. שלא עשני גוי. (בישיבה, אמר לנו הגאון ר' הלל זקס בשם אחד מהרבה"ס שכשיהודי מברך שלא עשני

גוי, הוא צריך להיות כ"כ מאושר ושמח בשביל שזה יחזיק מעמד עשרים וארבע שעות עד למחרת שהוא יברך שוב שלא עשני גוי, ואז כל ימיו בשמחה).

עלינו לשבח - שלא עשנו כגויי הארצות

מרב הרה"י מביא כמה יהודי צריך להיות מאושר מזה שהוא קרוב לקב"ה, מזה שהוא קיבל תורה, וזכה להיות בן של אברהם יצחק ויעקב.

הגמרא אומרת בעבודה זרה (דף י, ב) שאנטונינוס שימש את רבי. [חז"ל אומרים 'שני גוים בבטן', אלו רבי ואנטונינוס שלא פסקו מעל שלחנם לא צנון, ולא חזרת, ולא קישואים בין בימות החמה ובין בימות הגשמים, וזה סימן לעשירות מופלגת, והגמ' אומרת ששומר הסוסים של רבי היה עשיר יותר משבור מלכא. עושר שלא נתפס]. הלך אנטונינוס לשרת את רבי ורבי נותן לו. עד שאנטונינוס אמר לו אני אשכב על הרצפה ואתה תעלה עלי, אמר לו רבי לא מזלזלים כ"כ בכבוד מלכות. אבל חוץ מזה הוא הרשה לו כי ידע שזה לטובתו. אמר לו הלואי ואזכה בעולם הבא להיות מצע תחתך. שאל אנטונינוס את רבי, אני אזכה לחיי העולם הבא? אמר לו - כן. ואף שכתוב בפסוק שלעשו אין חלק לעוה"ב - זה בעושה מעשה עשוי, המשיך ושאל אני אוכל לאכול מן הלוי? א"ל כן. [הגר"א אומר (אבן שלמה פי"א אות י"א) שלויתן זה ריבוי חכמה שיהי בזמן ההוא]. האם תתן לי גם לאכול מקרבן פסח? לא. ולמה לא, כי כתוב וכל ערל לא יאכל בו. הלך ונימול והתגייר. (ותוס' מביאים שזה ירושלמי). והרה"י מוסיף שלא נזכר אם אח"כ הוא המשיך להיות מלך. והקושיא מתבקשת, מה היה חסר לו לאנטונינוס? את כל העולם הזה היה לו, אבל הוא קצת טעם טעם של עולם רוחני, והוא בא להיות אצל רבי לבד! שמש של רבי. "והיו מלכים אומנים שרותיהם מיניקותיך" - כפשוטו. והוא אומר לו הלואי ואזכה להיות מצע תחתך. ורבי אומר לו יהיה לך עולם הבא, ויהיה לך לויתן, שזה ריבוי החכמה, אז מה חסר? אבל קרבן פסח לא יהיה לי. עוד מצוה שתחסר. אז בשביל להרויח את הקרבן פסח הוא הולך להתגייר!!! ומוסיף הרה"י שיכול להיות שבכך הוא הפסיק להיות מלך? כמה אנחנו צריכות להודות לקב"ה שאנחנו יהודים, שאנחנו העם הנבחר. איך יהודי צריך לשמוח בעלינו לשבח. כתוב שכל המלאכים עומדים לראות איך נגיד עלינו כגויי הארצות, איך באמת להודות לקב"ה. כתוב בהלכה שהקב"ה וכל צבא מרום עומדים לראות איך יהודי אומר עלינו לשבח! שלא עשנו כגויי הארצות, ולא שמנו כמשפחות האדמה, שלא שם חלקינו כהם וגורלינו ככל המומם, ואומר מרב שר התורה שאנו מודים על שלא עשנו אפי' כחשובים שבהם! נשיא אמריקה עם כל מה שהוא עושה טובות ליהודים, אני הרבה יותר חשוב! היהודי הכי פשוט הרבה יותר חשוב מהגוי הכי נכבד, שלא עשני גוי, ועל מצוה אחת שאנחנו זוכים זה אין לשער ואין לתאר.

באור החיים כתוב על הפסוק לא הביט און ביעקב - (במדבר כג, כא) הצדיקים אינם מרגישים עמל, אלא כאדם המרויח ומשתעשע בשעשועים לרב חשקם בתורה. וידוע שהמגיד מדובנא אומר על הפסוק 'ולא אותי קראת יעקב כי יגעת בי ישראל', משל לסוחר ביהלומים, שביקש מהשליח שלו תביא לי את החבילה שלי מלמטה, והוא רואה שהשליח מגיע עם מזודה, כולו מיוזע ומתנשף עם טיפת הנשימה האחרונה. אומר לו מה הבאת לי, החבילה הזו אינה שלי, שלי זו חבילת

יהלומים קלה מאוד! ולא אותי קראת יעקב כי יגעת בי ישראל, עבודת ה' היא כזו מתוקה, כזו נחמדה, כזה שעשועי אהבה. אם יגעת סימן שלא אותי קראת, וזה מה שהזכירו בשם החזון איש שבן תורה צריך להרגיש את השולחן גדול משלחנם. למה אתה מתאווה, למה אתה מחכה, אתה האדם הכי מאושר עלי אדמות!

הגאון ר' יושע בער, היה רגיל להביא את דברי השפת אמת בפרשה, כתוב בפרשה, "ואברכה מברכך ומקללך אאור ונברכו בך כל משפחות האדמה" ופירש רש"י מי שרצה לברך את הבן שלו אמר תהא כאברהם. והרי יהודים לא היו שמה, אז בהכרח הגויים היו אומרים תהא כאברהם, ונשאלת השאלה; אז מי זה ומקללך אאור, הרי אפילו הגויים אומרים תהא כאברהם.

(ובהקשר לכך, יש סיפור מאוד מפורסם על אברך, שאבא שלו היה מראשי ההסתדרות, מהמפורסמים שבהם והוא עצמו למד בסלובודקא, בעל תשובה גמור. פעם שאלו אותו איך הוא זכה? ואמר שאבא שלו היה מראשי ההסתדרות, אז כל החלומות שלהם זה היה ראש הממשלה דאז בן גוריון. אז תמיד בהדלקת נרות (שאת זה אמו שמרה) היא היתה מתפללת שהבן שלה יהיה כמו בן גוריון. יום אחד בא האבא הביתה והוא מספר שבן גוריון אמר לו שהוא היה אצל החזון איש, אדם כזה הוא לא ראה עלי אדמות. אז האמא אמרה מה, אם החזון איש יותר גדול שאפילו בן גוריון אמר שהוא לא ראה כזה אדם, אז נתפלל שהוא יהיה כמו החזון איש. ומאז ואילך בכניסת שבת בהדלקת נרות היא התפללה שהבן שלה יהיה כמו החזון איש ועל זה היא בכתה בדמעות, והיא זכתה!).

ונחזור לשאלה, מי זה ומקללך אאור? ומביא הגאון ר' יושע בער מהשפת אמת, גם החילוני - כל זמן שהוא יכול הוא יעשה צרות למי ששומר תורה ומצוות, אבל כשהוא יברך את הבן שלו - הוא יודע את האמת. שאצלנו יש את האושר. הוא לא יברך שהוא יהיה כמוהו, אלא יברכו שתהיה מאושר כמוהם. בלעם הרשע, מה הוא לא עשה, הוא רצה ליהנות מהחיים, אבל ביקש תמות נפשי מות ישרים, את האמת אני יודע... שמה זה העיקר! וזה דבר פשוט, אך היצה"ר רוצה לאבד מאיתנו ידיעה זו. השטן מנסה ליטול מאיתנו הרגשה זו. הג"ר אליה' לאפיאן אמר פעם בשיחה: שטן, שטן, אנחנו רוצים ליהנות מן החיים! הקב"ה נתן לנו חיים רוחניים בשביל ליהנות, למה אתה לא נותן לנו את ההנאות האלו, למה אתה משכנע אותנו להחליף את ההנאות שלנו בשטויות? תן לנו ליהנות! יפה שעה אחת של תורה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא.

השבוע סיפרו, שהיה ילד קטן בגיל חמש, שלמד בגן חידר, הרב"ה סיפר להם את המדרש בסוף נח, על אברהם אבינו ששבר את הפסלים עם המקל, ואיך שתרם כעס עליו. ואח"כ ניגש לרב"ה ושאל, אני לא מבין, תרח היה כזה 'מטומטם'!! וכי הוא לא רואה שזה פסל, עד כדי כך הוא עוד מסר את הבן שלו להריגה אצל נמרוד!! אני לא מבין, כולם שם היו חסרי דיעה, מה הם הלכו ועבדו את הפסילים!...

ומה התירוץ, ידועה הגמרא בסנהדרין (דף קב, ב) שרב אשי אמר למחר נפתח ונדבר על מנשה חברינו (מנשה המלך), בא אליו מנשה בחלום ושאל אותו מהיכן בוצעים את הפת, ולא ידע, אמר לו דבר כזה פשוט אתה לא יודע, אז איך אתה קורא לי חברינו, וכי אני חבר שלך!! ולימד אותו שבוצעים מהמקום שמתחיל הפת לקרום בתנור. אז שאל רב אשי, אי"כ איך אתה עובדת עבודה זרה? אמר לו אם היית בדור שלי היית מקפלת את שולי הגלימה ורץ לעבוד עבודה זרה. לא הולך - רץ!

אין קושיות על היצר הרע. זהו כוחו, לסמא את העיניים. בפרשת ויצא מבואר שהשטן נקרא סמ"ך מ"ם משום שהוא מסמא את העיניים, הוא

יכול להפוך לבן אדם יום ללילה, אור לחושך, שהאדם מרגיש הנאה עצומה כשהוא עובד ע"ז. היום ביטלו את היצה"ר של עבודה זרה, ולכן צוחקים על זה, אבל בדור ההוא זו היתה הנאה עצומה, הרגישו בכך גישמאק גדול.

ומה אנחנו חושבים, שהיצה"ר של עריות הוא אחרת!! כתוב בגמרא בשבת (קנב, א) ובפרש"י שם, שאם לא היתה גזירת מלך זה היה 'כחמת מלאה מיאוס', אבל מה, יש היום יצר הרע ולכן 'הכל רצין אחריה'. ור' אליה' לאפיאן אומר מה יהיה לעתיד לבא, ואת הצפוני ארחיק מעליכם ובראתי לכם לב חדש. לא ישתנו דברים, ותשאר מה שאתה היום, רק שהיצר הרע ימות, ואת הצפוני ארחיק מעליכם, ואז תחיה נורמלי עם שכל. היום אתה צוחק על עבודה זרה, ולעתיד תצחק גם על עריות. והראיה, שהגמ' אומרת ביומא שכאשר אנשי כנה"ג בטלו את היצה"ר של עריות לא מצאו ביצה של תרנגולת, היום אנחנו חיים בעולם של דמיון, עולם שבאמת הופך לנו את היוצרות, וכמו שאומר ר' אליה' לאפיאן שהיצה"ר לא נותן לנו ליהנות מן הטוב האמיתי - וכדי להצליח לגבור על היצה"ר צריך לדבוק בדרך האבות ונבאר זאת.

היאך האדם יכול לדבוק במעשי האבות?

הרמח"ל בדרך עץ חיים אומר עצה, שיעמוד אדם ויחשוב מה עשו אבות העולם שכל כך חשק בהם ה'. יש הלכה: חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב. חייב, והתמיהה עצומה וכי אתה מדבר איתי על מושגים שבכלל לא שייכים לדבר עליהם!! אברהם יצחק ויעקב!! [כשהייתי בחור (בשנות תשכ"ו) נפטר ר"י מיר הרה"ג ר' אליעזר יהודה פינקל זצ"ל, והיה כל יום הספד בישיבת מיר, והיינו הולכים לשמוע, והגאון ר' חיים שמואלביץ אמר בהספד, ר' אליעזר יהודה אצלי זה כמו האבות הקדושים. ואח"כ הגיע אליו א' מהרבנים החשובים ואמר לו, ר' חיים! אתה יודע שאני אוהב מר' אליעזר יהודה, הוא ענק. אבל מכאן ועד לאבות הקדושים!! למחרת, ר' חיים עלה שוב לבימה ואמר העירו לי כך, וכי אני לא יודע שר' אליעזר יהודה אינו כמו האבות!!... אני התכוונתי לומר, שאצלי המושגים באדם גדול נגמרים בר' אליעזר יהודה. אמנם אני יודע שיש יותר מזה, אבל אני לא מצליח להבין מה יכול להיות יותר מזה. וזה כמו אם ישאלו אותנו היום מה ההבדל בין הגאון מוילנא, לבין הרשב"א והריטב"א והרמב"ן, והאמוראים, והתנאים, הרי אנחנו לא יודעים מה שזה בכלל, וכמו שאנחנו לא יודעים מהו גן עדן.]

אז מתעצמת הקושיא, איך אומרים לנו, חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי?

ובתוך כדי הדברים נשאל את עצמינו שאלה עצומה ששאל מרן רה"י, הרי תורה מגנא ומצלא, והרי בדור הזה יש הרבה תורה, וגם תורה מתוך הדחק אצל הרבה אנשים, אז למה היא לא עוזרת, למה לא שומעים את התורה שלנו?

ונביא בזה שני דברים מאוד מעניינים ומאלפים בינה. הראשון של הג"ר יצחק בלאזר בכוכבי אור, והשני של הג"ר חיים קמיל. הם מדברים על הגמרא בב"ק (לח, א) "עמד וימודד ארץ ראה ויתר גויים", מה ראה, ראה שבע מצוות שקיבלו עליהם בני נח ולא קיימום, אמר והתירם שאפי' אם מקיימין אותן הם יהיו כמו שאינם מצווים ועושים, דהיינו שהם יקבלו על זה פחות שחר. אומר על זה ר' איצ'לה, הגמרא בקידושין (לא, א) מביאה שרב יוסף אמר מריש הו"א ששכרי יותר גדול, שאפי' שאני לא מצווה - אני עושה, שהרי היה סומא, אבל השתא דא"ר חנינא גדול המצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה, מי שאמר לי שאין הלכה כר"י (שסומא פטור מן המצוות) עבידנא יו"ט לרבנן. והשאלה נשאלת,

למה באמת גדול המצווה ועושה, הרי הסברא היא כמו שרש יוסף חשב בהתחלה, שאם הוא לא מצווה ואעפ"כ הוא עושה - שכרו עדיף טפי. וכתבו בתוס' שם דמי שמצווה ועושה עדיף לפי שהוא דואג ומצטער פן יעבור! יהודי שהולך לישון הוא כבר חושש שאולי מחר הוא לא יקום לזמן ק"ש והשינה שלו טרופה, או שאולי אני לא אמצא אתרוג כדבעי והוא כבר דואג על זה כל היום. יהודי מוקף במצוות אז כל הזמן הוא נמצא במתח של קיום מצוות ועל זה מגיע עיקר השכר, כשהקב"ה ראה שהגויים לא מודאגים, פעם מקיימים, ופעם לא, אז אמר שהשכר יהיה כמי שאינו מצווה ועושה, כי אפי' שאתם מצווים, אבל אתם לא מודאגים ואין לכם צער.

ואומר ר' איצ'לה דבר נורא ומפחיד! הרי תלמוד תורה כנגד כולם, אבל אם יש הרגשה של יהודי שאין לו עול מהעוון של ביטול תורה, אמנם אני רוצה ללמוד ואני לומד. אבל כשאני רוצה - אני מפטפט או לוקח כוס קפה ואין פחד מהביטוי"ת - באותו רגע הפסדת את כל עיקר השכר של תלמוד תורה. אין לך את התלמוד תורה כנגד כולם, וזהו שאמרנו באדר"נ כל המקבל עליו עול תורה - מבטלין הימנו כל המפרעים. סיפר לי מורנו הגרב"ד דיסקין שליט"א, שכאשר פתחו את הכולל של ר' דן גרטלר, שזה כולל מיוחד לת"ח גדולים עם מילגה גבוהה אז רצו לעשות משהו מיוחד, ובאו להיוועץ במרן רה"י והוא לא אהב דברים מיוחדים, העיקר שלומדים. ובסוף מישחו שאל אותו, אולי נעשה תקנה של תענית דיבור? אמר לו הרה"י, זה - מצוין! אבל מה זה נוגע לכולל מיוחד, כל אחד חייב בזה! הרי יש מ"ע ודברת בס' ולא בדברים בטלים. וזה אמר ר' איצ'לה, הלאי ויהיה איסור ביטול תורה חמור אצלנו כשאר תרי"ג מצוות. בחז"ל כתוב ויתר הקב"ה על עון עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים ולא ויתר על עוון ביטוי"ת. הלאי ואצלנו הביטוי"ת יהיה חמור כמו מאכל שהוא לא בהכשר הכי טוב. איבדנו את עיקר השכר של מצווה ועושה, אין לנו ת"ת כנגד כולם!

סיפרו שמרן רה"י הג"ר גרשון אדלשטיין שליט"א ישב שבעה על הבן שלו ר' יוסף מרמז אלחנן, ור' גרשון כידוע לא מביע רגשות. וכלפי חוץ הוא תמיד שליו ורגוע. ושאלו את מקורביו, הרי בכל אופן לשבת שבעה על בן זה לא דבר של מה בכך, האם הרגישו עליו משהו? ואחד מן המקורבים אמר - כן, הוא היה יותר רגוע מתמיד, והסביר, ר' גרשון הוא אדם מאוד רגוע אבל הוא מאוד מפחד מביטול תורה, כל רגע שהוא לא עוסק במשהו הוא מפחד מביטול תורה. וסיפר לי א' הנהגים שלוקח אותו מידי פעם, שברגע שהוא נכנס עוד לפני שהוא מספיק להתיישב הוא כבר פותח את המשניות ולומד. כל רגע של ביטוי"ת איכפת לו! אבל בשבעה שאסור לאבלים ללמוד כרגיל, ובאים לנחם - אז ממילא הוא היה יותר רגוע.

אם היה לנו את הפחד מהביטול תורה היה יכול להיות לנו תלמוד תורה כנגד כולם, אבל אנחנו רגועים שהכל בסדר. ומה העצה באמת להגיע למעלה זו של פחד מביטוי"ת? אומר ר' איצ'לה בכוכבי אור, אין עצה אלא ללמוד מוסר, וללמוד הלכות תלמוד תורה הלכה למעשה. [וכ"כ הגרי"ס באיגרת המוסר]. אז יש לנו כעת פשט חדש, למה אין לנו את התורה מגנא ומצלא, שאנחנו לא מפחדים כדבעי מביטוי"ת ואת עיקר השכר של ת"ת איבדנו. [הרה"י בזמנו אמר לנו שהסיבה היא בגלל שלא נוהרים בשמירת הלשון, אז הפה הופך להיות גרף של רעי. ויהלום הכי יקר שיביאו למלך בגרף של רעי - אינו שוה כלום, זה בזיון.] וכעת אנחנו שומעים פשט חדש שזה מבואר בגמרא ובראשונים, שאפי' אם הוא עושה מצוות אבל הוא לא מודאג שהוא לא יעשה, ברגע הזה הוא כמו גוי שאינו מצווה ועושה. הפחד מביטול תורה נותן לנו שהשכר של ת"ת הוא כנגד כולם! אבל אם אין לך את זה - תקבל שכר כמי שאינו מצווה ועושה. נורא!

הפשט השני, מה הכוונה שעשה אותם כאילו אינם מצווים ועושים, מביא

הג"ר חיים קמיל את דברי הנצי"ב במרומי שדה. ידוע שכל קיום הבריאה תלוי בתורה ובמצוות. כתוב יום השישי שכל העולם תלוי ועומד ליום השישי בסיון לקבל את התורה. וכן ברש"י בתחילת בראשית כתב בשביל התורה שנקראת ראשית ובשביל ישראל שנקראו ראשית, וכן בגמרא (שבת פח, א) ארץ יראה ושקטה, אם יראה למה שקטה ואם שקטה למה יראה, אלא מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר להם אם ישראל מקבלים את התורה אתם מתקיימים, ואם לא - אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו. העולם כולו תלוי בדף גמרא. ור' חיים מואלוז'ין אומר שעד היום, לא רק שאם ימצא רגע אחד בטל מן התורה מיד יתהפך הכל לתוהו ובוהו, אלא כל הבריאה תלויה במעשה של בן אדם דע מה למעלה - ממך, בכך זה תלוי. העבירה הכי קטנה של יהודי הכי פשוט (אם יש כזה דבר בכלל יהודי פשוט) הרבה יותר גרוע מטיטוס שלקח צועה זונה והשריץ את צחנתו בבית קדשי הקדשים, כי הוא - יכול לפגום רק למטה. יהודי פוגם למעלה. עולמות נחרבים! כל עבירה מביאה חורבן לעולם. [וכ"כ באור החיים על הפסוק "כי תצא אש"].

אבל במצווה, זה בדיוק להיפך, כל מצוה בונה עולמות, ויהודים ניצולים ממות. חז"ל אומרים לעולם יראה אדם את עצמו חציו וזכאי וחציו וחייב, עשה מצווה אחת - אשריו שהכריע את כל העולם כולו לכף זכות. והעולם כולו תלוי בדף גמרא ובקיום המצוות. בהתחלה, אומר הנצי"ב, גם הגויים היו מקיימים חלק בבריאה ע"י קיום מצוותיהם, וכשראה הקב"ה שהם לא מקיימים את המצוות שלהם הוא הפקיע אותם, כעת העולם כבר לא תלוי בכס. אומר הגאון רבי חיים קמיל, האבות הקדושים הרגישו אחריות על קיום העולם, הם ידעו שבהם תלוי כל העולם!

סיפרנו פעם שהיה בחור בכפר חסידים ששמע את דברי ר' חיים מואלוז'ין, ונלחץ, הוא נכנס למתח שאסור לבזבז שום רגע, ור' דב יפה הרגיע אותו. וכשיסיפתי זאת למרן רה"י, הגיב מעניין מה אפשר להרגיע אותו, זה באמת ככה!...

לדבוק במעשי האבות - לדעת את גודל האחריות

וא"כ נבין מה היא השאיפה של 'מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי' האבות הקדושים הרגישו חוש של אחריות, הם ידעו שכל פעולה ופעולה שלהם מיד משפיעה על כל העולם. ויותר מזה, כתוב במדרש תנחומא (לך לך, אות ב') מה נעשה לאחותנו ביום שידובר בה, אם חומר היא נבנה עליה טירת כסף, ואם דלת היא נצור עליה לוח ארזי". "מה נעשה לאחותנו ביום שידובר בה - ביום שאמר נמרוד להשליכו (לאברהם אבינו) לכבשן האש. אם חומה היא נבנה עליה טירת כסף - אם נותן נפשו כחומה זו שהיא עומדת בפני מלחמות הרבה ומסור עצמו על קדושת ה', נבנה עליה טירת כסף, אלו ישראל שקראם 'כנפי יונה נחפה בכסף', ואם דלת היא, אם דל הוא מלמסור נפשו על קדושת ה', נצור עליה לוח ארז, מה צורה שבלוח ארז נוחה להיטשטש, כך אברהם איני משגיח עליו".

וצריך להבין הרי היו לו לאברהם עוד הרבה נסיונות שעמד בהם ומה הפשט איני משגיח עליו? וההסבר פשוט, ניקח דוגמא, אחד שרוצה לקנות דירה בשווי מליון וחצי, ויש בידו רק מליון מאתיים שאסף אותם פרוטה לפרוטה, הוא בא לקבלן, והוא מסרב למכור לו, וכי שלש מאות אלף שקל זה דבר של מה בכך!! יאמר לו הקונה אבל גם מליון מאתיים זה סכום גדול. אז יאמר לו נכון, זה הרבה, אבל לא בשביל לקנות דירה. וזה משל יותר חיצוני, והמשל היותר פנימי הוא, כשהולכים לבנות בנין צריך שהיסודות יהיו עמוקים. וכל אחד מבין שכל כמה שאני רוצה בנין יותר גדול צריך יסוד יותר חזק. כשהלכו לבנות את מגדלי התאומים, היסודות שם היו עמוקים ביותר, כשאתה הולך לבנות בנין בן מאה קומות ויותר אז א"א להסתפק ביסודות בנין של 10 קומות.

וזה ההרגשה שאנו צריכים ללכת בדרכם אנו צריכים להרגיש כעת הולכים לבנות כלל ישראל! אברהם אבינו אמנם היו לו נסיונות רבים, אבל זה לא מספיק בשביל היסודות לבנות את כלל ישראל לנצח! אם הוא לא ימסור את עצמו כחומה - איני משגיח עליו, אין כלל ישראל!!! ואברהם אבינו ידע את האחריות שלו. וזה - אומר ר' חיים קמיל - אחריות. נתאר לעצמנו חייל שנוטש את המערכה באמצע מלחמה והאויבים נכנסים, זה הרי עוול בל יכופר! אנחנו במלחמת החיים! מי מקיים את העולם, אנחנו. הבני תורה! איך אפשר אחרת?? נח, לא הרגיש אחריות, וחז"ל אומרים ע"ז "כי מי נח זאת לי". הוא בנה תיבה מאה ועשרים שנה, ואף אחד לא חזר בתשובה. ומה הוא יכל לעשות יותר מזה? אבל אם זה היה מוטל על הכתפיים שלך - היית מרגיש אחרת. אברהם - גם התפלל על סדום.

אל תאמר נער אנכי, וכך תוכל להגיע לפסגות

בחור שואל, מה אני כבר יכול לעשות, מדברים איתי כאילו אני הייתי החזון איש, הרב מבריסק, הרה"ק. ומפורסם מה שמביא המשגיח של ליקווד בשם ר' ירוחם, הרבה הרבה גדולי עולם הפסדנו בגלל 'אל תאמר נער אנכי'. כל בן תורה ללא יוצא מן הכלל, כל בן תורה נחשב בשמים כמו הרבה שאר העם. "כי טוב יום בחצרך מאלף" - ופרש"י טוב לי יום אחד שאתה יושב ועוסק בתורה מאלף זבחים ועולות שעתיד שלמה בנך להקריב ע"ג המזבח. גביר שנותן מליארד - לא רק מליון! מיליארד! בן תורה שלומד יום אחד - הוא הרבה יותר חשוב ממנו. [הג"ר יעקב פרידמן היה אומר, לגביר בעל הצדקה - יש לו גן עדן התחתון, אך גן עדן העליון יש רק למי שיושב ולומד] אין לנו מושגים מה בן תורה יכול לעשות עם עמל התורה, להתחיל להבין שיש לי אחריות על הדור. אצל מרן רה"ק היו לילות שלמים שהוא לא יכל לישון מכובד האחריות שמוטלת עליו. וכן מסופר על מרן הרב שך. כל בן תורה הוא אחראי. ואז נח' בתחושה זו, נבין את חובתינו להיות 'חומה' שעליה תבנה טירת הכסף.

גם במצבים קשים לא מתנתקים מהחיים

כתוב "ויסע לוט מקדם" פרש"י מדרש אגדה, 'הסיע עצמו מקדמונו של עולם אמר, אי אפשר לא באברם ולא באלוקי'. ויש פה הערה של תלמידי סלבודקא. מי גילה רז זה, בסך הכל היתה מריבה בין רועי אברם לרועי לוט ובמקום לשבת ולרוב הוא ראה ארץ שכולה משקה ואמר אני אלך לשמה ולא נצטרך לריב. למה צריכים להגיע לכך שהסיע עצמו מקדמונו של עולם? וכי ע"ז בס' ברכת מדכיה - ונקדים דרך דוגמא, בשואה היה מאוד קשה ליהודים, ולכאן יש עצה פשוטה לכל יהודי, להיות 'מאבד עצמו לדעת' הרי היו שם גם חילונים שלא אכפ"ל מהאיסור שבדבר, אז מדוע הם לא התאבדו? והתירוץ הוא, שלא ככה פותרים בעיה, להתאבד זה הרבה יותר גרוע. עדיף חיים בקושי מאשר למות בקלות. ובכך מיושבת השאלה, לוט! אמנם נכון, יש לך בעיה קשה של מחלוקת, אבל בשביל זה עוזבים את אברהם! בשביל זה אתה רוצה להתאבד?! אם עזבת את אברהם בהכרח אי אפשר לא באברם ולא באלוקי! כעת אנחנו נמצאים במצב קשה, יש הרבה הגבלות. ובאופן כללי יש בחורים צריכים תחליף קצת, ומוצאים לעצמם

תחליפים זולים. הצד השווה שבכולם, שזה גורר ביטול תורה גדול, וקלות ראש שעלי' אחז"ל שחוק וקלות ראש מרגילין וכו', זה ניתוק מחיי בן עליה, זה מוות רוחני - הוא קיים רק למי שאומר ח"ו א"א לא באברהם ולא בא'. כשהייתי בחור בפוניבז' הרב שך דיבר על הני בריוני בגמ' בגיטין שהחריבו את בית המקדש. אבל כשרבי יוחנן עשה עצמו כמות, ורצו לדקור או לדחוף אותו לבדוק אם הוא מת באמת, מדבר אחד הם פחדו, יאמרו רבם דקרו, ייתכן שר' יוחנן רק עושה את עצמו כמות, אבל זה הם לא העיזו, ואפי' לדחוף הם פחדו. רואים כאן שלשמור על כבוד התלמידי חכמים גם מי שירד לשפל המדרגה - זה עדיין חשוב - ופחד להמרות פיהם. בחור שנמצא בשיבה כאן צריך שהוא ירגיש אחריות גדולה. מרן רה"ק זיע"א השקיע פה את תמצית הלב ודמו, זה אחריות של ישיבה שנושאת את השם הישיבה של הרב שטיינמן! בחור שיושב ולומד - זה מיד משפיע על כולם, וכן בחור שמתבטל - זה מיד משפיע. כמה היה איכפת לרה"ק על תורה, יראת שמים, ומידות, לא לחיות בהפקרות. חיוב אחריות - זה מה שעשו אבות העולם, העולם כולו מחכה לנו, הישיבה מחכה לנו, וכל בחור צריך לקחת אחריות על עצמו.

כתוב "וה' אמר אל אברהם אחרי הפרד לוט מעמו" - אבל כל זמן שהרשע עמו היה הדיבור פורש הימנו. ושואל מרה"ק באיילת השחר, אז למה אברם לא שלח את לוט מקודם לכן, וכי הוא ויתר על השכינה בשביל לוט?! והביא את דברי חובות הלבבות (שער אהבת ה' פ"ו) "כי זכויות המאמין, אפילו יהיה קרוב למלאכים, אינו כמו מי שמורה לדרך הטובה ומיישר רשעים בזיכוי הרבים". ושואל הרה"ק אם הכח של זיכוי הרבים כ"כ גדול, אז שבזכות זה לבד הוא יהיה כמו מלאכים! והסביר, ניקח דוגמא, אדם היה מונח בלימוד והוא היה צריך ללכת להציל את החבר שלו שנמצא במקום שאסור ללמוד, במבואות המטונפים. אז לא שייך להגיד שיש לו תורה, כיון שאין אפשרות ללמוד בכזה מקום והוא צריך להציל את החבר שלו. זיכוי הרבים - אפילו שאתה מפסיד שכינה! זיכוי הרבים יותר גדול, וכמו שנראה בעז"ה שגדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני שכינה.

נמצאים כעת במצב שכלל ישראל כל כך צריך אותו. המגיפה מכלה גדולים וטובים, והרשימה הולכת וגדלה רח"ל, האם אתה יכול לעצור?! וכי אפשר להישאר אדיש?! תרגיש קצת תחושה של אחריות, לא נדרש ממך ליכנס למתח או לעשות דברים שמעבר לכוחות. אבל סו"ס כעת זה הזמן שאתה חייל על המשמר! וכל דבר שלך מיד משפיע. להשתדל מה שאתה יכול, לשמור על סדרי הישיבה, להשתדל לשמור על הפה, לשמור על התפילות והמוסר. העיקר להרגיש עול! כל המקבל עליו **עול תורה** מעבירין ממנו. וכמו שאומר הגר"י בלאזר, יש הרבה שלומדים, אבל זה לא עול תורה, עול תורה זה לבוא לסדר בזמן ולסדר את שאר הדברים בזמנים אחרים. ואז פתאום - מעבירין ממנו. פתאום אתה מרגיש שהכל מסתדר. עול תורה, חייבים לקחת אחריות. ופה כו"ע מודו שאחריות לאו טעות סופר היא...

אל תאמר נער אנכי, ולמה, כי עמך אני להושיעך, אתה לא לבד, וכשיהודי נמצא עם הקב"ה - כתוב בהפטרה "לא ייעף ולא ייגע, אין חקר לתבונתו, נותן ליעף כח ולאין אונים עצמה ירבה". כי עמך אנכי... לא כדאי להפסיד את זה!

לע"נ

הגאון ר' יצחק בן ר' אברהם
גרודזינסקי זצ"ל
נלב"ע ד' טבת תש"פ
תנצב"ה

לרפואת

האשה החשובה

מרת **דבורה בת לאה** שתחי'
לרפוי"ש בתושח"י
בבקשה אם אפשר לומר
פרק תהילים לרפואתה

ניתן לשמוע את השיחה ביום שלישי בערב ולאחמ"כ בשידור חוזר בקו השיחות שמספרו 074-740-3629

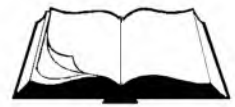
ע"מ שנוכל להמשיך בהפצת תורתו של מורינו המשגיח שליט"א, אנו זקוקים לעזרת הציבור

לתרומות והנצחות: 054-843-6282

לקבלת הגיליון במייל: 4166058@gmail.com

מִי יֵרֵם הָיִם

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח')

גליון 414 **שאלות המצוות בימי הקרוונה (טז), ושאלות המצוות חשון תשפ"א**

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

תשובה: ברכת חתנים א"א לומר אלא כשיש עשרה גדולים ובני חורין, וחתן מן המניין (שו"ע אה"ע סי' ס"ב סעיף ד'), ואם אין שם מנין בעיר החתן והכלה צריכים לנסוע למקום שיש שם מנין, ולהיכנס שם לחופה (ט"ז ס"ק ג'), (ואם א"א לעשות אלא בטרחה גדולה יש לעשות שאלת חכם איך לנהוג, ע"י "בית שמואל" שם ס"ק ד'), ולכן אם נמצאים בבידוד יש לדחות את החופה לזמן שיהיה להם מנין. אבל ברית מילה ופדיון הבן, מעיקר הדין אפשר לעשות את המצוה ולברך עליה אפילו ביחיד, ומשום כבוד ופרסום המצוה לכתחילה יש לעשות בעשרה (ע"י שו"ע יו"ד סי' רס"ה סעיף ו'), ולכן בנד"ד שנמצא בבידוד ולא שייך לעשות אלא ביחידות, יכול לעשות ברית מילה או פדיון הבן בלי מנין (שו"ע יו"ד סי' רס"ה סעיף ו').

סעודת שבע ברכות בימי הקרוונה

◀ **שאלה:** בגלל המצב עושים סעודות שבע ברכות באופן מצומצם, ואין פנים חדשות, מה מברכים?

תשובה:

- אם אין בסעודה עשרה איש וכן אפילו אם יש עשרה ואין בהם פנים חדשות (בסעודה שצריכים פנים חדשות), אין מברכים שבע ברכות, אך מברכים "אשר ברא" (שו"ע אה"ע סי' ס"ב סעיף ד' וז').
- אין מברכים ברכת "אשר ברא" אלא א"כ שיתפו בה לפחות שלושה אנשים זכרים גדולים, והחתן יכול להיות מכללם (ספר "שובע שמחות" פרק ג' סעיף ב', ספר "אפריון לשלמה" פרק ט' סעיף ט').
- אין מברכים ברכת "אשר ברא" אלא א"כ היתה סעודת פת, ולפחות שנים מהם אכלו פת, והשלישי אף אם אכל מיני מזונות שעל ידיהם הוא מצטרף לזמון.
- ובתנאי שלפחות אחד ממשתתפי הסעודה על ידי אכילת פת לא יהיה מבני הבית אלא אורח שאינו רגיל תדיר לסעוד שם, ובא כעת לסעוד לכבוד שמחת חתן וכלה, ודי אם בא באמצע הסעודה, ואם עזב את המקום לפני הברכה אף לאחר ברכת המזון אין מברכים (כמבואר ברמ"א סי' ס"ב ס"ז, "אפריון לשלמה" שם).
- בזמון לא יאמר "דוי הסר" אלא "נודה לשמן", כמו בברית מילה ("בית שמואל" סי' ס"ב ס"ק י', קיצשו"ע סי' קמ"ט סעיף ג', וכן נהג הגר"ש? אוערבך צ"ל כשלא היו פנים חדשות)
- אין חיוב לעשות כל יום סעודת שבע ברכות, בכל זאת טוב הדבר לאפשר לברך שבע ברכות כל יום ומצוה גדולה תיחשב לו זאת לברך ולשבח לשמו יתברך ברכות של חתנים (ע"י שו"ת "חתם סופר" אה"ע סי' קכ"ג, שו"ת "רב פעלים" אה"ע ח"ד סי' ו', ובספר "שובע שמחות" פרק א' סעיף ב').

ציאה מביתו כשמסופק אם ידביק אחרים

◀ **שאלה:** אדם המסופק אם יכול להדביק אחרים בניגף הקרוונה, האם מספק מותר לו לצאת החוצה?

תשובה: מי שמסכן אחרים כגון שעלול להדביקם עובר על "לא תשים דמים בביתך", כי נצטוונו במצוה זו להסיר כל מכשול העלול להביא אחרים לידי סכנה (רמב"ם הלכות רוצח פרק י"א הלכה ד'), ולכן מי שיש לו ספק, יש כאן ספק דאורייתא לחומרא, ויש להימנע מלצאת החוצה וללכת בין אנשים.

שאלות המצוות

עניית קדושה לפני שחזור על שמו"ע

◀ **שאלה:** שכח "משיב הרוח ומוריד הגשם" (לבני חו"ל שמעבב מכיון שלא הזכירו "מוריד הטל"), ונזכר באמצע שמו"ע ועומד לחזור לראש, והציבור אומר קדושה, האם יענה עמהם קודם שיחזור, ויתחיל מראש התפילה, או שאסור להפסיק ויתחיל מיד להתפלל?

תשובה: לא יפסיק רק ישמע קדושה בהרהור ויתחיל שמו"ע פעם שניה (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

קדושה או "מוריד הגשם"

◀ **שאלה:** אמר "ברוך... מחיה המתים", ונזכר שלא אמר "משיב

לע"נ

נשמה טהורה הנערה רחל ע"ה

בת יבדלחט"א הרב יהודה אריה הלוי דינר

נלביע כ"ה מרחשון תש"פ

⊗⊗⊗⊗

קריאת פ' וזאת הברכה בשבת בראשית

◀ **שאלה:** עשרה אנשים ששהו בבידוד ולא שמעו קריאת פ' וזאת הברכה בשמחת תורה, האם יכולים להשלים בשבת בראשית לקרוא גם פרשה זו?

תשובה: מבואר ברמ"א (סי' קל"ה סעיף ב') שאם לא קראו שבת אחת קריאת התורה, בשבת הבאה קוראים אותה פרשה עם הפרשה השייכת לאותה השבת, ע"י שם, וכתב המש"ב (סי' ז') ד"א שאפילו משני ספרים כגון פרשת ויחי ופרשת שמות, אפשר לקרוא שניהם בשבת הבאה, ע"י שם.

ולכן ה"ה בנד"ד יש לקרוא פרשת וזאת הברכה ופרשת בראשית ביחד בשבת בראשית (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

אך אין לקרוא שתי פרשיות אלו בעלייה אחת, היות שהן רחוקות זו מזו, ובאמצע עלייה אסור לגלוש ולקרוא בשני מקומות, ולכן אם יש להם ספר תורה אחד יעלה אחד או שניים בפרשת וזאת הברכה (ויכול למכור עליית חתן תורה), ויגלו את ספר התורה לתחילת בראשית, ואם יש להם שני ספרים יוציאו את שניהם (כדי לא לגרום לטרחא דציבורא לחכות בזמן הגלילה), ובראשון קורא וזאת הברכה, חזק וכו', ובשני יקרא בראשית.

שמיעת קריאת התורה דרך טלפון

◀ **שאלה:** מי ששוהה בבידוד, האם יש ענין לשמוע קריאת התורה דרך הטלפון (ויבקש מאחד המתפללים להתקשר אליו בזמן קריאת התורה), או שאין בזה ענין כלל?

תשובה: מי שנמצא סגור בביתו משום בידוד, ואין בידו לשמוע מבית הכנסת או מהחצר הסמוכה לביתו לא חייב לשמוע כיון שזה חיוב על הציבור (ע"י "ביאור הלכה" סו"ס קל"ה ד"ה אין מביאין), אבל טוב להדר ולשמוע קריאת התורה דרך הטלפון (היות שיש פוסקים הסוברים שמעיקר הדין אפשר לצאת בזה, ע"י שו"ע "אגרות משה" או"ח ח"ב תש ק"ח, ובח"ד תש"י קכ"ו, וב"ש"ת "שבט הלוי" ח"ה תש"י פ"ד, וע"י שו"ת "מנחת שלמה" ח"א סי' ט"ו שלא מועיל).

אתרוג של חולה קורונה

◀ **שאלה:** האם אפשר לעשות ריבת אתרוגים מאתרוג של מי שהיה חולה בקורונה בימי החג, או אין להשתמש באתרוג זה?

תשובה: אם רוחץ את האתרוג היטב במים ובסבון, אין בזה עוד שום חשש, ויכול להכין ממנו ריבה ולברך ברכת "העץ", ונוהגים לא לברך עליו "שהחיינו", כיון שדר באילנו משנה לשנה (מש"ב סי' רכ"ה ס"ק ט"ז).

שימוש בכלי שאינו טבול

◀ **שאלה:** מי שנמצא בסגר במקום שאין בו מקוה, ויש לו כמה כלים חדשים שעדיין לא טבלו אותם, האם מותר בינתיים להשתמש בהם עד שיהיה אפשר לצאת לטובלם?

תשובה: כלי מתכת או זכוכית שנקנו מעכו"ם חייבים בטבילה ואסור להשתמש בהם ללא טבילה (ואיסור זה מדרבנן, "ביאור הלכה" סי' שכ"ג סעיף ז'), ולכן אף אם אין באפשרותם להטבילם, אסור להשתמש בהם ללא טבילה.

בזמן שהמקוה סגור יכול לתת את הכלי לגוי במתנה ולאחר מכן כשיפתחו שוב את המקוואות יחזור ויקנה את הכלי ממנו ויטבילנו בברכה (שו"ע שם), ואם אין בידו להשיג גוי, יפקירם לפני שלושה וישתמש בהם, ולאחר מכן כשיהיה אפשר יחזור ויזכה בהם, ויטבול אותם (שו"ת "מנחת שלמה" ח"ב סי' ס"ו אות ט"ו).

חופה, ברית ופדיון הבן בבידוד

◀ **שאלה:** מי ששוהה בבידוד ואין לו מנין, האם מותר לעשות חופה, ברית או פדיון הבן, או צריך דוקא בעשרה לעיכובא?

הרוח ומוריד הגשם (לבני חו"ל שמעכב מכיון שלא הזכירו "מוריד הטל", ויכול לומר "משיב הרוח ומוריד הגשם" ולא יצטרך לחזור לראש, אך בדיוק באתו רגע הציבור אומר "קדוש קדוש...", האם יענה עמיהם ואז יצטרך לחזור לתחילת שמו"ע או שלא יענה?
תשובה: יאמר "משיב הרוח ומוריד הגשם", ולא יגרס לעצמו לחזור לראש התפילה (וכן הורה הגר"ח קניבסקי שליט"א).

סיום הברכה לפני שחזור לראש

שאלה: באמצע שמו"ע בברכת "השיבה שופטנו כבראשונה... ברוך אתה ד'..." ונזכר שאמר "מוריד הגשם" בקיץ (שמחייבו לחזור לתחילת שמו"ע), או לא אמר "מוריד הגשם" בחורף (לבני חו"ל שצריכים לחזור לתחילת שמו"ע), האם יגמור את הברכה "מלך אוהב צדקה ומשפט" (שהרי לפי ה"חזון איש" מצטרפת ברכה זו למאה ברכות, ואין זו ברכה לבטלה), או שיחזור לתחילת שמו"ע בלי לסיימה?
תשובה: לכתחילה אסור לומר ברכה כזו שלא כדין, אלא יסיים "למדני חוקיך" ויחזור מיד לתחילת שמו"ע (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

ברכת כהנים או תפילה בציבור

שאלה: כהן הנמצא במושב זקנים ואינו יכול להתפלל מהר כמו יתר המתפללים במנין, ואם יתפלל עמיהם לא יספיק לסיים שמו"ע ולומר ברכת כהנים, האם עדיף להתפלל ביחידות כדי שיוכל לומר ברכת כהנים, או עדיף להתפלל בציבור?
תשובה: עדיף ברכת כהנים שהיא דאורייתא ויתפלל אח"כ לבד ובנחת (הגר"ח קניבסקי שליט"א, וע"ע משנ"ב סי' כ"ח ס"ק ח').

הכין הפטרת בראשית במקום מחר חודש

שאלה: בחור בר מצוה הכין את קריאת הפטרת של פ' בראשית כדי לקרוא מתוך הקלף, ורק בליל שיש שלפני שבת בראשית נודע לו שהשבוע קוראים את הפטרת מחר חודש, מה יעשו?
תשובה: היות שחתן בר המצוה הכין הפטרת בראשית, יש לקרוא את שתי הפטרות, דהיינו שחתן הבר מצוה יברך ברכת הפטרת, והבעל הקורא הקבוע יקרא את פרשת מחר חודש (בספר שמאל), ואח"כ יקרא חתן הבר מצוה את הפטרת בראשית (בספר ישעיהו), ויברך את ברכות הפטרת שלאחריה (הגר"ח קניבסקי שליט"א).
ויש להוסיף שגם לפי הרמ"א (סי' תכ"ה סעיף ב') שאין קוראים הפטרת משני נביאים, בכה"ג סומכים על שיטת השו"ע שאפשר לקרוא משני נביאים כדי שלא לצער את חתן הבר מצוה.
וכן היה מעשה בשנת תרצ"ו בקניגסברג שבגרמניה, בחור בר מצוה הכין הפטרת פ' צו (מתוך ספר הפטרות) והתחיל לקרוא, וצעקו שזה "שבת הגדול" ויש לקרוא פרשת "וערבה לך..." ואמרו "צ"ל שהיה רב הקהילה הורה שקודם יגמור לקרוא בפרשת צו והבעל קורא יקרא אח"כ את הפטרת "שבת הגדול" (וע"ע ספר "שער אפרים" שער ט' אות י"ט וב"פתחי שערים" שם בשם תשי"דבר משה").
וכעין זה היה פעם מעשה ושאלו את הגרש"י אויערבך זצ"ל, והורה שיקראו רק את הנביא שהכין חתן הבר מצוה (בלי הפטרת מחר חודש), ובשבת בבוקר הגיע הגרש"י אויערבך זצ"ל בעצמו להתפלל שם, ואמר שחשש שלא יאמינו שהוא הורה כן, ולכן בא לדאוג שלא יגרמו צער לחתן הבר מצוה.

עשה קידוש לחולה, ורוצה לצאת בזה למפרע

שאלה: הלך לבקר חולה בליל שבת, וביקש ממנו לעשות קידוש עבורו, וכיוון להוציאו בקידוש (כמבואר בשו"ע סי' תע"ג סעיף ד', שאפשר לעשות קידוש לאחרים מדין ערבות), והיה בדעתו שאח"כ יעשה קידוש בביתו. לאחר שאמר את הקידוש חשב לעצמו שאולי בכל זאת יצא בזה כדי שיוכל לאכול ולטעום משהו, האם מועיל כוונתו?
תשובה: היות שבשעת הקידוש לחולה לא התכוון לצאת בעצמו, לא יכול לצאת בקידוש זה, ולא מועיל במה שחושב לעצמו אח"כ (הגר"ח קניבסקי שליט"א), ומזה יש ללמוד כמו כן לכל דבר שמוציאים אחרים ידי חובתם, כגון תקיעת שופר, מקרא מגילה, וכל דבר שבקדושה, שאם בשעה שאמר עבור אחרים לא התכוון לצאת בעצמו, לא מועיל מה שמכוון אח"כ.

ניצל מתאונה, מה יקבל על עצמו

שאלה: יהודי ניצל מתאונה גדולה ושואל, איזה דבר קטן יכול לקבל על עצמו לכל ימי חייו כדי להודות להקב"ה על הצלתו, והוסיף שאם זה דבר גדול זה לא יחזיק מעמד?
תשובה: יש לקבל בלי נדר לעשות כל יום איזה חסד עם אנשים, שיהיה בגדר חסד כנגד חסדו יתברך (ספר "קב ונקי" סי' ע"ג בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל), ופעם שמעתי לומר "הודו לד' כי טוב", אם תמיד מודים להקב"ה על החסד שהוא עושה עמנו ממילא "כי לעולם חסדו", הקב"ה ימשיך לעשות עמנו חסד.

פת המושלכת ברחוב

שאלה: ההולכים ברחוב ורואים פרוסת לחם מושלכת, האם חייבים להגביהה משום "אין מעבירין על האוכלים"?
תשובה: לא.

תשובה: היות שאנשים לא אוכלים מה שהושלך ברחוב מחשש זיהום ומחלות, אין זה ראוי למאכל אדם ואין זה בכלל "אין מעבירין על האוכלים" (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

איסוף אוכל המונח ליד האשפה

שאלה: בעל חנות ירקות זרק כמה קופסאות של ירקות ליד פחי האשפה שמאחורי חנותו, ורוצה שיקנו רק מהסחורה החדשה, האם מותר לקחת משם את הירקות בחינם ובלי ידיעתו?
תשובה: היות שבעל החנות הניח את הירקות ליד הפחים, והם עומדים להיזרק, מותר לקחת משם.
וכעין זה אוכל המונח על השולחן לאחר החתונה, כל זמן שמונחים על השולחן, עדיין שייכים לבעלים ואי אפשר לקחתם בלי רשותו, אבל לאחר שהושלך לאשפה מותר ליטלם דהוי הפקר (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

מתי מותר לאלמן להתחתן

שאלה: מי שאשתו נפטרה ל"ע בקיץ, מתי מותר לו להתחתן שוב?
תשובה: כתב בשו"ע (יו"ד סי' שצ"ב סעיף ב') מתה אשתו אסור לישא אחרת עד שייעברו עליה ג' רגלים, וראש השנה ויוה"כ אינם נחשבים רגלים לענין זה, ואם לא קיים מצות פריה ורביה, או שיש לו בנים קטנים, או שאין לו מי שישמשנו, מותר לקדש מיד, ע"י שם.
בט"ז כתב בשם ה"אגודה", דאף ראש השנה ויוה"כ נחשבים רגלים לענין זה, וכתבו האחרונים כשיש עוד צד קולא, יש לסמוך על דברי ה"אגודה" ("דברי סופרים" הל' אבילות פרק מ"ה סעיף כ"ג).
ויש סוברים ששמיני עצרת לענין זה נחשב כרגל בפני עצמו (הגה"ת "דגול מרבבה" שם), ולפ"ז מותר להתחתן לאחר חג הפסח, אולם הרבה חולקים בזה וסוברים שזה נחשב רגל אחד (שו"ת "חתם סופר" תשי"ג בשם חותנו הגר"ע זצ"ל, מובא ב"פתחי תשובה" שם ס"ק א', וב"קיצור שו"ע" סי' רי"ג סעיף ב') ולפ"ז אין לו להתחתן אלא לאחר חג השבועות שאז עוברים ג' רגלים (וע"ע שו"ת "שבט הלוי" ח"י תשי"ב כ"ג בענין חיוב להתחתן פעם שנייה).

תשלום על שקית בחנות

שאלה: יש חוק שצריכים לשלם 10 אגורות על כל שקית שלוקחים בחנות. לפעמים הפקיד בקופה אומר שאין צורך לשלם והתשלום עליו, האם אפשר לסמוך על זה או שמא צריך לחוש שלא ישלם, וישאר חוב לבעה"ב?
תשובה: אם הפקיד אומר כן, אפשר לסמוך עליו שכנראה בעה"ב עצמו מסכים לכך.
שאלה: היה בירושלים וחזר לביתו בבני ברק ונזכר שכאשר היה בירושלים ביקשו ממנו בחנות עשר אגורות עבור שקית ושכח לשלם, מה עליו לעשות, האם חייב לחזור לירושלים ולשלם כ-30 ₪ דמי נסיעה כדי לשלם את חובו?
תשובה: בודאי נשאר עליו החיוב לשלם, אך לא חייב לנסוע לשם, ויכול לשלוח שליח שישלם בעבורו בהמשך הזמן, או שיתקשר לחנות ומסתבר שבעל החנות ימחל לו על חובו.

קיבל סכך מסבתא

שאלה: הסבא חולה אלצהיימר, והסבתא היא האפוטרופוס על נכסיו, האם יכולה לתת 'סכך לנצח' לאחד מהנכדים?
תשובה: בדרך כלל אסור לאפוטרופוס לתת סתם מתנות בלי רשות הבעלים, אבל בסכך שבין כך לא מתקיים לעולם, ומסתבר שהסבא גם היה נותן אותו לנכד, ואין זה נחשב למתנה גדולה, יכולה לתת את הסכך לנכד.

ירש קבר מסב סבו

שאלה: אחד מבני הנינים גילה שיש שני קברים בהר הזיתים שנקנו ע"י סב סבו לפני מאה ועשר שנים (ולא נקברו שם עקב המצב הקשה שהיה בזמנו עם הערבים). כיום הקברים שווים שש מאות אלף ₪. היות והם קרובים מאוד לאחד הצדיקים מאותו דור, ויש עשרה יורשים בני נינים לאותו סבא (מן התורה רק בני בני יורשים ולא בנות כשיש בנים), מוצא הקבר מבקש משאר בני הנינים לוותר על חלקם בירושה, האם מותר להם לדרוש כסף תמורת הויתור למרות שהם לא שילמו כלום על הקבר?
תשובה: בודאי מותר לתבוע כסף תמורת חלקם בקבר, היות שיש להם דין ירושה הרי זה שלהם, ויתבע כל אחד לפי חלקו בירושה.

הקב"ה חי וקיים

שאלה: כל בוקר אומרים "מודה אני לפניך מלך חי וקיים", מה הכוונה בכפילות זו "חי וקיים"?
תשובה: מציאנו בכמה מקומות לשון זו, בתפילת מעריב "קל חי וקיים תמיד ימלוך עלינו", וכן "עזרת אבותינו" בברכות והודאות למלך קל חי וקיים, והביאור הוא כמו שאומרים ב"ברוך שאמר", "ברוך חי לעד וקיים לנצח", הכוונה שהקב"ה הוא לעולם בלי הפסק בין בעולם הזה ובין בעולם הבא (ע"י בגמ' ברכות ל"ג, ובסידור "אוצר התפילות" בתפילת "ברוך שאמר").

שז"ת הלכה למעשה

משולחן ראש בית ההוראה
במשנת מרן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל

ברכת 'הגפן' קודם אמירת 'לחיים'

מה מקור המנהג בשתיית 'לחיים' להקפיד תחילה לברך 'הגפן' ורק לאחר מכן לברך חברו 'לחיים'?

המקור להקדים ברכה והודאה לקב"ה על פני בשר ודם בתורתנו חק' (בראשית יד, יח-יט): מלכי צדק מלך שלם קיבל פני המנצחים במלחמה ואמר "ברוך אברהם לא-ל עליון קנה שמים וארץ וברוך א-ל עליון אשר מנו צריה בידך". ובנדרים (לב, ב) "ביקש הקב"ה להוציא כהונה משם (ממלכי צדק) כיון שהקדים ברכת אברהם לברכת המקום הוציאה מאברהם שנאמר ויברכהו ויאמר ברוך אברהם לאל עליון קונה שמים וארץ וברוך אל עליון, אמר לו אברהם וכי מקדימין ברכת עבד לברכת קונו מיד נתנה לאברהם וכו' והיינו דכתיב והוא כהן לאל עליון, הוא כהן ואין זרעו כהן".

וכבר דן בזה בשיירי כנסת הגדולה (אור"ח קצד הגהת הטור אות ב) "ראיתי להרב מהר"ר אשטרוך זכרוננו לברכה שהיה מברך על היין ושותה מעט ואחר כך אומר למסובין בשמחתכם וגומר לשותות, ושאלו מה טעמו ואמר לו כי לא נאה להקדים כבוד בשר ודם. ולי נראה שאין בכך כלום ואדרבה ראוי להקדים לומר למסובין בשמחתכם ואחר כך לברך ולשתות כי גדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה שבתורה וכן כתב רש"ל המתעטש שאומרים לו חיים טובים ישיב להם תתלה יוסיפו לכם ואחר כך יאמר לישועתך קייתי ה' ומכל מקום כשאני זוכר מנהגי כמו הרב אשטרוך הנזכר". וקצת פלא שלא הזכירו מאמר הגמרא הנ"ל "וכי מקדימין ברכת עבד לברכת קונו", שלכאורה מפורש כהנהגת הרב אשטרוך.

והסיק מכך הגרש"ז אויערבאך להקפיד בשתיית לחיים לברך את הקב"ה תחילה ורק אחר כך לומר לחברו לחיים.

כיוצא בזה כתב ספר חסידים (ס' תתמ"ד) "מי שבאה לו בשורה טובה שנוולד לו בן לא יחזיק טובה למבשרו עד שיברך תחילה למי שחננו בכך וכו'".

עד קידושין - תובע בערכאות ומגלח בתער

העיד בקידושין מי שתובע בערכאות בלא לפנות תחילה לבית דין או מי שמגלח בתער, האם יש לחזור ולקדש, שהרי (חושן משפט לה, כד) עבר על איסור מדאורייתא וא"כ עדותו פסולה.

חובה קדושה לפעול שלא ילמדו ממנו בני ביתו להקל

נענש עליהם, שהרי "לא יומתו אבות על בנים ובנים לא יומתו על אבות" (מלכים ב' יד, ט).

אכן חובה על האדם לחזק את בני ביתו ובעיקר לחזק את עצמו, משום שהדרך היותר מועילה לחינוך הילדים בדוגמה אישית שמראה להם את הדרך אשר ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו.

כמבואר בהמשך הפרשה שהקב"ה מבאר שהברכה שבירך את אברהם היא משום שידוע שיעביר את שרביט ההנהגה הראויה בחינוך בניו ובני ביתו (יח, יט) "כי ידעתיו למען אשר יצווה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט".

ויש לבאר אם כה גדולה היא המעלה שהנחיל לבניו חינוך ראוי, עד שבזה מתפאר הקב"ה ומברכו ומחבבו חיבה יתרה "כי ידעתיו - לשון חיבה" (רש"י שם), מדוע לא פירט הכתוב את דרך החינוך שהשריש אברהם בבניו ביתו. ואמנם רק אצל ישמעאל מבואר שחינוכו למצוות (רש"י יח, ט) "ויתן אל הנער - זה ישמעאל לחנכו במצוות", אך אצל יצחק לא מוזכר כלל בתורה עניין ציווי וחינוכו.

אכן דרך החינוך של אברהם אבינו לא היתה על ידי דיבורים וציוויים, אלא כל אורח חייו והנהגתו אמרו זאת, וכשראו במעשיו התגלמות השמירה על דרך ה' ודקדוק קיום רצונו יתברך השזור במידת החסד, חפצו לעשות כמותו וכך התחננו והתגללו לשמור את דרך ה' בעשיית צדקה ומשפט.

היאך נולד דין יצחק מחדש אברהם

אחר שציווה הקב"ה את אברהם על המילה, מובא במדרש (בראשית רבה מב, ח) שנטל עצה על המילה. נחלקו המפרשים לבאר מהי העצה שנטל, שהרי לא ייתכן שמי שעמד בעשרה ניסיונות בלא נטילת עצה כלל, התחבט אם לקיים את מצוות הברית עד שהוצרך ליטול עצה.

הדעת זקנים (יח, א) ביאר חלילה שהתייעץ עם לקיים את המצוה אם לא, אלא התייעץ עם ענר ואשכול איך לשכנע ולחנך את בני ביתו הגדולים לקיים את המילה, ולא ידעו מה להשיב לו. הלך אצל ממרא ונתן לו עצה שימול עצמו וישמעאל בנו תחילה, וכשיראו

"ויאמר אלוקים לאברהם למה זה צחקת שרה לאמר האף אמנם אלד ואני זקנת"

(בראשית יח, יג)
כשהתרגעם הקב"ה על צחוקה של שרה, לא מסר לה טענותיו, 'למה זה צחקת', אלא בא בטענה לאברהם אבינו. וקשה, והלא גם שרה היתה נביאה עד שאברהם היה טפל לה בנביאות (רש"י כא, יב).

תירץ הגאון רבי ישראל סלנטר (הובא בספר קהלת יצחק) שהטענה היתה גם כלפי אברהם אבינו, שהחיסרון שצחקת בא מחמתו, כי אילו היה לבו של אברהם שלם באמונה, לא יתכן ששרה תצחק, כמי שנמסר לבית המבשלות וראה שהמשרתת אינה נזהרת ומדקדקת בכשרות כמאות, שברור לו שבעל הבית אשם בדבר זה, כי מסתמא הוא אינו מדקדק בכשרות ורעייתו רואה שהוא מיקל בזה ומקילה עוד יותר, והמשרתת רואה זאת משניהם ומקילה עוד יותר. אך אם היה בעל הבית מדקדק בכשרות בזהירות יתירה כדת, לא היתה מעזה רעייתו להקל בזה, וגם המשרתת היתה נזהרת בזה מאד.

ולכן כשראה הקדוש ברוך הוא שצחקת שרה, תלה האשמה באברהם, כי מסתמא קרה פעם אחת שאברהם לא נזהר בנבואה כראוי, והיא ראתה זאת ולמדה להקל בנבואה לכן צחקת עתה.

חובה קדושה עולה מן הדברים, כך לומד רבינו ישראל, על כל אחד ואחד לדקדק בביתו בכל דבר בדקדוק עצום מאד, בכדי שלא ילמדו ממנו אנשי ביתו להקל, וזאת הורה לנו השם יתעלה במה שאמר לאברהם למה זה צחקת שרה ולא אמר זאת לשרה גופה.

ובמחשבת שלמה (ס) הביא אבי מורי זצ"ל את המדרש הגדול שתירץ מעין זה "ללמדך ששניים שעשו דבר שלא כהוגן והיה אחד גדול ואחד קטן, אין ממוחין אלא בקטן והגדול מרגיש מאליה".

ולפי זה מבוארת התביעה (שבת נז, ב) שהאדם נתפס בעוון בני ביתו, שהרי לכאורה בני ביתו הם אשתו ובניו, והרי הם כבר לא 'קטנים' אלא ברי חיובא ומדוע הוא נתפס בעוונם. אכן להאמור מבואר שכל עוונם בא מחמת שלא הרגילם כראוי לדקדוק המצוות, ולכן נתפס בעוונם. ואכן אם הזהירם כראוי ובכל זאת חטאו, אינו

שו"ת הלכה למעשה

«««

שאלה לצערנו, איסור זה פרוץ מאד עד שרבים תובעים בערכאות בלא שרואים זאת כאיסור. וכן לגבי גילוח בתער כתב רעק"א (ש"ת קמא צו) "כיון שנתפשט השחתה בתער בעונותינו הרבים אצל הרבה, לא חשב שזהו איסור... ואין זה מגרע". והוא כקוברי מות ביום טוב, שהגמרא אומרת (פסחים כו, ב) שאינם פסולים לעדות משום שסבורים שאין בזה עבירה, ולכן עדותם אינה פסולה.

אכן האבני נזר (אה"ע ח, קלו) מסייג ואומר שדברי הרעק"א אמורים רק בד"ששלאנד, מקום בו רבים גילוהו בתער בלא שהחשיבו זאת כלל לאיסור, אך בשאר מדינות שמוחזק הדבר כאיסור, חוזר דינו לפסול לעדות. אכן הורה מרן רבינו הגריש"א כי בעונותינו הרבים כיון שאף בארץ הקודש רבים ואף המגדירים עצמם כשומרי מסורת מגלחים כך ולא יודעים כלל שהוא איסור, חזר דינו כפסק הרעק"א שניתן לסמוך על עדותו. ואף שהגמרא אומרת שקוברי המת סוברים שמקיימים בזה מצוה, והרי אין צד שהתובע חושב שמקיים מצוה בפנייתו לערכאות, אך מדברי הרמ"א (חושן משפט לד, ד) שהוסיף "והוא הדין בשאר דבר איסור, שנוכל לומר שעבדו מכה טעות" יש ללמוד שאף כשלא סבורים שעושים מצוה, אלא כיון שטועים לחשוב שאין בזה עבירה אינם פסולים. וכן ביורה דעה (קט"ו, ז) "החשוד בדבר שלא משמע לאינשי שהוא עבירה, לא מקרי חשוד" (ציוני הלכה – נישואין צד).

עד המכיר בעצמו שנכשל

שאלה עד קידושין היודע בעצמו שנכשל בעריות, האם מחויב לשוב ולגלות זאת לחתן בכדי שיקדש מחדש בעדים כשרים.

תשובה מלכתחילה עדיף שישתמש מלהעיד, אך לאחר שהעיד ניתן לסמוך על התומים (אורים כה, ג) שכל זמן שלא פסלוהו בית דין ניתן להכשירו לעדות. ואף אם גילה זאת לאחר מכן, אין החתן צריך לחשוש לדבריו כמבואר בשלחן ערוך (חושן משפט לד, כה) "אין אדם נפסל בעבירה על פי עצמו אלא על פי עדים, שאין אדם משים עצמו רשע". וכן העד בעצמו לא צריך לחשוש לפסול בקידושין עד כדי שיכול אף לברך שבע ברכות בחופתם בלא חשש שזו ברכה לבטלה אם אין קידושין (ציוני הלכה – נישואין צד, סח).

ומחמת כן עד היודע בעצמו שהוא פסול מחמת רשעותו חייב לבוא ולהעיד, כיון שאין אחר היודע רשעו, ואין אפשרות לפסול עדותו שהרי אף אם יאמר זאת לבית דין, לא יפסלו את עדותו משום שאין אדם נפסל על פי עצמו. ובמקום אחר כתב התומים (פ, כו) שכל זמן שאין עדים המפקיעים אותו מכשרותו ואף אם אמת שעבר עבירה, אין עדותו פסולה. ובפסקי הלכות יד דוד (אבן העזר 340) "אם ידוע בעצמו שעבר עבירה הפוסלת מעדות, ואין אדם היודע מזה, אינו נפסל לעדות ואינו צריך לחוש אף לגבי עצמו... דווקא לאחר שמעידים עליו בבית דין נפסלת עדותו למפרע".

מוקד ההלכה שע"י בית ההוראה

0722-133-466

Beithorah.co.il

ניתן לשלוח שאלות וכן לקבל העלון מדי שבוע בדוא"ל:

Beithorah@gmail.com

כן, יקבלו למול. וכן עשה, 'בעצם היום הזה נמול אברהם וישמעאל בנו' והדר כתיב 'וכל אנשי ביתו נימולו אתו'. הרי שהדוגמה האישית שהקריין במילת עצמו ובנו, היא שחינכה את כל בני ביתו לקיים את מצות המילה. גם האם מחויבת לשמש דוגמה טובה לבני ביתה כנראה אצל אבות העולם, שהרי אברהם הוא מידת החסד, ואילו יצחק עבודתו דין. ויש לבאר היאך נולד דין מחסד. אלא מאחר

וגם האמהות שותפות ביצירת וחינוך ילדיהן, מהן בא הכוח הנוסף בילד, שהרי שרה היתה שייכת למדת הדין כנראה משילוח הגר וישמעאל אל המדבר, וכן אחר שבא אבימלך לבקש את סליחת אברהם על שלקח את שרה, לעומת אברהם שהתפייס עמו ואף התפלל עליו, עמדה שרה והתעקשה שלא למחול לו. (רמב"ן כ, טז). הרי שהאמא מעניקה כח עצום וייתכן אף יותר מהאב בעבודת ה' של ילדיה.

מקור כל הניסיונות - תחושת "כוחי ועוצם ידי"

ללמוד כראוי, וכל מעשה או תנועה ניתן רק בגזירתו יתברך ולפניו אין הבדל אם לתת לו כוח מועט או מרובה, ולא יפלא ממנו מאומה לעשות, היה משתדל ומתאמץ שבעתים בכדי להשיג מבוקשו, שהרי אם הרבנו של עולם ירצה, יוכל ללמוד ברצף זמן רב, ואף לכוון בכל התפילה וכל כיו"ב.

התחושה הרווחת אצל כל יושבי תבל, שחושבים שמעשיהם מניבים הצלחות ברוחניות ובגשמיות, בעוד לאמיתו של דבר אך ורק הקב"ה נותן או לוקח, ומעשי האדם לא מעלים ולא מורידים מאומה וזלת ההשתדלות.

אם יפנים ויכיר בכך שכל השתוקקות לקרבת אלוקים, כל רצון כל דיבור וכל מעשה מקורם בסייעתא דשמיא, לא יגיע לידי נסיון, שהרי אם הקב"ה נותן לו כוח להשתוקקות מועטה הוא גם יכול להחדיר בקרבו תחושת השתוקקות למעלה נשגבה יותר.

בהפסרת פרשת לך-לך הבהיר זאת ישעיה הנביא באמרו "הנותן ליעף כוח, ולאין אונים עצמה ירבה". ביאר הגרי"ז הלוי מברסקי: לאדם עייף יש אפשרות לעשות מעשים, אלא שהוא עייף וקשה לו, אך מי שנמצא במצב של 'אין אונים', כבר לא יכול לעשות כלום. כאשר אדם חושב שהוא רק 'עייף', הקב"ה מעניק לו כוח גדול יותר "הנותן ליעף כח", אך מי שיועד שלולי חסדיו עמו הוא בגדר 'אין אונים', לו הקב"ה "עוצמה ירבה", שכלל שייגדיל בטחונו במפליא לעשות, כך גדלים הכוחות שמשפיע לבוטח בו יתברך.

וכפי שהחכמה הזו חשובה בגשמיות ויסוד הביטחון לדעת שלא הבוס קובע את שכרו ולא השכן קלקל את השידוך אלא רק הכל ממנו יתברך, כך ברוחניות ובמידה מסוימת אף יותר חשוב לשנן לעצמו שכל דף גמרא שלומד ניתן לו רק בעזרתו יתברך, ויש בכוח נותן התורה אף לסייעו לידע כל התורה כולה.

"היפלא מה' דבר" (יח, יד) מסר גדול מביא החפץ חיים בבואו לדייק בלשון בה התרעם הקב"ה על אברהם. "לא אמר הממני יפלא דבר 'זה'... ללמדנו ששום דבר לא יפלא ממפליא לעשות".

פסוק דומה בנביאים. בה בשעה שעמדו סוללות האויבים מוכנות מסביב, ציווה ה' את ירמיהו (ל, כו) לקנות שדות בכסף מלא בשטר חתום בעדים, שהיה זה ציווי כעין לקנות בית בגוש קטיף שעות לפני פינויו, ותמה ירמיהו מדוע ציווהו לקנות בשעה זו והרי כמניה כספו על קרן הצבי. ענה לו הקב"ה "הנה אני ה' אלוקי כל בשר הממני יפלא כל דבר". יודע אני שהסוללות עומדות הכן מחוץ לעיר לכובשה, ועם כל זאת הציווי בעינו עומד.

נבואה זו היא הנבואה הקצרה ביותר, נבואה בת ארבע מילים בלבד, שהמסר העולה ממנה הוא יסוד לכל האמונה בהשגחה פרטית [ואמנם ממשיכה בעוד כמה פסוקים, אך מזה שבמילים אלו מסתיימת הפסרת פרשת בהר נראה שהבין המסדר שזה עיקר משמעותה].

אכן כאשר אדם מאמין באמונה שלמה שיש בכוחו של הקב"ה לעשות הכל בכל מכל כל בחי, בצומח ובדומם ובכל מקום ועניין, אף מה שנראה משולל מן המציאות לגמרי כעין לידת בן לעקרה שאין לה בית ולד בעת זקנותה בגיל מאה, ולא יפלא ממנו שום דבר לעשות, כל הסתכלותו על החיים משתנה.

כל הניסיונות באים לאדם כיון שחושב שהוא העושה, והיצר מפתה בטענת "כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה" (דברים יז, יז). מאמציי והשקעתי הניבו לי הצלחה בתורה/בעבודת ה' בהארת פנים לזולת, אך רק בכמות ובאיכות מוגבלת.

אך אם היה יודע שאין בכוחו שלו מאומה והכל ניתן לו רק בסייעתא דשמיא ואין עוד מלבדו שום כוח בעולם שיכול לעזור לו

שגיאות מי יבין

בתשובה אודות מחיצה שקופה (גיליון 142) נכתב תנאי שהרווח בין הרצפה למחיצה לא יהיה רחב יותר מ-42 ס"מ. ברם, המידה המדויקת היא 24 ס"מ, והספרות התחכמו בשל טעות גרפית. עם הלומדים הסליחה.

וירא תשפ"א

מישפטי התורה

הליכות חיים

בס"ד

תשלומים לרופא שהחליף בשגגה בין שתי חוות דעת

שאלה

ראובן הוא רופא מומחה שכל הרופאים סומכים על חוות דעתו בעניינים רפואיים. צורת עבודתו היא, בתשלום כמובן, שהחולה מעביר אליו באימייל את הנתונים הרפואיים עם חוות דעתו של הרופא המטפל, ולאחר עיון במסמכים הוא מחליט מהו הטיפול הנכון, ושולח את תשובתו באימייל לרופא המטפל. באחד הימים, מרוב עומס בעבודתו, טעה ראובן בשליחת האימיילים, ולחולה א - במקום לכתוב לו שלא יעשה ניתוח - כתב לו בטעות לעשות, ולחולה ב - במקום לכתוב שכן יעשה, כתב לו שלא לעשות ניתוח.

והנה כעבור שבועיים קיבל הרופא הנ"ל שיק בסך חמשת אלפים שקל, בצירוף מכתב תודה מהחולה הראשון, שמודה לו על עצתו הנכונה לעשות את הניתוח אשר הצליח במיוחד, וכעת הוא מרגיש טוב ואינו זקוק יותר לטיפולים, וזה חוץ מהתשלום הקבוע ששילם לו כבר.

הרופא בדק במסמכיו והבחין, שלמעשה הוא כתב במסמכים שנשארו אצלו שלא לעשות את הניתוח, אולם בטעות באימייל כתב תשובה הפוכה. ולכן מיד בדק מה עם החולה השני מאותו היום, והתברר לו לצער, שכיוון שלא עשו את הניתוח, כפי המלצתו השגויה, התדרדר מצבו וכעת גופו כבר לא יחזיק מעמד בניתוח, ונשארו לו ימים ספורים לחיות, ויתכן שאילו היו עושים את הניתוח - אולי יכלו להציל את חייו.

לאור האמור שואל הרופא שהינו ירא שמים כדלהלן:

א. האם הוא צריך להחזיר לחולה הראשון את השיק שקיבל ממנו כמתנה. מאחר ורק בטעות כתב לו לעשות את הניתוח?

ב. האם חייב להחזיר את כספו וגם לשלם פיצוי כספי לחולה השני שסמך על דעתו, ומחמת חוסר זהירותו בכתבת האימייל שלח לו תשובה שגויה, ובגללה התדרדר מצבו הרפואי?

תשובה

א. לגבי החולה הראשון, הרופא רשאי להשאיר ברשותו את חמשת אלפי השקלים שקיבל כהוקרה על עצתו. כמו כן יכול להשאיר ברשותו את הכסף שקיבל כשכר על עבודתו. (1)

ב. לגבי החולה השני, את הכסף שקיבל עבור שכר עבודתו - חייב להחזיר לחולה. אמנם הוא פטור מלשלם לחולה פיצוי כספי עבור מצבו הרפואי שהתדרדר בעקבות ששמעו לחוות דעתו השגויה. הפטור קיים גם בדיני אדם וגם בדיני שמים. (2) [נדגיש, שאיננו מתייחסים לגבי תביעת החולה לחברת הביטוח של הרופא]

אמנם למרות האמור לעיל, חייב הרופא לפייס את החולה ולבקש את מחילתו, למרות אי הנעימות שתיגרם לו. (3)

מקורות

(1) לגבי החולה הראשון, מכיוון שהרופא עבד והשקיע זמן ומחשבה, ולבסוף ענה את התשובה הנכונה, שלמעשה הצילה את חיי החולה, לפיכך מגיע לו שכר עבור עבודתו. כמו כן, מאחר ורק משום שסמכו על העצה שכתב באימייל - נעשה הניתוח וניצלו חייו, ועבור המלצה זו ניתנה לו המתנה - לכן הוא רשאי לקבלה. והעובדה שמשמים גרמו שימליץ הפוך ממה שרשם במסמכיו, ובזכות זה בוצע הניתוח, אינה גורעת מהמענק שניתן לו עבור מה שכתב בפועל.

ואין הנידון דנן דומה למקרה אחר, לגבי רופא שמחמת שנאתו לחולה פלוני, רשם לו ברשעותו תרופה שתהרוג אותו בעת הניתוח, אלא שלמפרע התברר, שדווקא התרופה הזו שקיבל, הצילה את החולה ממחלתו הקשה שלא ידעו כיצד לרפאותה. שבנידון הזה יצטרך הרופא להחזיר לחולה את הכסף שקיבל עבור עבודתו. מאחר ובמקרה הזה הרופא עבד כרוצח, ולא כרופא, והחולה משלם לרופא כדי שיעבוד לרפואתו ולא שיעמוד להורגו. והעובדה שמשמים הצילו את החולה, אינה קשורה לנסיון הרופא לרוצחו.

ודומה הדבר, לנהג שפגע במזיד עם רכבו בשונאו שהלך במעבר חצייה כדן, ולמפרע התברר, שהנפגע שהיה מוגבל בהליכתו, החל פתאום ללכת כראוי מחמת עוצמת המכה שקיבל. במקרה זה וודאי שלא מגיע לנהג הפוגע שכר כספי על מעשיו, למרות שהתברר שפגיעתו המרושעת בעצם ריפאה את הנפגע. מאחר והפוגע פעל כרוצח ומזיק ולא כרופא שמרפא. ואדם מוכן לשלם כסף למי שפועל לטובתו, ולא לפועל להזיקו.

משא"כ בנידון השאלה דנן, שהרופא עמל כדי להציל את חיי החולה, אלא שהיתה לו טעות אנושית שהתברר שהצילה את חייו, לכן מגיע לו שכר מלא עבור עבודתו, ורשאי גם לקבל את המענק.

(2) לגבי החולה השני, ביחס לשכר העבודה שקיבל - למרות שעבד למען הצלת חיי החולה, אולם מאחר ופשע בכך שלא השגיח מה שכתב בתשובתו, למרות שידע שהרופאים יפעלו ע"פ עצתו, א"כ נחשב מעשהו כפשעה במלאכתו, למרות שנעשה ללא כוונה וזדונית, בכל זאת השכר שהוא מקבל הוא גם עבור הזהירות במלאכתו. ודומה הדבר למבואר בגמ' ב"ק (ט:), לגבי טבח אומן שקלקל במלאכתו, שמכיוון שמקבל כסף - חייב לשלם על הנזק שעשה למרות שלא התכוון להזיק.

סיבת הפטור בדיני אדם

אמנם בנידון דנן, אע"פ שצריך הרופא להחזיר את השכר שקיבל עבור המלאכה, אבל הוא פטור מלשלם על הנזק הגופני שנגרם לחולה מחמתו. והטעם לכך הוא - שהתורה חייבה מי שחובל בחברו לשלם לנחבל חמישה תשלומים שהם: נזק, צער, ריפוי, שבת ובושת, חיוב זה קיים, רק אם החובל עשה מעשה ע"י כוחו בגוף הנחבל. משא"כ בנידון דנן, שרק המחלה שקיננה בגוף הנחבל, היא זאת שדרדרה את מצבו הרפואי, והרופא לא עשה שום מעשה חבלה בגופו. ומעשהו נחשב - כמניעת הצלה בלבד. ובמקרה של מניעת הצלה - פטור הרופא בדיני אדם מכל חמשת חיובי התורה.

סיבת הפטור גם בדיני שמים

והנה, גם בדיני שמים פטור הרופא הנ"ל, והטעם הוא - שאפילו אם מניעת הצלה נחשבת כמזיק בגרמא שחייבים עליו בדיני שמים, תחילה יש להקדים שהנידון הוא רק ביחס לחיובי הנזק, ולא לגבי שאר ארבעת התשלומים שבהם לא חייבה התורה באופן של גרמא, כמבואר בקצות (סי' שח ס"ק ב) ובנתיבות שם (ס"ק ג).

והנה, גם ביחס לחיוב על הנזק, רוב חיובי גרמא הינם רק כאשר המזיק עושה בכוחו מעשה של מזיק, כמו: פורץ גדר בפני בהמת חברו ש"ע" כך תברח הבהמה ממקומה, או נותן סם המוות בפני בהמת חברו וכיו"ב. משא"כ בנידון דנן, מחלתו של החולה היא זו שהזיקתו ולא הרופא. אמנם מבואר בב"ק (נו.) שר' יהושע חייב בדיני שמים גם מי שיודע עדות לחברו ואינו מעיד לטובתו בבי"ד. למרות שהעד לא עושה מעשה מזיק, אלא נמנע בשב ואל תעשה מלהעיד. אמנם החיוב שם קיים, רק כאשר העד בכוונה אינו מעיד לטובת חברו, משא"כ אם מניעת העדות נעשתה בשגגה, כגון ששכח שראה את המעשה וכדו', במקרה זה הוא פטור גם בדיני שמים. וכל שכן שהרופא פטור בדיני שמים לשיטת הרמב"ם בתשובתו לחכמי לונגל שהובאה במגדל עוז בנזקי ממון (פ"ד, ס"ק ב), שמוכח מדבריו שם לגבי מה שפטור את הליסטים גם בדיני שמים למרות שפתחו את

המקור בפרשה: ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל (כ"א ח', ובמדרש ותוס' שבת קל א)

מסביב לשולחן

עורך - הרב שלמה רוזנשטיין

עלון שבועי לבני הישיבות סביב נושא ספרשה בענין בהלכה כאנדה ובסוסר

משולחן גבוה

הרב מאיר שולביץ

עיקרי הענין

מין שר התורה

רבינו הגר"ח קניבסקי שליט"א

מאכלים שנשארו מסעודת מצוה

שאלה: מי שאוכל מאכלים שנשארו מסעודת מצוה, אם יש לו המצוה כמו מי שאוכל שם בשעת הסעודה.

תשובה: עי' ירו' סנהדרין פ"ח ה"ב. [א.ה. ד' יוחנן הו העליל לכמנישתא בצפרה ומלקט פירורין ואכיל (שאכל מה שנשאר מעדות קידוש החדש שאכלו בבית הכנסת), ואמר יהא חלקי עם מאן דקדש ירחא הכא רומשית'. ושמא אפשר להוכיח גם מהא דמשמע שאכל בבית כנסת, והא קי"ל באו"ח סי' קנא ס"א שאין אוכלים ושותים בהם, ואפי' ת"ח רק התיירו להם מדוחק ור' יוחנן השתדל בדוקא לאכול שם, אלא ודאי היה לזה דין סעודת מצוה כמו בעיבור החדש בס"ד. אך הפני משה פירש שעשה כן משום שרצה לכבדם ולהחשיבם ע"י שהשתדל לטעום מסעודתן, אולם גם אם הסיבה לא היתה משום שרצה להנות מסעודת מצוה יש ראייה לדברי הרב שליט"א שגם השיריים חשיבי סעודת מצוה, דאל"כ היה אסור לאכול סעודת חול בביהכ"ג, ודוחק לומר שגם מה שרצה לכבדם מיקרי שעת הדחק]. (שאלת רב)

כששלחו לו הזמנה לסעודת מצוה

שאלה: אם שלחו לו הזמנה לסעודת מצוה וכתבו לו בלשון אני מזמין אותך וכו', האם צריך ללכת כדי שלא יהיה בשבילו סימן קללה.

תשובה: אולי וצ"ע.

(שאלת רב)

ת"ח בסעודת מצוה

שאלה: תלמיד חכם העוסק בתלמוד תורה, צ"ע אם יכול להימנע מללכת לסעודת מצוה כשאין ממין בלעדיו.

תשובה: כן.

(בנתיבות ההלכה מט)

לערב בסעודת מצוה

שאלה: האם אפשר לעשות סעודת הכנסת ס"ת ביד עם סעודת מצוה אחרת כגון שבע ברכות לאחד מהמתפללים, או שזה נחשב מצות חבילות חבילות ויצטרכו לערוך בנפרד.

תשובה: כן.

(בנתיבות ההלכה מז)

להשתמש במנורה להאיר בסעודת מצוה

שאלה: אם מותר להשתמש במנורת החנוכה שלא בזמן מצוותה להאיר בסעודת מצוה כסיום מסכת.

תשובה: אולי

(היכלא ה')

י"ז ל"ד), וזה קחו מאתכם, היינו מעצמכם ומגופכם בעצמכם תרומה לה', זה ברית מילה לשפוך דם לפני הקדוש ברוך הוא מגופו ובשרו כל נדיב לבו יביאה "את" תרומת ה', היינו יביא עם תרומת ה' זהב וכסף ונחושת שמוציא בשמחת הבאת תרומה לה', וק"ל.

ג] סעודת שלישי למילה. איתא בשם המהרש"ל (הנהגות מהרש"ל אות נ' וכן שמע מחמיו) כי סעודת שלישי למילה חשובה יותר מסעודת ברית, שסעודת ברית רק רמוזה בתורה, כמו שדרשו חז"ל (הובא בתוס' שבת קל ע"א ד"ה שש) ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק ה"ג מל, ואילו סעודת שלישי למילה מפורשת בתורה אצל אברהם אבינו, וכן אמרו על הבת עין ובעל דברי שמואל מסלונים שהעדיפו סעודת שלישי למילה מסעודת ברית, והטעם איתא בלב שמחה (דברים דף עט) שבחינה זו של השראת השכינה שהוא מהקב"ה יש לו קיום וישאר תמיד בסעודות שלישי למילה.

ד] סעודת חנוכת הבית. עה"פ דברים פרק כ מי האיש אשר בנה בית ולא חנכו דרשו בירושלמי [סוטה פ"ח ה"ד]: ולא חנכו - פרט לבונה בית בחוץ לארץ שאינו חוזר, דכתיב לא חנכו, את שמצוה לחנכו, יצא זה שאין מצוה לחנכו, [ע' במג"א סי' תקס"ח ס"ק ה' דהסעודה שעושין בחנוכת הבית בא"י הוי סעודת מצוה ולא בחו"ל, והאחרונים הביאו כמקור לזה מירושלמי זה, וכ' התר"ת לדעתי אין כל ראייה מכאן, כיון דפרשה זו וענין זה איירי בא"י ובודאי שאסור לצאת מא"י לחו"ל, משא"כ כשאנו בגלות, ומ"מ הסברא נוטה לדינו של המג"א דהא עכ"פ אין מצוה בהתישבות בחו"ל].

ה] מה נקרא סעודות מצוה. ראה בים של שלמה (בבא קמא פרק ז אות לו) שהאריך בכל עניין סעודות מצוה. וכ' בתו"ד: בשלמא מילה. הסעודה גופא היא שמחת מצוה, כמו סעודות חתן, שנאמר (תהלים קי"ט, קס"ב), שש אנכי על אמרתך. ומצוה גדולה לכונוס באותה סעודה, כאשר כתבתי בסוף כ"ה סי' קצ"ב, אבל פדיון הבן ליכא סעודת מצוה להדיא. אלא נראה, כל סעודה שאדם עושה שלא כדרך מריעות ושמחה. אלא כדי ליתן שבח למקום, או לפרסם המצוה, או לפרסם הנס, קרוי סעודת מצוה, כגון פדיון הבן, לפרסם המצוה. ולפירוש ר"ת לפרסם הנס, שנמלט הזכר

א] המקור בפרשה לסעודת מצוה ביום המילה. פכ"א פ"ח, ויגדל הילד ויגמל ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק, בתוספות (שבת דף קל עמוד א) הביאו על שש אנכי - במדרש (שוחר טוב) למנצח על השמינית כתיב הנדרש על המילה שהיא בשמיני וכן אמר' (פר"א פ' כ"ט) ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק ביום ה"ג מל את יצחק דהיינו ביום השמיני דמילה כמנין ה"ג, ר"ת. אי' בפרקי דר"א (פכ"ט) "וכשנולד יצחק, בן שמונה ימים הגישו למילה, שנאמר [בראשית כא, ד] וימל אברהם את יצחק בנו בן שמנת ימים. והגישו למנחה על גבי המזבח, ועשה שמחה ומשתה. מכאן אמרו חכמים חייב אדם לעשות שמחה ומשתה באותו היום שזכה למול את בנו כאברהם אבינו, שנאמר [שם, ח] ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק".

ב] הטעם שמי שאינו משתתף בסעודת ברית הוא כמנודה לשמים. כתב בשיר מעון פרשת ויקהל, והנה בגמ' פסחים (ק"ג ע"ב) אמרו מי שאינו מיסב בסעודת מצוה פירשו בתוס' (ק"ד רע"א) היינו סעודת ברית מילה, הוי כמנודה לשמים (והובא בהג"ה ביר"ד סי' רס"ה סי"ב), וקשה אם מצות סעודת ברית מילה גדולה כל כך שמי שאינו מיסב עמה הוה כמנודה, למה לא מצינו בפירוש בשום מקום בדברי חז"ל שמצוה לעשות סעודה באותו יום רק למדין מאברהם אבינו שעשה סעודה ביום הגמל את יצחק (בראשית כ"א ח') נראה שמצוה לעשות סעודה. וי"ל ע"פ מה דאיתא במדרש אמר הקדוש ברוך הוא ראו כמה חביבים ושמחים במצוה זו הוא מכניס בנו אל ברית ושופך דם מבנו ושמח וממשכן כליו ועושה סעודה באותו יום ושמח, מוכח מזה שסעודה זו מראה על רב שמחת מצוה שלו ולפי מדרגת כל אחד ששש ושמח כן מרבה בשמחה ומשתה ואילו ה' מצוה ומצווה לעשות סעודה לא ה' ניכר מזה שמחתו של מצוה מקירות לבו, כי הסעודה שעושה הוא מפני שמצווה הוא לפי תקנת חז"ל לעשות סעודה, לכן לא תקנו וגזרו חז"ל לעשות סעודה אלא הרי הוא מסור לכל אחד כנדבת לבו, ומצינו תיבת את פירוש עם (כמו לא שלח יעקב את אחיו, בראשית מ"ב ד', וכן ובא הארי ואת הדוב, לפי הרד"ק שמואל א'

'סעודת מצוה'

המחבר בהלכות מילה כותב: נוהגים לעשות סעודה ביום המילה וברמ"א הוסיף: 'ונהגו לקחת מנין לסעודת מילה ומיקרי סעודת מצוה'. בביאור הגר"א שם הביא: 'בפרקי דרבי אליעזר רבי ישמעאל אומר לא עיכב אברהם... וכשנולד יצחק בן שמונת ימים הגישו למילה שנאמר וימל אברהם את יצחק בנו בן שמונת ימים.. ועשה שמחה ומשתה'

'מכאן אמרו חכמים חייב אדם לעשות שמחה ומשתה באותו היום שזכה למול את בנו כאברהם אבינו שנאמר ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק'.

אף על פי שלכאורה פשטות הכתוב 'ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק' משמעו שה'משתה גדול' לא היה ביום המילה בהיותו 'בן שמונת ימים'. אלא ביום 'הגמל את יצחק' וכמו שמפרש רש"י 'לסוף כ"ד חודש' שהתינוק פוסק מעצמו לינק.

בגמרא בשבת על דברי רשב"ג: 'כל מצוה שקבלו עליהם בשמחה כגון מילה דכתיב 'שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב' עדין עושים אותה בשמחה'. כתבו התוס': 'במדרש למנצח על השמינית כתיב, הנדרש על המילה שהיא בשמיני, וכן אמרין ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק ביום ה"ג מל את יצחק דהיינו ביום השמיני דמילה כמנין ה"ג שהם שמונה.

מקורות נוספים מצאנו לעשיית סעודת מצוה ביום הברית. במדרש תנחומא כותב: 'אמר רשב"י בא וראה שאין חביב לפני האדם יותר מבנו והוא מל אותו... כדי לעשות רצון בוראו. הוא רואה בנו שופך דם ממילתו ומקבל עליו בשמחה. אמר רבי חנינא ולא עוד אלא שהוא מוציא הוצאות ועושה אותו היום יום של שמחה מה שלא נצטווה'.

הגמ' בכתובות מביאה 'רב חביבא איקלע לביה מהולא' מפרש רש"י 'לסעודת מילה' 'ברוך' 'שהשמחה במעונו' ולית הלכתא כוותיה משום דטרידי דאית ליה צערא לינוקא' וכתב בשבלי הלקט שיש ללמוד מזה שסעודת מילה היא גדולה כמו סעודת יום החופה.

האבודרהם מביא שסעודת מילה נרמזת בפסוק בתהילים: 'אספו לי חסיד'י כרתי ברית עלי זבח' ופירש 'זבח'ו' כמו 'זב' 'ח' דם המילה שזב ביום השמיני.

מובא בשם ה'מטה משה' שכתב: 'כל מצוה שעושה אדם מאהבה ובשמחה ובטוב לבב נקראת מצוה מן המובחר. ועל כולם כשהאדם זוכה למצות מילת בנו יש לו לשמוח שמחה יתירה ולהלל לבוראו אשר זכהו והגיעו להוליד בן ולקיים בו מצוה זאת ולפי שקבלוה עליהם ישראל בשמחה שמחים בה עדי עד'.

לכאורה צריך הסבר מדוע קיום מצוות ברית מילה הוא סיבה ליסעודת מצווה' והרי יש לנו מצוות רבות שקיומן אינו מתלווה בסעודת מצווה.

כשנעיין בדבר נמצא שקבעו 'סעודת מצווה' בדברים המוגדרים לגומרה של מצווה. כמו בגמ' בשבת: 'אמר אביי תיתי לי דכי חזינא צורבא מרבנן דשלים מסכתיה עבידנא יומא טבא לרבנן' ומפרש רש"י 'דשלים מסכתיה שגרסה עבידנא יומא טבא לרבנן לתלמידים ראש ישיבה היה.

עוד מצינו בגמ' בבא בתרא 'יום שפוסקין בו מלכרות עצים למערכה' מביא רש"י: 'מניסן ועד ט"ו באב היו כורתים עצים למערה' 'ואותו יום שפסקו היו שמחים לפי שבאותו יום היו משלימים מצווה גדולה כזאת'. בנימוקי יוסף שם הביא: 'וכתבתי זאת... וגם בשביל שהוא מנהג לשמוח בעניין מצוה עד שכשהשלימה עושים שמחה ומשתה ויום טוב'.

מפורסמים דברי המהרש"ל ב"ם של שלמה' במרובה בענין סעודת מצווה וכתב שם: 'וסעודת בר מצוה שעושים.. לכאורה אין לך סעודת מצוה גדולה מזו ושמה יוכיח עליה ועושים שמחה ונותנים למקום שבח והודיה שזכה הנער להיות בר מצוה.. והאב זכה שגדלו עד עתה להכניסו בברית התורה בכללה'.

במדרש שיר השירים כאשר שלמה המלך מבקש מהקב"ה 'ונתת לעבדך לב שומע' כותב הנביא במלכים שהקב"ה הבטיחו למלא בקשתו 'ויקץ שלמה והנה חלום ויבא ירושלים ויעמוד לפני ארון ברית ד' ויעל עולות ויעש שלמים ויעש משתה לכל עבדיו' מביא המדרש: 'מכאן שעושים סעודה לגומרה של תורה'.

כאשר שלמה המלך רק זוכה לקבל הבטחה שיהיה לו 'לב שומע' הוא עושה משתה לכל עבדיו. הרי לפנינו טעם הגון שיעשה האב סעודת מצוה ביום שזכה להכניס את בנו בבריתו של אברהם אבינו והושלם הבן בברית המילה להיות ישראל ויכולים כמנהג ישראל לברך בברית המילה 'כשם שנכנס לברית כן ייכנס לתורה לחופה ולמעשים טובים ראוי הדבר ליסעודת מצוה'.

והאשה. ועל כן כתב חכם אחד, ומהרא"י הביא בספרו (ת"ה ח"א) סימן רס"ט וז"ל, דמה שאנו נוהגין עכשיו, לאחר שנולד הזכר נכנסים לשם לטעום בליל שבת הסמוך ללידה, דהיא סעודת מצוה, והיינו אותה סעודה דפי' ר"ת, וקבעו בלילי שבת, בשעת שהכל מצוין בביתם. (א.ה. ויש שאמרו שהיינו שלום זכר שאנחנו עושים) ואותן סעודות שעושים בימי חנוכה. נראה שהם סעודות מצוה. וכו' ועוד ז"ל, דקל וחומר הוא. דהא לא גרע מבי ישוע הבן, דע"כ סעודות מצוה נינהו. וכו' והיינו טעמא, מאחר שהוא לפרסם מצוה, או הנס, כדי ליתן שבח והודיה למקום, נקרא מצוה. ק"ו ימי חנוכה, דניתנו לשבח והודיה, ולפרסם בהן הנס, וכו'. וסיום הספר נמי נראה בעיני שהוא סעודת מצוה. וכן ראינו מפרק כל כתבי (שבת ק"ח ע"ב) דאמר אביי, תיתי לי, דכי חזינא צורבא מרבנן דשלים מסכת, עבידנא יומא טבא לרבנן. ובסוף פרק זה אאריך בו בעזרת השם יתברך לעד ע"ש. ומשום זה היה נראה לברך שהשמחה במעונו בסיום מסכת. דאין לך שמחה יותר לפני הקדוש ברוך הוא, אלא שמחה ורינה של תורה. דאין להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה (ברכות ח' ע"א). דלא גרע מפדיון הבן. דלפרסום מצוה בעלמא הוא. וכן הוריתי פעם אחת הלכה למעשה. ונתבלבל השמחה במהומות גדולות, על ידי סיבות קשות. ותליתי הסרחון בי, שעברתי על דברי רבותיי, שלא שמעו מעולם דבר זה. על כן לא כתבו אלא בחתונה ובפדיון הבן. ובמילה ג"כ, לולי צערא דינוקא. אבל במצות אחרינא לא, ובוודאי כל דבריהם בקבלה, ובסודות פנימיות, על כל שיחה ומלה. ואיך נתקן דוקא לאותה מצוה, ולא לענין אחר. דהא ב"ט מחויב להרבות בסעודות, ולשמוח. ואפ"ה לא מברכינן. ומ"מ סיום הספר הוא סעודת מצוה לכולי עלמא. אבל סעודת חינוך הבית, בודאי הוא

הגאון רבי צבי קושלבסקי שליט"א
ראש ישיבת היכל התורה בציון

בענין סעודת מצוה בערב שבת

הרמ"א בס"י רמ"ט ב' כתב, סעודה שזמנה ערב שבת, כגון ברית מילה או פדה"ב, מותר לעשותה בערב שבת. ויש לחקור בגדר ההיתר בזה, האם הוא היתר בגדר "דחוייה", והיינו דבאמת שייך האיסור גם בסעודת מצוה, אלא דהיתירו בזה משום חשיבות סעודת מצוה בזמנה, או דנימא דאין ההיתר בזה בגדר דחיה, אלא דסעודת מצוה בזמנה, מעיקר לא נכנסה בכלל האיסור, והוי היתר גמור לכתחילה בגדר "הותרה".

ונראה לפשוט חקירה זו, בהקדם מה שנבאר ביסוד האיסור לקבוע סעודה בער"ש, ומצאנו בראשונים ב' טעמים בזה, רש"י והריטב"א ביארו שיסודו הוא משום כבוד השבת שיכנס לשבת כשהוא תאב. אולם הרשב"א כתב בשם ר"ח טעם אחר, שמתוך כך היו נמנעין מלהתסק בצרכי השבת.

והנה הרמב"ם מחלק בעיקר האיסור לקבוע סעודה בין קודם המנחה ללאחר המנחה, ע"י במ"מ פ"ד משבת שביאר שלשית הרמב"ם סעודה שאינו רגיל בה בימות החול, אסור לקבעה גם קודם המנחה, אבל סעודה שרגיל בה בימות החול, אין בה איסור אלא שמצוה למנעה מן המנחה ולמעלה, כדי שיכנס לשבת כשהוא תאווה. והנה לגבי הדין לא לקבוע סעודה אחר המנחה כתב הרמב"ם להדיא שהוא כדי שיכנס לשבת כשהוא תאב, אולם לגבי האיסור לקבוע קודם המנחה, לא נתפרש ברמב"ם להדיא טעמו, אלא שכי' שהוא "משום כבוד השבת".

ובב"י ס"י רמ"ט א' נטק שלד' הרמב"ם האיסור לקבוע קודם המנחה הוא ג"כ כדי שיכנס לשבת כשהוא תאב. אולם הטי"ז הק' על ביאורו כמה קו', חדא דלשון הרמב"ם לא משמע כן שהרי כתב הטעם "משום כבוד שבת" ולא הזכיר הטעם שיהיה מתאוה אלא אחר המנחה, עוד הק' הטי"ז שקודם מנחה לא שייך כ"כ הטעם שיהיה בתאוה, שהרי עוד היום גדול, עוד יש לדקדק בל' הרמב"ם שהאיסור הוא לעשות "סעודה ומשתה", ומשמע דוקא סעודה שיש בה שתיית יין, ואם הטעם שיכנס לשבת שהוא תאווה, לכאוי' יש לאסור גם בלא שתיית יין.

ומכח קו' אלו ביאר הטי"ז בשי' הרמב"ם שהאיסור הוא דוקא בסעודה שיש בה שתיית יין, שחיישין שמוך שתיית היין ישתכר וימנע מהכנת צרכי שבת, ולפ"ז ביאר הטי"ז לשון הרמב"ם "מפני כבוד השבת", שהאיסור הוא כדי שלא יתבטל מהכנת צרכי שבת. אולם לכאוי' ילה"ק, שהרי לגבי האיסור לילך ג' פרסאות בערב שבת שיסודו כדי שלא יתבטל מהכנת צרכי שבת, כ' הרמב"ם שם בה"א שהוא איסור משום "עונג שבת", ואי נימא כב"י הטי"ז שהאיסור בסעודה בער"ש שמא יתבטל מהכנת הסעודה, הו"ל לרמב"ם לכתוב שהאיסור שייך לדיני עונג שבת ולא לכתוב שהוא מדיני כבוד שבת, וצ"ב. עוד ילה"ק דברמב"ם כתב שהאיסור הוא דוקא בסעודה שאינו רגיל בה בימות החול, ומשמע שאי"צ דוקא שתיית יין, אלא כל סעודה שאינו רגיל בימות החול אסורה, ולכאוי' הא התם ליכא חשש שישתכר וימנע מעשיית צרכי שבת.

ואשר יראה בשיטת הרמב"ם, דיסוד האיסור בסעודה בער"ש, אינו משום שיתבטל מהכנת צרכי שבת או משום שיכנס לשבת כשהוא תאב, אלא הוא דין בפנ"ע מעיקר דין כבוד שבת, שיהיה מינכר חילוקה מחול, שכשאדם אינו קובע סעודה בערב שבת מינכר יותר כבוד שבת וחילוקה מחול, ולפ"ז מדויק היטב לשון הרמב"ם שהוא איסור "מפני כבוד השבת" ולא הוסיף בביאור הטעם, דזה הוא גופא כל הטעם שבזה שאינו קובע סעודה בער"ש, מינכר יותר כבוד השבת. ויתבאר לפ"ז למה אסור דוקא סעודה שאינו רגיל בה בחול, כיון שמשום שיהיה ניכר כבוד השבת, אין איסור אלא בסעודה מיוחדת שאינו רגיל בה בחול.

וכן יתיישב היטב לפ"ז למה אסור דוקא "סעודה ומשתה", והיינו שיש בה שתיית יין. וטעם הדבר, שהרי דעת הרמב"ם שם בה"ט שכל סעודות שבת צריך לקבען על היין, ואפ"י סעודה שלישית, והיינו ששתיית יין אינה משום דיני קידוש, אלא הוא משום חשיבות סעודת שבת, ולכן האיסור לאכול סעודה בער"ש כדי שיהא ניכר כבוד השבת הוא דוקא בסעודה שיש בה שתיית יין.

ולפ"ז נראה לענין הנידון שמתחנו בו בגדר הדין דסעודת מצוה מותרת בער"ש, אם הוא דחיה או הותרה, ונראה דזה תלוי בטעמים הנ"ל, דאם האיסור הוא כד' רש"י והריטב"א שיכנס לשבת כשהוא תאב, או כד' הר"ח שהוא כדי שיהיה פנוי להכין צרכי שבת, ודאי הוי היתר בגדר "דחוייה", אולם למש"נ בד' הרמב"ם שהאיסור הוא בכדי שיהיה ניכר כבוד שבת, נראה פשוט שכ"ז לא שייך בסעודת מצוה בזמנה, דבזה מינכר שעושה לכבוד המצוה, וע"כ אין בה ביטול כבוד שבת, והוא היתר גמור בגדר הותרה. ובמק"א הארכנו לפ"ז בהיתר סעודת פורים בער"ש, ובטעם שצריך להקדימה קודם חצות, ואכ"מ.

(שערי בינה ס"א, ע"ש הרחבה)

דרך ריעות. בפרט בער"ה אותם סעודות וחנוכים שעושין ההמון עכשיו, הוא קלון, ורק לרוות הגרון בשחוק וקלות ראש. וכן מצאתי שפסק מהר"ם. ומ"מ נראה, מי שהוא ירא אלקים, ורוצה לחנך ביתו בתורה ובמצות. וליתן שבח למקום אשר חננו, ולא הניח מתחילה לשתות בביתו, ולשחוק בו, ולנהוג קלות ראש. אלא מתחילה עושה סעודה לחנכו, ולומר בו דברי תורה, ולדרוש בו מעין המאורע. שפיר הוא סעודת מצוה. ועליו נאמר המקרא (שה"ש ה, א), שתו ושכרו דודים, בימי המלואים (שהש"ר שם). וסעודת בר מצוה שעושים האשכנזים, לכאורה אין לך סעודת מצוה גדולה מזו, ושמה יוכיח עליה. ועושים שמחה, ונותנים למקום שבח והודיה, שזכה הנער להיות בר מצוה, וגדול המצוה ועושה, והאב זכה שגדלו עד עתה, וכו' ומכל מקום נראה, היכא שמחנכין הנער לדרוש על הסעודה מעין המאורע. לא גרע מסעודת חנוך הבית. ובכל הני סעודות מצוה דשרינן. מ"מ לא ירבה בהן, שיבטל ח"ו למודו הקבוע לו לגמרי. אלא לפעמים, לפחות אם אפשר להיות זולתו, והכל לפי העניין, ואיש ירא אלקים אשר בא לטהר יורו לו מן השמים דרך הישר בקו האמצעי. וגם כן איכא נפקותא בהך פיסקא לעניין אבלים, אי שרו לילך לאותם סעודות מצוה, כמו שאפרש בעז"ה בפרק אילו מגלחין.

ו] בן סורר ומורה שאכל בחבורת מצוה לא נעשה בן סורר ומורה. וראה רש"י סנהדרין (דף ע"א) בחבורת מצוה - בסעודת מצוה אכל לתרטימו זה אפילו גנבו משל אביו, וכן אם אכלו במנין שהיו נקבצין לעבר החדש גם שם היו עושים סעודות.

סעודת ראש חודש

המנהג ומקורו

חסידיים ואנשי מעשה נוהגים לאכול סעודת ראש חודש. מנהג זה נמצא בטור (או"ח סימן תי"ט) וז"ל "ומצוה להרבות בסעודת ראש חודש דגרסינן במגילה ד"ה באלו אמרו מקדימין ולא מאחרין קריאת מגילה ותרומת שקלים, אבל סעודת ר"ח וסעודת פורים מאחרין ולא מקדימין, אלמא דמצוה הוא דחשיב ליה בהדי סעודת פורים. ואיתקש נמי למועד דכתיב (במדבר י') "וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם", וכתוב גבי דוד (שמואל א' כ') "כי זבח משפחה לנו" וראש חדש היה, דכתיב "ויהי ממחרת החודש". וכתוב בפסיקתא "כל מזונותיו של אדם קצובים לו מר"ה ועד ר"ה, חוץ ממה שמוציא בשבתות ויו"ט ור"ח וחולו של מועד, שאם מוסיף מוסיפין לו ואם פחת פוחתין לו", וכ"כ הרוקח (סימן רכ"ח) דמצוה לאכול בר"ח כמו במועד. (עי' מטה משה סימן תק"ל). בערוך השלחן סימן תי"ט כתב לתמוה על מה שלא נהגו בסעודת ר"ח כלל. ובסו"ד כתב "אבל מה נעשה שיד הזמן קשתה עלינו, ומ"מ המהדרים מוסיפים איזה מאכל בר"ח".

יש לעשות הסעודה ביום

מה שביאר בזה), וא"כ י"ל דמשום כך סעודת עיבור החודש מצות עשה דאורייתא, שהרי עי"ז מפרסמים העיבור. וכמו"כ יש להסתפק בסעודת ר"ח שאנו עושין האם הוא כבזמן קדם שהיו מפרסמים אימתי הוא ראש חודש. עי' באליה רבה שמביא בשם ספר ארחות חיים הטעם לסעודת ר"ח זכר לסעודה, שהיו עושין לעדי הלבנה בזמן שהיו מקדשין עפ"י הראיה. (עי' ערוך לנר סנהדרין ד"ע ע"ב). באר זרוע סימן תנ"ג מובא "כשהיו מקדשין את החודש היו עושין סעודה כדאמר בירושלמי בפ' בן סורר ומורה ה"ב "א"ר יוחנן לווין בריבית לחבורת מצוה ולקידוש החודש", פירוש לסעודת קידוש החודש כדאמר בירושלמי פ"ק בפסחים ר' ירמיה בעי בתי כנסיות ובתי מדרשות מהו שיהיו צריכין בדיקה, מה צריכא ליה שכן מכניסין לשם בשבתות ובר"ח, פירוש לעבר את החודש, ואמרו בירושלמי סנהדרין פ"ח ה"ב ר' יוחנן הוה עליל לכנישתא בצפרא ומלקט פירורין ואכיל ואמר יהא חלקי עם מאן דקדיש ירחא". וכתב הפני משה "מלקט פירורין מהנשאר מסעודת קידוש החודש וכל זה כדי לחבב ולליקק למתאספין בחבורת סעודת מצוה זו ואמר יהא חלקי עם אלו שאכלו כאן בלילה זו".

יש לברר האם כשחל ר"ח ביום חול צריך לאכול דווקא ביום (ולא יצא יד"ח אם אוכל בלילה) או יכולים לקיימה גם בלילה. וכתב בשו"ת ישכיל עבדי (ח"ז בהשמטות או"ח סימן י"א) דאין מספיק מה שאוכלים בליל ר"ח אלא צריך לאכול ביום ר"ח עצמו. ויש שמביאים דברי הגמ' (מגילה ז' ע"ב) "אמר רבא סעודת פורים שעשאה בלילה לא יצא יד"ח, מ"ט ימי משתה ושמחה כתיב". וכיון שהגמ' במגילה משווה סעודת פורים לסעודת ר"ח ממילא צריך לכתחילה שהסעודה תהיה ביום. וכן הלימוד ממה שאמר דוד ליהונתן, "הנה מחר חודש" מבואר שהמנהג היה לעשות רק ביום. כמו"כ ממש"כ הטור ואיתקש נמי למועד שכתוב "וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם", משמע שר"ח הוא כמו דין מועד שהוא ביום. וכן יש ראייה ממש"כ הטור (או"ח סימן ת"כ) בשם הרי"ף גיאות דנהגו מימות הזקנים הראשונים שלא לומר צידוק הדין אחר המת בר"ח, חנוכה, פורים וכו', דהללו ימי שמחה נינהו שכתוב "וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם", ובכל אחד מהם אומרים הלל, זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו. הרי דר"ח הוא בשוה משקל אחד עם חנוכה ופורים, דגם בר"ח נאמר וביום וכן "זה היום עשה ה'". ובלילה גם יכול להרבות קצת בסעודה כמו ששינו לגבי פורים (או"ח סימן תרצ"ה ס"א). בס' נימוקי או"ח סימן תי"ט מביא בשם אביו בעל הדרכי תשובה שצריך דוקא ביום ואין יוצאין יד"ח בסעודה בלילה משום שאין מקדשין את החודש בלילה (עי' שו"ת ישכיל עבדי ח"ז סימן י"א ובשו"ת פעולת צדיק ח"ב סימן ל"ב ובשו"ת משנה שכיר או"ח סימן ק"מ) וכ"כ בערוך לנר גמ' סנהדרין ע' ע"ב, אולם מדברי המג"א סימן תי"ט ס"ק א' משמע שיוצאין יד"ח סעודת ראש חודש בלילה.

יש שכתבו אסמכתא לדברי האומרים שאין מקיימין סעודת ר"ח בלילה מלשון האור זרוע הלכות ראש חודש סימן תנ"ט שכתב על הדין שאם לא אמר יעלה ויבוא בערבית של ראש חודש אין מחזירין אותו "שארין מקדשין את החודש בלילה הלכך בערבית ליה בין ראש חודש כל כך הלכך אינו חוזר", מזה שכתב שבליילה אינו ראש חודש כל כך משמע שיש לקיים את הסעודה דווקא ביום ולא בלילה מאחר שהיום הוא עיקר ראש חודש.

באר"ח סימן תי"ט מובא טעם לסעודה בשם הכל בו דף מ"ג מפני כבוד היום שהוא כפרה לישראל שאמרו חז"ל אמר הקב"ה הביאו עלי כפרה שמיעטתי את הירח, כלומר בעבור שמיעטתי את הירח ממאור שלה אני רוצה לעשות לה כבוד שיתכפרו בה כל ישראל בכל עת שתתחדש.

פירש הר"ן דסעודת ר"ח היינו כשהיו נכנסין לעבר את החודש כמובא במסכת ר"ה (פ"ב משנה ה', וירושלמי סנהדרין פ"ח מ"ב), ולפי זה כתב הב"י לדחות הראיה מהגמ' שהביא הטור, וגם הראיה מספר שמואל כתב לדחות דלאו משום ר"ח היתה אותה סעודה, אלא שהיה דרכם להאסף המשפחה לשמחת מרעות וקרה מקרה שנאספו ביום ההוא, ועוד דאפשר שלא עשו המשפחה זבח כלל, אלא דוד אמר ליהונתן שיאמר זה לשאול. ומיהו אפשר דאפילו הכי יש להביא ראייה מדאמר דוד ליהונתן שיאמר כן לשאול ביום החודש, אלמא מנהגא הוא לעשות זבח משפחה ביום ר"ח. כתב הרלב"ג (שם) דיתכן שעל דבר שעשה להם השי"ת היו עושין שנה בשנה ביום ההוא זבחי שלמים, וא"כ אין אסמכתא לסעודת ר"ח, ועי' מג"א או"ח סימן תרפ"ו ס"ק ה', (ומובא בשם שו"ת מהר"ם אלשקר סימן מ"ט דיכולים בני עיר לתקן בהסכמה לעשות פורים ביום שנעשה בו נס, וכ"כ בים של שלמה ב"ק פ"ז סימן ל"ז. ובשו"ת חת"ס או"ח סימן קס"ג וקצ"א). דעת היראים (סימן קכ"ז) דבר"ח יש מצות שמחה, עיי"ש. ואם כן יש לומר דמשום כך נוהגין סעודה בר"ח.

מובא בגמ' (סנהדרין ע' ע"א) "אכל בחבורת מצוה אכל בעיבור החודש וכו' אינו נעשה בן סורר ומורה". וכתב בתני"ט (שם) וז"ל "אני תמה דהא עיבור החודש נמי לאו דאורייתא, דלא מצינו לסעודה זו שנצטוונו עליה בתורה וצ"ע", עכ"ל. וכן הקשה במהרש"א. וכתב בספר חק המלך על הרמב"ם (הלכות קידוש החודש) לתרץ בזה, דהנה ברש"י (שם ד"ה אבל בעיבור החודש) כתב וז"ל "ואין סעודה זו אלא לפרסם הדבר שעברוהו", והיינו דמטרת סעודת עיבור החודש הוא משום פרסום הדבר. והנה יעוין ברמב"ם (פ"א מהלכות קד"ח ה"ז) דמבואר בדבריו דיש מצוה מיוחדת לפרסם ולהודיע שעברו את החודש, ולומדים זאת מהפסוק "אשר תקראו אותם מקראי קודש" (עי' בלח"מ שם

הנושאים הבאים

חיי שרה - ברכת אירוסין, ויברכו את רבקה (כד ס), תוס' כתובות ז ב.
תולדות - הפסקה.

מכון ירושלים

אוצר מפרשי התורה

אוצר כל הפירושים והביאורים על התורה
בעריכה תמציתית וייחודית
להשית בחנויות הספרים

אשת חיל

מדרישים, נכתב,
ראשונים, אחרונים, חסידות

הפרשה המחנכת

ורא 39

חינוך והגות על פי משנתו של הרש"ד הירש

עורך הרב שלמה רזנשטיין

חינוך לחסד

משחר ילדותינו אנחנו לומדים על חסד. עשיית החסד עם כל אדם, היא לחם חוקו של הילד והנער בחינוך התורני, נושא זה הוא חלק מגאוותו של החינוך התורני המושתת ובנוי על נתינה לאחר, ויתור, הענקה – עשיית חסד.

מחקרים מוכיחים, כי אחוזי ההתנדבות של הציבור החרדי הם גדולים ומשמעותיים יותר מכל מגזר אחר וציבור זה בולט בנתינה לאחר, בהתמסרות לזולת. גם היחיד העושה חסד, וגם הארגונים הגדולים של החסד והנתינה אשר נוסדו על ידי אנשים שומרי תורה ומצוות.

אנחנו גדלים על סיפורי חסד ונתינה, על התבטלות מוחלטת של הרצון העצמי בקרב גדולי ישראל שבכל דור ודור – למען האחר, למען הזולת, כדי לתת ולהעניק ולהתמסר למען כל אדם באשר הוא.

מבחן החסד

אך דווקא לאור דרגתינו הגבוהה במדדי בחסד, יש צורך לעיתים לייצר מבחני פתע, האם אכן הצלחנו להטמיע בנו את החסד והנתינה לאחר, את הוותרנות ואת ההתמסרות לטובתו של האחר, בדיוק כפי שלמדנו בסיפורי המופת על גדולי הדורות.

ולהלן כמה דוגמאות למבחני פתע בחסד.

סיטואציה יומיומית, כשאנו ממתנינים לאוטובוס בתחנה, ויש נוסעים רבים שממתנינים לעלות לאוטובוס, ובתחנה עומדת אמא עם ילדים קטנים על ידיה ותינוק נוסף בעגלה, היא לא יכולה להידחק לאור הסירבול עם ילדיה, והנה בחור צעיר, נמרץ, שבוודאי רץ לבית תלמודו, בדיוק בשעה זו הוא נתפס לשמירת עיניים קיצונית והוא אינו רואה ימין ושמאל, ומתפרץ בסערה לאוטובוס. ברור שבסיפורים על גדולי ישראל, היה אותו גדול לא רק

מסייע לאמא וילדיה לעלות לאוטובוס, אלא שהוא היה עושה זאת גם במחיר של איבוד מקומו על האוטובוס, וגם אם אוטובוס זה הוא האחרון בערב ועליו להשאר לישון על המדרכה.

ועדיין בענייני אוטובוסים, כשיש מצוקה כלשהי ואין מקום מספיק על האוטובוס, האם 'חסימת האוטובוס' הוא מעשה של חסד? על פי דעתו של מרנא פוסק הדור הגר"ש וואזנר מדובר בגזל הרבים שיש להשיבו עד יום כיפור לכל אחד מיושבי האוטובוס – שכן גזל זמן ברור הוא ולעיתים אף יותר מכך. מסתבר שסיפורי החסד על גדולי ישראל לא יכללו סיטואציה של חסימת אוטובוס ונזק ברור ליושבים, כי אם אין לי – אז גם להם לא יהיה. ואין מורה היתר בזה. חסד בוודאי שאין בסביבה.

גם נתינת זכות קדימה לכלי רכב על ידי נהג דוגל בחסד – הוא מבחן לחסד, ומנגד, גניבת נתיבי תנועה ועקיפת כלי רכב, הוא גזל וחוסר מוחלט במדד החסד הנדרש.

לא רק מעשים הרואיים

מעשי החסד של אבותינו ואמותינו, שנלמד עליהם בפרשיות אלו, הם תכלית ותמצית החסד בצניעות ובענווה, במקום שאין רואים ואין בו פרסום או קול רעש וצלצולים.

לזנק באופנועים מהבהבים לכל אירוע – זה חסד, אבל זה חסד של רעש וצלצולים, זה לא המבחן האמיתי לחסד, אם שעה לאחר מכן עוקפים בחסות אורות אלו טור של רכבים ממתנינים בפקק תנועה. להעניק את הצדקה ב'ויברך דוד' בתפילת שחרית עם 2 ידיים כדי להקפיד על 'חסד בשתי ידיו' תוך גלגול עיניים לשמים בריכוז רב – זה חסד מהודר, אבל הוא חסד של רעש וצלצולים, אם שעה לאחר מכן מתפרצים לאוטובוס ומגלגלים עיניים לשמים כשהאמא עומדת על ילדיה הקטנים ומנסה להתארגן לעליה מסורבלת לאוטובוס.

סדום לתמונת אברהם היושב פתח האוהל ותמונה זו תהיה חקוקה לעד בלב בניו אחריו.

הנה יושב לו היהודי הראשון, והיכן הוא יושב, באלוני ממרא, עודנו עם ענר, אשכול וממרא, שלא היו "אנשי בריתו", ולמרות היותו יהודי והם גויים, לא נשתנה יחסו אל האנושות שמחוץ לחוגו, כך הורו חכמינו, היתה זו דאגתו היחידה של אברהם והיא שהביאתו אל פתח האוהל כחום היום – "עד שלא מלתי היו העוברים והשבים באים אצלי, תאמר משמלתי אינם באים אצלי" (בראשית רבה מז, ג).

וחכמינו הורו לנו זאת, למען נלמד אנחנו מדוגמת אברהם ש"גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני השכינה" (שבת קכז ע"א). ומה היה טיב האורחים, היו אלה ערלים, עובדי אלילים, שכן רק לאלה יכול היה לצפות, למענם הוא עזב את פני השכינה, לקראתם הוא רק כדי לקיים מצות גמילות חסדים.

וכיצד הוא מקיים מצוה זאת, אין דרכו של אדם לרדוף אחרי ממון כדרך שאברהם רודף כאן צדקה וחסד, כי ניתנה לו ההזדמנות לגמול חסד עם אדם – כיהודי הנימול הראשון. את אשתו ואת בנו, ואת כל אנשי ביתו, הוא משתף בקיום המצוה, את הכל הוא מכין במיוחד להם, כאילו אין באהלו דבר להשיב את נפשו של שלושה עובדי אורח.

מבחן החסד של אברהם אבינו

אברהם אבינו – היהודי הראשון, בימים הראשון להיות חתום ביהדותו על ידי ברית המילה, מציב לעצמו את מבחן החסד בהידור רב, בחולי ובמכאוב הוא מייסד עבורינו את שיטת מבחן החסד האמיתי, להתמסר גם מתוך כאב ומתוך מצוקה, שלא להיות כסדום, לדחוק ולהרחיק כל קירבה למידותיה של סדום, ולעשות את החסד בגופו – על פני קבלת השכינה.

בכך, יסד עבורינו אברהם אבינו את שיטת החסד האמיתי, ואת זו נראה בהמשך פרשיות התורה הקרובות על כל צעד ושעל, רבקה ורחל העושות חסד בגופן וגם אם הדבר בא על חשבון נוחיות אישית ואפילו על חשבון עתיד אישי מזהיר.

ללא רעש וצלצולים, ללא גלגול עיניים לשמים, וללא התארגנות גדולה וצועקת, הם חתמו בליבם את מידת הנתינה לאחר ואת הויתור והכנעת הרצון העצמי להיטיב לזולת.

זה היה אברהם אבינו ומידת החסד.

הבה נבחן את עצמינו, האם דבריו חיים וקיימים לבניו אחריו באופן מעשי.

כלפי חוץ, זה נפלא להיות במדדים העליונים של עשיית החסד ברעש ובצלצולים, ויש בזה שליחות קודש והקדשת זמן אישי לאחרים ללא כל צל של ספק או זלזול. אבל המבחן הגדול לעשיית החסד נמצא במקום אחר לגמרי, במקום האמיתי שיש בו ויתור אישי למען האחר, שיש בו התמסרות אישית למען האחר – גם כשזה לא נוח או כביכול על חשבוני.

מבחן החסד שלנו, אמור להיות מבחן שלנו במדדים של גדולי ישראל, במדדי האמת, בפנימיות שכולה חסד, בהתנהגות יומיומית של חסד, ולא רק במדדי המחקרים והסקרים. אנחנו אמורים לדרשו מעצמינו יותר.

גדולה הכנסת אורחים (של ישמעלים) יותר מקבלת פני שכינה

סמוך לפרשיית הפיכת סדום – האנשים הרעים והחטאים שמסמלים את היפך החסד והנתינה, מביאה לנו התורה את סיפורו של אברהם אבינו היושב ביום השלישי למילה בעודו כואב, לחפש ולרדוף אחר אורחים – ישמעלים ערלים, וקבלתם לביתו בסבר פנים יפות גדולה מהקבלת פני שכינה.

הקב"ה ביקש לגלות לאברהם את החורבן שנגזר על ערי הכיכר – סדום ועמורה, היו אלה העשירות שבערי הארץ שהובטחה לנחלה לעם אברהם, והכתוב מפרש ואומר שסוד ה' נתגלה לאברהם שהרי עתיד הוא להיות אב לעם זה.

גילוי הסיבות לחורבן הצפוי, לא היה בו צורך לאברהם עצמו שהרי כל חייו היו ניגוד חריף לרוחה ולמידתה של סדום. הוא עצמו לא היה זקוק לגילוי זה, ויעיד על כך עצם המעמד בו היה דבר ה' אליו, כי מי שיושב פתח האוהל כחום היום ומחפש עובדי דרך יגיעי כוח, מי שמתחנן לפניהם כמבקש חסד שירשו לו לקיים בהם הכנסת אורחים – הוא איננו זקוק לצו ולזירוז כדי להתרחק מדרכה של סדום, אין צורך להזהיר אותו על כך באמצעות החורבן שנגזר על סדום.

אבל, יש צורך להזהיר את בניו אחריו, לבל יהיו כסדום בארצם העשירה. יש צורך לדאוג לכך שרוח אברהם תהיה מורשה לעד לבניו ולבני בניו לבל תאבד מהם דרך אברהם העובד את ה' ואוהב את הבריות, לבל תשתכח מלבם רוח אברהם מרוב העושר שנתברכה בו ארצם, כללו של דבר יש צורך לשמור על הניגוד הנצחי שבין עם אברהם לבין רוחה של סדום, כדרך שניגוד זה נשתמר בשעתו על ידי אברהם עצמו. משום כך הצטרף כאן חורבן

פנינים משולחן רבינו הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצלה"ה

פרשת וירא תשפ"א • גליון ת"ב

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה ע"ה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל

ציצין שאין מעכבין

ויקח אברהם את יצחק בנו בן שמונת ימים כַּאֲשֶׁר צָוָה אֱלֹהִים (כ"א ד')
הנה כדי לקיים מצות מילה, סגי למול רוב בשר, אבל שאר הציצין
[היינו רצועות של בשר שנשארו] אינם מעכבין את המילה.

ואיתא בגמרא שבת (קל"ג ב') במי שמצא באמצע למול, כל זמן שהוא
עוסק במילה [והיינו שלא סילק ידיו מן המילה], חוזר בין על הציצין
המעכבין את המילה בין על הציצין שאין מעכבין את המילה, אמנם
אם פירש, [והיינו שסילק ידיו מן המילה], על ציצין המעכבין את המילה
חוזר, אבל על ציצין שאין מעכבין את המילה אינו חוזר.

הנה בהא דאם פירש אינו חוזר למול ציצין שאין מעכבין, פליגי
קמאי במאי איירי, דעת הטור (יו"ד סי' רס"ד) דאיירי דוקא בשבת,
דאם פירש לא ניתנה שבת לדחות משום ציצין שאין מעכבין, אבל
בחול חייב לעולם לחזור גם על ציצין שאינם מעכבין, כיון דלכתחילה
צריך למולם. אמנם דעת הרמב"ם (פ"ב מהל' מילה ה"ד) דהיינו אף
בחול, דאם פירש אינו מחוייב לחזור.

וחקשה בשאגת אריה (סי' נ) על שיטת הטור, דלדידיה דהוי הידור
למול הציצין שאין מעכבין אלא דלא דחי לשבת, הא אמרינן בגמרא
מנחות (ס"ד א') בהיו לפניו שתי חטאות אחת שמנה ואחת כחושה, שחט
כחושה ואחר כך שמנה פטור, ולא עוד אלא שאומרים לו לכתחילה אף
בשבת הבא שמנה ושחוט, חזינן דמחמת הידור מצוה דוחין את השבת.
אמנם לא קשה, דבציצין דמילה, עכשיו לא קעביד אלא הידור,
משא"כ התם נהי דהסיבה היא מחמת הידור, אבל מחמתה קעביד
קרנן אחר, ואיהו שפיר דחי שבת. [ועיין בתשובות עמודי אור].

הידור לאחר קיום המצוה

הנה בבית הלוי ביאר דעת הרמב"ם, דגם בחול אינו חוזר על ציצית
שאינן מעכבין, דלא שייך הידור לאחר קיום המצוה וכדלקמן:

א. הידור לאחר קיום המצוה

הנה יש לדון במי שנטל אתרוג בלתי מהודר ביום טוב של סוכות,
ואחר כך נזדמן לו אתרוג מהודר, האם יש עליו חיוב לחזור ולקחת
המהודר.

וכתב בבית הלוי (ח"ב סי' מ"ז) דיש לומר דלא שייך בזה חיוב, דאע"ג
דבתחילה אם היו לפניו שניהם ביחד, היה מחוייב ליטול המהודר
מחמת החיוב דהידור מצוה, אבל עתה שכבר נטל ויצא בו דאין עליו
חיוב של המצוה, אם כן במה יתנאה זה בלא מצוה.

וכן אמרי משמיה דהגר"ח דהלכך באית ליה שני אתרוגים, א', ספק
אתרוג שהוא מהודר, וב', ודאי אתרוג בלתי מהודר, חייב ליקח הספק
אתרוג תחילה, אבל אם יקח תחילה הודאי אתרוג, לא יוכל אחר כך
לצאת ידי ההידור. וכך הוא בחידושי הגר"ח (הלכות חנוכה).

ב. זהו סברת הרמב"ם

מעתה כתב בבית הלוי דיש לומר דזה טעם הרמב"ם, דלאחר שפירש

לא שייך להדר, דבשלמא בכגון סוכה ולולב כשעושה אותן נאה איכא
בעת קיום של המצוה ואנוהו, ושייך שפיר לומר דקיומו של המצוה
צריך להיות באופן היותר נאה ומהודר, משא"כ גבי מילה מאחר שכבר
מל ופירש ידיו ממנו, הרי כבר נגמרה מעשה של המצוה לגמרי דהרי
המצוה הוא למול את בנו וכבר הא מלו, ולאחר שכבר פירש וסילק
ידיו, אם יחזור על ציצין שאינם מעכבין הרי יתנאה בלא קיום המצוה,
והידור מצוה בלא מצוה לא שמענו.

ג. סברת הטור דההידור במילה

אמנם בדעת הטור, נראה דמודי להך הנחה לענין אתרוג, אלא
דסבירא ליה דלא דמי, דהתם באתרוג אחר, ההידור בלקיחה שניה
ובזה לא שייכא הידור, משא"כ לענין מילה, ההידור מתייחס למילה,
ואם כן גם בסילק ידיו הרי חשיב שמהדר בהמילה, והרי זה כמו הידור
בספר תורה שכורך אותו בשיראין נאין, אע"פ דכבר קיים המצוה
דכתיבת ספר תורה.

ד. נטלם בזה אחר זה

הנה קיימא לן (סי' תרנ"א סי' י"ב) שאם הד' מינים מצויין לפניו, יוצא
בהם בזה אחר זה, מעתה יש לעיין בלקח תחילה אתרוג בלתי מהודר,
מהו שיקח אחר כך אתרוג מהודר יחד עם הלולב.

ולכאורה נראה דלא מהני, דלאחר שיקח הלולב איגלאי מילתא
למפרע דכבר יצא באתרוג הראשון.

[ונראה לענין דגם לענין איסור דהוקצה למצותו דחייל עליו, חייל
למפרע משעה ראשונה לאחר שנטל הלולב].

אמנם יש לעיין שיקח לולב אחר שלא היה מצוי לפניו וכך לא
תתקיים מצות האתרוג בהראשון.

[אך יש לדון דאם כן הברכה הראשונה תהא ברכה לבטלה, אמנם
אפשר דלית לן בה כי היכי דיכול להשאל על הפרשת תרומות
ומעשרות, והברכה שבידך על ההפרשה ראשונה לא חשיב לבטלה].

ה. בדיעבד יצא בתשר"ת

הנה ראיתי בספר שיח חשדה (להגר"ח פראמער מקווגלוב בעל המחבר ארץ
צבי, שער ברכות ד' סי' ה') אייתי ראיה מהא דקאמר רבינו תם (תוספות ראש
השנה ל"ג ב') ובר"ן (שם ל"ד א') דבדיעבד יצא בתשר"ת כולו תקיעות
דמעומד, ותיקשי אם כן היאך עבדינן במישוב תחילה תשר"ת, הא
בדיעבד כבר יצא ידי חובתו בתשר"ת, ואם כן מאי מהני הא
דחזור ותקוע תשר"ת ותר"ת, הרי כבר קיים המצוה. וכתב לדון דקא
תקע על תנאי דהוי תשר"ת.

והנה כעין זה יש להקשות בהא דכתבו בפוסקים (שולחן ערוך סי' תק"צ
סע' ד') דיתקע פעם אחת ב' נשימות ופעם אחת בנשימה אחת, והרי
בדיעבד יצא ואם כן יפסיד הלכתחילה.

קידש על יין מגולה

הנה בעיקר האי דינא שהבאנו דלאחר שכבר נטל אתרוג ויצא ידי
חובתו, אי אפשר לקיים הידור מצוה באתרוג.

בברכי יוסף (סי' רע"ב סק"א) דן לא כך, דבעשה קידוש על יין מגולה, אע"פ שכבר יצא ידי חובת קידוש, מכל מקום יחזור ויקדש שנית על יין בלתי מגולה, כדי לקיים מצוה מן המובחר.

א. יליף משחיטת קרבן מהודר

הנה אמרינן בגמרא מנחות (ס"ד א') בהיו לפנינו שתי חטאות אחת שמנה ואחת כחושה, שחט כחושה ואחר כך שמנה פטור, ולא עוד אלא שאומרים לו לכתחילה הבא שמנה ושחט.

ובברכי יוסף (שם) יליף מהכא דצריך לקדש פעם אחרת, דהרי התם משום דיש בכחושה משום הקריבהו וכו' אומרים לו הבא שמנה ושחט [אע"פ דקעביד כמה אבות מלאכות בשבת]. ואם כן הוא הדין לנידון דידן, גם לאחר שכבר יצא ידי חובת קידוש, מכל מקום אמרינן שיקדש שנית על יין שאינו מגולה כדי שיהא מצוה מהודרת. [אע"פ שהקידוש הראשון יהא ברכה לבטלה].

אבל לא תיקשי מינה על רבנן בתראי דפליגי, דהיינו הבית הלוי הגר"ח והגר"י, דהתם איירי מקמי זריקת הדם ואין כאן כלל קרבן הראשונה. [וכך כתב בספר נחל הברית].

ב. עדיין לא אכל סעודה

אמנם היה אפשר לומר דהיא דאכתי לא סעיד, אם כן באמת דמי להך דמנחות, דהרי בכהאי גוונא אכתי ליכא מצות קידוש, דאין קידוש אלא במקום סעודה. ואם כן יהא הוכחה מהגמרא במנחות דבכהאי גוונא איכא דין הידור בזה שיחזור ויקדש על יין שאינו מגולה. [ולא דמי כלל לאופן שנטל אתרוג שאינו מהודר, ששם יצא ידי חובתו באתרוג הראשונה].

אבל לפי מה שכתבנו לעיל (סימן הקודם אות ד') צריך תלמוד, דמכל מקום לאחר שסעיד יחול למפרע שם קידוש על היין הראשון.

ג. יסעד רק לאחר זמן

אך יש לעיין שאם יעשה כהנ"ל, ויחליט שלא לסעוד ויסעוד רק לאחר זמן, דבזה נעקר שם קידוש מהיין הראשון, אלא דאם כן אשתכח דשתה היין קודם קידוש, וצריך עיון אם מדמינן לה להך דקרבנות, דאשתכח דשחט בשבת והפסיד הקרבן. וצריך עיון לדינא. [א"י]. יתכן דכונת רבינו, דהתם אשתכח דעשה עבירה בגוף המצוה דשחיטת הקרבן, ובה אמרינן דהרי מחמת הידור נתייב לקיים האי מצוה שנית, משא"כ הכא הרי שתיית היין אינו חלק מגוף הקידוש].

עונש כרת במילה

הנה נחלקו רמב"ם וראב"ד (פ"א מהלכות מילה ה"ב) האם איכא עונש כרת כל זמן שאדם אינו מהול, דעת הרמב"ם דליכא כרת, כל זמן דיכול למול עצמו, אמנם דעת הראב"ד דאיכא כרת, וכן פסק הטור (יו"ד סי' רס"א), אך מתבאר מדברי הראב"ד דאם ימול לאחר זמן, נפקע הכרת.

והנה איתא במשנה בריש כריתות, שבמילה וקרנן פסח איכא כרת, אבל אינם אלא מצות עשה ואם כן ליכא חיוב קרבן. ובגמרא מכות (ו"ג ב') ילפינן הכי משום דאיתקש כל התורה כולה לעבודת כוכבים, מה עבודת כוכבים שב ואל תעשה, אף כל שב ואל תעשה, לאפוקי הני דקום עשה.

והקשה בשיטה מקובצת (ריש כריתות בהשמוטות, בשם הר"ר אלהן) למה לי טעמא לפוטרו מחטאת משום דלא הוה מעשה, תיפוק ליה דליכא כרת כל שמל עכשיו, ואם כן ימול עצמו ויפטור מחטאת, ותירץ דאיירי באופן שכבר נסתרס ואינו יכול למול עצמו.

ותיקשי הרי בלאו הכי לא שייך חיוב קרבן במילה וכדלקמן:

א. אם ימול יפטור מכרת

הנה בחזון איש (אבן העזר, הערות לקידושין סי' קמ"ח לדף כ"ט א' ד"ה מיחייב) ביאר הקושיא, דהרי אם מל עכשיו ליכא כרת, והרי יכול למול עצמו ויפטור מחטאת וכרת, ואם כן היאך יביא עכשיו קרבן, וכתב דקושייתם אף לדעת הראב"ד, ותיורצם אף לדעת הרמב"ם.

ב. אם זוהר הוה מזיד

הנה עיין בלשון השיטה מקובצת בכריתות דמתבאר דעיקר קושייתם, דאם אינו זכור השתא שאינו מהול, היאך יביא קרבן, ואם זכור, ימול עצמו ואם אינו רוצה למול יפטור מקרבן. ונראה דכונתם

להקשות דהוה ליה מזיד ופטור מקרבן.

הרי דלא הקשו כהנ"ל מפאת דילמא ימול והכרת יפקע, אלא מפאת דהוה ליה מזיד.

אמנם באמת הדבר צריך עיון, דהרי כיון דיכול למול ויפקע הכרת היאך יביא עכשיו קרבן, וכמו שכתב בחזון איש.

ג. תוספות במכות

הנה בתוספות במכות (י"ד א' ד"ה לאפוקי) כתבו וזה לשונם, מיהו ממילה קשה למה לי קרא [לפוטרו מחטאת] דהא לא הויא בכרת דומיא דעבודת כוכבים, דהא לעולם לא יתברר שיהא בכרת עד שימות דלעולם יכול למול עצמו וליפטור מכרת, ויש לומר דלעולם כל זמן שלא מל עונש כרת עליו. עד כאן לשונם.

ותיקשי על תירוץ התוספות, דלכאורה אף להראב"ד לא ניחא תירוצם, דהרי בכל שעה יכול לפטור עצמו מכרת והיאך יתחייב חטאת. וצריך עיון.

למול קודם שמיני

הנה כתב במנחת חינוך (מצוה ב') דמותר מן התורה למול קודם יום השמיני, דכיון דהגבילה התורה זמן למצוה זו מיום השמיני והלאה, ותוך הזמן אינו מצווה כלל, נראה דאין איסור כלל אם ירצה לחתוך ערלתו תוך ח' ימים, כיון דאין המצוה חלה עליו, ואחר כך בהגיע יום השמיני, שוב אין לו ערלה ואינו מצווה למול.

והנה בודאי לא קיים בזה מצות עשה כי לא עשה מצוה, אבל גם כן לא חשיבא שביטל מצות עשה, רק בודאי בעידן ריתחא מענשינן ליה שלא הביא עצמו לידי קיום המצוה, [וכמו בהולך בבגד של ג' כנפות], אבל למחות בידו בידי אדם מנלן, והרי לא מצינו איסור כלל לחתוך ערלה תוך זמנו רק משום חיוב מצוה כדי לקיים מצות הבורא.

ויש לדון בדבריו בכמה אנפי:

א. בני קטורה שמלו קודם שמונה

הנה כתב במשנה למלך (פ"י מהלכות מלכים ה"ז) שבני קטורה שמלו קודם שמונה או מלו בלילה, נהרגין.

[והיינו לשיטת הרמב"ם (פ"ט מהל' מלכים ה"ד) דסבירא ליה דגם על ביטול מצות עשה נהרגין בני נח. אבל לשיטת הרמב"ן (וע"ה), בראשית ל"ד י"ב] שבני נח אינם נהרגין על ביטול מצות עשה, אם כן אין נהרגין].

ותמה במנחת חינוך, לשיטתו שבמילה קודם יום השמיני לא חשיב ביטול מצוה, אם כן אמאי ינהרג, הרי אפשר דאין על בני קטורה חיוב כלל להביא עצמו לידי חיוב מצוה, ואם כן מותר להם לכתחילה לחתוך הערלה תוך זמנו, ובהגיע הזמן אין עליו חיוב כי אין לו ערלה.

ב. נולד בין השמשות

אמנם יש להקשות על עיקר דברי המנחת חינוך, דהרי חזינן במשנה בשבת (קל"ז א') דהנולד בבין השמשות, נימול לתשיעי. והיינו שנימול ביום התשיעי שהוא שמונה ספק שמיני, אבל לא ביום השמיני שהוא ספק יום שביעי.

ותיקשי, הרי להמנחת חינוך הא בספק שמיני ספק שביעי ליכא עבירה, משא"כ בספק תשיעי ספק שמיני, יש כאן ספק עבירה, דאם הוא תשיעי, ביטל מצוה דהרי לא מל ביום השמיני וביטל המצות עשה למול ביום השמיני, ואם כן ליחייב למול בספק שמיני ספק שביעי.

אלא על כרחך מוכח מהכא דלא כהמנחת חינוך, וגם במל תוך שמונה איכא עבירה דחשיב ביטול מצוה.

ג. לענין מצות תשבייתו

כתב במנחת חינוך, דכעין זה מצאנו לענין מצות עשה דתשבייתו, דהתורה לא חייבתו רק בזמן איסור חמץ, ואם שרף החמץ קודם זמנו וכשהגיע הפסח אין לו חמץ, ודאי אינו מקיים המצות עשה כי אין לו חמץ, אך הרי גם לא ביטל המצות עשה, כי אז אינו חל עליו חיוב העשה, [אלא כתב דאפשר דמצוה להשאיר קצת חמץ כדי לקיים המצות עשה, כמו שמצוה ללבוש טלית בת ד' כנפות].

אמנם יש לחלק, דשאני התם לענין תשבייתו, שהמצוה על החמץ, ואם כן אם אין חמץ ליכא מצוה, משא"כ הכא החיוב על האדם למול, ואם כן במל תוך זמנו ביטל מצותו.

שמיני וחזר לאור השמש, דעכשו הוה בשבילו יום השמיני, אע"פ שהוא נמצא בתאריך של יום השביעי.

אך יש לומר דכיון דתחילה זמן אכילה היתה בפסח, דטרם חזר למקום השמש, ובאותה שעה הפסח היה כשר, אם כן שפיר דמי. והוא נפקא מינה בזה למאן דאמר מילה שלא בזמנה כשירה בלילה וכלו ה' ימים מעת לעת של חולה לאחר צאת הכוכבים.

[א"ה. היינו דב' גווי בהגמרא הנ"ל, זמן החיוב מילה התחיל כבר בערב פסח לאחר זמן עשיית הפסח ולפני שהתחיל זמן אכילת הפסח, משא"כ בגווי דידן, דגם כשהתחיל זמן אכילת הפסח לא היה זמן מילה, דהרי התחיל זמן המילה רק כשחזר למקום השמש לאחר תחילת זמן אכילת הפסח].

בידעין שהצרת תתרא

הנה איתא בגמרא שבת (קל"ב ב') שמילה בין בזמנה ובין שלא בזמנה דוחה את הצרעת, כיצד, שאם היתה בהרת בעור הערלה חותכה עם הערלה, אף על פי שקציצת נגע הצרעת בלא תעשה, יבא עשה דמילה וידחה את לא תעשה דקציצת הנגע.

והנה יש לחקור, בידעין שהצרת תתרא, האם דחיא לה המילה שלא בזמנה, מי מדמינן לה ליום טוב דלא דחי שלא בזמנה, או דילמא איסור קציצת בהרתו קילא.

א. במהרש"א מבואר שאסור למול

הנה במהרש"א (שם) הקשה אמאי לא ילפינן דמילה שלא בזמנה תדחה יום טוב מהא דמילה דוחה צרעת, ותיקן דמילה שלא בזמנה אפשר למחר, ואם כן לפי זה גם בידעין שהצרת תתרא מיתסר.

[ועיין לעיל מינה שהקשה במהרש"א בהא דאמרין קל וחומר אם מילה דוחה צרעת, בדין תדחה שבת, דמילה שלא בזמנה תוכיח, וצריך עיון לפי דבריו כאן מאי קושיא, הא טעמא דמילה שלא בזמנה כיון דאפשר למחר. וראיתי בחידושי חתם סופר הקשה כן סתירת דברי מהרש"א ומתבאר מדבריו דעיקר כמו שכתב מהרש"א בדיבור האחרון. והעירו דיש לומר דדברי מהרש"א דאפשר למחר, הוא רק לרב אשי דקאמר דטעמא דלא דחי יום טוב משום לא תעשה ועשה].

ב. ליכא אדם אחר

הנה יהא לפי זה נפקותא, בהא דאמרין בגמרא (שם קל"ג א') דבאיכא אחר שיכול למול ואינו מתכוין לקוץ הנגע, לא שרינן שזה שמתכוין לקוץ ימול, מעתה מה הדין בידעין דיבוא אדם אחר לאחר זמן, האם שרינן במילה שלא בזמנה. והנה לדעת מהרש"א הדין נותן דלא שרינן. והא דאמרין בסוגיין דליכא אחר, יש לומר דאירי במילה בזמנה, והלכך ליכא להמתין עד דיבוא אחר, וכן הוא בפירוש רבינו חננאל.

אבל אכתי תיקשי הרי מבואר בגמרא דאירי גם בגדול דהוה מילה שלא בזמנה, ולרש"י דסבירא ליה דבגדול חשיבא לעולם מכיון, אף במל על ידי שליח, אתי שפיר, אבל אם נימא דלא כרש"י [ועיין טור שכתב בשם רבינו אליעזר דלא האב ימול בשבת אלא אחר, ולא הצריך דלא ליקח אב להם, משמע דפליג על רש"י] מתפרש הא דאמרין בסוגיין בגדול, היינו דהגדול מל עצמו, ותיקשי לעבד על ידי אחר, וצריך לומר בליכא אחר, ותיקשי נמתין עד שיבוא, ומזה משמע דלא כמהרש"א.

וצריך לומר דדעת מהרש"א דהא דאמרין בליכא אחר, היינו בלא קים לן שיבוא אחר אף לאחר זמן.

ג. מילה שלא בזמנה ביום טוב

הנה יש לעיין בעיקר דברי מהרש"א, דהנה אמרין בגמרא שבת (כ"ד ב') דמילה שלא בזמנה אינה דוחה יום טוב, דיום טוב הוה עשה ולא תעשה, ואין עשה דמילה דוחה את לא תעשה ועשה דיום טוב.

ותיקשי, הרי אם נימא דהא דאפשר למחר, משמע איסורא, אם כן אף בלא זה דיום טוב הוה לא תעשה ועשה, ליתסר מילה שלא בזמנה ביום טוב מכיון דאיכא לאו דיום טוב ואי דאמרין עשה דוחה לא תעשה הא אפשר למחר.

ועיין ברשב"א (שבת כ"ד ב') שהקשה כן ותיקן דלא חשיבא אפשר לקיים שניהם, ואם כן בגוונא דמהרש"א נמי כיון דעשה דמילה דנכתרו עליה י"ג בריתות דחי לא תעשה ועשה דצרעת, אם כן אף באפשר למחר נמי.

וצריך לומר בדעת מהרש"א, דלענין עשה דוחה לא תעשה דעלמא, לא מהני הא דאפשר למחר, אבל לענין חידושא דקרא דמילה דחמירא דחי לא תעשה ועשה דצרעת, זה דוקא באי אפשר למחר. [היכא דהוה לא בזמנה]. ועיין.

ד. נפקא מינה לענין תפילין וציצית

הנה לפי מה שכתבנו דלא כהמנחת חינוך, יהא נפקא מינה גם בשאר מצוות, כגון לענין מצות תפילין, שאסור לאדם לנתח זרועו מגופו אף לאחר שהניח תפילין, מפאת דיבטל המצוה דמחר, ואם צריך להסירו משום פיקוח נפש, ואין נפקא מינה בין יד ימין ליד שמאל, חייב להסיר מינו.

וכן לענין מצות ציצית, אסירא ליה לשרוף הציצית שיש לו בלילה כיון דידוע דמחר יתחייב בציצית.

יום השמיני דמילה

הנה יש לדון בתינוק שהיה בצאת הכוכבים ונעשה בן שמונה ימים, ועכשיו בלילה אי אפשר למולו דלילה אינו זמן מילה, אם יכול להביאו למקום שהוא עדיין קודם השקיעה, האם אפשר אזי למולו.

א. צדדי הספק

צדדי הספק, האם נימא דדין שמונה לא פקע והוה יממא אע"פ דהוה בתאריך של יום שביעי, או דילמא אי אפשר לחייבו בתאריך של יום השביעי, מצוה הנוהגת רק בתאריך של יום השמיני. והדבר צריך הכרע.

ב. קושיית הירושלמי שימול בבין השמשות

הנה איתא במשנה בשבת (קל"ז א') דהנולד בבין השמשות, נימול ביום התשיעי. והקשה בירושלמי בשבת (פרק י"ט הלכה ה') אמאי אמרין דנימול רק ביום התשיעי, הרי יכול למולו גם בבין השמשות דסוף השמיני, באותו הרגע דנולד, ואם כן ממה נפשך הוה ודאי שמיני, דעבר שמונה ימים מאותה רגע.

והקשה בשיירי קרבן, נהי דהוה שמיני ודאי, אך לגיסא דבין השמשות לילה הא נמצא מל בלילה, והרי אין מלין בלילה.

ותיקן בשיירי קרבן, דאזלינן כמאן דאמר דמילה שלא בזמנה כשירה בלילה. וצריך עיון, דהא הכא הוה מילה בזמנה דפסול בלילה.

ויש לדון לתרץ הירושלמי [בדרך רחוק] לאור הצד הראשון הנ"ל, דבאותו רגע של בין השמשות לאחר השקיעה שנולד התינוק, יקחוהו למקום דלא רואים השמש, כגון לגיא, ואחר כך מיד יחזירו למקום שרואים את השמש, דהשתא הוה ודאי שמיני וגם יממא, ויכול למולו, ואין לומר דיחזור להיות בן שבעת ימים, דהרי זה לא פקע.

[אבל אין התירוצ' מעלה ארוכה, שהרי בהגיעו מחוץ לגיא הוה רק לאחר שהתינוק היה בין השמשות בגיא, ואם כן בלאו הכי הוה לאחר זמן, ואם כן מאי משני הירושלמי דאינו יכול לצמצם, הא עושה המילה יותר מאוחר, ונמצא דעלה בדינו דבדואי אין זה כוונת הירושלמי].

ג. לא היו בשעת עשייה אבל היו בשעת אכילה

הנה בדינא דמילת בנין מעכבין בקרבן פסח, איתא בגמרא יבמות (ע"א א') דבעינן ילפותא שבניו דליתנהו בשעת עשייה הקרבן פסח ואיתנהו בשעת אכילת הקרבן פסח, שגם כן מעכבין בקרבן פסח.

ומקשינן בגמרא היכי משכחת לה ערלות שאינו בשעת עשייה אלא רק בשעת אכילה, והיינו שהבן לא היה ראוי למילה בשעת עשיית הפסח, ורק אחר כך בשעת אכילה היה ראוי, הרי אם היה בשעת עשיית הפסח ביום השביעי, שלא הגיע זמן המילה, הרי גם בשעת אכילה לא הגיע הזמן, דהזמן אינו אלא בבוקר של יום השמיני.

ואמרין בגמרא דמשכחה לה בה' גווי,

א. שחלצתו חמה שצריך שבעת ימים מעת לעת מיום הבראתו, ונגמר המעת לעת לאחר עשיית הפסח לפני אכילת הפסח.

ב. שכאבה עינו ונרפאת אחר שחיטה.

ג. היו אביו ואמו בבית האסורים ונשתחררו.

ד. או שהיה טומטום ונקרע אחר שחיטת הפסח ונמצא זכר.

ה. שהוציא ראשו חוץ לפרוזדור, וכבר עברו שבעה ימים, ומההיא שעתא הוה ליה ולד, והשתא בין עשייה לאכילה יצא הגוף, דהויא ליה זמן מילה.

ד. משכחת לה בהחזירו למקום השמש

מעתה העירוני דלפי זה לבר מה' גווי דגמרא, משכחת לה עוד גוונא, והוא בגוונא הנ"ל דבשעת עשיית הפסח היה בשביעי ובלילה הוה

ברכת על ראיית אשת לוט ולוט

לאו לא יצא, הכוונה דאם תוך כדי דיבור יזדרזו כן, ואם בלאו הכי יהא לאחר כדי דיבור, כבר אין נפקותא אם מיד לאחר כדי דיבור או גם לאחר מכן. והקשה באליה רבה על ה"ט"ז דמדברי הר"ן על ה"ר"ף בפסחים (ד' א' ד"ה ומיהו בירושלמי) מתבאר שם דבאמת יליף מהירושלמי דרך בתוך כדי דיבור.

וכתב במשנה ברורה (שם ס"ק י"ב ושער הציון שם ס"ק י"ז) בהאי פלוגתא דספק ברכות להקל.

ג. ראה אשת לוט ולאחר כדי דיבור את מקומה
מעתה יש לעיין בראה אשת לוט ורואה לאחר כדי דיבור את מקומה ולא אותה, האם יוכל לברך.

דלביאור הג' דהברכה על לוט דידענו דהיה במקום הזה, וכמו דמברכין בעלמא ברוך שעשה נס במקום הזה, אם כן יוכל לברך על לוט, דהרי אין הברכה על אשת לוט אלא אלא על המקום.

והיינו כד נימא דכאשר ממשך לראות יוכל לברך אף לאחר כדי דיבור מתחילת הראיה וכל הנידון בהפסיק לראות, ולא מצאתי מפורש להדיא.

[א.ה. עיין בספר שער העין (פ"ג סעי' ב' ובביאורים למטה) שהביא מדברי הביאור הלכה (ס"י ר"י"ח סעי' א' ד"ה במקום) לענין ברכת שעשה נס דכל זמן שרואהו למקום יכול לברך, והביא כן לשאר ברכות משו"ת בצל החכמה והגרי"ש אלישיב זצ"ל].

ד. האם מברך על המקום של אשת לוט
משא"כ להביאור הב' דמחמת ראיית אשת לוט מברך גם על לוט, בנידון דידן לא יוכל לברך על לוט כיון שהוא לאחר כדי דיבור מראית אשת לוט.

אך יש קצת לדון, דאם יוכל לברך על לוט באופן שרואה את אשת לוט, מכיון דנוכר על ידי זה בבעלה לוט שניצל, אם כן יוכל לברך גם על אשת לוט לא מחמת שרואה את אשת לוט שהרי זה לאחר כדי דיבור, אלא מחמת שרואה המקום שהיתה, דאשת לוט אינה גרועה מלוט דגם בה נוכר בהנס על ידי ראיית המקום.

אבל אינו מוכרח דיש לומר דרק על לוט תיקנו מחמת המקום שהיה בו, ולא על אשת לוט שזה רק ברואה את אשת לוט כשהיא נציב מלח.

ותבט אשתו מאחרי ויהי נציב מלח (י"ט כ"ו)

הנה אמרין בגמרא ברכות (נ"ד ב') על ראיית לוט ועל ראיית אשתו מברכים שנים, על אשתו ואומר ברוך דיין האמת, ועל לוט ואומר ברוך זוכר את הצדיקים. דהיינו דהשי"ת זכר את אברהם ולכן הציל את לוט. וכך נפסק בשולחן ערוך (ס"י ר"י"ח סעי' ח').

ויש לעיין בראה אשת לוט, ורואה לאחר כדי דיבור את מקומה ולא אותה, האם יוכל לברך על לוט. וביאור הנידון כדלקמן:

א. ג' ביאורים

הנה בעיקר האי דינא מצאנו ג' ביאורים:

א'. על אשת לוט פירשו דרואה את אשת לוט כשהיא נציב מלח, ועל לוט היינו דרואה את קבר לוט. [נעין במשנה ברורה (ס"י ר"י"ח ס"ק כ"ח ובשער הציון שם) שכתב דמשמע לא כך].

ב'. ברואה את אשת לוט כשהיא נציב מלח, נזכר על ידי זה בבעלה לוט שניצל, הלכך מברך על תרוייהו. [משנה ברורה שם ס"ק כ"ז].

ג'. ברואה את אשת לוט כשהיא נציב מלח, על ידי זה יודע שבמקום זה הלכו לוט ואשת לוט, והלכך מברך נמי על לוט שהיה במקום זה, והרי זה כמו דמברכין בעלמא ברוך שעשה נס במקום הזה. [שער הציון שם ס"ק כ"ג].

ב. תוך כדי דיבור לראיתם

הנה יש לדון נפקא מינה לדינא בין הדרך השניה והשלישית, היכא דרואה את אשת לוט והפסיק לראותה והיה לאחר כדי דיבור.

דהנה בכל ברכות הראיה אם היה תוך כדי דיבור לראיתם יכול לברך, אבל לאחר כדי דיבור אשכחן פלוגתא לענין ברכות ורעמים, דב"ט"ז (ס"י ר"י"ח ס"ק ב') כתב דיכול לברך גם לאחר כדי דיבור, אמנם בנהר שלום (ועוד פוסקים, מובא בשער הציון שם ס"ק י"ז) כתבו דיכול לברך דוקא תוך כדי דיבור לראיתם.

[והא דאיתא בשולחן ערוך (ס"י ר"י"ח סעי' ג') והוא מירושלמי (ברכות פ"ט ה"ב) דהיה יושב בבית הכסא ושמע קול רעם אם יכול לצאת תוך כדי דיבור יצא ואם

עניני שבת

דדעת הר"ז"ה (שבת נ"ג א' מדפי הרי"ף) ורשב"א (שבת קל"ד ב') דבכהאי גוונא לא יקיים מצוות מילה בשבת, דאסור לקיים מצוה אם על ידי זה מכניס עצמו למצב שיצטרך לחלל שבת משום פיקוח נפש. אמנם ברמב"ן בשבת (קל"ד ב') פליג, דשרי למול אע"פ שאחר כך יהא פיקוח נפש ויחמם מים בשבת.

מעתה הניחא לרמב"ן אבל לר"ז"ה ורשב"א הא לא שרינן אפילו לדבר מצוה להכניס עצמו לאונס.

ב. שב ואל תעשה

אך יש ליישב, דבגוונא דהרשב"א קא עביד דלאחר כך יעשה מלאכה בקום ועשה, אלא דפטור עלה מפאת אונס, משא"כ בגוונא דגמרא מנחות הא לא קעביד אלא דליהוי מלאכה למפרע וזה הוי שב ואל תעשה. ובכהאי גוונא נימא דלכולי עלמא מותר.

ג. חשיבא טפי היתירא

תו יש לעיין דדילמא בהך דמנחות שאני, דחשיבא טפי היתירא, דאע"ג דיש כאן חילול שבת בשחיטת הכחוושה, מכל מקום אמרין דהיה דינו למישחט לעבודת הקרבנות וחשיבא היתירא.

[ובאמת לשון הגמרא במנחות משמע דאף היכא דהוה ליה למיסק אדעתיה מתחילה דיש שמינה, אפילו הכי מותר אחר כך לשחוט השמינה. ועל כרחך דהוה היתירא טפי. ולפי זה גם כן אינו ראייה לנידון הגרע"א (חולין פ"א א' ד"ה מסופק)].

שוחט בשבת מחמת הידור

הנה אמרין בגמרא מנחות (ס"ד א') היו לפניו שתי חטאות אחת שמינה ואחת כחושה, שחט שמינה ואחר כך שחט כחושה, חייב, אבל אם שחט כחושה ואחר כך שמינה פטור, ולא עוד אלא שאומרים לו הבא שמינה לכתחילה ושחוט.

חזינן דאע"פ דכבר עשה מלאכה בשבת בשחיטת הכחושה, אמנם כדי לקיים המצוה דהידור מצוה, שוחט שנית בהמה שמינה.

והקשו היאך שוחט קרבן השמנה, הא אשתכח דמפאת זה הוי שחיטת הראשון בחילול שבת, דהרי אינו מקריבו ונמצא דעשה בו מלאכה שלא לצורך קרבן.

א. פלוגת ר"ה ורמב"ן

אלא נימא דלית לן בה, דהרי בשחיטת קרבן השמינה מקיים הידור מצוה, ועל ידי זה הוה אונס מלהקריב הכחושה, ואם כן לא איכפת לן דאגלאי דנעשה בה מלאכה בשבת שלא לצורך, דהרי הוה אונס.

אמנם הרי פליגי קמאי באופן שידוע שאחר המילה יצטרך לעשות מלאכה משום פיקוח נפש, האם מותר לקיים מצוות מילה בשבת.

[ואיירי באשתפך חמימיה בשבת, והיינו דהוחמו חמין בערב שבת לצורך המילה ונשפכו המים בשבת, ואם ימולו בשבת יצטרכו לחמם מים לאחר המילה, דאיכא פיקוח נפש אם לא יהא מים חמים כדי לרחוץ התינוק לאחר המילה].

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשונו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעיינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

**לעילו נשמת
הרב שמעון הכהן ברבר זצ"ל
ב"ר יהושע אליקים ז"ל
מליקווד**

ניתן לקבל את הגיליון מידי שבוע במייל:
L5703949@gmail.com

נציגי ישיבות וכוללים
למען זיכוי הרבים והפצת הספר הנפלא "עמודיה שבעה" כללי הנהגת הבית היהודי מרבינו זצ"ל, בהפצה מיוחדת לאברכים בכוללים והחתנים בישיבות הק', דרושים נציגים בכוללים ובישיבות – עם תיגמול נאה! המעונינים ישאירו פרטים במערכת "קו עמודי הבית" 0747962916 שלוחה 4

וידבר משה

דרשות הגאון ר' משה נתן יונגרייז זצוק"ל

אם זכיתם אתם בניו של אברהם - ואם לאו התקינו עצמכם לשעבוד גלויות

ועד לאברכים יום ד' פ' וירא תשע"ד

ניסיון העקידה - שלימות טהרת העבדות לה'

אכן דרגות אלו הן מעלות עליונות ביותר של עבדות מוחלטת לה' יתברך, ויש להתבונן היאך ניתן להשיג איזו בחינה במעלות נשגבות אלו, וגם יש להתבונן על מה סמך אברהם ובטח שיצליח בקיום מצות העקידה בשלימות ולא יכשל בה ח"ו.

תפילת אברהם אחר העקידה - עמידת בניו בניסיונות בהמשך הדורות

ב] והנה אחר העקידה נאמר לאברהם אבינו ע"ה (כב, יז) 'כי ברך אברכך והרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים', וכבר נתבאר בכמה מקומות להתבונן מהי 'ברכת החול' שיהיו כחול אשר על שפת הים, והובא מהמד"ר (במדבר ב, יב) שיצחק נתברך כחול, 'וברכתו של יצחק שנתברך כחול באתה בימי הושע שנאמר היה מספר בני ישראל כחול הים', ומקשה המדרש, 'והואיל דביצחק כתיב ביה ברכת החול, היה נצרך לומר והיה מספר בני יצחק, ואינו אומר כן אלא והיה מספר בני ישראל, ולמה, אלא בשעה שיצא יעקב אבינו לילך לפדן ארם מסר לו יצחק את ברכת החול וכו', נראה לבאר תוכן ברכת החול ומדוע זכה יצחק אבינו בה.

בתענית (טו, א) איתא שבתעניות אומרים 'מי שענה את אברהם בהר המוריה הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה, ברוך אתה ה' גואל ישראל', והכוונה שענה הקב"ה לאברהם בהר המוריה - לתפלתו של אברהם, וכמו שמבואר בתרגום יונתן (בראשית כב, יד) שאברהם התפלל בהר המוריה שבזכות העקידה, כשיהיו בניו של יצחק בני, נכנסים לשעת צרה תהיה זוכר להם ועונה אותם ופודה אותם ע"ש. וא"כ זו הכוונה שהקב"ה ענה לאברהם בהר המוריה במה שביקש מהקב"ה שיזכור לבניו אחריו את העקידה לדורות עולם.

והנה בירושלמי בתענית (פ"ב ה"ד) מקשה על מה שמסיימת המשנה את הברכה ברוך את ה' גואל ישראל, 'ולא יצחק נגאל, (והרי יצחק נגאל? ומשיבה הגמרא-) מכיון שנגאל יצחק כמו שנגאלו כל ישראל'. נראה הכוונה בזה, שכיון שנגאל יצחק נגאלו כל ישראל משום שע"י יצחק קיבלו את כוח לעמוד בכל הניסיונות, וא"כ עומק תפילתו של אברהם אבינו היה שכמו שיצחק עמד בניסיון כך גם בניו אחריו יעמדו בניסיונות, וא"כ נמצא שכיון שנגאל יצחק נגאלו כל ישראל, ודו"ק.

ונראה שזהו באמת יסוד 'ברכת החול', וכמו שהבאנו כבר את שמואל בב"ב (ז, ב) 'אספרם למעשיהם של צדיקים מחול ירבון, וק"ו ומה חול שמועט מגין על הים, מעשיהם של צדיקים שהם מרובים לא כל שכן שמגינים עליהם', ולפיכך ת"ח אינו צריך נטירותא ע"ש, ופרש"י 'חול' - שהוא מועט ממעשיהם של צדיקים. מגין על הים - והוא לו לחומה כדכתיב אשר שמתי חול גבול לים', ולמדנו א"כ שענין 'חול הים' הוא חומה ודבר שמגן

א] במדרש תנחומא (כי תצא סי' ה') איתא 'רבי תנחומא בר חנילאי פתח, "זכרניכם משלי אפר לגבי חמר גביכם." (איוב יג, יב) אמר הקב"ה לישראל אותן שתי זכירות שכתבתי לכם בתורה הן זהירין בהן, תמחה את זכר עמלק, וזכר את אשר עשה לך עמלק, 'משלי אפר' - משולי אפר, אם זכיתם אתם בניו של אברהם שהמשיל עצמו כאפר שנאמר (בראשית יח) ואנכי עפר ואפר, ואם לאו 'לגבי חומר גביכם' התקינו עצמכם לשעבודה של מצרים שנאמר (שמות א) וימררו את חייהם בעבודה קשה בחומר ובלבנים', ובנוסף אחר 'לשעבוד גלויות שנאמר (תהלים קכט) על גבי חרשו חורשים' ע"ש, ונראה קצת לבאר ענין משולי אפר המציל משיעבוד גלויות.

במסילת ישרים (פ"ו) כתב 'וענינו של הזריות מבואר, שהוא ההקדמה למצות ולהשלמת ענינם. וכלשון הזה אמרו ז"ל (פסחים ד, א) זריזים מקדימים למצות, וצריך להבין מה הפירוש שהזריות נצרכת 'להשלמת ענינם' של המצוות.

ונראה ע"פ המבואר במדרש רבה (נו, ד) במעשה העקידה, כשהלך אברהם לעקידה אמר לו השטן, היום הוא אומר לך עקוד את בנך ולמחר הוא אומר לך למה שפכת דמים. אמר לו אברהם, על מנת כן ע"ש. ובפשוטו אינו מבואר הא אם אמר לו הקב"ה לשחוט את בנו הרי פשוט שלא יוכל לומר לו למחר שהוא שופך דמים.

וביאר בזה מרן האב"י עזרי זצוק"ל שאם ח"ו היה הולך לעקידה עם איזו פניה ונגיעה ושמץ של שמץ של גאווה, כגון הנה אני אברהם עומד בניסיון וכד', הרי זו מחשבת פיגול בכל העקידה, וכיון שחסר בכונת העקידה לשם ה' הרי א"כ באמת היה הוא שופך דמים, וזה מה שאמר לו השטן שיש כאן סיכון גדול בכל ההליכה לעקידה, שהרי יתכן שבסוף הדבר תהיה נדון כשופך דמים אם לא תכוון דעתך כדבעי, ואברהם אמר ע"מ כן, היינו שהוא לוקח את הסיכון ועושה כפי שנצטווה.

ואפשר להוסיף דברי הפנים יפות (בסוף הפרשה) שכתב לבאר שכמו שבמצוות עשה יש מצוות שאין בהם הנאת הגוף כמו הנחת תפילין וכדומה, ויש מצוות שיש בהם הנאת הגוף כמו אכילת מצה וכדומה, אך גם במצוות שיש בהם הנאת הגוף פשוט שאין לאדם לחשוב שקיום המצוות הוא בשביל הנאת גופו, כך הוא גם בלא תעשה, וכשאמר הקב"ה לאברהם אל תשלח ידך אל הנער, עשה את זה בלא איזו אנוחה ורוחה, אלא שכשאמר לו אל תשלח, לא שלח כי כך ציוה אותו הבורא ית"ש, ולא היתה לו איזו שהיא הנאה מזה, ועל כך זה קיבל את שכרו הגדול [וע"ע בבה"ל (עה"ת) בביאור ענין ניסיון העקידה].

ולחלן הוסיף 'ודבר זה מוסר השכל להשלם, אם אמר יאמר העברי חשקה נפשי בה' וחפץ אני להתקרב אליו ואיך אעשה זאת למעט בלמודי ומשכלות שלימות נפשי כדי להשלים נפש חבירי, התשובה אליו דברי חז"ל הרבה למדתי מרבותי ויותר מחברי ומתלמידי יותר מכולם, היפלא מה' דבר למלאות לך שלימות נפשך מה שחסרת לכבוד שמו', עיי"ש עוד בדבריו הנפלאים.

ונמצא א"כ שמעלת אברהם אבינו ע"ה היתה שהלך לכל מצוה בזריזות, והיה משועבד כולו לעבודת ה' בלא שום פניות, ואע"פ שע"י התמסרותו לאחרים כביכול יכול היה להפסיד ממעלותיו ומדרגותיו הרוחניות, בכל זאת הייתה כל מגמתו רק לעשות רצון הבורא ולהרבות כבוד שמיי"ם בעולם מתוך ביטול כל נגיעה עצמית בין בעשה ובין בל"ת ודו"ק!.

ובאור דוד (על הפרשה) ביאר ע"פ דברי החת"ס שזהו שאמר אברהם אבינו ע"ה בגדל ענוותנותו ואנכי 'עפר ואפר', 'עפר' מבטא את הפחיתות שמצד עצם ברייתו וטבעו, ובביטוי 'אפר' בא אברהם אבינו לומר שאף את המעט שהיה לו גם את זה קלקל ושרף כ'אפר', שהרי ע"י עסקו עם כל האנשים הפחותים איבד את דרגתו, ונמצא שעבודתו הנוראה של אברהם אבינו שלימד את האמונה בכל העולם, לא זו בלבד שלא הביאה אותו ח"ו לגאווה, אלא להיפך מתוך כך הרגיש שהוא 'אפר'.

ונראה שזו הכוונה שהזריזות היא הקדמה למצוות ומועלת 'להשלמת ענינים', כדברי המסילת ישרים, היינו שע"י הזריזות וביטול טבעי הנפש האנוכיים נשלמים כל עניני המצווה בתכליתם, וזוכים לעלות ולהתעלות ולהגיע לדרגות יותר ויותר נעלות מכפי ההשגות הרגילות.

וזה ביאור דברי המדרש תנחומא שאם כלל ישראל חפצים בשמירה ובסגולת השמירה שהבטיח הקב"ה לאברהם, אז תהיו משולים לאפר כאברהם אבינו, ואם ח"ו לא - אז הכינו עצמכם לשעבוד גלויות. ודו"ק בנוראות המאמר הזה, שרק ע"י עבדות והתבטלות מוחלטת לה' מתוך עשיית גדרים כחול, ניתן לזכות לברכת אברהם.

וכבר הבאנו במקו"א מדברי המשך חכמה בפרשת בא (יב, כב) שכתב "המתבונן יראה כי במצרים נשתכח מהם גופי תורה שהיו "גוי מקרב גוי", 'הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה', וכן הפרו ברית מילה. אמנם הסייגים והגדרים שמרו ביתרון גדול, כמו שאמר במכילתא שלא שינו שמם, לא שינו לשונם, שלא גילו מסתורין, יעו"ש. לא כן בגלות בבל, היו שומרים גופי תורה, אמנם הסייגים והגדרים עברו, שבניהם היו מדברים אשדודית ושינו שמם והתחתנו עם גויי הארצות וכו', והנה בימי היות ישראל בגולה העיקר הוא הסייגים והגדרים שלא יתערבו בין העמים.

ולחלן ביאר שזהו מה שאמרו חז"ל (תנחומא תשא לו) מנין היה יודע משה שהוא יום וכו' בשעה שהיה לומד תורה שבכתב היה יודע שהוא יום, ובשעה שהיה לומד תורה שבעל פה היה יודע שהוא לילה. שבליילה - הוא תוך הגלות - עיקר השמירה הוא תורה שבעל פה, הסייגים והגדרים המה נחוצים לקיום הדת, ודו"ק.

ומציל שהים לא יישטוף את הארץ, ומעשיהם של צדיקים הוא יותר מחול הים כמבואר בגמ'.

למדנו שמעשיהם של צדיקים מגינים על כלל ישראל מפני כל הניסיונות, כפי שנתבאר שזו היתה תפילתו של אברהם, ועל זה אנו מתפללים גם היום 'מי שענה לאברהם'. ונמצא א"כ שכשהשיבו הקב"ה והרבה ארבה את זרעך 'כחול אשר על שפת הים', נכללו בזה הבטחה ותשובה לתפלתו של אברהם, שכל הדורות הבאים כשיבואו ניסיונות יוכלו להישמר ולעמוד בהם, ויהיו שמורים מהם כחול שמגן מפני שיטפון הים.

התבטלות מוחלטת לעבודת ה' - גם כשה על חשבון השגותיו האישיות

ג] והנה בספר בית דוד (דרוש ט') וכן בספר אור דוד (פרשת צו) האריכו לבאר מהי בחינת 'עפר ואפר', שאמרו חז"ל בסוטה (י, א) 'בשכר שאמר אברהם אבינו ואנכי עפר ואפר זכו בניו לב' מצוות, אפר פרה ועפר סוטה', והעולה ביסוד דבריהם שאברהם ביטל עצמו בתכלית הביטול בכל הבחינות בתכלית הענווה וביטול כל חלקי הגוף בחינת 'עפר ואפר' שהם כנגד יצרא דע"ז ועריות, ולזאת זכו כלל ישראל לאפר פרה - כנגד יצרא דע"ז, ועפר סוטה כנגד יצרא דעריות, ועי' בבית דוד בנוראות הדברים.

ונראה להוסיף בזה דברי החת"ס (בהקדמה ליו"ד) שביאר את הפסוק 'המכסה אני מאברהם אשר אני עושה וגו' כי ידעתיו למען אשר יצוה את ביתו ואת בניו אחריי ושמרו דרך ה', למען הביא על אברהם את אשר דיבר עליו וגו'. ובחת"ס הקשה שמשמע שח"ו היתה עבודתו של אברהם ע"מ לקבל פרס, ועוד תמה במה שהתחיל הפסוק המכסה אני מאברהם וגו', ומדוע הייתה נצרכת התבוננות זו.

וביאר שהנה אברהם אבינו ע"ה מצד עצמו היה ראוי לגילוי הנבואה במה שנוגע למדינה זו כפי שמצאנו בהרבה מהנביאים, אלא שאברהם 'לא היה לו פנאי להתבודד עצמו במחשבתו ולקשר נפשו במדרגת נבואה כזו, לפי שהיה מוטרד תמיד בלימוד התלמידים והיה דעתו מעורב בין הבריות להכניסם תחת כנפי השכינה, ואילו היו התלמידים במעלה הנכונה לא היה לימודם או תם מניעת התבודדות המחשבה, אך הם בתחילת לימודם היו במדרגה פחותה עד שהיה צריך להכניסם לאט לאט ובתחילת לימודם הרגילים לעבוד את ה' ע"מ לקבל פרס, ועל שהתנועע נפשו תמיד להתעסק עם קצרי הדעת כאלו, לא נשאר לו פנאי להתבודד מחשבותיו לנבואה כזו.

אך ה' הטוב היודע מצפוני לב ונפש, ידע את אברהם, אמר הלא זה עבדי אברהם, אם גם לא הגיע אל מדרגת נבואה כזו - [במצב זה], מ"מ לא יתכן לכסות ממנו דבר, כי אין חיסרון בשלימות נפשו, וכל מיעוט הכנתו אל הנבואה הוא רק ע"י שהוא מטרוד עצמו לכבודי ולמעני משליך נפשו מנגד וגוזל ממנה מעלת הנבואה, א"כ לא יתכן שצדיק כזה יפסיד ע"י עבודתו באהבתו אותי ע"ש.

עיונים בפרשת וירא

ישיבת 'אור ישראל' פרשת וירא תש"ס

מובחר, שיש לו לעזוב אותה ולעשותה מן המובחר ואין עובר בזה על הדין שאין מעבירין על המצוות יעו"ש.]

והנה במדרש רבה (נו, א), על הפסוק (כב, ד) 'ביום השלישי וישא אברהם את עיניו - כתיב (הושע ו, ב) יחיינו מיומיים ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו'. היינו שיש שייכות בין היום השלישי שבפרשת העקידה, ליום השלישי יקימנו ונחיה לפניו. ומטו משמיה דהגר"א [נדפס בקול אליהו] לבאר, דהלא איתא בחז"ל (חולין קמב, א) דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא אלא רק לעתיד לבוא, שהרי כל העולם ומלואו אינו מספיק לשכר מצוה אחת. והנה הקב"ה מיטיב עמנו הרבה בעוה"ז בזכות מעשה העקידה, ולכאורה צ"ב דהלא שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, וביאר הגר"א שזהו מכוח מה שעשה את המצוה בזריזות והשכר על זה הוא כאן, וזו כוונת הפסוק 'יחיינו מיומיים' היינו שמה שאנו חיים כאן זהו מכוח היומיים הראשונים שטרח אברהם אבינו והזדרז לקיים את המצוה, אבל 'יחיינו לפניו' היינו לעתיד לבוא זהו ע"י ה'יום השלישי', כלומר בזכות מצות העקידה עצמה ודו"ק.

ונראה בדבריו שהזריזות אינה מעלה ותוספת בעצם המצוה, אלא היא ענין בפני עצמו, דאל"כ הרי גם השכר על הזריזות הוא שכר מצוה שהרי הזריזות היא חלק מהמצוה, והיאך 'יחיינו מיומיים' בזכות הזריזות הרי שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, ונראה מכאן כמו הצד הב' שהזריזות היא מעלה בפני עצמה ודו"ק.

ובאמת שבמסילת ישרים (פ"ז) נראה שיש שני חלקים בזריזות, אחד קודם המעשה ואחד אחרי כן. קודם התחלת המעשה הוא שלא יחמיץ האדם את המצוה, אלא בהגיע זמנה או בהזדמנה לפניו או בעלותה במחשבתו, ימהר יחיש מעשהו לאחוז בה ולעשות אותה ולא יניח זמן לזמן שיתרבה בינתים וכו'. אך הזריזות אחר התחלת המעשה היא, שכיון שאחז במצוה, ימהר להשלים אותה ולא להקל מעליו כמי שמתאוה להשליך מעליו משאו, אלא מיראתו פן לא יזכה לגמור אותה וכו'. וכן תמצא כל מעשיהם של צדיקים תמיד במהירות, אברהם כתוב בו וימהר אברהם האהלה אל שרה ויאמר מהרי וגו', ויתן אל הנער וימהר וכו' עכ"ד.

ומתבאר בדבריו שהזריזות ש'בתוך המצוה' לקיימה בזריזות מיראתו פן לא יזכה לקיימה, זהו מה שנלמד מהכנסת האורחים של אברהם אבינו, וזו לכאורה זריזות שמשביחה את עצם המצוה שנעשית מתוך יראה וזריזות, אך יש זריזות נוספת שכתבה המס"י בתחילת דבריו והיא הזריזות שלפני המצוה ועל זה בא הנידון דלעיל, האם גם זה שייך לעצם המצוה או שהוא עומד כענין בפני עצמו, ודו"ק.

בענין זריזים מקדימים למצוות

בכל עניני הפרשה מודגשת מידת זריזותו של אברהם אבינו בקיום המצוות, כמו שנאמר בתחילת הפרשה כשהכניס את המלאכים - האורחים, 'וירא, וירץ לקראתם', וכן 'ואל הבקר רץ אברהם'. וכן בסמוך בפרשת העקידה (כב, ג) כתיב 'וישכם אברהם בבוקר'. ובגמרא בפסחים (ד, א) איתא 'כל היום כולו כשר למילה אלא שזריזין מקדימים למצוות שנאמר וישכם אברהם בבקר', היינו שמכאן לומדים שזריזים מקדימים למצוות.

יש להסתפק בדין זריזים מקדימים למצוות אם כשמזדרז לדבר מצוה המצוה עצמה יותר משובחת, היינו שמצוה שבאה מתוך זריזות היא מעלה ותוספת בעצם קיום המצוה, או שמא אינו שבח ותוספת בעיקר המצוה, אלא שהוא ענין גדול בפני עצמו להזדרז לדבר מצוה, אמנם יקבל שכר גדול על זריזותו, אבל המצוה עצמה נשארת אותה מצוה כיון שהזריזות אינה תוספת בעצם קיום המצוה.

לפי הצד הראשון נראה שהשכר על הזריזות נכלל בשכר המצוה עצמה, ויקבל יותר שכר על המצוה כשנעשית מתוך זריזות. כיון שזה חלק מן המצוה, וא"כ כל פעם שמזדרז לדבר מצוה הוי המצוה עצמה יותר 'מצוה מן המובחר'.

והנה בתרומת הדשן (סי' לה) דן לגבי קידוש לבנה אם עדיף להמתין למוצאי שבת [בזמן שאין חשש שיאבד את המצוה אם ימתין] משום שזהו יותר מן המובחר, או שמא עדיף שיקדש מיד ולא ימתין דזריזין מקדימין למצוות עדיף, וכתב שאם יש חשש שיפסיד את המצוה צריך לקדש את הלבנה מיד, אבל באופן שאין חשש שיפסיד עדיף להמתין ולקדש במוצאי שבת כדי לקיים מצוה מן המובחר, ועי"ש שהוכיח כן מהא דאיתא ביבמות (לט, א).

ולכאורה אם עניין הזריזות הוא חלק מן המצוה, וע"י זה המצוה עצמה נעשית למצוה מן המובחר, א"כ למה עדיף להמתין לקדש במוצאי שבת לקיים מצוה מן המובחר, הא גם אם יזדרז ויקיים הענין של זריזים מקדימין יקיים את הענין של מצוה מן המובחר, ומשמע כהצד הב' שהזריזות היא רק תוספת מעלה.

ונראה שאין זה הכרח, שאפשר שגם ב'מן המובחר' יש ב' דרגות, שבאופן שמקדש במוצ"ש הוי מן המובחר ב'מצוה עצמה', וזה עדיף על מן המובחר שנעשה מחוץ לעצם קיום המצוה ע"י שמזדרז בעשייתה. [ויעו' בשו"ת חכם צבי (סי' מ"ה) שכתב להוכיח מדברי תה"ד אלו גם להיכא שכבר התחיל להתעסק עם מצוה באופן פחות

מצוות הכנסת אורחים

חינוך להכנסת אורחים

מה שייך ענין זה למה שהקב"ה רצה לגלות לו מה שהוא עושה בסדום. וכתב הרמב"ן 'והנכון, כי השם יתברך דיבר בכבוד אברהם. אמר, הנה הוא עתיד להיות לגוי גדול ועצום, ויהיה זכרו בזרעו ובכל גוי הארץ לברכה, לכן לא אכסה ממנו, כי יאמרו הדורות הבאים, איך כיסה ממנו, או איך נתאכזר הצדיק על שכניו החונים עליו ולא ריחם ולא התפלל עליהם כלל' עי"ש.

א] כתיב (יח, יז-יט) וה' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עשה. ואברהם הוי יהיה לגוי גדול ועצום וגו'. כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריי ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט וגו'. ולכאורה צ"ב

ויקרא שם אברהם בשם ה' קל עולם, על כן כל פעולותיו בזה הוא בכלל התורה, שהודיע לאורחים ע"י זה יחודו של הקב"ה והשגחתו על העולם, ע"י"ש.

ובגוף קושיית הח"ח אפשר ליישב עוד, ע"פ דברי החת"ס על הפסוק (שמות כב, כד) 'אם כסף תלוה את עמי את העני עמך', וכתב החת"ס שעיקר גודל הצדקה שיהיה בכלל העניינים 'העני עמך' היינו פנים אל פנים במאור, ושלא ישלח לו ע"י שליח אלא העני עמך יעו"ש. ולפי"ז מיושב ששונה מצוה זו שהענין לעשותה בגופו הוא חלק מהמצוה, וממילא בזה לא שייך לקיימה ע"י שליח שהרי צריך דווקא את מאור הפנים שלו.

עוד אפשר לומר שבמצוות כאלו שבין אדם לחבירו, צריך לקיימן בגופו אע"פ שיכול לעשותן ע"י אחרים, שאחד מקניני התורה הוא נושא בעול עם חבירו, ובדבר שהוא מקניני התורה לא שייך בזה הכלל שאפשר לעשותו ע"י אחרים, שהרי צריך את זה גופא לעסק התורה שלו. וכדאיתא במדרש (הובא בריקאנטי שמות יט, יג) 'אמר ר' חייא בזכות גמילות חסדים אדם לומד תורה'.

כתב המהר"ל בנתיבות עולם (נתיב התורה פ"ז) כי מי שהוא בעל חסד הוא מתעלה עד שזוכה לתורה ויקנה התורה בשלימות. וכן בספר פאר הדור מסופר על אחד ששאל את החזו"א האם יתעסק בגמ"ח שגורם לו להתבטל מעט מהתורה, וענה לו מרן החזו"א שהעוסק בחסד הוא מפתיע בידיעת התורה. וא"כ מובן מדוע הפסיק אברהם מלימודו על מנת לעשות חסד עם המלאכים ורצה לעשות הכל בעצמו, כדי לזכות לקנין תורה ידידי ודו"ק.

מצוה ללוות את האורחים

ג] והנה בכלל מצות הכנסת אורחים הוא מצות לווייה, שצריך ללוות את האורח. ויעו"ב בסוטה (מו, ב) לגבי עגלה ערופה שבי"ד צריכים לומר ידינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו, וכי על לבנו עלתה שב"ד שופכין דמים, אלא לא בא לדינו ופטרנוהו בלא מזונות ולא ראינוהו והנחנוהו בלא לויה. תניא היה ר"מ אומר כופין ללויה ששכר הלוייה אין לה שיעור וכו'. ת"ר הרב לתלמיד עד עיבורה של עיר חבר לחבר עד תחום שבת תלמיד לרב אין לו שיעור וכמה, א"ר ששת עד פרסה, ולא אמרן אלא רבו שאינו מובהק, אבל רבו מובהק שלשה פרסאות וכו'. אמר רבי יוחנן משום רבי מאיר כל שאינו מלוה ומתלוה כאילו שופך דמים וכו' עכ"ל הגמרא.

וברמב"ם (פי"ד מאכל הלכה ב- ג) כתב וז"ל שכר הלוייה מרובה מן הכל, והוא החק שחקקו אברהם אבינו ודרך החסד שנהג בה, מאכיל עובדי דרכים ומשקה אותן ומלוה אותן וכו'. כופין ללווייה כדרך שכופין לצדקה, ובית דין היו מתקנין שלוחין ללוות אדם העובר ממקום למקום, ואם נתעצלו בדבר זה מעלה עליהם כאילו שפכו דמים וכו' עכ"ל.

ו**כתב הסמ"ע** (חו"מ ס' תכ"ז סק"א) 'ובילקוט מהר"ש מצאתי, האידינא אין נוהגין ללוות תלמיד לרבו עד פרסה, משום דבזמן הזה מוחלים על כבודם, ויש לילך עמו או עם חבירו עד השער או לכל הפחות ד' אמות, עכ"ל. ותמה בחפץ חיים באהבת חסד (שם, פ"ב בהגהה) מהא דאמרין כל שאינו לזה ומתלוה כאלו שופך דמים משמע שאסור למחול. וכתב הח"ח ליישב שמה שנראה שאסור למחול היינו שלא ילווה אותו כלל, אך השיעורים המבוארים בגמ' מועיל על זה מחילה, ולפיכך כיון שמוחלים סגי בלווי של ד' אמות.

והנה הראיה שאסור למחול על לווייה ממה שאמרו 'כל שאינו לזה ומתלוה כאילו שופך דמים' משמע שאסור למחול, לכאורה שתי

ו**כתב המשך** חכמה שמפסוק זה נלמדת 'מצוות חינוך' גם במצוות עשה ע"י"ש בדבריו. ומזה נראה שהתורה השתיתה את עיקר מצות חינוך במעלת צדקה וחסד. וכתב החפץ חיים בפתיחה לאהבת חסד שמכאן מבואר גודל ענין מצות גמילות חסדים, שבפסוק כאן מפורש שחיבת הקב"ה לאברהם היתה בשביל שיצוה את בניו לעשות צדקה ומשפט. [ובגמ' בסנהדרין ילפי' מהכא שגם ב"נ נצטוו על הדינין. ויעו"ש בחי' הר"ן שגם על מצוות צדקה הצטוו ב"נ מפסוק זה יעו"ש]. וחסד הוא דבר יותר גדול מצדקה כמבואר שם בחפץ חיים יעו"ש.

ותמה שם דלכאורה צדקה ומשפט הם תרתי דסתרי. וכתב בהגה"ה שם שבמה שנוגע לחבירו ידקדק ביותר, דהיינו שאפילו רק בנוטל מחבירו שוה פרוטה הרי הוא כאילו נוטל נפשו, וכן שלא לפגוע בכבודו בכל אופן שהוא ואפילו כמלא נימא וזהו בדקדוק ה'משפט'. ולהיפך אם חבירו פוגע בו בכבודו וכדומה, בזה צריך להתנהג בדרך צדקה וחסד וכו' יעו"ש.

והיות והרבה פרטים ממצות הכנסת אורחים נלמדים מפרשה זו, נבאר כמה דברים במצוה גדולה זו של הכנסת אורחים. כפי מה שביאר לנו מרן החפץ חיים.

הכנסת אורחים - בגופו או ע"י שליח

ב] **בגמרא** בשבת (קכו, א) איתא, אמר רבי יוחנן גדולה הכנסת אורחין כהשכמת בית המדרש וכו'. ורב דימי מנהרדעא אמר יותר מהשכמת בית המדרש וכו', ע"כ. וכתב החפץ חיים (אהבת חס"ד ח"ג פ"א בהג"ה) שלפי זה יוצא חידוש דין, שאם השכים לילך לבית המדרש [ללמוד] ונזדמנו לו אורחים, מוטב יותר שיתעסק במצוה זו.

ו**כתב** שהדברים אמורים דווקא כשאין לו בביתו מי שיקבלם כהוגן, דאל"כ הלא קיי"ל ביו"ד (ס' רמ"ו ס' י"ח) שאם נזדמנה לפניו מצוה כשהוא עסוק בת"ת והמצוה יכולה להיעשות ע"י אחרים, אין מבטלים תלמוד תורה עבור זה, ובוודאי שאפילו כשעדיין לא התחיל ללמוד ג"כ הדין הוא שאין מבטלים מתלמוד תורה, שהרי ידוע שת"ת כנגד כולם.

ו**תמה** בזה הח"ח מגמרא בב"מ (פו, ב), אמר רב יהודה אמר רב, כל מה שעשה אברהם למלאכי השרת בעצמו, עשה הקב"ה לבניו בעצמו, וכל [מה] שעשה אברהם על ידי שליח, עשה הקב"ה לבניו על ידי שליח ע"י"ש. ומתבאר שיש חיסרון בהכנסת אורחים כשעושה אותה ע"י שליח, ולפיכך נתמעט שכרו.

ועל דרך הפשט נראה ליישב, שהרי מצות הכנסת אורחים צריך לעשותה בעצמו יותר מאשר ע"י שלוחו, כמו בכל מצוה דמצוה בו יותר מבשלוחו. רק שכשעוסק בתורה ויכול לקיים מצוה זו ע"י אחר, צריך לעשות ע"י אחר ולא יבטל מהתורה אע"פ שמפסיד את מעלת קיום המצוה בגופו, ויקבל שכר על לימוד התורה שלו והוא שכר עצום שע"ז נאמר ותלמוד תורה כנגד כולם, רק שאת השכר של הכנסת אורחים בגופו אין לו [ושכרו הרבה יותר עבור תלמוד תורה], וניחא היטב שמה שנעשה ע"י שליח קיבלו שכר ע"י שליח, שכאן הנידון הוא מצד השכר על מצוות הכנסת אורחים, ולא דנו בשכר על ת"ת שהוא שכר בפני עצמו.

והח"ח כתב ליישב בב' אופנים אחרים, א. שאצל אברהם אבינו בין כך כבר ביטל עצמו מהתורה בשביל האורחים, ולפיכך היה ראוי שיקיים את כל המצוה בעצמו ונתחסר שכרו במה שעשה ע"י שליח. ב. שהכנסת אורחים של אברהם שונה, שהקריא שמו של הקב"ה על כל ברי' כמו שדרשו חז"ל על הפסוק ויטע אשל בבאר שבע

מאלישע שאילו ליווהו לא גירה. ונראה שגם לפי פירוש זה [שלא דברו על המתלווה] יש ראייה שלא מועלת מחילה דאילו ליווהו לא גירה, ואע"פ שלא היה צריך כלל ללווי ובוודאי מחל להם, דו"ק.

ועדיין נשארה בידנו ראייה א' לכך שיש כאן רק ענין סגולי של שמירה משפיות דמים ונוק ולא מועילה מחילה על זה, ובזה צריך לומר כמש"כ הח"ח לחלק בין ד' אמות ראשונות שרק בהם יש את הענין הסגולי וכל ההמשך הוא מכבוד האורח.

ועוד יש לדחות את הראיה הב', לפי מה שביאר בפירוש יד יוסף בעין יעקב בשם הגר"ח מוולאז'ין, דהחייב על 'המתלווה' היינו או שילווהו, ואם אין לו מי שילווהו, חייב ללוות את עצמו ע"י שיעסוק בתורה, וכדאיתא בגמרא לעיל שם, ולפ"ז הפירוש שהמתלווה חייב לשמור את עצמו ע"י עסק התורה. אך לפ"ז צ"ע אמאי ת"ח אינו יכול למחול גם על ד' אמות ראשונות במקום שעוסק בתורה שהרי התורה עצמה מלווה אותו, וע"י.

פנינים וירא

צדקה, שהרי אילו הצטוו על המצוה היו נענשים גם אם פעם אחת לא היו עושים צדקה כראוי, אבל עכשיו שלא הצטוו אין נענשים על ביטול מצות צדקה במקרה, אלא רק משום שאם יש לכן נח מדת אכזריות הוא נענש על מדתו הרעה.

וכתב, שאפשר לומר עוד, שבאמת נענשו אנשי סדום על שבע מצוות בני נח שהצטוו עליהם, אלא שאם היו עושים צדקה היתה הצדקה מגינה עליהם, שהרי כל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים, אבל כאשר לא ריחמו על אחרים פגעה בהם מדת הדין, דבמדה שאדם מודד בה מודדים לו, אך העונש היה על שעברו על ז' מצוות שלהם עכ"ד.

ג

גילוי טעם ענישת סדום - משום שאברהם יהיה לגוי

בפרשה (יח, יז-יט) וה' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עשה. ואברהם היו יהיה לגוי גדול ועצום וגו' כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט וגו', ויש להתבונן בשייכות הפסוקים.

וביאר בדעת זקנים (לבלי התוס') שלכן אמר ה' המכסה אני וגו', ואברהם היו יהיה לגוי וגו', למען יצוה את ביתו, היינו שאילו לא היה לאברהם זרע וזרעו אחריו יהיה לגוי, לא היה הבורא עולם מודיעו מה הטעם שנהפכה סדום, אבל 'כי ידעתיו' שיהיה לגוי גדול, אגלה לו דין של סדום, כי יודע אני בו, כי למען דין שאעשה ברשעים הללו, יצוה את בניו לשמור דרך ה' ולעשות צדקה ומשפט. וזהו גם ההמשך 'למען הביא ה' וגו', היינו שיזכו לירש את הארץ, שאם לא יהיו שומרים משפט וצדקה לא יזכו לזה.

ובאמת שענין חטאי סדום היו נוראים עד מאוד וכמו שהאריכו חז"ל, עד שמחמת כן הארץ עצמה נהפכה ונשחתה, כי מעשיהם היו כל כך רעים שהשפיעו על הארץ עצמה מחמת כן כולה נהפכה והושחתה כי כבר לא היה לה יותר אפשרות לתקון.

ראיות יוצאות ממאמר זה, א. מזה דהוי כשפיות דמים, ואיתא לעיל (שם) 'אמר רב יהודה אמר רב כל המלוה את חבירו ארבע אמות בעיר אינו ניזוק', ובהכרח שהוא ענין סגולי שהלוי מצייל אותו מנזק, וממילא לא שייך שימחלו ע"ז, ואין זה כבוד האורח בעלמא. ב. ממה שאמרו שגם המתלווה שופך דמים ואם הענין כבוד אורח מדוע המתלווה שופך דמים.

והראיה הב' ממה שהמתלווה עובר יש לדחות ע"פ דברי מהרש"א (שם), שביאר הא דאמרו בגמרא כל שאינו לוה ומתלווה כאילו שופך דמים שאלמלי ליווהו אנשי ירחו לאלישע לא הוי גירה דובים לתינוקות וכו'. והקשה מהרש"א שמשמע שגם על אלישע היתה טענה שלא הלך עם מלווים, וקשה דלכא' מה היה על אלישע לעשות שהם לא ליווהו. וביאר מהרש"א דכוונת הגמ' כל שאינו לוה ומתלווה היינו אפילו כשהשני כבר מתלווה ע"י אחר שכבר יש אחרים עמו, וכמו אלישע שוודאי היו לו מלווים אחרים, אעפ"כ הוי כאילו שופך דמים [והטענה רק על המלווה], וע"ז הביאו ראייה

א

מצוות לווי - בדברי תורה

במדרש רבה (מח, כ) איתא 'ויקומו משם האנשים וישקיפו על פני סדום ואברהם הולך עמם לשלחם מתלא אמר, אכלית, אשקית, לוית, כך ואברהם הולך עמם לשלחם', היינו שאברהם ליווה את אורחיו המלאכים ובה קיים מצות לווייה.

והנה איתא בסוטה (מו, ב) 'כל שאינו מלוה ומתלווה כאילו שופך דמים', וביארו בשם הגר"ח מוולאז'ין זיע"א שהכוונה היא שאינו מלווה את עצמו בדברי תורה, וכדאיתא לעיל (שם) 'אמר רבי יהושע בן לוי המהלך בדרך ואין לו לויה יעסוק בתורה שנאמר כי לוית חן הם לראשך וענקים לגרורותיך', ודו"ק.

ב

עונש סדום - יד עני ואביון לא החזיקה

הנביא יחזקאל (טז, מט) אומר 'הנה זה היה עין סדם אֲחֻתְךָ גֵּאֹן שְׁבַעַת לָחֶם, וְשִׁלְתָּ הַשֶּׁקֶט הָיָה לָהּ וּלְבִנֹתֶיהָ וְיָד עֲנִי וְאֲבִיּוֹן לֹא הִחְזִיקָה', וביארו המצודות והמלבי"ם שם שהחטא היחידי של סדום היה שאע"פ שהיתה להם האפשרות להחזיק יד עני ולתת צדקה, שהרי היה להם שובע מלחם ושלווה והשקט אע"פ כן יד עני ואביון לא החזיקה.

ובקובץ הערות (בח' באגדה סי' ד' אות ה') התקשה בזה הא לא מצינו שהוזהרו בני נח יותר משבע מצוות, ומצות צדקה אינה מכללן, וא"כ למה נענשו על חטא זה בעונש חמור כל כך. וביאר לפי מש"כ בשערי קדושה לר"ח ויטל מה הטעם שלא מצינו בתורה אזהרות מפורשות על מדות רעות, מפני שהמידות הם יסוד כל התורה, ובלעדיהם לא יצוייר כלל קיום התורה, וע"כ לא הוצרך הכתוב להזהיר עליהם במפורש.

א"כ גם בני נח הוזהרו ממילא על מידות רעות, דאל"כ אי אפשר לקיים את ז' המצוות שלהם. ואנשי סדום היתה להם מדת האכזריות, וע"כ נענשו על מדתן הרעה, אף שלא הצטוו על מצות

מדוע נענה לוט בבקשתו יותר מאברהם אבינו

גלולים, וא"כ אשת לוט הרי בוודאי איננה ישראלית ומדוע מברכים עליה דיין האמת, וכתב 'ואולי דמזערין על שלא הועיל זכות של אברהם להצילה, שזה מורה על תוקף הדין'.

ולכאורה עדיין אינו מבואר מה גורם לנו היום לברך דיין האמת על תוקף הדין שהיה שם לפני אלפי שנים, הרי אין לנו צער מזה, ושאר הברכות שמצאנו זה על 'מקום' שמעורר התפעלות וכגון מקום שנעשה בו נס וכדומה, אך כאן משמע שאין הברכה משום המקום אלא משום זיכרון מידת הדין והמציאות שהייתה אז, וי"ל.

ונראה לומר ע"פ דברי הבה"ל (פ' נח) שכתב לבאר שהטעם שדור המבול גרמו חורבן לכל העולם, זהו בגלל שבמעשיהם השחיתו את כל היקום והשרישו בטבע את מידת ההשחתה עד שהושחת כל העולם בסיבתם, וזהו הטעם שכל העולם כולו נחרב ע"ש היטב בבית הלוי ודו"ק.

ועל דרך זה נראה שאנשי סדום גרמו רע בכל העולם ע"י מעשיהם, עד שהקב"ה היה כביכול מוכרח להחריבם ולהשחיתם כדי שנגע זה לא יתפשט לכל העולם, אבל עיקר הרוע שהשרישו אנשי סדום זהו רוע שהושרש ונכנס בעצם הבריאה, ואנחנו סובלים מהשפעה רעה זו עד עצם היום הזה, עד לעתיד לבוא שיכנה ה' יתברך את כל הערים החרבות ואפילו את סדום ועמורה [כדאיתא במדרש רבה פרשת בא (טו, כא) יעו"ש].

ונמצא א"כ ששייכים אנו לעצם ההשחתה שהייתה שם וכן למידת הדין שפגעה בהם והצילה את העולם מלהיחרב יותר, ומבואר היטב שלפיכך עד עצם היום הזה אנחנו מברכים דיין האמת על תוקף מידת הדין שהייתה שם כי גם אנו מצטערים על ההשפעה הרעה שחלחלה בנו בגנים עד ימנו אנו.

ונראה שגם להיפך, אברהם אבינו ע"ה השריש בעולם את כל ה'טוב' שקיים עד היום, ועל זה מברכים 'זוכר הצדיקים' שהרי אנחנו מושפעים עד עצם היום הזה ממעשיו הנשגבים של אברהם, [וע"ע בהפלאה בכתובות (עז, ב)], ודו"ק בכ"ז.

שמעתי מבני עקיבא נ"י להעיר, מדוע כשביקש אברהם אבינו על סדום לא נענה, והצלחתם הייתה מותנית בזה שיהיו שם עכ"פ עשרה צדיקים, ומדוע לא נתקבלה תפילתו להצלת העיר צוער שהיו עוונותיה מועטים ואילו לוט שביקש על הצלת העיר 'צוער' נענה.

ואמרנו בזה לבאר בג' אופנים, א. שמה שלוט נענה וצוער ניצלה, זהו רק בזכות תפלתו של אברהם שלוט ניצל, ב. שלוט נענה רק לזמן קצר, שהרי אח"כ היה צריך ללכת משם כי ירא לשבת בצוער (ועיין במדרש שאכן לאחר יום יושביה נבלעו באדמה), ג. לוט התפלל על עצמו ולכן נענה.

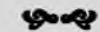
ברוך דיין האמת - תוקף הדין שהיה בסדום

השו"ע (ריח, ח) פסק 'הרואה אשתו של לוט מברך שתים: עליה אומר ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם דיין האמת, ועל לוט אומר: בא"י אמ"ה זוכר הצדיקים'. והכוונה בזה ביאר המ"ב (ס"ק כ"ז) שאע"פ שאין רואה קברו של לוט, מ"מ כשרואה אותה נזכר גם מנס בעלה, ומה שכתב השו"ע 'ועל לוט' כוונתו בשביל לוט.

ובשער הציון (ס"ק כ"ג) וכ"ה במ"ב (ס"ק כ"ח) ביאר שאפשר לומר שהברכה 'זוכר הצדיקים' היינו שזכר הקב"ה את אברהם והצילו 'וכשנרצה לידע את מקום ניסתם מסדום בצמצום כדי לברך להשם יתברך על זכירתו אז לאברהם, נוכל לידע ממקום נציב מלח של אשתו, ששם באותו מקום בודאי היו שניהם בהחפזם לנוס מסדום, והמלאך אמר אל תביט אחריו, והיא לא שמעה לדבריו ונהפכה באותו רגע למלח, כדכתיב בקרא, והוא שלא עבר על זה, ניצל אז בזכות אברהם', עי"ש בדבריו.

ובעיקר מה שמברכים דיין האמת על אשת לוט, הקשה השעה"צ (ס"ק כ"ב) דהא מבואר בשו"ע להלן (רכה, ט) שברכת 'דיין האמת' הוא דווקא כשמצטער על הענין, ולפיכך לא מברכים על עובד

**במוצש"ק, כ"א במר חשון, ימלאו שנתיים ימים להסתלקותו של רבנו זצ"ל
נבקשכם ללמוד לע"נ הר"ר משה נתן נטע הלוי ב"ר יצחק אייזיק זצ"ל.
אם יש באמתחתכם מדברי תורתו על פרשיות השבוע או בענייני המועדים
נודה אם תעבירו אותם לכתובת 7693305@gmail.com
לתועלת הרבים ולע"נ הטהורה.**

פתח העירוב

גליון שבועי להלכות עירובין האקטואליות בזמנינו, הנוגעות לכל אדם.
מסודר על סדר המסכת. מותאם להספק של לומדי הדף היומי

בני החצר עדיפים מבני המרפסת ולגבי דריסת רגל מועיל מחיצה [או צוה"פ ברגל המותרת במקומה], אבל לגבי הרחוב שלכולם יש אותו שימוש, דהיינו דריסת רגל, כולם אוסרים זה על זה. ועיין.

האם ישתנה הדין בזמנינו שהשימוש בכותל גבוה י' נעשה נוח דף פד. לזה בשלשל ולזה בזריקה, נתנים אותו לזה בשלשל וכל לאותן הדברים במרפסת. בסוגיא מבואר שהשימוש להניח חפצים על גבי מקום גבוה י' טפחים מהקרקע, הוא שימוש קשה. לעומת זאת השימוש להניח חפצים בשלשל פחות מ' טפחים, כגון בני מרפסת שיש בחצר סמוך למרפסת עמוד שנבנה מגיע למטה מהריצפה של המרפסת, אם הוא בתוך י' טפחים למרפסת נחשב שימוש קל.

בזמנינו התהפכו הדברים, עד שקשה להבין את המציאות שהיתה בזמן חז"ל. כיום בכל בית יש ארונות עד לגובה 240 מטר, והשימוש הרגיל הוא במדפים שגובהם י' טפחים מהריצפה, ומה שיותר למטה משתדלים שיהיה בו מגירות, כיון שלא נוח להשתמש למטה מ'. כמ"ל השולחנות והסנדורים בזמנינו גובהן יותר מ' טפחים לשיעור הגר"ח נאה, וחלקם גם לשיעור חז"ל. ואדם שירצה להניח חפץ בחצר, דאי יניח על מקום גבוה 80 ס"מ, וכל שכן אדם שיניח חפץ על ידי שלשל למקום נמוך ארבעים ס"מ מהקרקע, הרי הוא יראה מוזר ביותר אע"פ שזה פחות מ' טפחים. ויש להסתפק האם בזמנינו ישתנה הדין הזה, ושימוש שבגובה קומת אדם שהוא השימוש הרגיל שלנו, יחשב כשימוש נוח. ואם כן יהיה מכר הרבה נפק"מ, שאם ראש הכותל שבין החצרות גבוה יותר מ' טפחים מצד אחד, עדיין יחשב כתשמיש נוח לזה ולזה.

יש מתרצים שהטעם של הגמ' שנוח להשתמש במקום נמוך, היינו משום שמדובר בחפצים כבדים שקשה להגביהם, חפצים כאלו אדם מעדיף להניח למטה מ'. וצ"ע מדוע שהדין יקבע לפי חפצים כבדים, ולא לפי השימוש הרגיל. אבל נראה שאף אם נאמר שבזמנינו נחשב הדבר כשימוש קל, מ"מ לערב יחד זה לא יועיל, דהיינו חצרות שיש ביניהם כותל י' טפחים לא יהיו יכולים לערב יחד, ולא נאמר שיחשב שיש פתח ביניהם, כי לענין פתח אינו תלוי באופן השימוש אלא הסיבה היא משום שיש בין מחיצה המחלקת ביניהם. אמנם ש"ד שיש להוכיח להיפך מדיון חלון של בית שמועיל אף כשהוא גבוה י' טפחים, והטעם כי בבית משתמשים אף בגובה, וא"כ אם הדרך בזמנינו שאף בחצר משתמשים בקלות למעלה מ' טפחים, יהיה שימוש זה מועיל גם לחיבור בין החצרות ויש לחלק. וצ"ע.

דין חורבה שלא לטלטל בשטח עזוב שבתוך העירוב

דף פה. שני בתים ושלש חורבות ביניהם. חורבה בדיני עירובין, היא כינוי לכל מקום שלא דרים בו. ולפי המבואר לקמן (דף פג.) אפילו דירה שדרים בה כל השנה ורק בשבת זו לא נמצאים בה, באותה שבת היא חורבה, דק"ל (שם ולעיל דף סב:) דירה בלא בעלים לא שמה דירה. ומ"מ בדין חורבה נחלקו רש"י ותוס', שיטת רש"י (כאן ולעיל דף עד.) שאם יש לה בעלים רק שאינו דר בה, החורבה עצמה אסורה מלהוציא ולהכניס אליה דברים כיון שבעליה לא שותף בעירוב, ומש"כ לא שמה דירה, היינו רק שמי שאינו דר אינו אוסר על אחרים, ומ"מ ביתו נשאר אסור. לעומת זאת תוס' סוברים שכמו שאינו אוסר גם אין הבית שלו נאסר מלטלטל אליו.

עוד נחלקו האחרונים בביאור שיטתם, האם לדש"י הדירה בלא בעלים האסורה יש לה גם חומרא שנחשב כבית, ונפק"מ שגם כלים ששבתו בחצר אסור להכניס אליה (וכ"נ מד' האבן העזר ובשעה"צ ס' ש"ע ס"ק כ"ו), או שהיא אסורה רק כחצר, כלומר שכלים ששבתו בבית אסור לטלטל אליה, אבל כלים ששבתו בחצר וכן כלים ששבתו באותה דירה מותר לטלטל מהדירה לחצרות, רק לא להכניסם לבית (וכ"ד החזו"א ס' צ"ו סק"ה, ולא כמ"ש בס' פ"ט סק"ח). להלכה אין הכרעה ברורה במחלוקת זו, ויש סתירות בדברי המשנ"ב ובדברי החזו"א מהי ההלכה בזה. הביאור הלכה (ס' ש"ע ס"ג ד"ה וביניהם) האריך בשיטות הראשונים ותמה על הש"ע שלא כתב דעתו בזה, וסיים שמסתמית הש"ע משמע שדעתו כתוס' שאין איסור. משמע שדעת המשנ"ב להלכה כתוס'. אבל בשער הציון הנ"ל כתב שהדין תלוי במחלוקת ולא הכריע, ובמשנ"ב שם (ס"ק נ"א) כתב עכ"פ לגבי כלים ששבתו בבית, שאסור להכניסם לדירה

ג' דברים שצריך האב לעשות בעירוב תחומין שמניח לבניו
דף פב: ת"ר מערב אדם ע"י בנו ובתו הקטנים. הגמרא מבארת שיש צורך לעשות עירוב תחומין גם האב עבור ילדיו, אלא שבכח האב להחליט לבניו עד גיל י"ג להיכן יעשו עירוב. דבר זה הוא נגד ההבנה הפשוטה של בני אדם, שחושבים שאם האב עשה עירוב לעצמו, ממילא מותר לכל בני המשפחה ללכת ע"ז. וכבר צווח ע"ז הביאור הלכה (ס' ת"ד ס"א ד"ה אינו מערב) וז"ל, ובעוה"ר הרבה אנשים טועין בזה וסוברים שכיון שבעה"ב הניח העירוב, מותרין כל בני ביתו ללכת על סמך זה, עכ"ל.

בעשיית עירוב לבניו צריך לשים לב לשלשה דברים. א. צריך להניח שיעור מזון עירוב עבור כל אחד מבני הבית שרוצה ללכת, [חוץ מקטנים פחות מגיל ארבע או שש שדינם מבואר לעיל שנטפלים דוקא לאמנם]. ב. צריך לזכות את מזון העירוב ע"י אחר, שיהיה שייך לילדים, ולא מספיק שהוא שייך לאביהם (בה"ל שם). ג. ילדים מעל גיל י"ג [ובת מגיל י"ב], צריך שהילדים ידעו שמניחים להם עירוב תחומין, ויסימו לכך (ש"ע שם), ומ"מ מספיק שידיע להם בשבת, אע"פ שבשאר אדם צריך שידע מהעירוב לפני שבת, משום שבדרך כלל הבנים רוצים בעירוב שמניח אביהם (שעה"צ שם סק"ב). דין זה מצוי מאוד במשפחות שנוסעות למקומות נופש, והולכים כל המשפחה לישב הסמוך שצריך עבורו עירוב תחומין, [כגון ביישוב בר יוחאי הסמוך למירון], אילו היה מספיק להניח עירוב אחד אפשר להניח שליש בקבוק יין או כוס שמן, אבל כיון שצריך שיעור לכל אחד, אי"כ לעשרה נפשות צריך שלשה בקבוקי יין.

מתי הגוי אוסר על הקומות האחרות שבבנין, ודין המדרגות

דף פג: אנשי חצר ואנשי מרפסת שטחו ולא עירבו. כתב רש"י שלא עירבו אלו עם אלו, אבל עירבו אלו לעצמן ואלו לעצמן, וקמ"ל אע"פ שלא עירבו זה עם זה יש לסולם [המדרגות] תורת מחיצה, דאמרינן לעיל (דף נט:) סולם תורת פתח עליו ותורת מחיצה עליו והכל להקל, ולכן אין בני מרפסת אוסרים על החצר, למרות שהם חייבים לעבור דרך החצר.

והבעל המאור הקשה מדוע רש"י נצרך לטעם שתורת מחיצה עליו, הרי אם עירבו לעצמם אינם אוסרים אפילו דרך פתח, משום שרגל המותרת במקומה אינה אוסרת שלא במקומה. [ולכן העמיד בלא עירוב, והקשה הריטב"א שא"כ במרפסת עצמה צריכים להיות אסורים מצד בני העליה שאוסרים וע"ז]. ולכן כתב המאירי שיש כאן שני טעמים להחזיר, א. רגל המותרת במקומה, ב. סולם תורת מחיצה עליו. ושניהם אמת. ונפק"מ באופן שתהיה רגל האסורה במקומה, דמ"מ אינה אוסרת על בני החצר, כיון שסולם תורת מחיצה עליו.

והנה הש"ע (ס' שעה"צ ס"א) פסק את דין המשנה רק כשעירבו בני מרפסת לעצמן, אבל אם לא עירבו אוסרים על בני החצר, והקשה הבית מאיר מסוגייתו [מדברי הריטב"א] והניח בצ"ע. וכן החזו"א (ס' צ"ו ס"ק י"ח) תמה על דברי הש"ע וכתב שיש להקל בזה דלא כש"ע, אבל המשנ"ב לא כתב כן, אלא סתם כדברי הש"ע. [ועיין מש"כ בעמק החכמה ס' כ"ד סק"ה].

הנפק"מ בזה מצויה בזמנינו בבניי מגורים, שאם בקומה שניה [העליונה] כל המשפחות יהודים שומרי מצוות, ובקומה ראשונה [התחתונה] גר גוי או מומר, יכולים לערב בקומה העליונה בפני עצמם, ואין הגוי שגר בחצר החיצונה אוסר על הפנימיים, כי המדרגות כמחיצה ביניהם, [באופן שהמדרגות צפופות, או שהמעקה עושה עומד מרובה ואכמ"ל]. אבל במקרה הפוך שבקומה ראשונה כלם יהודים, ובקומה שניה גרים שתי משפחות יהודים ואחד גוי או מומר, הנה הגוי אוסר על שני היהודים לטלטל באותה קומה, וא"כ הם רגל האסורה במקומה, וראויים לאסור גם את הקומה הראשונה. לדעת הש"ע הם אוסרים ואי אפשר לערב אפילו בקומה ראשונה בפני עצמה. אבל לדעת החזו"א אין הגוי אוסר עליהם, כי למדרגות יש דין מחיצה ולא רק פתח, ויכולים לערב בקומה ראשונה בפני עצמם, [ורק לערב שתי הקומות יחד אי אפשר מחמת הגוי שאוסר עליהם]. אך צריך שהמדרגות לא יהיו רחבות ג' או ד' טפחים כמ"ש במק"א.

והנה יש לשאול, אי"כ גוי הדר בקומות שאינן על הקרקע לא יאסור את העירוב, ולא יצטרכו לשכור רשות הגויים בזמנינו אלא מאלו שבקומות קרקע. אך התשובה לכך שדוקא בחצר אין בני המרפסת אוסרים, כי לבני החצר יש בה שימוש דיורים, ולבני המרפסת אין שימוש דיורים אלא יש רק דריסת רגל, לכן

בלא בעלים, וע"י בהלכות סוכה (סי' תרל"ד סק"ח) שאסר לטלטל מסוכה לסוכה אע"פ שסוכה לא אוסרת כמ"כ בחז"א יש מבוכה רבה, שבהרבה מקומות (סי' פ"ט סק"ח, צ" סק"ח וכו', צ"ב סק"א) פסק כדעת רש"י, אבל בסימנים היותר מאוחרים (סי' צ"ד סק"א, צ"ו סק"ה) נקט בתוס'. ובשונה הלכות (סי' שע"ו ס"ה) נקט שיש לסמוך על הסימנים האחרונים שהם בתראי. ובספרי זמנינו ג"כ נחלקו, בחכמת הלב (סוף פרק ב') נקט להחמיר כרש"י, ובספר עירובי חצרות נקט להקל כתוס'.

נפק"מ מעשית בד"ן זה כאשר יש בתוך גבולות העירוב שטח עזוב שבעליז אינם גרים בעירוב, או אתר בניה שבעלי המגרש אינם מהשכונה, ויש דרך קיצור העוברת במקום זה. לפי שיטת רש"י אסור לטלטל דברים בשטח זה, למרות שהוא בתוך היקף העירוב.

איסור טלטול בדירת אירוח לשינה בלבד, אפילו כשיש עירוב

הנפק"מ היותר מצויה בד"ן זה היא בדירה שאנשים נמצאים בה אבל אינם אוכלים בה את סעודות השבת, כגון משפחה שמתארחת בעיר אחרת, ומקבלת דירה לשינה בלבד, ואוכלת בבית אחר או באולם השמחות, [ואין שני המקומות מוקפים בעירוב אחד, או כלפי המחמירים שלא סומכים על העירוב הכללי אלא עושים עירוב בבנין]. הנה כיון שדירה בלא בעלים לא שמה דירה, ואפילו שעשו עירוב מ"מ כיון שבעל הדירה לא שותף בעירוב דינה כחורבה, א"כ אסור לטלטל ולהכניס חפצים לדירה זו. וכאמור יש אומרים שהאיסור רק בכלים שהיו בבית בכניסת שבת (דעת החזו"א בד' רש"י, וד' אהע"ז בד' תוס'), ויש אוסרים גם בכלים ששבתו בכניסת שבת בחצר, כיון שהדירה דינה כבית (ד' אהע"ז בד' רש"י, וכו' במשנ"ב ובשע"צ הנ"ל). ויש מתירים להוציא מדירה זו לחצרות המוקפות כהלכה אף אם לא יזכו פת (כד' תוס'), כמו שנקט החזו"א בסוף ובהל"ה הנ"ל) ולמעשה כאמור החכמת הלב צידד לאסור, ויש מתירים.

הפתרון להיתר דירה בלא בעלים

הפתרון להיתר דירה בלא בעלים, כתב באבן העזר (סי' שס"ו ס"ג) שיניחו פת של עירוב באותה דירה עצמה, וע"י העירוב נחשב שדריים בה כל משתתפי העירוב. פתרון זה אפשרי אף אם יש כבר עירוב אחר, בתנאי שיזכה את הפת לכל המשתתפים בעירוב (כמ"ש הבה"ל סי' שס"ו ס"ד), ולכן יקח פת בשיעור שתי סעודות (800-900 סמ"ק) ויזכה לכולם ויניח באותה דירה לשם עירוב. בשונה הלכות (סי' שע"ו ס"ה) כתב שאם עושים שיתוף ולא רק עירוב [וכן עושים בזמנינו], ניתנת גם דירה זו, כיון ששיתוף מתיר אף גגות וקרפפות שהם דאי דירה בלא בעלים. אבל בחכמת הלב (פ"ב הערה ס"ה) הוכיח במשמעות כמה פוסקים שלא מועיל שיתוף, ומש"כ שמועיל לקרפפות היינו באופן שבעליהם גרים באותו מבוי שהם יכולים להשתתף בעירוב להיתר את דירתם, ואגב ניתן גם הקרפף שלהם. וצ"ע.

כשיש פת משותפת לכולם היא נעשית עירוב

דף פה: בני חבורה שהיו מסובין וכל פת שעל השולחן סומכין משום עירוב. הש"ע (סי' שס"ו סעיף י"א) הביא דין זה, וביאר המשנ"ב (סי' ע"ב) שיש בזה שני חידושים, א. אף כשלא הניחו מלכתחילה לשם עירוב, מ"מ כיון שיש להם פת משותפת נעשו מעורבים. ב. אפילו שהפת לא היתה של כולם אלא של בעה"ב לבד, ולא הקנה להם בפירוש, אפילו הכי כיון שזימנו לאכול עמו ויכולין לאכול לדעתם, הרי הוא כאילו נשתתפו עימו ויש להם זכות בפת.

לפ"ז יש לדון כאשר בעה"ב מזמין לפני שבת אורחים שיבואו לאכול אצלו, האם נאמר דכיון שהזמין לאכול עימו ובחדי לא ישיב פניהם ריקם, הרי כאילו נשתתפו עימו. וכתב הח"י אדם (כלל ע"ג סט"ז) דכשאין מסובין על השולחן לאכול בכניסת שבת [בין השמשות] לא הוי זכור בו ואינו מועיל. אמנם בדרך כלל אורח האוכל על שולחנו של בעה"ב אינו אוסר, משום שהוא טפל לבעה"ב. אבל הנפק"מ היא כאשר אין בעה"ב עמם אלא כולם אורחים, כפי שמצוי היום בבתי הארחה ובתי מלון שאין בעה"ב נמצא עימם בשבת, וא"כ אילו היו נחשבים שותפים בפת היה נחשב להם לעירוב, אבל כיון שהם כמו מי שזימן אורחים ולא היו מסובין לאכול בבין השמשות, אינם נחשבים כשותפים.

דירה לענין עירוב תלוי בנמצאים באותה שבת בלבד

דף פה: המניח את ביתו והלך לשבות בעיר אחרת. במשנה זו מבואר שדירה לענין עירוב אינה לפי צורת הקירות העשוי כבית, ואף לא לפי השימוש שמשמשת בימי החול, אלא רק לפי השימוש הנעשה בה בשבת, וגם רק לפי אותה שבת. לכן אדם שדר בדירתו כל השנה, ושבת אחת נסע להתארח בעיר אחרת, באותה שבת אין דירתו אוסרת ואינה צריכה להשתתף בפת העירוב.

הנפק"מ הפשוטה המוזכרת במשנה [לגבי ישראל] כמעט לא מצויה בזמנינו, כיון שהיום לא גובים פת מכל השכנים אלא אדם אחד נותן כמות המספקת כנגד כולם, ואין הבדל בין עשרים איש למאה, א"כ כבר מזכים את הפת לכל מי שצריך בשבת זו או שיצטרך בשבתות הבאות. ואם לא עושים עירוב, הרי בלעדיותם יש משפחות אחרות שאוסרות.

אולם עדיין יש אופנים שיש נפק"מ בזה, כאשר יש בנין של שני דיירים בלבד, או שנים שגרים בקומה אחרונה ואחד מהם נסע לשבת. וא"כ מותר לטלטל בחדר מדרגות באותה קומה ואינו צריך לכך עירוב כלל. ומ"מ יש כמה השלכות ונפק"מ

הלכתיות מצויות מד"ן זה, א. לגבי דין חורבה הנ"ל ב. שדירה שלא אוכלים בה בשבת יורדת לדרגת חצר, שלפ"ז יהיה לחפצים שבתוכה דין כלים ששבתו בחצר שמותר לטלטלם מחצר לחצר [כשיש היקף כשר ולא הניחו פת].

מומר או גוי שנסע מביתו לשבת

ג. הנפק"מ הכי גדולה היא לגבי גוי או מומר שנסע לשבת, שכל זמן שהוא נמצא ולא שכרו ממנו אי אפשר לעשות עירוב בפת, ואסור לטלטל מהבתים, אבל בשבת שנסע לעיר אחרת אפשר לעשות עירוב בפת ולטלטל. לדוגמה אחד העירובים השכונתיים בעירנו ב"ב היה בבעיה קשה, שהיה שם תושב שנחשב למומר ולא הסכים בשום אופן להשכיר דירתו אף תמורת סכום כסף הגון, וכמה שנים לא עשו באותו רחוב עירוב מחמתו. עד שזימן תקנה שיצטרך לעבור טיפול רפואי ממושך בחו"ל, וכל זמן זה שלא היה בביתו עשו עירוב שכונתי כהלכה.

כמ"כ מצוי שיש עובדים זרים גויים המסייעים לזקנים, ואחד מימי השבוע יש להם חופש, ובני המשפחה בוחרים את יום השבת שאז בני המשפחה פנויים לטפל בהוריהם. במקרים אלו זה מצב קבוע שהגוי נמצא במשך השבוע ואינו נמצא בשבת, ולפי דין משנתנו אינו אוסר על העירוב. וע"ע מה שהארכנו בדינים אלו לעיל (דף סב). אבל ע"י בשו"ע סי' שע"א שיש לחוש שיחזור בשבת, ואוסר.

כיצד להיתר נהר העובר בתוך העירוב

דף פה: אמת המים שהיא עוברת בחצר וכו', א"כ עשו לה מחיצה בכניסה וביציאה. דין המשנה הוא גם כאשר רוחב אמת המים פחות מ' אמות, ואינה כסתם פירצה דאמרינן עומד מרובה על הפרוץ, ואף כאשר גדרות החצר עוברות באור מעל אמת המים, אמת המים אסורה ככרמלית, וכן פסק הש"ע (סי' שג"ו ס"א). וביאר המשנ"ב הטעם כי אמת המים חולקת רשות לעצמה, ואינה ניתנת עד שיעשו לה מחיצות בכניסה וביציאה באופן שמקצת מהמחיצה תהיה בתוך המים ומקצת מעל המים כמבואר בסוגיא.

דין זה מצוי מאוד בכל העירובים העירוניים בזמנינו, שכוללים עיר שלימה ומצוי שיש בה נהר כגון נתיבי איילון בתל אביב, או כאשר מקיפים ישוב בדרך כלל כוללים גם חלק מהשטחים שסביבו, וסב"ל לשוב יש תעלות ניקוז למי הגשמים. עושי העירובים מתחבטים בבעיה קשה זו, כיצד ניתן לעשות מחיצה כהלכה בתוך נהר שוטף.

הפתרון הכי מהודר הוא, להציב לרוחב הנהר מצד לצד, רשת שהחורים פחות מג' טפחים, ומד"ן לבד הוי כמחיצה, וגם אינה מעכבת את זרם המים, ולכן המחיצה הזו יכולה לעמוד בתוך זרם המים. אמנם גם בזה יש בעיה באיזה גובה לעשות את הרשת, כי מה שבימות הקיץ נמצא טפח במים וט' טפחים מעל המים, בימות הגשמים שהנהר עולה נמצאת כל הרשת בתוך המים והיא פסולה. יש מקומות שמשתמשים בשפת הנהר כמחיצה לחלק בין הישוב לנהר, וזה גבול העירוב. וכאשר הישוב ממשיך מעבר לנהר, החיבור בין שני החלקים הוא רק על הגשר ולא בנהר, וא"כ כל הנהר מחוץ לעירוב, ויש מחיצות המפרדות אותו שלא יאסור. אבל גם בזה יש בעיות במקומות רבים שאין בשיפוע שבשפת הנהר שיעור של תל המתלקט. ואף אם בעומק יש שיפוע, אף כשעולה על גדותיו והקרקע הסמוכה לו נעשית חלק מהנהר, הרי חלק זה נאסר באותו זמן, ולפניו אין שפה של תל המתלקט.

גבול עירוב שכונתי שעובר בצורת הפתח באמצע חצר

דף פה: יש דין גול בשבת כיצד דחורבה מחזיר לבעלים. הנה ההל"א היתה שכיון שבמשך השבוע בעל החורבה לא משתמש בה כ"כ, ושכנו הקרוב אליו משתמש בה יותר, והרי בסוגיות אלו מבואר שלגבי שבת הדין תלוי במשתמש בפועל, יהיה נחשב שהחורבה עומדת לשימוש השכן, והבעלים לא יאסור. קמ"ל שבמצב שאם ישתמשו שניהם יהיו אוסרים זה על זה, אלא רק אם היא רשות של אחד מהם יהיה מותר לו להשתמש, אומרים שהשימוש הוא לבעלי החורבה ולא למי שרגיל להשתמש בה. וא"כ אסור לשכן לטלטל לחורבה.

לפ"ז כתב בשו"ת מהר"ח אור זרוע (סי' פ"ו) דק"ל (שו"ע סי' שס"ג סעיף ל') שאפשר לחלק חצר ע"י שני פסים, וכל חלק יערב לבדו, ואע"פ שבעצם כולם שותפים בכל החצר אין החלק האחד אוסר על חלק חברו, כיון שהפסים מסלקים את השימוש של אחד בחבירו. אבל זה דוקא בשכניהם בני החצר שאז יש לאלו המסלקים את שכניהם בעלות בחצר, אבל באופן שהמסלקים אינם שותפים בחצר אלא הם מהחצר הסמוכה, רק שהם רגילים להשתמש בה, יש דין גול בשבת, והחלק הזה נשאר לשימוש בני אותה החצר ואסור לשכנים להשתמש בה. דין זה אינו ידוע כ"כ, והוא מצוי בזמנינו בעירובים השכונתיים שגבולות העירוב עוברות ומסתמכות על הגדרות שבין הבנינים, והרבה פעמים הגדר נמוכה מהשיעור או שילדים עולים עליה ופוסלים אותה, לכן עושים צורת הפתח בחצר, מעט לפניו או אחרי הגדר, ואז א"צ שהגדר תהיה כשרה כי צורת הפתח היא המחיצה. ולפי המבואר בסוגיא זו ובדברי מהר"ח א"ז, אם יעשו צורת הפתח לפני הגדר [שיכניסו לתוך שטח העירוב] יחד מותר, אבל אם יעשו אותה לאחר הגדר, יוצא שמכניסים לשטח העירוב עוד חלק מתחת אחרת שאינה משותפת בעירוב, ובחלק זה יש דין גול והוא שייך לבעליז ואסור לבני העירוב לטלטל אליו, וא"כ יוצא שהעירוב פרוץ למקום האסור לו בטלטול, ונאסר כל העירוב של כל השכונה. דין זה העיר אחד מהת"ח, אבל לא ראינו שהיו נוהגים בזה, וצריך למצוא טעם לדבר. ואכמ"ל.

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 262
חשון תשפ"א

מברכים על העירוב באופנים אלו, שכל זה לא היה מצוי כשהיו אוספים את הפת מכל אחד.

חיוב עשיית עירוב בפנימיה בתקופת הקורונה

נביא כאן אחת מהשאלות שהגיעה למוקד העירוב בימים אלו מכמה ישיבות, בתקופה זו שנמצאים בצל הקורונה, הנוהל בישיבות הוא שהבחורים [שעדיין לא חלו בקורונה] צריכים לאכול את הארוחות כל אחד בחדרו, על מנת למנוע שרשרת הידבקות ח"ו בזמן האכילה. לאור זאת התעוררה שאלה, האם צריך לעשות עירוב חצרות בין חדרי הפנימיה. משום שהטעם שתמיד לא צריך עירוב בישיבה עצמה [למקפידים שלא לסמוך על העירוב השכונתי שמסביב לישיבה], כי כולם אוכלים בחדר אוכל אחד ונחשבים כבית אחד, למרות שישנים בחדרים נפרדים, כמבואר בשו"ע (סי' ס"ו ס"ה) שמקום פיתא עיקר ומקום הדיורים נמדד לפי מקום האכילה של האדם בשבת. משא"כ בתקופה זו שאוכלים בחדרי הפנימיה וכל אחד בחדרו, ואף מקפידים שלא יאכל זה בחדרו של זה, א"כ הרי הם כדיורים חלוקים, וכמו שמבואר בשו"ע (שם ס"ה) שחמישה ששבתו בטרקלין אחד גדול אינם צריכים עירוב חצירות ביניהם, אבל אם היו שרונים בחדרים נפרדים צריכים עירוב חצרות ביניהם, לפי זה יוצא שיש חיוב לעשות עירוב חצרות בין חדרי הפנימיה [עד כמה שאין עירוב או שלא מסתמכים על העירוב שמסביב לישיבה].

האם יש היתר כשכולם מקבלים אוכל ממטבח אחד

אלא שרבים שואלים, מדוע צריך עירוב חצירות, הרי כולם מקבלים את האוכל מאותו מטבח ומאותו בעלים, וא"כ כולם אחד. והנה השואלים אינם יודעים לנמק לציין היכן יש דין שאם אוכלים ממטבח אחד נחשבים אחד. דבר זה אינו מוזכר בגמרא, אלא שיש לבאר שאלה זו בשני אופנים,

א. בתוס' ובשו"ע שם כתבו שאם יש לאדם "מלמד או סופר" ונותן לו לגור בבית בעל הבית, אינו אוסר את הטלטול אם משתמשים בשל בעל הבית באפיה ובישול ובכל דבר (משנ"ב ס"ק ל"ג). אבל דין זה אינו מועיל בעניינינו כיון שכל ההיתר בנוי על כך שיש בעל הבית והמלמד טפל אליו מחמת שמשמש בשל בעל הבית. אבל אם יש כמה בעלי בתים שמשמש משל במטבח אחד אינו מועיל לצרף אותם ולעשות אותם לאחד. וכן אורחים או בחורים באופן שראש הישיבה או המנהל [מי שנחשב בעל הבית], אינו אוכל סעודות שבת במתחם הישיבה, אם כן אינו מוגדר שהבחורים אוכלים מאפיה ובישול של בעל הבית, ואינו תלוי רק בבעלות הממונית.

ב. טעם נוסף שהיה מקום לדון כיון שכולם אוכלים ממטבח אחד והאוכל נמצא בו מלפני השבת, א"כ האוכל המשותף יחשב כמו פת של עירוב, ולא יצטרכו להוסיף ולעשות עירוב בפת. אבל גם זה אינו מועיל משתי סיבות: א' לפעמים החלות והלחמניות נמצאים במקום שאינם יכולים להחשב עירוב, כגון שנמצאים בחצר או במרפסת או בחדרון שאין בו ד' על ד' אמות, ב' הפת של העירוב צריכה להיות קנויה לכולם, והרי החלות והלחמניות של הישיבה שייכות להנהלה והם נותנות אותם לבחורים. יש מי שטען שהגדרה זו תלויה במחלוקת שנחלקו החזו"א והרב מפוניבז', האם התרומות שמגיעות לישיבה מיועדות להנהלה או לבחורים, ואכמ"ל. אבל בכל אופן זה לא יעזור לעירוב חצירות, כי על כל פנים הפת מסורה להנהלה שתחליט מה לקנות ומתי לקנות ומתי להביא לבחורים, ובדרך כלל היא קובעת שלא יקחו מהפת לפני זמן הסעודה, [ויש בזה תועלת שלא יחסר אח"כ ושלא ישבשו את הסדרים, ועוד], והדין הוא שאם האנשים אינם יכולים לקחת את הפת בזמן בין השמשות, אינו עירוב.

פתיחת מחזור השיעורים בעשיית עירובים ובדיקתם

בימים אלו אנו זוכים בסייעתא דשמיא וברחמים גדולים, להשתחרר מעט ממגבלות הקורונה, להתאגד בלימוד התורה, ויחד עם זאת לחדש את שיעורי העירובין, בשבוע זה נפתחה מסגרת השיעורים החדשה בשכונת רמות בירושלים, בהשתתפות עשרות אברכים ת"ח, שבאו ללמוד את ההלכות המעשיות בזמנינו בעשיית עירובים ובדיקתם, עם השימוש למעשה, לדעת להבחין בכל דבר האם הוא כשר ומה הבעיות שיכולות להיות בו, מה צריך לבדוק וכיצד נכון לתקן.

נברך את כל האברכים היקרים שיזכו לרכוש את הידיעה הברורה בהלכה ובהוראות פוסקי זמנינו, ולקבל את ההבחנה הפרקטית המיוחדת הנדרשת בעשיית העירובים, ולדעת להורות הלכה בישראל.

סידרת שיעורי מצגת בעניני עירוב חצרות

בנוסף לשיעורים הנ"ל, פתחנו בשבוע זה מסלול נוסף של שיעורים לאלו שאינם יכולים להגיע ללימוד בקבוצה, ומעוניינים להשתתף וללמוד בעזרת הקלטות ומצגות, שבהם יוכלו ללמוד מביטם בכל זמן שיעמוד לרשותם.

שיעורים אלו נערכים ע"י מכון הלכה למעשה, וניתן להצטרף אליהם בכתובות המייל המופיעה בסוף הגליון. כמו כן ניתן לקבל פרטים בכתובת זו, או בטלפון 0583248468.

לימוד ההבדלים ההלכתיים בין המציאות בזמן הגמרא לזמנינו

הסידרה שהתחילה בשבוע זה עוסקת בדיני עשיית עירוב חצרות, בהתאם למציאות שאנו חיים בה, שהיא שונה מאוד מהצורה שהיתה בזמן הגמרא ובפוסקים.

נציין כאן את אחד מההבדלים הגדולים שעשו שינוי גדול בנושא, והוא קשור לסוגיות הנלמדות כעת במסגרת הדף היומי. בעירוב הנעשה בזמן חז"ל, היו אוספים את פת העירוב כל ערב שבת מכל אחד כפי חלקו. אם היו מעט משפחות, השיעור הוא כגורגרת לכל משפחה (עירובין דף ע"ט:), ואם היו יותר משמונה עשרה משפחות, הכמות שכל אחד היה נותן התקטנה לפי ריבוי המשתתפים. בעקבות זאת היה צריך לדון בהרבה דינים, מי אינו חייב בעירוב, שאינו חייב לתת פת, ומה הדין כאשר שכן אחד לא היה כשאספו את הפת וחסר את חלקו. והאם מותר לקחת מאשתו ובניו שלא בידיעתו, מה החיוב של בית הפתוח לשתי מבואות, והאם צריך להודיע כשנמטעה הפת. לעומת זאת בזמנינו המציאות שונה, לא אוספים את הפת מהתושבים, אלא אדם אחד [הרב או כל אדם] נותן משלו עבור כולם, כי ב"ה יש שפע וזה לא הרבה, לכן רוב ההלכות האלו אינן נוגעות היום כל כך בעשיית העירוב, אין צורך לדון מי חייב ומי לא כיון שמזכים לכל מי שכלפי שמיא הוא חייב בעירוב, וגם מי שפתחו לשתי מבואות זוכה, כי זה לא דורש ממנו לתת כלום, וזכין לאדם שלא בפניו.

כמו כן לגבי הדין שאין מערבים בפרוסה, חל שינוי מחמת זה, כי הטעם שאין מערבים בפרוסה הוא משום איבה, שמא יעורר מחלוקת שאחד נתן שלם, והשני רק פרוסה, משא"כ כשאחד נותן משלו ומזכה לכולם לא שייך הטעם הזה, ולכן כותב השו"ע (סי' שס"ו ס"ז) שמותר לערב בפרוסה, כגון בלחם פרוס או שאריות מהחלות של שבת שעברה.

כנגד זה בזמנינו יותר נוגע הדינים של זיכוי הפת, שבזמנם שהיו אוספים מכולם, היה לכל אחד חלק מסוים ולא היה צריך להגביה ולהקנות שותפות. אבל בזמנינו שאחד נותן משלו, צריך להקנות לכולם זכות ושותפות בפת, ולכן צריך ללמוד ע"י מי אי אפשר להקנות, מה הדין בבנו גדול ובאשתו ומה הדין כשיש כמה אנשים שעושים עירוב, והאם

התקנת עירובים גם בסגר הקורונה

בפעילות של בדיקת העירובים ותיקון עירובים, לא שקטו במוקד העירוב גם בתקופת הקורונה ובזמן הסגר, הצוות יצא לכל מקום בעזרת אישורי עבודה חיונית, ופעל לקדם ולתקן את העירובים בישושים ברחבי הארץ. אחד מהמקומות שהגענו בשבוע שעבר, היה במושב באזור קרית מלאכי, שיש בו שליח חב"ד המשמש רב במקום, ומתמסר לעשות שיעורים ולרומם את כל ענייני הדת, כמו"כ הוא בודק את העירוב ומתקן את החוטים שנקרעים. בתקופה האחרונה הוא פנה אל הועד של המושב ואמר שצריך לעשות כמה עמודים חדשים, מפני שיש לו מקומות שנהרסו העמודים. אך העניינים התעכבו זמן רב, עד שכעת הגיעה עת רצון, ואישור את התקציב הנדרש לתיקון העירוב בתיקונים ההכרחיים ביותר. כשהגענו למקום גילינו כמה תיקון היה מוכרח.

התקנת עמוד עירוב חדש במושב האחרון

אחורי אחד מהבתים היה עמוד שנהרס ונחתך, וכיון שלא היה עמוד לקשור אליו את החוט, לקחו צינור ברזל קצר, וחיברו אותו בגובה צמוד לגג של הרפת שהיתה בסמוך, וקשרו את החוט מעל הצינור הזה. במבט ראשון היה נראה שזה צורת הפתח כשרה, ואין בה בעיה. אבל לאחר התבוננות קצרה רואים שהצינור אינו כשר לעמוד של צורת הפתח, כי הוא אינו מגיע עד הקרקע, וכותב השו"ע (סי' שס"ג ס"י, וברמ"א ס"ז) שכל לחי או עמוד צריך להתחיל תוך ג' טפחים לקרקע, ואם הוא מתחיל מעל י' טפחים, הרי הוא פסול משום דין מחיצה תלויה. במקרה זה לא היה ניתן לעשות לחי לפני העמוד, שיהיה במקום עמוד, כיון שהעמוד צמוד לגגו של רפת, ואם ישימו לחי לפניו, הוא יהיה תחת הגגו, והגגו יפסול אותו משום דין גג הבולט בין הלחי לחוט, שכתב המשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק קי"ב) שאינו כשר. וראה בגליון הקודם מה שבארנו בדין זה.

חוט ארוך קשור בצד העמוד וטעל הגגו

גגו שנכנס תחת אמצע החוט

והנה יש לשים לב לשאלה שרבים שואלים, ומידי פעם מתקשרים מכל מיני עירובים לברר את הדין בזה. שהרי החוט עובר על הגג, דהיינו גם אילו העמוד היה שלם, והחוט על גביו, הרי כיון שהעמוד צמוד לגגו, והגגו בולט מתחת החוט, א"כ הוא פוסל את צורת הפתח. התשובה היא שהפסול של הגג הוא דוקא כאשר חוצץ בין הלחי או העמוד לבין החוט, אבל באופן שהחוט על העמוד ממש, והגגו נכנס בהמשך, באמצע חלל צורת הפתח, אינו פוסל. אמנם באופן שלא מדובר בגגו בלבד, אלא יש תחת הגג מבנה סגור בקירות או בגדרות, הרי זה פוסל מסיבה אחרת, מפני שהמחיצות למטה מחלקות את הפתח לשנים, ונשאר בכל צד רק חצי צורת הפתח. משא"כ באופן שמדובר בגגו פתוח, כמו זה הבולט אחרי המבנה [שגם אין דין פי תקרה תחתיו], הרי זה אינו מחלק ואינו פוסל את הפתח.

לאור זאת ביקש הרב שנבוא לעשות עמוד אך הדבר התעכב זמן רב באישורים מצד ועד המושב, וכעת לאחר שהדבר מאושר, הגיעו אנשי מוקד העירוב, והתקינו עמוד חדש שיעקוף את הרפת והגג, והחוט עובר רחוק מהגג.

חוט מעל גגו אבל יושב על העמוד ממש

באותו ענין יש להביא מקרה אחר שפגשנו בשוב באזור אחר שבאנו לבדוק את העירוב, והיה שם מקום מסובך מחמת ריבוי העצים, שהענפים גדלים ומגיעים לחוטים ומסיטים אותם ממקומם, [והבעיה היא שאם ע"ז החוט יוצא מכנגד העמודים, ובפרט אם משנה זווית מחמת שהענף דוחף אותו, הרי זה פוסל את צורת הפתח]. לכן אחד מהעוסקים בעירובים שדיבר קודם לכן במקום, מצא להם פתרון שהחוט במקום הזה יהיה נמוך, ולא יגיעו אליו ענפי העצים. בסמוך למקום היתה פינת ישיבה, שמעליה יש גגון שיושב על ארבעה עמודי אבן רחבים, וא"כ הוא קשר את החוט על הגגון בחלק שמעל העמוד, וע"ז יושב צורת הפתח, שהרי יש עמוד רחב מתחת החוט.

חוט העירוב קשור מעל הגגון כנגד העמוד

השאלה היא האם הגגון אינו פוסל את צורת הפתח, כי במצב הזה הרי הגגון נמצא בין העמוד לחוט. אמנם יש מקום לומר שהגגון פוסל רק כשמדובר בלחי, כלומר עמוד נמוך, והחוט גבוה ממנו, שאז אנו צריכים לומר שכאילו העמוד והלחי עולים עד החוט [למשנ"ב סי' שס"ב ס"ק היינו מדין גוד אסיק], לכן כשיש גגון אי אפשר לומר שהלחי עולה עד החוט. משא"כ באופן שהעמוד מגיע עד הגגון והחוט מחובר צמוד אליו על הגגון, אין צורך לומר שיש משהו שעולה ומתחבר, כי זה מחובר באמת, א"כ אולי באופן זה לא יהיה חיסרון של גג המפסיק. ודעת הרבנים להחמיר בזה באופן שהגג בולט מרוחב העמוד וניכר לעצמו, ויש לעיין בסברתם. [ולכאור היינו רק לסוברים שהפסול בגג הוא משום שחסר התיחסות של החוט לחלל הפתח, כי הגג הוא המשקוף בקטע מסוים. וצ"ע א"כ מה זה שונה מהגגון שנמצא רק באמצע צו"פ כנ"ל. ואכמ"ל].

בשנה זו נעשו כבר אלפי עירובים

בתקופת החגים בשנה זו, היו מאות ואולי אלפי מקומות שעשו עירובים קטנים בחצרות בכל רחבי הארץ. בכל שנה יש מקומות שעושים עירובים לחג הסוכות, כאשר הסוכה בחצר, ואינם יכולים לסמוך על העירוב של האיזור, אבל בשנה זו היו פי כמה וכמה מקומות שעשו עירובים פרטיים, לצורך קיום מניני החצרות בכל התקופה שאנו נמצאים בצל הקורונה, ורבים מהמשתתפים הם מהמהדרים שנוהרים שלא לטלטל, וצריכים שיהיה עירוב כדי לא להיכשל בטלטול שלא כדין. ובפרט שבסוכות מותר לטלטל בתוך הסוכה, כי היא סגורה בדפנות, ויכולים להצטמצם לטלטל רק בתוך הסוכה, ואסורים רק שלא להוציא מחוץ לה, ויכולים להימנע מכך, משא"כ מניני החצרות אינם במקום סגור, ובכל פינה אסור לטלטל יותר מד' אמות. לכן הצורך לערב אותם גדול הרבה יותר, ואכן בהרבה מקומות עשו עירוב סביב למקום.

מתוך מצב זה רבים ביקשו לדעת את ההלכה בכל דבר, אך דוקא השנה הרבה מקומות לא היו צריכים להתקשר למוקד העירוב, רבים מתלמידי השיעורים, שלמדו בשנתיים האחרונות במסגרת הלימוד של בודקי עירובין, והיו בשימוש בבדיקת עירובים, ידעו בעצמם לבנות את העירוב כהלכה, ולשים לב לפרטים לעשות כל דבר כראוי. וחלקם התקשרו אח"כ לספר את הנידונים שהיו להם, ולהודות על הידיעות המרובות שהם רכשו.

גם אנו מצטרפים להודאה, ומודים להשי"ת שהביאנו עד הלום, ומתפללים שכשם שזיכה אותנו עד כה ללמד ולהנחיל תורת העירובין למעשה אצל מאות אברכים, כה יתן ה' וכה יוסיף לנו כהנה וכהנה, להעמיד עוד תלמידים ותלמידי תלמידים, שכולם ילמדו וידעו ויעשו כהלכה, בהידור ובלי מכשול.

עמודי צורת הפתח מאחורי גדרות החצר

והנה מהדברים הנעשים כראוי, קשה ללמוד הלכות, כי לא רואים שום בעיה, רק ניתן לספר איזה בעיה היו יכולים לטעות, וזה קשה לומר במה יכולים לטעות, וגם אין דבר הממחיש את הטעות. לכן עלינו למצוא דוקא את הדברים הבעייתיים, כדי שנוכל ללמוד מהם את ההלכות, אלא שנשמור על חסיון שלא יגלו את המקום, כדי שלא לספר על אף אדם דבר רע ח"ו. ובפרט שברוב המקרים ראוי יותר לציין לשבח על מאמציו במה שהצליח, ורק להאיר את עיניו בדבר החסר.

עמודי כשביל העמודים מאחורי הגדרות

באחת מהחצרות שעברנו, שבביל שבו נכנסים לבנין, היו שתי גדרות משני הצדדים, והשביל עצמו היה פתוח לרחוב. אחד מהשכנים עשה באמצע השביל צורת הפתח. ואע"פ שרוחב השביל הוא פחות מ' אמות, אך כיון שכולו פתוח, הרי זה פרוץ במלואו ואין בו עומד מרובה על הפרוץ, וצריך לעשות בו צורת הפתח.

במקרה זה הוא עשה צורת הפתח מקרשים, שגם המשקוף הוא מקרשים, ואפילו קבע בו מזוזה, אלא שהעמיד את העמודים מחוץ לשביל, כלומר מאחורי הגדרות, בצורה כזו הגדרות מחלקות בין הפתח שבשטח השביל, לבין העמודים שנמצאים בשטח החצר, והרי זה כמו מחיצה המחלקת את הפתח, שמבואר בחזו"א שאין לזה דין צורת הפתח. ואע"פ שמדובר במחיצה מסורגים, שבין ברזל לברזל יש רווח, מ"מ הרי זה לבד, ונחשב למחיצה גמורה. [ויש מי שרצה להתיר מחמת שהעמודים צמודים לגדר, וכביכול הגדר עצמה לעמוד תהיה חלק מהעמוד, ואז אינו מאחורי המחיצה. אבל יש בזה כמה בעיות, ובפרט שלפי המבואר בחזו"א שהעמודים צריכים לסתום מקצת מהפתח, אין להכשיר גם באופן שהם צמודים אל אחורי הגדר]. לכן צריך להוציא את העמודים, ולחבר אותם מהצד הפונה אל השביל.

שנה להגר"ח

גליון תורת רבנו מרן רבי חיים מוולאזין זצ"ל

לרגל שנת הגאונים להטולקונו • תקפ"א - תשפ"א

תורת חיים

**וַיִּקְרָא אֵלָיו מֶלֶאךָה' מִן הַשָּׁמַיִם
וַיֹּאמֶר אֲבָרְהָם אֲבָרְהָם (כב, יא)**

כל מי שנכפל שמו, ישנו בשני עולמות

"הענין בכפילת השמות: 'אברהם אברהם', הראשון מורה על עצם הנפש, שרשו העליון, ששם עיקר מדור הנשמה, רק משתלשל ממנה מקצתה בגוף, כי הגוף הוא רק כמו 'נעל' להנשמה, וכמו הנעל אינו מלבוש רק לקצה התחתון של הגוף, כן הגוף אינו מלבוש רק לקצה התחתון של הנשמה, ו'נעל' נקרא הגוף - בחינת סוף הרגליים של הנשמה, ו'אברהם' השני מורה על קצה התחתון של הנשמה שנשתלשל בגוף" (רוח חיים פ"א מ"א, ע"ש בכ"ד).

ויסוד דברי רבינו הם בזוהר (תוספתא ח"א נט, ב): למה 'נח נח' תרי זמני, אלא כל צדיק וצדיק די בעלמא, אית ליה תרין רוחין, רוחא חד בעלמא דין, ורוחא חד בעלמא דאתי, והכי תשכח בכלהו צדיקי: משה משה, יעקב יעקב, אברהם אברהם, שמואל שמואל, ע"ש. [ולדברי רבינו יל"פ 'תרין רוחין' שכיין שב' קצוות נשמתו מחוברים בשני עולמות נחשב הדבר כתרין רוחין].

והגאון רבי דוד לוריא זצ"ל כתב בגליון ה'רוח חיים' שם: וזהו שאמרו במדרש (ב"ר ל, ד; לה, יב): **"כל מי שנכפל שמו, ישנו בשני עולמות"**.

והנה קודם נסיון העקידה נאמר: **'וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲבָרְהָם וַיֹּאמֶר הֲנִי' - ובקריאה זו לא נכפל שמו, ורק לאחר שעמד אברהם בנסיון העשירי נכפל שמו: 'וַיֹּאמֶר אֲבָרְהָם אֲבָרְהָם'**. והביאור בזה על פי דברי רבינו, כי ענין כפילות השם הוא שעצם הנפש מחוברת לשרשה למעלה וגם מחוברת לגוף האדם למטה, ובחינה זו תלויה בזיכוך הגוף להיות "נעל" לנשמה, ורק אם האדם מבטל רצונו לגמרי לרצון הבורא, אז מזדכך גופו ונעשה מלבוש לנשמה אשר קצתה השני מחובר בגבהי מרומים, ואז ישנו בשני עולמות.

שמועות חיים

גדר הענוה הוא כאברהם שאמר: 'ואנכי עפר ואפר'

"בענין שידוכין אמר רבינו, שאם היה בא לפניו שדכן עם שידוך טוב, גם אם הוא לא משפחה גדולה כל כך, ומעט מעות, היה עושה השידוך, **ואמר על דרך הלצה: כי גדר הענוה הוא כאברהם שאמר: 'ואנכי עפר ואפר'**, וכן זהב הוא עפר, מלשון: 'עפרות זהב', רק חשיבותו מפאת ההסכמה, כן גם אני "עפר", רק שהעולם הסכימו שאני חשוב, אם כן אני נחשב כעפר מצד ההסכמה, לכן גם המחנות נתן נגד זה ת"ק אדומים זהובים שהם עפר, רק חשובים מפאת ההסכמה" (**שאלות אות קכד, כת"ר אות קיז**).

ובספר 'שיחת חולין של תלמידי חכמים' (לרבי צבי שלעז, ווארשא תר"מ) הביא עובדא עם רבינו בזה: **"להגאון הצדיק הר"ר חיים מוולאזין ז"ל בא איש אחד נכבד ודיבר נכבדות בעד בנו הגאון ה"ר יצחק, וקבלה היתה בידו שלא לדחות לגמרי שום שידוך, ואמר הר"ר חיים להאיש הדובר אליו: אם יתן המדובר כך וכך אדומים [- זהובים], אז יעשה השידוך. ויתפלא האיש בלבו: הן אמת כי הגאון הצדיק ר' חיים מפורסם בכל המדינות שהוא גאון וצדיק וחסיד, אך פלא איך מבקש ממון הרבה... והגאון רבי חיים הבין הדבר, ויען ויאמר: בל יקשה בעיניכם אשר תאווה נפשי בזהב הרבה, שאין זה מדרך הענוה, אכן הלא תדעו כי יש שלשה מיני ענוה: אחת ענוות משה רבינו - 'ונחנו מה', והשניה ענוות אברהם אבינו - 'ואנכי עפר ואפר', והשלישית ענוות דוד המלך - 'ואנכי תולעת'. והנה לענוות משה רבינו ע"ה אי אפשר לשום אדם לבוא, כמו שהעידה התורה עליו: 'והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה' [א"ה]: וכ"כ רבינו בנפח"ח ש"ג פ"ג, שרק משה זכה לדרגת נבואה של 'ונחנו מה', ע"ש]. לכך אף אם נבחר את ענוות אברהם 'ואנכי עפר ואפר', שהדין לגבי כיסוי הדם, שאם אין לו עפר שיתן דינר זהב ויכסה, כמו שלמדו חז"ל (חולין פה, ב) שזהב נקרא 'עפר' שנאמר: 'ועפרות זהב לו', וא"כ נכון כי יתן לי זהב, כי הזהב עפר הוא, ונתעלה על פי הסכמת המדינה, **וכן אנכי עפר עם הסכמת המדינה**, ואז יהיה זיווג נכון"**.

ויתכן שכלול גם במה שאמר רבינו שגדר הענוה הוא כאברהם שאמר **'ואנכי עפר ואפר'** - מלשון 'עפרות זהב', שבאמת **זו היא דרך הענוה**, לחשוב שגם אם בנ"א מכבדים ומחשיבים אותי, מ"מ בעצמותי אני נשאר כעפר, "כי עפר אתה ואל עפר תשוב", והרי אני כזהב שכל חשיבותו הוא רק מפאת הסכמת בני אדם אך באמת הוא נקרא "עפר", וזהו גדר הענוה האמיתית, שגם אם בנ"א מחשיבים אותו לא יתפעל כלל אלא יקבע בלבו שבאמת הוא עפר לכל. וכמו שכתב רבינו ב'רוח חיים' פ"ד מ"א: **"ונפשי כעפר לכל תהיה, פתח לבי בתורתך וגו'**, היינו שתהיה נפשי נחשבת לכל הבריות **כעפר ממש, שלא ינהגו בי כבוד**, ואז יכול להיות פתיחת לב בתורה ולרדוף אחר המצוות, ואף מי שבנ"א מכבדים אותו בעל כרחו, על כל פנים צריך שיקבע בלבו שאין בו שום מעלה, ולא יתפעל מאומה מהכבוד אפילו כחוט השערה".

”המחדש בטובו בכל יום תמיד” - בכל עת ורגע!

כתב רבינו בספרו הקדוש ‘נפש החיים’ (שער א פ”ב)

”ענין מה שהוא יתברך נקרא ‘בעל הכוחות’, כי לא כמדת בשר ודם מדת הקב”ה, כי האדם כשבונה בנין דרך משל מעץ, אין הבונה בורא וממציא אז מכווחו העץ, רק שלוקח עצים שכבר נבראו ומסדרם בבנין, ואחר שכבר סדרם לפי רצונו, עם שכוחו הוסר ונסתלק מהם – עם כל זה הבניין קיים, אבל הוא יתייש, כמו בעת בריאת העולמות כולם בראם והמציאם הוא יתברך יש מאין, בכוחו הבלתי-תכלית, כן מאז, כל יום וכל רגע ממש כל כוח מציאותם וסדרם וקיומם תלוי רק במה שהוא יתייש משפיע בהם ברצונו יתברך כל רגע כוח ושפעת אור חדש, ואילו היה הוא יתברך מסלק מהם כוח השפעתו אף רגע אחת, כרגע היו כולם לאפס ותהו, וכמו שסידר אנשי כנסת הגדולה: **‘המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית’**, **‘היינו תמיד ממש, כל עת ורגע, וראיתם מפורשת: ‘כאמור: ‘לעושה אורים גדולים’, שלא אמר ‘עשה’ אלא ‘עושה’**, עי”ש.

וראה עי”ש במלבי”ם שם: ואמר בזה בהווה ‘לעושה’, לרוקע, כי הוא מחדש בכל יום מעשה בראשית, וקיום הבריאה היא בריאה מתמדת. וז”ל השל”ה (עשרה מאמרות מאמר א): השם יתברך מחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית, בכוונה מכוונת, שופע שפע, ואילו היה מונע רגע אחד, היה הכל כלא היה, בטל המציאות. (וראה עוד בית הלוי בראשית ב, ב).

הנה כבר הקשו רבים וטובים על הוכחת רבינו מ”כאמור לעושה אורים גדולים”, הרי כמה פסוקים באותו מזמור נאמרו בלשון הווה – אף שהיו רק לשעתם, כמו: **‘למכה מצרים בבכוריהם’, ‘לגזור ים סוף לגזרים’, ‘למולך עמו במדבר’, ‘למכה מלכים גדולים’, [ועל כרחך שכן הוא דרך המקראות], וא”כ היאך מוכח מלשון ‘לעושה אורים גדולים’ בלשון הווה – ולא נאמר ‘שעשה’ בלשון עבר, שהקב”ה מחדש מעשה בראשית בכל יום. וכמה יישובים מצאנו בכוונת הוכחת רבינו.**

בספר ‘דרכי חיים’ להגאון רבי חיים יעקב נפתלי זילברברג זצ”ל **מווארשא**, יישב באופן זה: הנה מסתבר שבכל נס שנעשה לאבותינו במצרים, בים סוף ובמדבר, תיכף ומיד הודו לה’ על חסדיו ורחמיו עליהם בהודאה קצרה, והיינו שבשעת מכת בכורות הודו ואמרו: **‘למכה מצרים בבכוריהם – כי לעולם חסדו’, ואמרו אז בלשון הווה כיון שהיה בשעת מעשה, וכך גם בשעת קריעת ים סוף אמרו: ‘לגזור ים סוף לגזרים – כי לעולם חסדו’, [ולמחרתו כשעברו את הים אמרו שירת הים בארוכה], ולכן גם דוד המע”ה קבע בתהלילו את ההודאה להשי”ת בלשון הווה, כאותו לשון שאמרו אז ישראל בשעת מעשה, מה שאין כן בשעה שברא השי”ת את המאורות, עדיין לא נברא האדם, ולא היה מי שיוודה להשי”ת עליהם, ורק דוד המע”ה בעצמו אמר שבה זה, ואמאי אמרו בלשון הווה, מזה מוכרח שהוא יתברך מחדשם בכל יום תמיד בכל רגע, וכדכתיב: **‘ואתה מחיה את כולם’**. [ומה שנקטו אנשי כנה”ג: **‘כאמור לעושה אורים גדולים’, ולא המוקדם בפסוק: ‘לעושה השמים’, משום דקאי בברכת יוצר המאורות**].**

ועל דרך זה יישב הגאון רבי שמעון משה דיסקין זצ”ל, ונדפס בהגדה של פסח **‘משאת המלך’**: **‘נראה דהנה בפשוטו דברי הגר”ח צריכים ביאור, דהא ‘לעושה אורים גדולים’ וגוי’ הוא פסוק בתהלים, והרי פשוט דכך נקט קרא בשבחו של מקום באיזה ענין, הרי זה קאי על אותה שעה שאירע הענין ההוא, ולהכי באמת כתיב: ‘למכה מצרים בבכוריהם’, וכן: ‘לגזור ים סוף לגזרים’ בלשון הווה, ואם כן איך מוכח מהא דכתיב: ‘לעושה אורים גדולים’ שהקב”ה מחדש בכל יום מעשה בראשית. אמנם ביאור דברי הגר”ח נראה, דהמאורות הרי נבראו לפני בריאת הבריות, וממילא דעל זה לא שייך לנקוט בלשון הווה, דרך משעת בריאת הבריות – הוא שראוי לשבח,**

ובשעת בריאת הבריות כבר היתה בריאת המאורות דבר שבעבר, ומדכתיב: **‘לעושה’ בלשון הווה, שמע מינה שהם מתחדשים בכל יום תמיד**”.

ובספר ‘חקרי לב’ (פר’ נצו”י) להגאון רבי אריה לייב היימן זצ”ל, רב ביהכ”ע הגר”א – בית וגן, ביאר דברי רבינו בדרך זו: הנה כל הנסים שהוזכרו במזמור זה פותחים בלשון הווה וממשיכים בלשון עבר: **‘למכה מצרים בבכוריהם’ – בלשון הווה, וממשיך בלשון עבר – ‘ויצא ישראל מתוכם’, וכן: ‘לגזור ים סוף’ – בהווה, ‘והעפיר ישראל בתוכו’, ‘ונער פרעה וחילו’ – בעבר. ‘למולך עמו במדבר’, ‘למכה מלכים גדולים’ – הווה, וההמשך: ‘למולך עמו במדבר’, ‘למכה מלכים גדולים’ – עבר. והסיבה לכך, משום שכן דרך הנביא לדבר על מאורע מן העבר בלשון הווה, כאילו הוא עומד מן הצד באותו זמן שהדבר מתרחש [וכמש”כ הרמב”ן (שמות טו, א): “דרך הלשון הוא לומר עתיד במקום עבר או להיפך, כי מנהג הלשון שהמספר ענין, יעמיד עצמו בזמן שיחפוץ, פעם יעמיד עצמו בזמן המעשה וידבר בו בענין הווה, ועומד עליו בתחילתו”, עי”ש], אלא שכוון שסו”ס הדבר כבר התרחש בעבר, לכך מסיים המשורר לדבר בלשון עבר. אמנם השבחים שהזכיר בתחילת המזמור – **‘לעושה נפלאות גדולות’, ‘לעושה השמים בתבונה’, ‘לרקע הארץ על המים’, ‘לעושה אורים גדולים’ – פתח בהם בלשון הווה ולא המשיך לדבר בלשון עבר, ומכאן ההוכחה שהקב”ה מחדש בכל עת ורגע מעשה בראשית ולכך נכתבו רק בלשון הווה**.**

ויש שכתב, שהנה הטעם שכל עובדות אלו שקרו בעבר נכתבו בלשון הווה, וגם נאמר בכל אחד: **‘כי לעולם חסדו’**, משום שכל אחת מן העובדות האלו אינה אלא דוגמא להנהגה שנמשכת כסדר בכל עת בלבושים אחרים, כמו למשל אם הקב”ה מכה את ראשי האומה ישראל גולים בארצה יכול הדבר להחשב כהמשך ההנהגה של ‘מכה מצרים בבכוריהם’, וכל כה”ג, על כן סופרו עובדות אלו בלשון הווה, ובסיומת של ‘כי לעולם חסדו’ כי אכן החסד שנעשה בעבר בעובדות אלו נמשך גם בהווה לעולם בצורות שונות, אכן כ”ז שייך לומר על עובדות של הנהגה, אך עובדות של “בריאה” איך יתכן שעובדה של עשיה תחזור על עצמה, והלא הנעשה בעבר עודנו עשוי בהווה מכח מה שנעשה בעבר, אין זאת אלא שהעשיה בעבר אינה רק לשעתה בלבד אלא בכל עת מתחדשת אותה עשיה, ועל כן היא נזכרת בלשון הווה ובסיומת של ‘כי לעולם חסדו’ **(עבודת לבב להגר”פ גולדוסר שליט”א בשם שמעתי)**.

והגר”צ קושלבסקי שליט”א כתב (בהסכמתו לספר מאיר תפילה), שנשאל בשאלה זו מפי **בעל ‘חזון יחזקאל’ הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ”ל**, כיצד הוכיח הנפה”ח מלשון ‘לעושה אורים’ הרי גם ‘לגזור ים סוף’ הוא בלשון הווה אע”פ שאינו דבר תמידי. וכתב שם שיתכן ליישב (עפ”י דברי מהר”ל) שלגבי דבר הנעשה בנס, כיון שהוא למעלה מן הטבע אי”א לצמצמו לזמן, ולכך נכתב בלשון הווה שהרי הוא דבר שאינו תלוי בזמן, משא”כ עשיית המאורות שהוא ‘למטה מן השמש’, ושפיר שייך לצמצמו בזמן, ועכ”ז נכתב בכתוב בלשון הווה, על כרחך בא ללמד על חידושו התמידי וכמש”כ הנפה”ח.

והנה יש שהעירו עוד על דברי רבינו בנפה”ח, שהרי בתחילה נבראו שני המאורות גדולים ואח”כ נתמעט הירח ונעשה ‘המאור הקטן’, וא”כ הפסוק ‘לעושה אורים גדולים’ נאמר על תחילת עשייתם ולא על התחדשותו בכל עת ורגע, שהרי עכשיו השמש היא ‘מאור גדול’ והלבנה היא ‘מאור קטן’, ועל כרחך הקרא איירי על שעת עשייתם ולא על חידושם בכל עת ורגע. ויתכן לומר, שבאמת בשורש הבריאה נשאר הירח בגדולתו וכדכתיב כאן בלשון הווה **‘לעושה אורים גדולים’**, אלא שגם עונשו ומיעוטו מתחדש בכל יום, ובכל עת ורגע הקב”ה מחדש בריאת שתי המאורות בגדלותם וגם מחדש תמיד את מיעוטו של הירח, ולעתידי לבוא שאור הלבנה יהיה כאור החמה (ישעיה ל, כו) היינו שאז יהיה כמו שהוא באמת ושוב לא יתמעט.

נאה דורש

פנינים מתוך הספרים החדשים "דורש טוב" ו"נאה דורש" על ספר בראשית

לאנשי סדום היתה משנה סדורה

זעקת סדום ועמורה כי רבה וחטאתם כי כבדה מאוד (יה, ט)

המשנה במסכת אבות (ה, י) אומרת: "ארבע מדות באדם: האומר שלי שלי ושלך שלך - זו מדת סדום. שלי שלי ושלך שלי - רשע. הבה נתבונן מה אומרת הסברה הפשוטה, איזו דרגה פחותה יותר: האומר שלי שלי ושלך שלך, או האומר שלי שלי ושלך שלי? לכאורה נראה, שזה שאומר על הכל שלי, וגם שלך - שלי, הוא הגרוע יותר.

ומה אומרת הסברה הפשוטה, איזה ציון גרוע יותר: לומר על מישהו שהוא רשע או לומר עליו שהוא סדומי? לכאורה נראה, שלומר על מישהו שהוא סדומי - גרוע יותר.

אם כן, נשאלת השאלה: מדוע על האומר שלי שלי ושלך שלך - שבאופן יחסי הוא טוב יותר - אומרת המשנה שזו מדת סדום, הגרועה יותר, ואלו על האומר שלי שלי ושלך שלי - שהוא גרוע יותר - המשנה אומרת שזו מדת רשע, הגרועה פחות באופן יחסי? התשובה לכך היא: האומר שהכל שלו - "שלי שלי ושלך שלי", הוא משלל הגיון. בעצם האמירה הזו הוא מודה שהנו בן בליעל, חסר הגיון המשקיע את הכל אליו. אדם כזה אינו מפקע מנתינת צדקה לעניים. גם הרשעים הגדולים ביותר, רוצחי אדם, שאינם חסים להפך נשים לאלמנות ובנים ליתומים, נותנים מפעם לפעם צדקה לאלמנות וליתומים. אין כאן שיטה, יש כאן סתם נסיונות להשתלטות ולאנרכיה. כיון שכך - יש עוד סכוי שלכם של אלו עוד יפתח אי פעם, והם יחזרו בתשובה.

לא כן האומר שלי שלי ושלך שלך, זו כבר שיטה! זה מהלך חיים! הם שומרי חק: שלי - שלי, שלך - שלך, נקדה. חק ולא יעברו! לכן זה הרבה יותר גרוע. אין סכוי שאנשים כאלו יחזרו בתשובה. יש להם בחיים מהלך הגיוני, מסדר חקי.

לאנשי סדום היתה משנה סדורה, ספר חקים. מי שנכצע על ידי חברו - חיב לשלם לפוצע בעבור הקזת הדם שהלה עשה לו חנם אין כסף.

חז"ל מספרים שכך ארע עם אליעזר עבד אברהם, בעת שהגיע לסדום ומישהו זרק עליו אבן ופצע אותו. כשאליעזר תבע את הפוצע למשפט - הפוצע לא התנגד, הוא דווקא שמח... בספר החקים יש תעריף קבוע כמה יחייב השופט את אליעזר לשלם על מנת הדם שהקז לו.

למזלו של אליעזר הוא ידע איך להסתדר אתם. הוא למד את כל החכמה בביתו של אברהם אבינו. הוא אמר לשופט שהוא יוצא לכספומט להביא את הכסף, וחזר עם בלוק ענק, שאתו הקזו לשופט מראשו ארבע מנות דם. את התשלום - על פי המחירון המפרט בספר החקים עבור הקזת ארבע מנות דם - שכעת חיב השופט לשלם לאליעזר - יחלק כדלהלן: עבור הקזת מנה אחת - ישלם במזמון לזה שפצע את אליעזר מדיו שעבודא דרבי נתן, ואת התשלום עבור שלש מנות נוספות - שהשופט חיב לאליעזר - הסכים אליעזר לפרס לו לתשלומים...

כשהייתי ילד, ולמדתי בחידר את הספור הזה, לא הבנתי:

אליעזר מגיע לסדום ופוצע קשה את השופט - מדוע לא תלו אותו מיד בכפר העיר? זהו הדבר המתבקש ביותר! צריך לדעת: יש לנו טעות. בסדום לא היו מחסלים אנשים סתם כן, בלי חק ומשפט. סדום לא היתה גרמניה של היטלר, וגם לא רוסיה של סטאלין או עירק של סדאם חוסיין. בסדום הכל עבד על פי חק. היתה בה מערכת משמנת של חקים, שהתנהלו ביד רמה על ידי שופטים רמי דרג. היו בתי משפט אזורים והיה בית משפט עליון. אליעזר עבד לפי החק, ואף אחד לא יכול היה לבוא אליו בטענות שהוא עבר עליו.

וזה גופא מה שהיה גרוע בסדום. כאשר הכל מגבה על ידי מערכת משמנת של חקים - אין סכויים שאנשים כאלו יחזרו בתשובה. תשובה בלבם. אין להם תקנה.

(רבי אליהו דיסקין שליט"א)

"עפר ואפר" - בעבר ובעתיד

ואנכי עפר ואפר (יה, כ)

אמירה זו אומר אברהם אבינו על עצמו לאחר שקדם לכן האריך הקב"ה בחשיבותו, ואמר: "המכסה אני מאברהם אשר אני עשה". למרות זאת לא גבה לבו של אברהם אבינו. הוא משפיל עצמו ואומר: "ואנכי עפר ואפר", ללמדנו, שכל מי שמשבחים אותו, בפניו ושללא בפניו, לא יכנס בו רבב של גאווה, אלא ישפיל עצמו יותר ויתנהג בענוה.

עלינו להבין, מכיון מה כפל אברהם את דבריו ואמר: "עפר ואפר?" כדי לענות על כך עלינו לנסות להבדיל בין עפר לאפר -

גם עפר וגם אפר מסמלים דברים שהם חסרי חשיבות, אולם בכל זאת יש הבדל ביניהם: ה'אפר' היה מלכתחלה דבר חשוב. הוא נוצר משרפה של דברים שהיה להם ערך בעבר, אלא שפרגע הם אינם שווים מאומה, ואי אפשר לצור מהם כלום.

ה'עפר' לעומת זאת הנו חסר חשיבות במקורו, אולם יתכן שתהיה לו חשיבות בעתיד, כאשר ישתמשו בו לזריעה, ליצירת כלים או לבנייה וכו' וצא בכך.

מדגיש אברהם אבינו: אני בבחינת 'עפר' וגם 'אפר' - אני רואה את עצמי חסר חשיבות הן משרשי וממה שהיה בי בעבר, והן מן העתיד שלי שלא יצא ממני כלום.

לאור זאת נוכל להבין את דברי הגמרא (חלין פח ע"ב): "בשפר שאמר אברהם אבינו: 'ואנכי עפר ואפר', זכו בניו לשתי מצוות - אפר פרה ועפר סוטה" -

כנגד עונותיו של אברהם, שהקטין את עצמו בכך שהוא עפר, ואין לו בעברו שום חשיבות, זכו בניו לעפר סוטה, שיש בו חשיבות לבדיקת העבר של האשה שחושדים בה, לברר האם חטאה.

כנגד הקטנתו באמירה שהוא אפר ואין לו עתיד - זכו לאפר פרה אדמה, שיש לו חשיבות גדולה בשל השמוש שעושים בו עבור העתיד - לטהרת מתים ולהפיכתם לטהורים.

(רבי יהודה טריקי שליט"א)

במלח חטאה ובמלח לקתה

ויבאו שני המלאכים סדמה (יט, א)

רש"י מביא את דברי חז"ל, שאצל אברהם הם נקראו "אנשים" ואצל לוט "מלאכים".

אברהם אבינו רצה לקיים מצות הכנסת אורחים - לשם כך יש צורך באנשים, לא במלאכים. אבל לוט, שהיה שופט בסדום, לא יכול היה להכניס לביתו אורחים רגילים. דבר זה אסור בסדום בתכלית האסור. לפי משנתם של הסדומנים אורחים יכולים, חלילה, לרוקן ולחסל את כל רכושם, עד שלא ישאר להם מאומה. לוט מוכן להכניס לביתו רק מלאכים, שאצלם אין סכון שיחסרו אותו...

המלאכים נאותו להכנס לביתו, כדי שתהיה לו איזושהי זכות שביניהם ינצל. גם אם הוא אינו מכניס אורחים - לכל הפחות הוא מכניס מלאכים... הוא אמנם נצול בזכותו של אברהם, מפל מקום היה צורך שתהייה לו גם זכויות עצמיות ולכן הם נכנסו לביתו.

הכתוב אומר: "ויעש להם משתה ומצות אפה ויאכלו". חז"ל אומרים שהיה זה ליל פסח. המשתה שעשה להם הכונה לארבע כוסות, והמצות שאפה היו מצות שמורות לשם מצות מצה. משום כך, בהיותם אצל אברהם אבינו לא כתוב שהוא עשה להם משתה, וגם לא אפה להם מצות, משום שבערב פסח, בצהרי היום, אסור לשנות יין ולאכל מצה שמונה. אברהם בקש משרה (לעיל יח, ו): "לושי ועשי עגות", שהכונה למצה עשירה, שנלושה בשמן, והיא מתרת לאכילה בערב פסח.

כשלוט הגיש להם את המצות, הוא בקש מאשתו, עידית, שתביא מעט מלח לאורחים. היא סרבה ואמרה לו: "אף המנהג הרע הזה אתה בא להנהיג במקום הזה?!"... אומרים חז"ל: "במלח חטאה ובמלח לקתה", ונהפכה לנציב מלח. זהו ענש נורא ואים, משום שמיתה מפפרת וקבורה מפפרת, אבל היא לא מתה וגם לא קברו אותה.

לכאורה יש להתבונן: על המצה שמונה שעולה מאה שקל היא לא דברה... ממה היא עשתה עסק? מהמלח שעולה כמה פרוטות. למה היא לא מחתה בלוט על המצות?

הבאור בזה הוא: אשת לוט הייתה סדומנית בכל רמ"ח איבריה ושס"ה גידיה. לפני שלוש הכניס אותם הביתה, היא עשתה פצול בדירה, חלקה אותה לשתי יחידות דיור. היא אמרה לבעלה: "אני גרה ביחידה הזאת, ואתה ביחידה השנייה. את האורחים תכניס ליחידה שלך, לא לשלי". משום כך אמר לוט לאנשי סדום: "כי על כן באו בצל קרתי", דקא.

זהו שאמרה ללוט: מילא מה שאתה נותן להם מצות בדירה שלך - אני לא אומרת לך על זה כלום, למרות שאם היית שואל אותי, אני לא הייתי נותנת. אבל מלח מגרה את התאבון! זה עלול לגרום לך שהם ירצו לאכל עוד ועוד... בזה עברת כל גבול! זהו מנהג רע, שככל הנראה למדת מדודך אברהם. לגרות לאורחים את התאבון אינני מוכנה בשום פנים ואופן! במלח חטאה, ובמלח לקתה.

(רבי מאיר צימרוט שליט"א)

העקדה היתה בבית קדשי הקדשים

ויאמר אברהם אל נעריו שבו לכם פה עם החמור ואני והנער נלכה עד כה (כב, ה) אברהם אבינו לוחם עמו לעקדה את שני נעריו, את ישמעאל ואליעזר.

נשאלת השאלה: הרי אברהם גרש את ישמעאל מהבית, איך הוא הגיע לכאן?

אלא, שברגע שישמעאל שמע שהולכים לעקד את יצחק, וכל הירשה תהיה שלו - הוא כבר בשטח... הלהיטות לירשה, לראות איך שוחטים את יצחק - הביאה אותו מהיכן שלא היה... הם מתקדמים בדרך. ביום השלישי רואה אברהם את המקום מרחוק, כמו שפרש רש"י, שראה ענן קשור על ההר. הוא פונה לנעריו ואומר להם: "שבנו לכם פה עם החמור". דורשת הגמרא (קבמות סב ע"א): "עם החמור - עם הדומה לחמור".

המפרשים שואלים: אברהם אבינו לא מצא זמן אחר לקרא להם חמורים, אלא דוקא בזמן הזה? דוקא עכשיו, כשהוא הולך לעקד את בנו, הוא מוצא לנכון לפגוע בהם, ולומר להם: אתם חמורים! הבאור בזה: אברהם אבינו רצה, בדברים אלו, שנסיון העקדה לא יספיק. כשאמר לו הקב"ה לעקד את יצחק, היה מקום להעלות על הדעת שמה שאמר לו: "כה יהיה זרעך" - הכונה לישמעאל. ישמעאל יהיה זה שימשיך את דרכו של אברהם, ואז הנסיון לא יהיה כל כך נורא: יצחק יעקד, וישמעאל ימשיך את הדרך. לשם כך בא אברהם ומכריז: ישמעאל הוא חמור! כשאמר הקב"ה: "כה יהיה זרעך", הוא לא התכוון לחמורים. ודאי פגנתו היתה ליצחק! אלא מאי? הוא אומר לי עכשיו לשחט אותו? איך הוא ימשיך את דרכי? אני לא שואל שאלות! זה הנסיון הגדול שלי, לעשות את מה שה' מצוה בלי לשאל שאלות.

נמצא אפוא שאברהם - באמרו: עם הדומה לחמור - רצה להסיר מדעתו כל מחשבת פגול, שאולי אפשר לפרש בדחך את דברי ה' שכונתו היתה לישמעאל. בכך העצים את נסיון העקדה.

ועדין נשאלת שאלה: למה לא לקח אברהם אתו את ישמעאל ואליעזר שיראו את מעשה העקדה? ישמעאל דוקא היה שמח לראות איך שוחטים את יצחק, בשבילו זה דבר טוב... ואליעזר - זקן ביתו של אברהם - יראה איך עושים את רצון ה'?

התשובה: הענן, שאותו ראה אברהם קשור על ההר, היתה השכינה. חז"ל אומרים שאברהם שאל את הקב"ה איך הוא יכול להקריב את יצחק לקרבן עולה, הרי עבודת הקורבנות מצריכה כהן, והוא אינו כהן? אמר לו הקב"ה: אתה תגיע להר המזריחה, אני נמצא שם, ומקום שאני נמצא בו נחשב לבית קדשי הקדשים, ושם תהיה אתה כהן גדול!

העקדה היתה ביום כפור. ביום זה עומד אברהם אבינו - שנחשב לכהן גדול - על אותו מקום שעליו יבנה בית המקדש, והשכינה קשורה על ההר והופכת את המקום לבית קדשי הקדשים. שם מקריב אברהם אבינו קרבן!

על עבודת הכהן הגדול, ביום כפור, בבית קדשי הקדשים, נאמר בתורה שאסור לאף אדם להמצא שם! לכן לא יכול היה אברהם אבינו לקחת את שני נעריו עמו לעקדה.

זאת ועוד: הירושלמי אומר שהאסור להמצא בבית קדשי הקדשים, ולראות את עבודתו של הכהן הגדול, נאמר לא רק ביחס לבני אדם, אלא גם מלאכים אינם רשאים להמצא שם! לכן, כשרצה הקב"ה שאברהם לא ישחט את יצחק, אומר ה"משן חכמה", המלאך קרא לו "מן השמים" דייקא, ולא ירד למטה ואמר לו, משום שהמלאך לא היה רשאי לרדת לאותו מקום שהיה בות קדשי הקדשים.

(רבי מאיר צימרוט שליט"א)

קדושת בתי מקדש מעט

בהכוונת הרמ"מ לובין שליט"א רב שכונת רמת אהרן בני-ברק

דבר המערכת

את בית אלוקינו? והלא אם היה נייר זה מוטל על ריצפת הסלון שלנו, לא היינו מתאמצים להרימו ולהניחו בפח האשפה?! הרי לא היה זה עבורנו כלל בגדר מאמץ, כי הימצאותו של הנייר בסלון מקלקלת לנו את פני הבית ומקערת את הנוף המצוחצח. אבל כשמדובר בבית כנסת, כאן כבר מתחילים התירוצים להשפיע עלינו כדי שלא נתאמץ להעניק לבית-מקדש-המעט את כבודו המגיע לו. הרי עוד מעט יגיע המנקה שמתפקידו להרים את כל הניירות, ומדוע שאני אעשה זאת במקומו? הרי לשם כך הוא מקבל משכורת! וכיוצא באלה, תירוצים מתירוצים שונים, שאין בינם ובין החובה האמיתית המוטלת על האדם, ולא כלום.

הבה נהרהר קמעה; **בתקופת החורף יוצרים הגשמים בוץ בחוצותינו**, וכשאדם נכנס לביתו, הוא משתדל לנקות את נעליו ומגפיו מהבוץ שהצטבר עליהם בלכתו ברחוב. הלא לא יעלה על דעתו של אף אדם מן הישוב להיכנס בנעליים שכאלה אל תוך הבית ולטנף את החדרים הנקיים בבוץ וברגבי עפר. הכל טוב ויפה. **אבל כשיהודי מגיע באותם נעליים ובאותה מידה של טינוף ולכלוך לבית הכנסת**, לא תמיד הוא יעמוד בחוץ ויקנח את מגפיו הלוך וקנח, אלא ייכנס עם כל הבוץ, ובתוך זמן קצר מאז החל הגשם לירד, נראה את רצפת בית הכנסת טובעת במעטפת של מים ובוץ. ואיפה כבודו של בית אלוקינו? הלא כשם שהננו מקפידים שלא להיכנס בצורה כזו לביתנו, ועל אחת כמה וכמה שלא היה עולה בדעתנו לטנף את ארמונו של מלך בשר ודם, וכאשר מזדמן לכל אחד מאתנו להיכנס ללשכה מפוארת של אישיות פלונית, אנו מצחצחים את נעלינו ובגדינו פעם אחר פעם, כדי שחלילה לא יאשימו אותנו בטינוף הרצפה ונעורר בכך את זעמו של היושב שם! - ואם כן כיצד אנו מעיזים להיכנס כך בשעריו של בית הכנסת ובית המדרש? הלוואי והיו לנו עיניים לראות, ולב להרגיש, את גודל קדושת בית הכנסת. חזק חזק ונתחזק!!!

ברצוננו להביא מאמר בענין נקיון בית הכנסת (ובמיוחד לפני היכנסנו לחורף בס"ד) שנכתב בבטאון המחזק 'קול ברמה' (גיליון 342)

השמירה על כבוד בית הכנסת אינה מתבטאת רק בנצירת הפה. כשהמתפללים יזכרו שמדובר במקום קדוש, הם גם יבינו את החובה המוטלת עליהם לשמור על יופיו, כבודו ונקיונו של בית אלוקינו, לא פחות ממה שהם שומרים על ביתם הפרטי. הזדמן לנו לאחרונה לבקר בבתי כנסת מפוארים שההוד וההדר היא המילה הנרדפת שלהם, היכלי קודש שכל-כולם משבחים ומפארים ליוצרנו יתברך, ולבד מהפאר החיצוני המתבטא בקירות-השיש ובנברשות המוזהבות המוסיפות חן והדר לבית האלוקים, **אי אפשר למצוא על הרצפה ובכל קומות הבנין פיסת נייר כלשהי. אין דבר כזה. הכל נקי ומצוחצח.** מצב זה יוצר גם בקרב הילדים המסתופפים בצילן של הקהילות ההן, קשר בל-ינתק לבית המדרש. הם מרגישים בו את הבית הפרטי שלהם, ועד שיבנה בית המקדש בירושלים עיר הקודש, הם רואים בהיכלם זה את בית המקדש הפרטי שלהם. וכשאדם, ועל אחת כמה וכמה כשמדובר בילד קטן, מרגיש קשר כה הדוק לבית הכנסת, הוא גם יקבל ממקום זה את כל ההשפעה הדרושה לו וישאב מארבעת כתליו קדושה ויראה אמיתית. **ואז גם תתייתר מאליה הדרושה לא לדבר בבית הכנסת. החיצוניות משפיעה תמיד על הפנימיות. במיוחד בדור חיצוני שכמונו...** אז נכון שלשם כך לא צריך לבנות בית כנסת חדש ומפואר, אבל כן צריך להקפיד על נקיונו של בית מקדש המעט, וברור שלא נורא אם גם יתקינו פה-ושם מתקנים-של-יופי כמו נברשות וכו'. יש בכך לא רק משום 'זה קלי ואנוהו', אלא סיוע בפועל לשמירת קדושתו וכבודו של בית הכנסת. יש מקרים שמזדמן להיתקל בניירות וסתם שיירי-לכלוכים המתגוללים לרוב על רצפת בתי הכנסת. **כמה יהודים יטריחו את עצמם להתכופף אל הקרקע ולהרים את הנייר, את ה"טישו" או את יתר הכלכלים המכערים**

בירורי הלכה

לכל הפחות כבביתו, וכיון שבביתו בזמן הגמ' היתה הדרך לירוק, מותר הדבר גם בבתיכ"ר.

והנה בירושלמי מובא שר' יונתן הקפיד אחר שרקק, **לשפשף הרוק ולהעבירו**, ובאירו הרא"ש ותלמידי רבינו יונה שלא נחלקו ה'ירושלמי' ו'הבבלי', שאף שלא הצריך ה'בבלי' שפשף והעברת הרוק מהקרקע אחר הרקיקה, מ"מ, מכח סברא יש לומר כן. וז"ל תלמידי ר"י, **וצריך לנהוג בו כבוד לפני הקב"ה, כי בעוונותינו אין לנו לא כהן ולא נביא ולא כהן גדול. והואיל כן הוא, צריך לנהוג כבוד ואפילו אם יש לו מקום המיוחד לו לפעמים להתפלל, כגון מעמדות וכיוצא באלו. עכ"ל.**

והיינו שאמנם לגבי עצם מעשה ה'רקיקה' הדין שמותר כפי שנוהג בביתו, מ"מ, לענין נקיון בית הכנסת (אחר הרקיקה) הדין חמור יותר ולכן חובה לנהוג כבוד יותר מביתו, ע"י שישפשף או שירוק רק ע"ג גמי כך שיספג ולא יראה הרוק. אמנם מבואר במשנ"ב ובשעה"צ סי' קנ"א ס"ק ט"ו דיש שנהגו להיזהר מהרקיקה ממידת חסידות, אך בבתי עשירים שמקפידים שלא לירוק יתכן **דלהם יהא איסור רקיקה**. לפ"י, מסתבר שבזמננו שהבית מרוצף ומקפידים שלא לירוק, הרי שאסורה הרקיקה בביהכ"נ מן הדין. הוסיף התלמידי רבינו יונה דזהו אף **במקום תפילה עראי** חלים עליו דיני נקיון וכבוד ביהכ"נ.

מכל הנ"ל נראה, שגם באופנים שהותרה אכילה ושתייה בביהכ"נ, יש להזהר למהר לסלק שיירי המאכלים והכוסות כדין "שפשף הרוק", שהרי ברוק, אחר שרקק, וודאי יספג הרוק מאליו בקרקע לאחר זמן, בכ"ז נפסק דבעי שפשף, וא"כ באוכל **ימהר לסלק את שיירי המאכל** אחר שכבר אין בדעתו להמשיך לאכול.

נכתב ע"י הרב שמואל כרמי שליט"א ובהכוונת הרמ"מ לובין שליט"א

תודתנו נתונה לבעל מחבר הספר הנפלא העומד לצאת לאור 'חנוכת הבית'- כל-בו להלכות ביהכ"ר, אשר טרח וזיכה במדור מיוחד עבור העלון, ונהגו לאורו במשך תקופה בבירור הלכות ת"ח בביהכ"ר, זכה המחבר לברר את הנושאים לאורכם ולרוחבם ולהגיע לבירור מקיף מאוד בענין ביהכ"ר, ברכתנו נתונה שיזכה בקרוב לברך על המוגמר ולהוציא לאור עולם את ספרו אשר רבים יהנו מאורו ויתבדרון מיליה בי מדרשא ויפצו מעינותיו חוצה אכ"ר.

בענין נקיון בית הכנסת: מצוי הדבר שנותרים בבית הכנסת שיירי ניירות ואריזות מזון, על רצפת וספסלי ביהכ"ר, וכדי בזיון וקצף, ויש מקום להבהיר שהיתר אכילה בבית הכנסת, באופנים שאכן הותר, אינו מתיר מצב זה, וכדלהלן.

מבואר בגמ' מגילה כח,א ד"מכבדין ומרביצין בתי כנסת" ובשו"ע שינה הלשון והוסיף **"נוהגין בהם כבוד לכבדן ולרביצן"**. משמע מהוספת הלשון שנקיון ביהכ"ר נובע מחיוב כבוד בית הכנסת, שדין המקום שיהא מכובד ולא רק ע"מ להתפלל וללמוד במקום נקי, והביטוי לכך גם ע"י הקפדה על נקיונו. כמו"כ מבואר בגמ' ברכות סג,א נידון האם בית הכנסת דינו כ"הר הבית" שנאסרה הכניסה לשם במנעלו ובאפונדתו וכן נאסרה בו רקיקת רוק. למסקנה, נקטו הראשונים וכן הורה השו"ע סי' קנא ס"ז - לענין כניסה במנעל וכן רקיקה בבית הכנסת, דינו קל יותר ומותר, והטעם, 'דכביתו' אקפנדראי קפיד (בביתו), אמנעל ורקיקה לא קפיד, ה"נ בביהכ"נ. דהיינו, כיון שעל כניסה במנעל וכן על רקיקה אין אדם מקפיד להימנע מכך בביתו, ה"ז סיבה להתיר לנהוג כך גם בביהכ"נ. משמע, שההתייחסות לחובת נקיון ביהכ"נ צריכה להיות

קוראים כותבים

מכתב ששלח לנו ת"ח המרביץ תורה בעיר רחובות

בפרשיות אלו לומדים על מעשי האבות הקדושים, ואיתא בתנא דבי אליהו פרק כ"ה לפיכך הייתי אומר שכל אחד ואחד מישראל חייב לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב. מתי יגיעו פירושו שאיפה חזקה מתי כבר נזכה שיהיה לנו איזה שייכות להיות מתלמידיו של אברהם אבינו. והנה פירשו חז"ל איך הדרך להיות מתלמידיו של אברהם אבינו בשני מקומות א. בפרקי אבות פרק חמישי משנה י"ט כל מי שיש בו שלשה דברים אלו הוא מתלמידיו של אברהם אבינו וכו' עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה מתלמידיו של אברהם אבינו. ב. בגמ' ברכות דף ו: אמר רב חלבו אמר רב הונא כל הקובע מקום לתפילתו אלוהי אברהם בעזרו וכשמת אומרים לו היה עניו היה חסיד מתלמידיו של אברהם אבינו ולכאורה קשה למה במשנה באבות לא מנה גם את הקובע מקום לתפילתו, ועוד שרבינו יונה במשנה באבות תמה למה התנא האריך בכלל ופרט, כלל כל מי שיש בו ג' דברים וכו' ואח"כ פרט עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה, ומתוך שם שג' דברים אלו כולם כל השלמות, א"כ צריך ביאור היכן נכלל במשנה ענין זה של קובע מקום לתפילתו.

ויבאר בס"ד ע"פ פ' רבנו יונה בברכות בד"ה וכשמת אומרים לו, ויש מקשים וכי מפני זה בלבד מספרים עליו שבח גדול כזה והלא שמואל הקטן שאמרו עליו שראוי שתשרה עליו שכונה כמשה רבנו אמרו עליו שבח זה, ואיך אמרו כאן על כל מי שקובע מקום לתפילתו ויש לומר שלא אמרו לענין קביעות המקום בלבד אלא רוצה לומר שכ"כ מדקדק בתפילתו שגם בזה הוא נזהר שיהיה תפילתו במקום קבוע וכיון שכל כך הוא אוהב התפילה וודאי מידת ענוה יש בו כדי שתהיה תפילתו מקובלת לפני המקום שנא' זכאי אלוהים רוח נשברה וכו' וענוה מביאה לידי חסידות וכו' נמצא שבעבור דקדוק התפילה זוכה לאלו המעלות. לפי"ז דברי חז"ל משלימים אלו את אלו ולכן זהו מעלה לשומר פיו ולשונו בבית הכנסת בכלל, ובשעת התפילה בפרט (מלבד האיסור החמור בזה) שזהו מכובד התפילה, וודאי מידת ענוה יש בו, וכלשון המשנ"ב בריש סימן קנ"א: ע"כ הירא וחרד לדבר ה' ישם תמיד עיניו ולבו לזה שלא לדבר שום דברים בטלים בביהכ"נ וביהמ"ד והמקום הזה יהיה מיוחד אצלו רק לתורה ולתפילה.

יהי רצון שנזכה לדקדק בכבוד בית הכנסת ומעלת התפילה ונהיה מתלמידו של אברהם אבינו ע"ה מ.ח. א.

חיזוקים בבתי הכנסת

הדרשן הפורסם המופלג ביר"ש הרה"צ רבי מאיר מיכאל גרינוולד שליט"א המדבר והמחזק בכל העולם בנושאים הנ"ל ללא תמורה ולשם שמים, יפני בטל-0548424562. בבין הסדרים. ונארגן לו את זה בעז"ה ובס"ד. וכידוע שרבים ראו ישועות גדולות לאחר חתימתם לא לדבר כלל בתפילה.

המצפה לרחמי שמים מרובים שיסור החרון אף במגיפה המשתוללת בקרוב ונראה בגצבבאכ"י, נ. פ. מודיעין עילית.

כיון שכעת נכנסים ביתר-שאת לבתי הכנסות ב"ה, חשוב ביותר להחתים את המתפללים או לחילופין בישיבה וכד' שלא ידברו בבית-הכנסת ולכה"פ מתחילת התפילה עד סופה 40 יום לכה"פ [וכמובא בפסוק בפר' נח 40 יום לשליחת ה'יונה, מבואר כאן סגולת הצירוף של 40 יום], וכל המעוניין בקבלת פרוספקטים או עלונים או כרטיסים להחתמה אישית שלא לדבר בתפילה והמסתעף, חשיבות קדיש וא"ר, וקר"ש וכבוד בית ד' וכו'. וכן לדרשות בנושאים אלו במוסד שלכם מפי

סיפור השבוע

בושתה של בת ישראל. בצר לי, הבנתי שבכדי לזכות לישועה אדירה מעל הטבע, אני צריך לעשות משהו. התפללתי לקב"ה שיתן לי דעה ובינה לדעת מה עלי לקבל על עצמי, קבלה מיוחדת שיש בכוחה להוסיף זכויות, שבכוחה תזכה ביתי תחי' לבנות בית נאמן בישראל במועד שקבענו, ללא עיכובים ודחיות כואבות. והנה הקב"ה שמע את תפילתי, ונתן לי עצה: אתה תבנה את ביתי ואני אבנה את ביתה של הבת שלך! החלטתי וקבלתי על עצמי קבלה קטנה, לזכות את הרבים בהתעוררות על כבוד בית הכנסת שהוא ביתו של הקב"ה, (לכל הפחות באופן חד פעמי, והלואי שאזכה להמשיך בה). באותו בוקר שעות ספורות קודם החתונה, נזכרתי שראיתי באחד מהבתי מדרשות, חבילת חוברות "כבוד בית ה'", העוסקות בענין של כבוד בית הכנסת, ומונחות להם בצד ארוזים ועטופים כאבן שאין לה הפוכין. החלטתי שאני לוקח אותם ומפיץ אותם ברחבי בתי הכנסות אליהם אספיק להגיע עוד היום, ובכך לקחתי עימי כמה עשרות מהחוברות הנפלאות הללו, ופיזרתיים בכמה מבתי הכנסת הסמוכים למקום מגורי, הנחתי בכל בית כנסת כמה חוברות באופן בולט ומושך את העין, וחזרתי בסיפוק אל ביתי. והנה הלא יאומן קרה! ביתי שתחי' החלה להרגיש טוב יותר, למרות שעדיין ניכר עליה חולשה יתירה, הרגשתינו נעשתה משוחררת יותר, וב"ה זכינו לקיים את החתונה במועדה, אך עדיין היינו קצת במתח כיצד תראה החתונה עם כלה חלשה, אולם במהלך החתונה חוינו מול עינינו בפלא גדול, שכלל שהתעצמו הריקודים כך חזרו אליה כוחותיה, באופן שאינו שכיח אצלה במקרים דומים לזה. היא ההשתתפה בשמחת חתונתה בכל כחה במלוא מובן המילה, עד שלקראת סוף החתונה כבר הרגישה כמעט בריאה לחלוטין. אכן הקב"ה אמר לי אתה תבנה את ביתי ואני אבנה את ביתה של הבת שלך! תזכו למצוות והמשיכו לזכות את הרבים! (הסיפור נשלח ל"כבוד בית ה'")

ברצוני לשתף אתכם בישועה לה זכיתי בזכות החוברת שלכם. בתקופה האחרונה זכיתי בס"ד ובשעט"מ לחתן את ביתי שתחי', ידוע לנו כמה מורכב בתקופת הקורונה לקבוע תאריך ומקום לחתונה, כמות המוזמנים וכו', שלשם כך צריך לתמוך עם אתגרים רבים: מחלת הקורונה, בידוד, סגר, בעלי מקצוע זמינים, שטח פתוח, כמות מוזמנים, ועוד. עד שחדרה לתודעתנו כמה אנו תלויים בחסדיו של הקב"ה שהוא כל יכול ואין בלתו, הוא השליט בבריאה ואנו אין בכוחנו לעשות מאומה, וכל תקוותנו היא על רחמי וחסדיו, שיזכינו לסייעתא דשמיא שה-כ"ל יסתדר בצורה מתוזמנת כפי הציפיות שלנו: שהחתן והכלה לא ידבקו חלילה בקורונה בתקופה הסמוכה לחתונה, כמו"כ שלא ישהו בקרבת חולה ויזדקקו לבידוד, כנ"ל על ההורים, כנ"ל על הסבים והסבתות, כנ"ל על כל המשפחה הקרובה, על אנשי המקצוע ומפיקי הארוע, אין ספור תזמונים הכרחיים, ובאם חלילה הממשלה תחליט על סגר בתקופת החתונה הענין יהיה מורכב שבעתיים. וכבר שמענו על חתונות שנדחו שוב ושוב, ועל חתונות שהופרעו במהלכן ע"י רשויות אכיפת החוק. עד שכל בר-דעת מבין ורואה בכל חתונה המתקיימת במועדה לשביעות רצונם של בעלי השמחה, איזו השגחה פרטית מאת הקב"ה התרחשה כאן בתקופה מורכבת זו. גם אנו התמודדנו עם כמה מהתרחישים האופייניים לתקופה זו, וככל שהתקרב מועד החתונה המתח אצלנו הלך וגבר, בראותנו שישנם כמה עיכובים העלולים להעיב על שמחתנו, ובפרט שבחלילה שלפני החתונה ביתינו הכלה תחי' לא הרגישה טוב (לא תסמיני קורונה), באופן שכמעט לא היה שייך לקיים את החתונה במועדה. הרגשנו חסרי אונים לחלוטין, ואיננו מאחלים לאף אחד לחוות את החוויה הנוראה הזו, את אי היכולת לצאת מהסבך אליו נקלענו, והמצב המביך איתו נצטרך להתמודד מול המחיתנים, המוזמנים, ושאר מפיקי האירוע וכו'. שלא לדבר על

לעילוי נשמת מזכי הרבים

הגה"צ רבי יהודה אריה בן רבי יעקב שכטר זצ"ל

והרה"ג רבי עוזר בן רבי שלמה זלמן דרורי זצ"ל

קב ונקה

פנינים, מרגליות, וידיעות נכבדות

לע"נ הרב שמעון הכהן ברכר זצ"ל

ב"ר יהושע אליקים ז"ל מליקווד

בעריכת הרב צבי וינברג 052-7614415 – לקבלת הגיליון : kavvenaki1@gmail.com

שיכור כלוט ולא שיכור כנח

(יט, לב) **וְתִשְׁקִין אֶת אֲבִיהֶן וְיִן בְּלִילָה הוּא וְתָבֵא הַבְּכִירָה וְתִשְׁכַּב אֶת אֲבִיהָ וְלֹא יָדַע בְּשִׁכְבָּהּ וּבִקְיוֹמָהּ.**

בגמ' עירובין (סה.) אמר רבי חנינא לא שנו אלא שלא הגיע לשיכורתו של לוט אבל הגיע לשיכורתו של לוט פטור מכולם.

ויש להבין מפני מה מדמים את השיכור דוקא ללוט הרי אף נח שתה ונשתכר, כפי שנאמר ויחל נח איש האדמה ויטע כרם וישת מן היין וישכר, ולמה לא יאמרו שיכור כמו נח שקדם ללוט.

בס' יחלק שלל כותב בביאור דבר זה, ששיכור כלוט פירשו שאינו זכור כלום ממעשיו, וכדכתיב גבי לוט "ולא ידע בשכבה ובקומה", אמנם אצל נח הרי כתיב "וייקץ נח מיינו וידע את אשר עשה לו בנו הקטן" ועל כן מוכח ששכרותו לא היתה שכרות גמורה ועל כן פשוט שבשכרות כזו לא סגי לפוטרו מכל המצוות.

בס' באר בשדה (להרב שמואל דוד מובשוביץ שצ"ל פי נח) מביא שהגאון רבי אברהם אבלי פאסוואלר זצ"ל הסביר זאת בשעת מעשה שהיה, דפערם בא אליו אחד והתחיל לספר לפניו את צרותיו שהוא עני ואביון ואין לו במה לפרנס את משפחתו ומלבד זה יש לו שתי בנות שכבר הגיעו לפרקן ואין לו במה להשיאן וביקש מאת הגר"א אבלי שיעשה עמו חסד ויתן לו מכתב המלצה לעשירי היהודים בוילנא שיעזרו לו במצוה זו של הכנסת כלה.

נענה לו ר' אבלי ונתן לו את המלצתו לאחר שבועות אחדים מצאו אותו אדם מוטל שיכור ברחוב ומכתב ההמלצה מתגולל על ידו, לקחו העוברים ושיבים את המכתב והביאו אותו אל ר' אבלי ואמרו, יראה רבינו על מי הוא ממליץ לטובה ולמי הוא נותן המלצות.

ענה ר' אבלי ואמר וכי מפני שוטה זה שקלקל אשנה אני את מעשי ואת דרכי ולא ארחם על הבריות.

לאחר שנתפקח אותו אדם משיכרותו בא שוב לרבינו וסח לפניו את צערו כי אבד ממנו מכתב ההמלצה והוא מבקש שיתן לו מכתב אחר.

נענה ר' אבלי ואמר לו, תודה אני חייב לך, כי על ידך אני מבין את הפתגם השגור בפי ההמון פלוני שיכור כלוט, ומעודי הייתי תמה מדוע העולם מכנים את השיכור דוקא ללוט ולא לנח, והלא נח השתכר לפני לוט וא"כ צריכים לכנות כל שיכור שיכור כנח.

ואתה הנחת את דעתי ותרצת את תמיהתי, נח שתה מיינו לאחר שכבר השיא את כל בניו ובנותיו, לפיכך לא הצביעו עליו הבריות, אבל לוט שעדיין היו לו שתי בנות להשיא תמחו עליו העולם, נצרך אתה לבריות איך אתה מרשה לעצמך להתגולל שיכור בחוצות העיר, ומכאן נלקחה האימרה איך אתה מרשה לעצמך להיות שיכור כלוט.

ריש לקיש היה בטבעו בדחן

(כא, ט) **וְתִרְאָה שָׂרָה אֶת בֶּן הָגֵר הַמִּצְרִית אֲשֶׁר יָלְדָה לְאַבְרָהָם מִצְחָק.**

בצורר המור פירש את "מצחק" כפשוטו, וכך כתב: שהזקנים מקפידים מאוד כשצוחקים האנשים, לפי שחושבים שצוחקים מהם, ולפי ששרה היתה זקנה ואמרה כל השומע יצחק לי, כשראתה לי שמעאל מצחק, חשבה שצחק ממנה, ולכן אמרה גרש את האמה הזאת ואת בנה, ע"כ.

והנה בברכות (לא.) אמרו עליו על ריש לקיש שמימיו לא מלא שחוק פיו בעוה"ז מכי שמעיה מרבי יוחנן רביה.

בבן יהוידע העיר הרי בוודאי כל מילי חסידותא ששמע ריש לקיש מרבי יוחנן רבו היה מקיים ומאי שנא האי דקמ"ל.

וכתב: נראה לי כי ריש לקיש היה טבעו בדחן, כמו בר קפרא (נדרים נ: שרבי לא הזמין את בר קפרא לחתונת ר"ש בנו, ופרש"י שהיה איש בדחן ומתיירא שמא יעשה שום דבר שישחק) ובאו לציין שכפי טבעו למנהגו היה קשה עליו חסידות זו, ובכל זאת היה נזהר בה.

ובמגדים חדשים (ברכות שס) הביא מש"כ הרה"ק מהר"ש מאוסטרופולי ז"ל (ליקוטי שושנים שבסו"ס קרניים דף כא:) דריש לקיש היה גלגול נשמה של ישמעאל בן אברהם, וזה סוד הגמ' (ב"מ פד.) שאמר ר' יוחנן לריש לקיש ידע ליסטים בליסטיותיה ע"ש.

והוסיף שבישמעאל כתיב שהיה מצחק, והנהגה זו היתה בר"ל שבטבעו היה בדחן.

קשירת רגלי התינוק בברית זכר לעקידת יצחק

(כב, ט) **וַיָּבִיאוּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר לוֹ הָאֱלֹקִים וַיָּבִין שָׁם אַבְרָהָם אֶת הַמִּזְבֵּחַ וַיַּעֲרֵךְ אֶת הָעֵצִים וַיַּעֲקֵד אֶת יִצְחָק בְּנוֹ וַיִּשֶׂם אוֹתוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ מִמָּעַל לָעֵצִים.**

במגדל עוז (ליעביץ בריכה עליונה הנחל התשיעי אות טו) מביא מנהג שקושרים את רגלי התינוק יפה בהכנסו לברית.

בס' ברית אברהם הכהן (עמ' רמ"ו) מביא את דברי היעב"ץ וכותב (שם הע' סט) מנהג קדוש זה ללפף רגלי התינוק בהכנסו לברית של אברהם אבינו, הוא מנהג אשכנזי קדום מאוד (הובא במנהגים דק"ק וורמייזא לרבי יוזפא שמש, ס"י ר"מ) והיתה נהוגה ברוב מדינות אירופא לפני החורבן.

בד הקשירה היה נעשה ע"י נשים צדקניות והיה ניתן במתנה מאת אשת הסנדק, ובו היו מלפפין רגלי התינוק וזכר לעקידת יצחק (שעקד אברהם את יצחק) ויש בזה ג"כ תועלת גדולה בעת עשיית הברית.

פתח בצד צפון של בית הכנסת שמשם מגישים את התינוק לברית מילה

מנהג נוסף בקשר שבין ברית מילה לעקידת יצחק, באשכנז היה במבנה בית הכנסת חדרון קטן סמוך לעזרת נשים ובו פתח להיכל בית הכנסת, ובעת ברית מילה היו מכניסים הנשים את התינוק דרך חדר זה, ועל הפתח היה כתוב "ברוך הנימול לשמונה", חדרון זה היה ממוקם בצד צפון של בית הכנסת. [נראה בס' מנהגי וורמייזא אות ר"מ הע' 81, ובס' יוסף אומץ ס"י תתצ"ב שהאמה על אמה וזכר לחורבן היו עושים מעל פתח זה, וראה בס' זכרון יעקב ליפשיץ ח"א עמ' 66 על לשכה זו ולשכות נוספות]

ונראה שבנו את חדר הגשת התינוק לברית המילה בצד צפון של בית הכנסת, משום שהגשת התינוק לברית המילה היא כהעלאת יצחק ע"י אברהם אל המזבח לעקידה.

ובמדרש ויקרא רבה (ב"א) ובתנא דבי אליהו רבה (פ"ו) והביאו הבית יוסף או"ח סימן א', מובא: מעידיני עלי את השמים ואת הארץ בין גוי בין ישראל בין איש בין אשה בין עבד בין אמה בשעה שהן קורין את המקרא הזה צפונה לפני ה', וזכר הקב"ה עקידת יצחק.

וא"כ י"ל שהגשת התינוק לברית המילה בבית הכנסת בצד צפון, היתה כדי להזכיר את עקידת יצחק. [נראה מהרי"ל דיסקין שם שהעלאת האיל תחת יצחק היתה בצפון המזבח] ואח"כ מצאתי בתורת חיים (סנהדרין פט.) שנותן טעם מדוע מלין בבית הכנסת בצד צפון, משום שברית מילה היא כקרבן עולה, ועולה שחיטתה בצפון.

אברהם אבינו הסתפק האם לברך "למול" או "על המילה"

(יח"א) וַיֵּרָא אֵלָיו ה' בְּאֵלֵי מִמְרָא וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח הָאֵהָל כְּחֵם הַיּוֹם.

וכתב רש"י: ממרא, הוא שנתן לו עצה על המילה, לפיכך נגלה עליו בחלקו.

ורבו הפירושים מה היה צריך אברהם לעצה לאחר שהקב"ה ציווה למול, וכן מה היא העצה שיעץ לו ממרא.

ובעוללות אפרים (לבעל הכלי יקר אות שצ"ו) כתב פירוש מעניין שמדויק כן מלשון רש"י "עצה על המילה", וז"ל: שמעתי בדרך צחות, שאברהם היה מסופק בענין נוסח הברכה אם לברך למול את הבן, או אקב"ו על המילה, והוא נתן לו עצה שיברך על המילה, כי כך ההלכה פסוקה במסכת פסחים, ע"כ.

בספר זכרון ברית לראשונים (לרבי גרשום ב"ר יעקב הגוזר ח"א עמ' 130) כתב דאין מברכים למול את הבן אלא על המילה כמו על ביעור חמץ, על נטילת ידים, על מקרא מגילה, והטעם כתבתי מפי רבי מנחם זצ"ל, שאמר לו בעל החלום שמברכין על המילה כנגד שנותיהם של אברהם ושרה כשניתן לאברהם מצות המילה, על בגימטריא מאה רמז לאברהם אבינו שהיה בן מאה שנה (א"ה – יש להעיר שאברהם היה בן צ"ט בהימולו, אלא כנראה הכוונה שנכנס לשנת המאה) דכתיב ואברהם בן מאה שנה וגו', וכתב וימל אברהם את יצחק בנו, המילה עולה בגימטריא תשעים רמז לשרה שהיתה בת תשעים שנה שנאמר ואם שרה הבת תשעים שנה תלד, ומכאן שמברכין על המילה וזכר לאברהם ושרה שהיו ראשונים שקיימו מצות מילה לשמונה ימים.

הכנסת אורחים סגולה לבנים

(יח"א) וַיֵּרָא אֵלָיו ה' בְּאֵלֵי מִמְרָא וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח הָאֵהָל כְּחֵם הַיּוֹם.

בכד הקמח (לרבנו בחי ערך הכנסת אורחים) מביא שמצות הכנסת אורחים היא סגולה לבנים, וז"ל:

מצינו שהמצוה הזאת של הכנסת אורחים, הפרי שלה והשכר בעולם הזה הם הבנים, שכל הזהיר בה זוכה לבנים שכן מצינו באברהם כי מתחלה היה עץ יבש בלא בנים, ואחר שנטע נטיעה זו שהמשילה הכתוב לעץ, זכה לבנים, ולכך נראה לו הקב"ה במקום אילנות - במקום אלונים ממרא, ושם בשרו המלאך שישוב עץ לח, ויהיה לו בן.

כל מה שאומר לך בעה"ב עשה – עד מסירות נפש

(יח"ה) וְאָקְחָהּ פֶּתַח לֶחֶם וְסַעְדוּ לָבָנָם אַחֵר תַּעֲבְדוּ כִּי עַל כֵּן עֲבַדְתֶּם עַל עֲבָדְכֶם וַיֹּאמְרוּ כֵּן תַּעֲשֶׂה כְּאִשְׁרֵי דְבַרְתָּ.

כשהמלאכים משיבים לאברהם, היו צריכים להשיב לו, כן נעשה כאשר דברת, ומדוע אמרו לו כן תעשה.

בס' אהבת ישראל (לרבי ישראל בקמייסטר זצ"ל עמ' לג) מתרץ שאלה זו ע"פ חז"ל שאמרו כל מה שיאמר בעה"ב עשה חוץ מצא, א"כ כשאמר להם אברהם אחר תעבדו הרי אמר להם בפירוש שיצאו, וכששמעו זאת המלאכים לא אמרו לו כן נעשה כאשר דברת כי אחז"ל חוץ מצא, אלא כן תעשה אתה בעצמך, ולא אנחנו.

בהקדמת בני הגר"א לשו"ע עם ביאור הגר"א, כתבו: "אספר אל חוק אחד מהנהגותיו, פעם אחת בהיותו בדרך, ולן אצל איש ישר, בערב נתן הבעה"ב לפניו לאכול, והפצירו לאכול.

וישם בפיו והקיאן כי נתקלקלה אצטומכתו, ויבא בעה"ב ומצא הקערה שלימה כבתחילה, ויפצר אותו עוד הפעם, ויחל לאכול והקיאן שוב. ועשה כן ג' או ד' פעמים. ושאל אותו אחד מגדולי תלמידיו המפורסמים שהיו עמו בדרך, מדוע מצער נפשו כאשר לא תוכל שאת, אותו העת לאכול.

והשיב הלא ארז"ל (פסחים 19:) כל מה שאומר לך בעה"ב עשה, ובכל מקום שנאמר עשה אפילו בדברי סופרים, שיעורו לקיים עד שתצא נפשו, כי הוא אדוניך והשתחוה לו", ע"כ.

ובס' מעשה איש (ח"ה עמ' קלח הע' 3) מובא שסיפר רבי דוד פרנקל ז"ל ששמע מהחזו"א שמה שכתבו בני הגר"א ז"ל שפעם התארח הגר"א אצל אחד והלה ביקשו שיאכל, ויחל לאכול והיקאן, ועשה כן ג' או ד' פעמים משום מאמר חז"ל כל מה שאומר לך בעה"ב עשה – אמר על כך החזו"א שאינו מאמין לזה!

ובאמת שכן מובא במשנ"ב (ק"ע סק"י) בשם בגדי ישע, שאם אינו תאב לאכול ולשתות יותר, והבעה"ב מפצירו לזה, אינו מחוייב כדי שלא יזיק לו האכילה, ואין בזה מניעת כבוד לבעה"ב אם אינו עושה כדבריו.

מנהג ישראל ליתן לשו"ב בשכרו את הלשון של הבהמה \ אברהם אבינו נתן למלאכים לשונות של בקר כדין מתנות כהונה

(יח,1) וְאֵל הַבָּקָר רֶץ אַבְרָהָם וַיִּקַּח בֶּן בָּקָר רֶךְ וְטוֹב וַיִּתֵּן אֶל הַנֶּעֶר וַיְמַהֵר לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ.

בכמה קהילות ישראל נהגו שהשוחרט ובודק (שו"ב) מקבל בשכרו את הלשונות של הבהמות, ראה מנהג זה בשו"ת שער אפרים (לרבי אפרים הכהן זצ"ל נדפס בתרמ"ז ס"י נו) ושו"ת שואל כענין (נדפס בירושלים תרנ"ה דף נה:) ובשו"ת תיקוני זבח (לר"מ בראנשוויג נדפס בוורשא תרמ"ח ס"י יא עמ' 78) בשם הש"ך (חוי"מ ס"י ש"ו)

ויש לדון במנהג זה, שהרי יש ליתן לכהן את הזרוע לחיים וקיבה, ויש נידון בפוסקים אם נוהג דין מתנת זרוע לחיים וקיבה בזה"ז, והרי הלשון ניתנת עם הלחיים, כמובא בחולין (קלג.) ונפסק בשו"ע (יו"ד ס"י ס"א)

וא"כ לשיטות שנוהג בזה"ז צ"ב איך נותנים לשו"ב את הלשון, הרי זה שיך לכהנים. (נראה בתשובות ותהגות יו"ד ח"ג ס"י שמו על אכילת לשון של בהמה בזה"ז)

ביאור בזה מביא רבי יוסף פרעצער זצ"ל בעל המנחת יוסף, שהיה שו"ב בעיר בריסק בתקופת המהרי"ל דיסקין, ולאחר עלות המהרי"ל דיסקין לארה"ק שלח בעל המנחת יוסף כמה שאלות לירושלים.

ושם בספרו מנחת יוסף ליקוטי יוסף (קונטרס אחרון מח-מט עמ' מב) מביא שמעתי מהגאון מאור הגולה רבי יהושע לייב שי' האבד"ק, שלימד זכות על מנהג הקהילות שהיה שם אב"ד שהיה השו"ב נוטל הלשון בשכרו, שהרבנים הקודמים שם זיכו אותם מיד הקצבים מדין מתנות כהונה בהסכם הכהנים שהיו אז.

ומביא שם שבה יישוב המהרי"ל דיסקין זצ"ל מאמרם (בבא מציעא פו ע"ב) בפרשת וירא על הפסוק בן בקר רך וכו', כדי להאכילן שלש לשונות בחרדל, דלמה נקט לשונות ולא ריאה דגם מהם עושים מאכלים חשובים.

אלא דכונתו היה, דלפי רוב המפרשים לא החזיק אותם למלאכים ממש, רק לאנשים חשובים וצדיקים, ונתן להם חלק ממתנות כהונה אשר זיכה אותו ה' שהרי היה כהן, והדין הוא

באם הכהן הוא טבח חייב במתנות, ונתן לאנשים צדיקים, כי לא היה כהן חוץ ממנו.

ולכך צוה לשחוט שלשה פרים, דבשלשה הוה כמו טבח לאחרים, והראה להם שלא אכלו משלו אלא משל גבוה.

וראה בס' כנפי יונה (לרמ"ע מפאנו ח"ד ס"י מא) וז"ל: מה שהאכיל אברהם אבינו ע"ה לשלושה אנשים באלוני ממרא ג' לשונות בחרדל, דע כי הלשון הוא המיטב ממתנות כהונה, והמלאך מיכאל הוא כהן גדול למעלה וזיכה לחבריו גבריאל ורפאל מחלקו, ע"כ.

הנסיון של "אל תשלח ידך אל הנער" גדול מהנסיון של "והעלהו לעולה"

(כב,16) וַיֹּאמֶר אֶל תְּשַׁלַּח יָדְךָ אֶל הַנֶּעֶר וְאֵל תַּעַשׂ לוֹ מְאוּמָה כִּי עֲתֵה יִדְעָתִי כִּי יִרְא אֱלֹהִים אֶתָּה וְלֹא חֲשַׁפְתָּ אֶת בִּנְךָ אֶת יַחֲדָךְ מִמֶּנִּי.

כתב המלבי"ם:

עיקר הנסיון היה אם יעשה המצוה לשם ה' בלבד בלא תערובות איזה פניה וכוונה זרה.

והנה היה בזה שתי מצוות, שתחילה כשהעלהו קיים מצות ה' שצוה "והעלהו שם לעולה", ועתה שהורידהו קיים שנית מצות ה' שאמר "אל תשלח ידך".

ומה שקיים מצוה הראשונה בלא שום פניה זרה, אין זה חידוש, כי מה היה יכול לקוות לעצמו איזה תועלת מהקרבת בנו יחידו, ובודאי עשה זאת רק לשם שמים.

אבל במצוה השנית שצוה להורידו, זה היה קשה מאד שיעשה לשם ה' בלבד, כי הלא היה נגד עיניו תועלת עצמו מה שמציל בנו יחידו מן המות.

אבל ה' היודע תעלומות לב ידע, כי כמו שעשה מצוה הראשונה רק לשם ה' בלבד, כן גם במצוה השניה לא שמח על הורדתו משמחת עצמו בעבור שניצול בנו יחידו, רק שמח שזכה לקיים שנית מצות בוראו.

והראיה שהיה קשה בעיניו הורדתו ורצה לעשות בו עכ"פ איזה מום (כמבואר בב"ר נו,1) עד שהוצרך להזהירו על זה "אל תעש לו מאומה" על זה אמר ואל תעש לו מאומה, כי עתה - מן המצוה השנית שקיימת, ידעתי כי ירא אלקים אתה.

בעת הכנסת האורחים – הגדרת ה"אורח" כחפצא של מצוה

(יח,ג) וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי אִם נָא מְצֹאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֵל נָא תַעֲבֹר מֵעַל עֲבָדְךָ:

בגמ שבת (קכו.) אמר רב יהודה אמר רב גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה דכתיב ויאמר (ה') אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור וגו'.

ולגבי ישמעאל לא קשה ע"פ מה שמובא ברש"י (לעיל טז,ה) שהגר הפילה נפלים קודם לידת ישמעאל, וא"כ ישמעאל נקרא נולד אחרי נפלים, שפטור מפדיון הבן.

אבל יצחק שהיה פטר רחם לאמו קשה מדוע אברהם לא פדה אותו, והרי מובא בגמ' (יומא כח:) שאברהם אבינו קיים את דיני התורה עוד קודם שניתנה.

וניסה לתרץ שם שלפי המ"ד (בבא בתרא קמא.) שנולדה לאברהם בת, אפשר לומר שהיתה היא תאומה ליצחק, וא"כ נולדו שניהם כאחד או שהיא נולדה קצת לפניו, וממילא פטור מפדיון.

והביא שבפירוש תפארת יהונתן (לרבי יהונתן אייבשיץ עה"פ וימל אברהם) כתב כן שבת זו היתה תאומה של יצחק.

אולם דחה זאת ע"פ מה שכתב תוס' (ב"ב שם) שבת זו היתה יותר קטנה מיצחק, או שנולדה מהגר ולא משרה.

ולכן כתב ליישב ע"פ הגמ' בנדרים (לב:) שניטלה הכהונה משם בן נח וניתנה לאברהם, וכיון שהיה אברהם "כהן" א"כ פטור מפדיון.

ובס' עבודת אפרים (לר' אפרים שטיין שליט"א על הלכות תחנון ונפילת אפיים ח"ב פרק כ' עמ' רצג) הביא את דברי הילקוט אברהם, והוסיף שם שבס' פענח רזא (לר' יצחק ב"ר יהודה הלוי א' מהראשונים – בראשית לח, כח) בפסוק המדבר על לידת בניה של תמר, "ויהי בלדתה ויתן יד ותקח המילדת ותקשר על ידו שני לאמר זה יצא ראשונה".

והקשה שם למאי נפק"מ מי יצא ראשונה, וכתב שבימיהם היה כל אחד מייחד שדה לכתובת אשתו, והבכור שלה היה נוטל בזה פי שניים, ועוד י"ל שהנפק"מ היא לענין פדיון בכור, שבפטר רחם תלויא רחמנא.

והביא שבס' ובחרת בחיים (לרבי חיים פלאג'י זצ"ל פ' וישב) כתב "שאמנם תמר היתה בתו של שם שהיה כהן וא"כ בנה פטור מפדיון הבן, אולם היה זה אחר שניטלה ממנו הכהונה, והוי ישראלית, ומה שיהודה אמר הוציאהו ותישרף כדין בת כהן שזינתה שדינה בשריפה היה הוראת שעה ולא מעיקר הדין, ורבינו בחיי (פ' לך לך) כ' שיהודה לא ידע שניטלה הכהונה משם בן נח".

ועוד הביא שם ליישב שמצוות פדיון בכורות התחדשה רק אחר מכת בכורות ביציאת מצרים, ומצוות שנתחדשו עם הזמן, לא קיימו האבות.

ועוד כ' ליישב ע"פ הגמ' ביבמות (סד:) שדורשת מהפסוק (לעיל יא,ל) "ותהי שרי עקרה אין לה ולד", ששרי ילדה בנס משום שלא היה לה בית ולד, ולפי"ז י"ל שכיון שילדה ע"פ נס לא שייך לומר שזה פטר רחם.

ועיי"ש שהרחיב בזה, והביא דעות שסוברים שבאמת אברהם כן עשה פדיון ליצחק, ורמז לדבר "ביום הגמל", ש"הגמל" זה ראשי תבות גמר ל' מיום הוולדו.

בעל הבני יששכר בספרו דרך פיקודיך (מל"ת ל"ו) כתב: אם רואה האדם שמכבדן אותו והוא יודע בעצמו פחיתות ערכו, אז יאמר בדעתו מה נעשה לישראל כי הם מחבבין המצות, לו יהיה מצות אתרוג הוא האתרוג צומח בלא דעת נפש המשכלת, והנה מניחין אותו בכלי כסף ומכבדן אותו ומנשקין אותו, לא בעבור צדקתו, כי הנה לא פעל כלום כי חומר הוא, רק להיות הוא חפץ של מצוה.

הנה כזאת כשיבא האורח אל איש, הנה האיש רוצה לקיים מצות הכנסת אורחים שגדולה יותר מהקבלת פני שכניה, הנה נעשה האורח חפץ של מצוה, וגם אם יכבדוהו ביותר לא יתפעל האורח בזה כי הכיבוד הוא לא בעבור צדקתו, רק בעבור שנעשה אצל האכסנאי חפץ של מצוה, הגם שהוא חומרי.

לו יהיה שהוא כמו אתרוג וערבה הלא מחבבין אותו בכלי זהב וכסף בעבור נעשה חפץ של מצוה.

ואמרו ז"ל (ב"מ נט.) אוקירו לנשייכו וכו', וגם אמרו ומכבדה יותר מגופו, הוא להיות שנעשית אצלינו חפץ של מצוה, האיר השי"ת את עייניו בזה והוא טוב לנפש האדם, ע"כ. (וראה מש"כ בזה בספרו אגרא דפרקא אות יח)

הרושם הראשוני בהקדמתו של ספר החינוך

(יט,יג) **כִּי מִשְׁחִיתִים אֲנִיחֵנוּ אֶת הַמָּקוֹם הַזֶּה כִּי גִדְלָה צִעְקָתָם אֶת פְּנֵי ה' וַיִּשְׁלַחנֵנוּ ה' לְשַׁחֲתָהּ.**

להלן (יט,כב) כ' רש"י שכיון שאמרו המלאכים משחיתים אנחנו ותלו את ההשחתה בעצמן, הלכך נעשו שלא זזו משם עד שהזקקו לומר שאין הדבר ברשותן, וזש"כ שם מהר המלט שמה כי לא אוכל לעשות דבר עד באך שמה וגו'.

ובס' חכמה ומוסר שואל הסבא מקלם זצ"ל, מדוע נעשו המלאכים הרי מיד בהמשך הפסוק חזרו בהם ואמרו "וישלחנו ה' לשחתה".

ומיישב שאמנם אמרו כן אבל הדבר הראשון שאמרו זה משחיתים אנחנו והרושם הראשוני שיש לשומע הוא גדול אפי' אם אח"כ האומר יחזור בו.

ולפי"ז מבאר שם מדוע בעל ספר החינוך ז"ל התחיל בהקדמתו מיד בהבהרה שאין כל הדברים שלו אלא ליקוט מהראשונים, והוא כדי שהרושם הראשוני של הקורא ישאר שאין הדברים משלו אלא ליקוט בעלמא, ולא רצה לכתוב כן אח"כ.

האם אברהם אבינו עשה "פדיון הבן" ליצחק?

(כא,ד-ח) **וַיִּמַּל אֲבִרָהָם אֶת יִצְחָק בְּנוֹ בֶּן שְׁמֹנֶת יָמִים כְּאֲשֶׁר צִוָּה אֱתוֹ אֱלֹהִים ... וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וַיִּמַּל וַיַּעַשׂ אֲבִרָהָם מִשְׁתֶּה גָדוֹל בְּיוֹם הַגְּמֵל אֶת יִצְחָק.**

ובס' ילקוט אברהם (לרבי אברהם ליפשיץ זצ"ל הונגריה תרצ"א חלק יו"ד סי' ש"ה דף קיא:) דן מדוע לא מצאנו בתורה ובחז"ל שאברהם עשה פדיון הבן ליצחק.

בן עזריה

אמר רשב"י: ראיתי בני עליה והן מועטין... (סוכה מה:)

הגיליון של "בני העליה" עמלי התורה!

גיליון יחודי של תוכנות מעצימות לבן העליה מהפרשה וממועדי ישראל | ערש"ק פרשת וירא תשפ"א לפ"ק

"יגעתי ומצאתי תאמין!" האומנם?!

בכוח הרצון לשדד מערכות הטבע!!!

וא"כ, יוצא, כי צריך לעשות מעשה כי לזכות בתורה! דרושה ממני אפוא השקעה כל שהיא כדי להצליח! כדי לגדול! כדי לצמוח!

והנה... ללא כל הודעה מוקדמת, בא התנא רבי חייא ומדגים לנו את דבריו של רבי יהושע במשל – למלך שעשה סעודה לעבדיו ו - - - "משגר לאוהביו ממש שלפניו"...

ואחר המחילה! אין 'הנידון' דומה לראיה!!!

כי במשל רואים, שאותם האוהבים של המלך לא עשו ולא גרם אחד של מאמץ באותה סעודה כדי לזכות באותה מתנה! הם כלל לא התאמצו בשביל זה! הם רק היו "אוהבים של המלך" באופן כללי, וכעת, בסעודה, המלך ציפר אותם במנה של אקסטרה יותר משאר הסועדים...

אבל "הם" מצד עצמם – כלל לא עשו 'מעשה מיוחד' כדי לזכות ולקבל את מתנת המלך! הם קיבלו זאת במתנה גמורה וכאות של מחווה - - - ללא כל מעשה מצידם!

וא"כ, השאלה זועקת: מה הקשר??? מה הדימוי??? הרי אלו שני עניינים שונים לגמרי!!!

אז אתם יודעים מה... בואו ונעבור לגמרא אחרת!

הגמרא במסכת מגילה...

*

יגעתי - ומצאתי - תאמין... האומנם?!! וכיצד רוטשילד התעשר...?

ישנה גמרא ידועה לכולם, במסכת מגילה (דף ו:): א"ר יצחק, אם יאמר לך אדם יגעתי ולא מצאתי - אל תאמין, לא יגעתי ומצאתי - אל תאמין, "יגעתי ומצאתי - תאמין"!

והיינו, שאי אפשר כלל להשיג משהו - ללא יגיעה שקדמה לתוצאה!

וכמו שראיתי משפט מדהים ועוצמתי באחד הספרים, כי "רק במילון מופיעה 'הצלחה' לפני 'עבודה' ו'השקעה', אבל בחיים - תמיד ה'השקעה' ו'עבודה' הינה לפני ההצלחה..."

מדהים!

אבל רגע אחד... שימו לב מה אירע כאן... בא רבי יצחק ואומר לנו משפט: "יגעתי ומצאתי תאמין", כלומר, שאם יאמר לך אדם שלאחר שהוא עמל וייגע ואז הוא מצא (!!!) סתם ככה בהיסח הדעת - תאמין לו...

בגיליון הקודם הזכרנו את הגמרא במסכת נדה (ע:): בעניין מה ששאלו אנשי אלכסנדריא את רבי יהושע בן חנינא "מה יעשה אדם ויחכים", ואמר להם ירבה בישיבה, אמרו לו, הרבה עשו כן ולא עלתה בידם, אמר להם יבקש רחמים ממי שהחכמה שלו...

ולבסוף מסיקה הגמרא, מאי קמ"ל? (והיינו, שאם הדבר תלוי 'ברחמים' אז מהו 'להרבות בישיבה' ע"פ רש"י. ותירצו) - דהא בלא הא לא סגיא. והיינו שצריך גם להרבות בישיבה וגם לבקש רחמים ממי שהחכמה שלו... מצוין!

אבל לפני המסקנא, הייתה כאן "השמטה" קטנה... כי בגמרא שם, לפני ששאלו "מאי קמ"ל", ישנה תוספת של שורה שלימה (בשורות הרחבות של העמוד, ע"ש...), ועליה נעמוד בעזרת ה' בגיליון זה.

ואלו הם תוכנם של דברים:

"תני רבי חייא, משל למלך בשר ודם שעשה סעודה לעבדיו, ומשגר לאוהביו ממה שלפניו". עד כאן!

ופירש רש"י: כך חכמה שהיא לאוהביו של מקום נתנה להם מפיו ולא מאוצר אחר.

זאת אומרת, שעל ידי שהאדם מרבה בישיבה ומבקש רחמים הרי הוא זוכה להשיג את ידיעת התורה והבנתה, וכמו אותו מלך ששיגר לאוהביו ממה שלפניו, וזאת מחמת אהבתם אליו...

יפה מאוד! הבנה מרשימה של צורת לימוד בלעבתיש'!!! 'רדודה' 'שטוחה' באופן מחריד... ומדוע?

שימו לב כי כל ה'סיפור' כאן צריך ביאור גדול מאוד! והמשל כלל אינו דומה לנמשל!!!

כי הנה, רבי יהושע אמר להם, שבכדי לזכות בתורה צריך 'להרבות בישיבה' ו'לבקש רחמים', והיינו, במילים הכי פשוטות: לקום ולעשות מעשה!!! כן! אי אפשר לזכות בתורה ללא הקרבה מצידו! אי אפשר לזכות בכתרה של תורה ללא התאמצות חדשה ונוספת על הקיים!!! קצת השקעה! קצת איכפתיות מהלימוד...

- לזכות בתורה זה דבר שלא בא ברגל, איך שאומרים... ישנם רמבמ"ם מפורשים בהלכות תלמוד תורה מה הם התנאים שצריך לקיים כדי לזכות בה...

מה!!!!!!

זה מזכיר לי את סיפור הפיכתו של רוטשילד – "ל"הברון רוטשילד"... העשיר הגדול...

כי הנה, הוא היה עני מרוד... חי לו אי שם באחד מהעירות הנידחות באמריקה (תתקנו אותי אם אני טועה...), ו... הוא 'החליט' כי הוא רוצה להיות עשיר...

ולכן הוא הלך לשוק עם הדולר היחיד שהיה ברשותו, וקנה – תפוח... ואז הוא מכר אותו – בשתי דולר! ריווח נקי של מאה אחוז!!! דבר שבחכמים לא תקבל בשום "בנק השקעות" הכי לארגי שיהיה איתך...

ואז הוא חזר לשוק וקנה, יפה מאוד... שתי תפוחים! ואז הוא מכר אותם ב... יפה מאוד, בארבע תפוחים, אה... סליחה, בארבעה דולר...

וכך הוא עשה במשך שבוע שלם...

עד ש... עד שלפתע הגיע אליו 'מברק' מהדואר חתום ע"י עורך דין ידוע מהעיר הגדולה שזימן אותו לפגישה דחופה, ולאחר שהוא הצליח להגיע אליו, לאחר שהזקק להוציא את כל אותם דולרים מועטים שהרוויח על הוצאות הדרך...

או אז הודיע לו העורך דין חגיגתי, כי היתה לו דודה שניה מהצד של האמא, שבעצם היא הייתה האחות הראשונה של הסבתא השלישית שלו... ובקיצור: היא מתה והשאירה לו ירושה על סך מאה מיליון דולר!

ובסיכומו של עניין, איך אדון רוטשילד נהפך לעשיר – ממכירת התפוחים!!!

אה?... מצחיק מאוד!...

אז זהו שלא! כי זהו בדיוק אותו תיאור של התנא רבי יצחק: מי שיאמר לך שהוא התייגע והשקיע, ואז, הוא גם "מצא" והצליח – תאמין לו...

ריבוננו של עולם! מה הולך כאן? או בקיצור: מדוע רבי יצחק מתאר לנו את תוצאת היגיעה במונח של "מצאיה"? שזהו דבר המגיע לאדם בהיסח הדעת וללא כל יגיעה מוקדמת...

כי הרי, נכון יותר היה לומר בצורה הכי פשוטה וברורה "יגיעתי – והשגתי"!!!

ובאמת, על השאלה הזו כבר עמד הגאון הגדול רבי מיכל יהודה לפקוביץ' זצוק"ל בקונטרס "עול תורה" (עמ' ו) וביאר כך:

כי ברוחניות, בהשגת התורה הקדושה, "כללי המשחק" הם קצת שונים מהמקובל... המהלכים שם הם טיפ טיפה יותר מורכבים ועוצמתיים... כי אחרי הכל, מדובר הרי בתורה הקדושה...

ועל כן, מכל אחד ואחד מאתנו דרוש אפוא עמל ויגיעה מצד החיוב של "והגית בו יומם ולילה" (יהושע א, ו). כן! עלינו 'לעמול' ו'להשקיע' את כל כוחותינו בלימוד התורה ובהבנתה.

אבל - - - התוצאה הסופית היא כלל אינה בידיים שלנו! כלומר: ללמוד ולהשקיע – יש לנו חיוב! אבל מה יהיה בסוף, כמה 'נשיג', כמה נזכור – זה כבר לא בידיים שלנו! וזהו 'פלונטר' מורכב מאוד...

כי באמת, בואו ונחשוב לרגע: מהי בכלל 'ההווא אמינא' שלנו שיש אפשרות להבין את התורה הקדושה? איך בכלל אפשר 'לתפוס' את עומק הבנת התורה – בתוך שכלנו הדל... איך אנו 'מצפים' בכלל שדברי התורה, שהם הדבר הכי רוחני שקיים עלי אדמות – יכנסו לתוככי

שכלנו הגשמי, ועוד ישארו שם בזיכרון...

ובהכרח, שהפורפורציות כאן אינן ממש מדויקות, וכפי שהטיבו להגדיר זאת חז"ל כי "לאוקמי גירסא סיעתא מן שמיא הוא"... צריך הרבה ס"ד בשביל לזכות בתורה!!!

אז איך הדבר באמת עובד?!

*

כוח הרצון – הזכירה בתורה!! הרבה מעל הטבע...

אז ככה: אדם שעמל ומשקיע בתורה, עם כל הכוח והעוצמה, הוא מראה 'ומביע' בזאת את גודל 'אהבתו' 'ורצונו' העז כדי לזכות ולהבין אותה ולזכרה, או אז, לאחר שהוא קיים את ה"יגיעתי", הוא זוכה ל"מצאתי"! הוא זוכה בתורה בתורת מציאה ומתנה!!!

ולפעמים, או יותר נכון בדרך כלל – זה הרבה יותר ממה שהוא עמל והתייגע על התורה!!!

וכפי שמבאר זאת רבי מיכל יהודה שם ע"פ הגמרא בסנהדרין (צט:), אמר רבי יצחק בר אבודימי, מאי קרא שנאמר (משלי טז) "נפש עמל עמלה לו כי אכף עליו פיהו"? הוא עמל במקום זה ותורתו עומלת לו במקום אחר.

ופירש רש"י: תורתו עומלת לו - שמחזרת עליו ומבקשת מאת קונה למסור לו טעמי תורה וסדריה, וכל כך למה, מפני שאכף, שכפף פיהו על דברי תורה!!!

זאת אומרת, שע"י שהאדם מתייגע על התורה, הרי היא הולכת בכבודה ובעצמה ומבקשת ומתחננת מהש"ת שייתן לו להבין עוד ולהשיג "יותר" ממה שהוא התייגע! כי 'בעמלי' שלו הוא הראה את 'גודל אהבתו' ו'חשקו' בתוה"ק, ועל כן מגיע לו הרבה יותר!

וזהו א"כ אפוא, ביאור משלו של רבי חייא: משל למלך שעשה סעודה ומשגר לאוהביו ממה שלפניו, פירושם של דברים: שאותם אנשים הם לא עשו מעשה גדול בשביל לזכות במנת האקסטרה מהמלך, אלא הם רק 'הראו' את 'אהבתם' אליו, וזה כבר מספיק! על זה הם יקבלו הרבה יותר! כי בתורה, ברוחניות, התוצאה של היגיעה היא הרבה יותר מרמת ההשקעה, עד שזה הופך לגדר של "מצאיה"!!

ואכן כן: בכוח הרצון לזכות בתורה ניתן לשדד מערכות הטבע, והאדם זוכה ו"מוצא" הרבה מעבר למצופה!

ובמצוות - - - כמו בלימוד התורה... וכפי שמתואר בפרשתנו, פרשת וירא... שאברהם אבינו, ביום השלישי למילתו, חפץ באורחים, וביקש מאליעזר עבדו שיחפש בחוץ... ובגמרא ב"מ (פו:) מתואר כי הוא חזר בדיים ריקות, וכפי שידוע שה' הוציא חמה מנרתיקה כדי לא להטריח את אברהם באורחים...

ואז - - - אברהם גוער בחריפות באליעזר ואומר לו "אתה עבד!!! ואין אמונה בכם!!!", ובאיזושהו מדרש ראיתי כי הוא גער בו במילים חריפות יותר. (מי שידוע, שיעדן אותי)

כלומר, ש'הטענה' של אברהם היתה: "אתה אינך רוצה מספיק! הרצון שלך למצוא אורחים הוא לא במאה אחוז! ולכן לא מצאת! אם היית רוצה באמת היית מוצא!!!"

ובאמת, אברהם אבינו בעצמו יצא לחפש, וכשה' ראה את רוב חשקו במצוות - - - מיד המציא לו 'יש מאין' אורחים מלאכים!!! מעל לדרך הטבע!!!

כי ככה זה ביהדות, ברוחניות, אם רוצים באמת! – מוצאים!!! כי יגעתי – ומצאתי – תאמין! והתוצאה היא תמיד - - - הרבה מעבר ליגיעה!! מעל לדרך הטבע!!! פשוט לרצות - ולהצליח בגדול! חיצוק ואימצו.

לזיכוי הרבים: חדש! גיליון "בן עליה" ישירות למייל שלך! מאות מצטרפים שנהנים מידי שבוע מתוכן עשיר וייחודי

לבני עליה של ממש! "ראיתי בני עליה והן מועטין"!! הצטרף גם אתה לבני לגיונו של מלך! מאן מלכי רבנן!!!

במייל (כשר!): m.banaliya@gmail.com עבור "הצטרפות לקבלת הגיליון". כמו כן, הארות ותגובות ניתן לכתוב בכתובת הנ"ל.

בית מדרש • הוצאה לאור

נהורא דשמעתא

גליון אקטואלי מרתק מבית היוצר של אש התורה

דיני העמדת 'קפסולה' בשבת

כמחיצה העשויה לצניעות, דמותרת בשבת נוכן מצטרפים למנין משני עבריה, וכמבואר במשנ"ב (נ"ה מ"ט) דאם יש תשעה במקום א' ואחד אחר הוילון שפורסים לצניעות מצטרפים.

אך אם יש לו ענין במחיצה גם בכדי לאפשר לעצמו לשבת לפני שהעומד מאחוריו יסיים תפילת שמונ"ע, או כדי שיוכל לשבת בשמחת תורה בשעת ההקפות. לכאן יהיה בזה חשש עשיית מחיצה המתרת בשבת. ואף שכוונתו גם לשם הגנה, מ"מ מבואר בארחות שבת (פרק ט' מ"ג) דכל שדעתו להשתמש במחיצה גם לצורך מחיצה המתרת, יש להחמיר ולאסור הגם שיש לו ב' כוונות, לצורך צניעות ולצורך מחיצה המתרת.

ובעיקר הדבר יש להבחין, שמאחר והמחיצה שקופה אין בזה היתר אלא לענין ישיבה לפני המתפלל, ולא לענין לעבור בד' אמותיו, וכמבואר במשנ"ב (ק"ב ב'), דלענין לעבור לפניו שיש בזה בלבול כוונתו, לא סגי בחילוק רשות ומחיצה י'.

ולענין שימוש בקפסולה כמחיצה להיתר ישיבה בשמחת תורה, יש לדון להיתר, מפני שבדרך כלל יש מחיצת בני אדם הסובבת את הס"ת, ובאותו זמן שיש מחיצה של

אנשים אין צורך במחיצה נוספת כדי להיתר, וכיון שבשעת יצירתה לא היה זקוק להשתמש בה כמחיצה מתרת, תו ליכא איסורא במה שנעשית אח"כ מחיצה המתרת מאליה. ודוק היטב.

יש לדון בענין ה"קפסולה" בבתי הכנסת [העשויה משתי קרשים ("לייסטים") וביניהם ניילון שקוף, היוצרים מחיצת הגנה בין מתפלל לחבירו], איך הדין כשנפלה בשבת ונתבטלה המחיצה, האם מותר לשוב ולהעמיד אותה בשבת?

תשובה: בנוגע להעמדת מחיצה ארעית בשבת מצינו שתלוי הדבר בדעתו, דאם כוונתו לצורך צניעות בעלמא מותר להעמידה בשבת, אבל אם כוונתו להשתמש בה בתורת "מחיצה המתרת" אסור, שיעצירת מחיצה כזו יש בה חשיבות ואסורה מדרבנן משום "בונה". וכמבואר בשש"כ (כ"ד, כ"ז)

מסקנא דשמעתא

נידונים אקטואליים בדאי ההלכה

רב המכון רבי צבי דותן שליט"א - מודה הודאה ודאש כולל דצופות אהיסמך

"מותר להעמיד ארבע מחיצות עראי סביב למיטתו של חולה כדי לשמור על מנוחתו, כיון שאינן באות להיתר". אך כדי להיתר לחולה להתפלל [כגון שבמיטה לידו יש חולה שאינו נקן] פסק להלן שם (סעיף ל"ג) שאסור, דהוי מחיצה המתרת.

ומטעם זה אסרו הפוסקים להעמיד בשבת מחיצה לפני המתפלל כדי שיהיה מותר לעבור לפניו בד' אמותיו, דיש בזה משום העמדת מחיצה המתרת (חוט שני ח"ב עמ' רס"א, אהל עראי אות ק"א).

וכן נקטו מטעם זה, שאסור למשוך חוט מחלון לחלון בבית הכנסת בשמחת תורה, כדי ליצור צורת הפתח, הנועדה לאפשר לאנשים לשבת בזמן שרוקדים עם ספרי התורה [שאסור לשבת בשעת ההקפות, אלא אם כן יש מחיצה בין האדם לבין הס"ת], דיש בזה איסור משום עשיית מחיצה המתרת (אהל עראי קיצור הלכות אות צ"ה).

אכן, במקום שהמחיצה כבר קיימת, מותר להעבירה ממקום למקום, דגם במקומה הראשון יכלה לשמש כמחיצה מתרת, ואין כאן בנייה חדשה. וכל האיסור הוא רק להעמיד בתחילה בשבת (כמבואר בפמ"ג שט"ו ג').

ומעתה נראה לענין קפסולת קורונה הנהוגה בימינו, דאם כל כוונתו רק כדי להמנע מהדבקה, נמצא שאין זו אלא

ניתן לקבל את הגליון ישירות למייל! שלחו בקשה ל: A9768552@gmail.com

הנידון ההלכתי המרתק - הנובע מתעשיית המזון בימינו

כידוע, הדין הוא שיש להקדים ברכה פרטית לברכת שהכל. ועל כן כשיש לפנינו ב' מאכלים, שהאחד ברכתו שהכל והשני ברכתו אדמה/עצמונות - עלינו להקדים ולברך על הדבר שברכתו מסוימת לפני שנברך שהכל על המאכל השני.

אך דין זה נקלע לשאלה סבוכה, כאשר המאכל שברכתו שהכל אין ברכתו ודאית אלא מפני הספק. וכגון במקרה של צ'יפס ונקניקיות, ברכת נקניק הסויה "שהכל" היא מספק, שכן יש צד גדול שברכתו "אדמה", אך מחמת הספק אנו מברכים עליו "שהכל". ונמצא מעתה, שאם יקדים ויברך "אדמה" על הצ'יפס, הרי נפטר בברכה זו גם הנקניק לצד שברכתו אדמה, ואם יבוא לברך עליו "שהכל" - **הרי זו ספק ברכה לבטלה!**

שתי דרכים בפוסקים לפתרון הבעיה

ואכן, כדי להמנע מבעיה זו של חשש ספק ברכה לבטלה, דעת האליה רבה (רי"ב כ'), הבן איש חי (פנחס ט"ז, וברב פעלים ח"ב כ"ז), באור לציון (ח"ב מ"ז ל"ז), וכך הורה ב"זאת הברכה" (בירור הלכה מ"ט) בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל, שבמקרים אלו **יש להפוך את הסדר**, ולהקדים את ברכת שהכל לברכה הפרטית, כדי להמנע מספק ברכה לבטלה.

וע"ש ב"זאת הברכה" שערך רשימה של מאכלים הנובעים מתעשיית המזון הענפה בימינו, שברכתם "שהכל" מספק, ויש להקדים בהם ברכת שהכל לברכה הפרטית: **א.** פיצוחים וסוכריה או שוקולד, יקדים לברך שהכל, דיתכן מאד שהם נפטרים ב'העץ'. **ב.** חלوه ופרי האדמה, יקדים לברך שהכל על החלوه [ע"פ שיע"ר ר"ה ז' דיתכן שהחלوه ברכתו האדמה]. **ג.** שניצל במעטה דק ופתיתים, יקדים שהכל על השניצל שמא ברכת השניצל מזונו. **ד.** ירק ונבטים, יקדים שהכל על הנבטים שמא ברכתם האדמה. **ה.** קורנפלקס או במבה העשויים מקמח תירס ועוגה, יקדים שהכל, שיש אומרים שברכת התירס מזונו (משנ"ב רח לג). וע"ש ציורים נוספים.

**מי מעלה על דעתו,
 שבאכילת צ'יפס
 עם נקניקיות,
 שניצל עם פתיתים,
 שוקולד ופיצוחים,
 ועוד מגוון צירופים
 של ב' מיני
 מאכלים, קיימת
 בעיה הלכתית קשה
 ומסובכת?**

אכן, דעת הפמ"ג (בכמה דוכתי), השדי חמד (מערכת ברכות סי' א' אות ד'), מהרש"ם (ח"א קס"ט), וכך הורה למעשה בשבט הלוי (ח"ז כ"ב). שאין צורך להפוך את הסדר, אלא יקדים הברכה הפרטית **ויכוין להדיא** שאינו רוצה לפטור את המאכל המסופק. (ועי' ליבון הברכה (י"ג) שהוכיח דלדבריהם צריך לכוין להדיא, ולא מחני מה שבסתמא אין דעתו לפטור).

ומה שהפוסקים הנ"ל לא ניחא להו בעצה זו, עד שהכריעו לעבור על דיני הקדימה ולהפוך את סדר הברכות, בפשוטו הוא משום שחששו לדעת התבואות שור (יר"ד י"ט י"ז), שאין אדם יכול להגביל את כח הברכה ע"י דעתו, והברכה חלה ופוטרת כל שיש בכוחה לפטור. וממילא גם אם יתכוין להדיא שלא לפטור את המאכל שברכתו מסופקת, לא תועיל לו דעתו זאת, והברכה תחול ותפטור. ונמצא שאם יבוא לברך עליו "שהכל" ייכנס בספק ברכה לבטלה. נוכח ביאר הכרעה זו ב"זאת הברכה", בירור הלכה ל"א].

האופנים שלכו"ע ניתן להגביל את כח הברכה

אולם הנה בתבו"ש עצמו נתקשה, שיש סתירה לדבריו מדברי השר"ע (קע"ד ד'), שהביא מחלוקת אם ברכת הגפן של ההבדלה פוטרת את היין שבתוך הסעודה שלאחריה, וסיים המחבר שכדי להוציא נפשו מפלוגתא יכוין בברכת היין שבהבדלה **שלא להוציא** בברכתו את היין שלאחריו, ומבואר להדיא ששייך להגביל את ברכתו.

וכתב התבואות שור דשאני התם דין של הבדלה חלוק מין שבסעודה, דזה בא למצוה וזה בא לשתות, וכיון דחלוקין בעניינם יכול להגביל את ברכתו שלא לערבבן יחד, "אבל דבר שאינו משונה כלל מחבירו לא מצינו שיפסקן במחשבתו לברך על כל אחת". ומבואר שמודה התבו"ש דשייך להגביל את הברכה בדברים החלוקים זה מזה מצד עצמן.

ועפ"י כתב בשערי תשובה (סי' ח' סעיף י"ד), בהא דנחלקו המחבר והרמ"א במי שפשט טליתו על דעת לשוב ולהתעטף מיד אם צריך לחזור ולברך, וכתב בשע"ת דכדי להוציא נפשו מפלוגתא יכוין בברכתו שלא לפטור אלא לבישה ראשונה, ואזי גם לרמ"א יוכל לברך כשיחזור ויתעטף. והוסיף דזה אתי שפיר גם לתבואות שור, דכיון שהלבישה השנית אינה לפניו, וכשיחזור ויתעטף פנים חדשות באו לכאן, בכה"ג יכול לחלק ברכתו גם לדעת התבואות שור. וכע"ז כתב בביאור הלכה שם לענין הפושט טליתו בבית המרחץ, דטוב שיכוין בבקר שלא תפטור ברכתו אלא את הלבישה שעד המרחץ, ואז יוכל לברך לכרע על הלבישה שאח"כ.

ומבואר בזה, דלא רק כשהדברים חלוקים מצד עצם מהותם ועניינם, אלא גם כשהן שווים מצד עצמם, אלא שיש ביניהם הפסק וחילוק, שנחשב מה שאח"כ כפנים חדשות, גם בזה מודה התב"ש דיכול להגביל ולחלק את הברכה.

[והנה בספר וזאת הברכה (בירור הלכה לא) כתב, שמודה התבואות שור דאפשר להגביל את הברכה היכא שאין כל הפירות לפניו, דדוקא כשכולן לפניו נגזרים על כרחו ונפטרים בברכתו. ולהנתבאר יש לזה מקום מסבא, דכשכולן לפניו חשיב אכילה אחת ואין מקום לחלק הברכה ביניהם, משא"כ כשחלק מהפירות אינם לפניו, כשבאים אח"כ לפניו הו"ל כפנים חדשות ושייך להגבילן מלחלל בברכתו. ולפי"ז מצאנו עצה חדשה במאכל מסופק, שיקדים לברך על הודאי לפני שיגישו את הספק לפניו [או שיוציאו מלפניו], ויברך על הודאי ויכוין שלא לפטור הספק בברכתו, דבכה"ג שאין המסופק לפניו גם להתב"ש יוכל להגביל את ברכתו. וכך כתב גם בזאת הברכה (בירור הלכה סוף סימן לא').

ולאור הגדרים שנתבאר, דנו לומר במגילת ספר (סי' כ"ה) ובבר אלמוגים (סי' קמ"ח), שגם לדעת התבואות שור יועיל שיקדים את הודאי ויכוין שלא תפטור ברכתו את הספק, מפני שעצם החילוק בין המאכל הודאי למאכל המסופק, שזה ברכתו העץ לכתחילה וזה דינו בשהכל מחמת הספק, בזה גופא חולק הספק שם לעצמו, והוי כחילוק בין המינים הנותן אפשרות להגביל את הברכה ולחלקה ביניהם גם לדעת התבואות שור.

והוסיף במגילת ספר דאף כי סברא זו מחודשת, מ"מ מאחר שדעת רוב הפוסקים כהפרי חדש (רמ"ע מפאנו, חכ"צ, ב"ח וט"ז תרלט, יד יהודה, חק יעקב, מאמר מרדכי, נהר שלום, אליה רבה, בן איש חי, כף החיים, פתח הדביר (קעז), חכמת שלמה וברכי יוסף (מו), סדר היום (שבחכמת שלמה שם), פרי מגדים משנ"ב [שעה"צ רטו יח], ועוד), דבכל דוכתא יוכל להגביל ברכתו, אי"כ אף אם נחוש לשיטת התב"ש, יש לצרף סברא הנ"ל דבכהאי גוונא גם התבואות שור מודה.

[מתוך הקונטרס "תורת הברכה" על פ' כיצד מברכין שו"ל ע"י המכון, להרחבה יעוי' במקור]

מה דעתכם? תגובות מעט הקוראים

בנוגע למה שנתבאר בגליון הקודם בשיטת הרמ"א שאם אין הסוכה ראויה לשינה אין יוצאים בה אף לאכילה, דאין זה דין בחפצא של הסוכה אלא על הגברא שצריך לעקור דירתו לאכילה ולשינה. ולכן אם עושה ב' סוכות א' לאכילה וא' לשינה שפיר דמי:

לענין לאכול בסוכה שאינו יושן בה, י"ל דאפילו סוכה ברחוב ראוי לישן בו לאלו שישנים ברחוב, והרי סוכה מב' דפנות שלמות כשירה, ורק סוכה שיש שם קור ואינו ראוי כלל לשינה אינו יכול לצאת באכילה בה, ומה שכתבתם לחדש במי שעושה ב' סוכות, לא משמע כן בדעת החולקים על הרמ"א, עיין שער.

לגבי תופר קשה לקבל החידוש דבענין לדבק ב' דברים שום, דאי"כ נאמר דגם המחבר ב' בגדים עם דבק לא יהא חייב, דאינו מחברו בחוטים שדומה לבגד, אלא עיקר מלאכה זו היא לחבר ב' דברים ביחד, וכמו בבונה חייב בכל מיני בונה. ולענין כפתורים פשוט שאינו דומה כלל לתופר, כיון שאינו מתאחד ביחד.

בנוגע לשאלה בגליון הקודם, מדוע היושב בסוכה לא יפטר מתפילה במניין מדין עוסק במצוה פטור מן המצוה, נתקבלו התגובות הבאות:

מי שנמצא בסוכתו אינו נקרא עוסק במצוה, שאין בזה שום עשיה והתעסקות, וכן לענין נשים בלולב כל מה שהן מברכות וציונו היינו לאנשים, וכל מציאות קיום מצוותן תלוי לפי שאנשים מקיימים אותן, וכיון שאינן מחויבות כל שכן ששייך עליהם לומר מצוות לא צריכות כוונה, ושוב לא יוכלו לברך.

דוד אריה שלזינגר, מח"ס "ארץ דשא" על מ"ב

בנוגע לשאלה דמי שיושב בסוכה ייפטר מתפילה מדין עוסק במצוה, יש להחמיר את השאלה, דאם אכן פטור מללכת לתפילה אז אסור כיון שעוסק במצוה ואסור לעזבה!

אך י"ל שאינו עוסק ממש רק מקיים, דומה למש"כ המ"ב סי' לח ס"ח דמי שלבש תפילין אינו פטור מדין העוסק במצוה רק בשעה שלובש. וא"כ לגבי ישיבה בסוכה הוי תמיד כלבש בתפילין ולא כלובש. וי"ל בטעם הדבר דהרי יכול לא לישון ולא מבטל בזה את העשה (לר"ה"פ דלא כסוד ושו"ש העבודת). אולם מסתבר שכשאוכל הכזית בלילה הא' פטור ממצוה אחרת דבזה יש חיוב גמור ודומה יותר למי שלובש עתה את תפיליו.

על השאלה הב' י"ל דכבר קבלו הנשים את המצוה כחובה (כעין מעריב לגברים) וגם אם ל"ה ממש כחובה (כגון לגבי השכר) מ"מ לגבי תנאי ופירטי המצוה הוי הכל כמו הגברים וא"כ מיד שמגביהות את הלולב מקיימות.

הרב רפאל בוכניק

תגובות המערכת: א. בנוגע לחידוש שמועיל ב' סוכות, הנה מצאנו ורחב לבבינו שכלל החיזיון שרצינו לומר כבר יסד כן והאריך בזה בטוטר"ד הגר"מ הכהן רובין שליט"א, בקובץ מוריה תשרי תשע"ד, ע"ש שהאריך להוכיח ולהכריח כיסוד הדברים מכ"ד.

ב. הנידון אם מי שיושב בסוכה מקרי 'עוסק', לכאן תלוי בפלוגתא ראשונים. שבתוס' סוכה כה. נקטו דהלובש ציצית נחשב עוסק במצוה, ומה שלא נפטר מכל המצוות היינו רק משום שיכול לקיים שניהם. אולם הר"ן שם חילק דהלובש בציצית אינו נחשב עוסק אלא מקיים. ולדברי הר"ן יש מקום לטעון דגם יושב בסוכה אינו עוסק אלא מקיים, אבל לדברי התוס' גם היושב בסוכה נחשב עוסק במצוה, וכאן לא שייך הטעם דאפשר לקיים שניהם, שהרי כשיצא להתפלל תבטל מצות סוכה.

ג. הנושא שצריך בתופר שתי דברים שווים מיוסד מאד, ועל כן הגר"פ פאלק (נעל מחזה אליהו), הגר"נ קרליץ, ועוד רבים (אשרי האיש ארח ח"ב מג, בשם הגר"ש אלישיב שהקל בזה, וכה"ג גם בארחות שבת פ"א הע"י) נקטו להלכה כיסוד זה.

מספרי המכון

סקירה על אחד מספרי המכון

ספר "תורת התרומה", מראי מקומות בהירים ומפורטים ע"ס המשניות במסכת תרומות, פרקים א' - ו'. ונוסף בו קונטרס "זהב התרומה" - מערכה בשיטות הראשונים לשיטתם בכמה נידונים ביסודות גדרי כח ההפרשה ומהות חלות התרומה. וכן "קונטרס הדימוע", המפלס דרך בהגדרת סוגיות תערובת תרומה בחולין. □

נהורא לנשמה

טיפים לחיים מאושרים בדרך התורה

יש שתי אפשרויות לעבור את החיים: אחת - יותר קלה ונוחה גופנית, אך **בלי סיפוק ואושר נפשי** - לעשות "רק מה שחייבים"! ושניה - יותר מאמץ ופחות נוח - גופנית, אך **עם אושר וסיפוק עצומים לנפש** - לעשות גם מה שלא חייבים! ההסתכלות השטחית נמשכת אחרי המנוחה הגופנית, מתוך מחשבה שגויה ששם האושר נמצא, אך האמת המתגלה אחרי התבוננות ומחשבה מעמיקה, שמנוחה ונוחות גופנית אין בה שמחה וסיפוק לנפש, והנוחות וה'כיף' מביאים בעקבותם תסכול ודכאון!

דוקא המאמץ והיגיעה לשמח את הזולת ולעשות נחת רוח לבורא - מעבר למה שחייבים! ממלאים את הנפש סיפוק שמחה ואושר עילאיים, המהווים עונג עילאי פי כמה, מתענוג הגוף המתרווח במנוחתו. דוקא מי שמחפש אושר ותענוג כבר בעולם הזה - שווה לו להתאמץ!

מדוע מי ששכח 'טל ומטר' צריך לחזור?! במה חלוק הוא ממי שלא כיון ב'אבות'?

לעיונא

שאלות מדתקות בהלכה המעשית בימינו

מצינו בש"ע (ק"א א') לענין כוונה בברכה ראשונה של שמונה עשרה, "המתפלל צריך שיכווין באבות, ואם לא כיוון אע"פ שכיון בכל השאר **יחזור ויתפלל**".

וברמ"א השיג על זה וכתב "והאידנא אין חוזרין בשביל חסרון כוונה, שאף בחזרה **קרוב הוא שלא יכוין, אם כן למה יחזור?**" [והוסיף בשער הציון (סי' צ"ו) דלפי"ז אם בדרך כלל מכיון אלא שארע לו כעת סיבה מיוחדת שהפריעה כוונתו, יכול לחזור].

ויש לעורר לפי"ז, מדוע אם כן נקטינן להלכה דמי ששכח להזכיר "טל ומטר" וסיים תפילתו צריך לחזור ולהתפלל. הא בשלמא מי שיודע בעצמו שמכוין באבות, וכל החסרון שלו הוא רק ששכח לבקש "טל ומטר" מובן שצריך לחזור ולבקש.

אבל מי שאינו יודע בעצמו שבודאי יכוין באבות, וכדברי הרמ"א שהאידנא "קרוב הוא שלא יכוין", ואשר מטעם זה נקט הרמ"א שאין לחזור ולהתפלל אף כשיודע שלא כיון באבות וחייב מן הדין לחזור ולהתפלל, דמ"מ נקטינן "שב ואל תעשה עדיף" מפני שמסתמא לא יכוין באבות ולא ירויח כלום בחזרת התפילה. אם כן גם במקרה ששכח לבקש "טל ומטר" וצריך לחזור מן הדין, מ"מ נאמר שהאידנא אין ענין לחזרת תפילתו, דאף אם בפעם השניה יוסיף "טל ומטר" מ"מ קרוב לודאי שלא יכוין באבות, ונמצא שלא ירויח כלום בתפילתו השנית.

[ואין להקשות דאם כן לא יתפלל אדם כלל, שהרי קרוב לודאי שלא יכוין באבות ומה יועיל בתפילתו. דזה חזינן שעל כל פנים חייבוהו תפילה אחת. ורק לענין חזרה נקטינן שאין לו לחזור כל שמסופק אם יצליח לכיון באבות].

לתגובות והערות: מייל: A9768552@gmail.com פקס: 077-470-4472

בתי מדרש העוסקים בהלכות שביעית לקראת השביעית הבעל"ט (תשפ"ב) יכולים לקבל חינם את הספר "תורת השביעית"

- מראי מקומות בהירים ומפורטים על פרק שביעי ושמיני במסכת שביעית מהסוגיות ועד להלכה האקטואלית ניתן לשלוח בקשה ל:

A9768552@gmail.com

אנו רוצים להקדיש שיעור משניות לעילוי נשמת יקיריכם

ללא עלות!

A9768552@gmail.com

אמר הכותב:

הבוי"ת זיכני בימי חרפי ללמוד תורה כמה שנים אצל המשגיח הגה"צ, ר' דב יפה זללה"ה, וכמה ענינים שלמדנו וראינו אצלו נשתמרו בזכרוננו בס"ד, וכיון שנראה שיש לרבים תועלת מידיעות אלו, השתדלתי להעלותם ע"ג הכתב ויהיו הדברים לעילוי נשמתו הטהורה.

מדת האמת

וכיון שמן המפורסמות הוא מדרגתו במדת האמת, אכתוב תחלה בענין זה, והוא גם כעין הקדמה לכל הנכתב. כתוב במשלי [כא, כח] "איש שומע לנצח ידבר", ומפרש רבינו יונה [שע"ת שע"ג, קפא] וז"ל: איש נותן לב לשמוע ולהאזין עד תכונת הדברים אשר ידברו באזניו למען יספר אותם על נכון, ולא ימצא בפיו לשון תרמית, "לנצח ידבר" - כי יאהבו בני אדם לשמוע דבריו, ולא יאמרו לו לעולם למה תדבר עוד דברך, עכ"ל. וזכורני שאמר דמסירת דברים באופן הנכון מצריכה ג' תנאים: לשמוע במדויק, לזכור במדויק, ולמסרם במדויק, ולא מצוי שיהיו שלשתם באדם אחד.

• היה רגיל על לשונו - כשהיה מוסר דברים לא בתכלית הדיוק - שאומר את הדברים "בקרוב" לתכנם המדויק. וגם אותנו הדריך כשאנו כותבים תשובה במבחן ומסופקים האם זו אכן התשובה, שראוי לכתוב "כמדומה" [ע"ד שאחז"ל: למוד לשונך לומר "איני יודע", שמא תתבדה ותאחז [ברכות ד.].

• אמר לנו - בשעור עיון - שחלק מהבאורים שמוסר לנו בגמרא ראה אותם בספרים, אלא שאחר שהדברים נקבעו בלבו כפשט אמיתי וכחלק מדברי הגמרא, אינו אומרם "בשם אומרם".

בדרכי החינוך

באחד השיעורים נשמט כיסוי הראש מאחד הבחורים ונפל לארץ. הרב הפסיק את השיעור ואמר: "פעם אנשים מסרו נפשם על כיסוי הראש". וסיפר את המעשה המובא בספר "חוט המשולש" [עמ' עב:] בענין הד"ת על הדפסת הש"ס שהיה בין בעלי דפוס סלאוויטא לבעלי דפוס וילנא. שנגזר על בעלי דפוס סלאוויטא לעבור בין שתי שורות חיילים שהיו מכים אותם בשבטים באכזריות והצדיק ר' פנחס ז"ל איבד מצנפתו דרך ריצתו, ובצדקתו לא חש להכאת החיילים וחזר לכסות ראשו לבלי לילך בגילוי הראש. [וכמה חיזוק צריכים הרבה מצעירי הצאן בימינו בענין זה, וד"ל].

• היתה תקופה שאמר לנו שיעור בפרה"ש בליל ש"ק בחורף, וכמדומה שבתחלתם הקדים ואמר שפירוש המילה "תורה" מלשון "הוראה" שמלמדת ומורה לנו דרכי החיים, ולכן השתדל לומר לקחים מעשיים מתוך הפרשה. וכשנשאל על מעשה לוט ובנותיו [או מעשה יהודה ותמר] איך מובן שזהו השורש של מלך המשיח שיגלה בב"א, לא השיב בשעת השיעור, ואמר לשואל שיענה לו לאחר השיעור, ואז הסביר לו את היסוד המובא ב"חפץ חיים" עה"ת פ' וישב בענין מעשה תמר, עיי"ש.

• כשלמדנו עמו מסכת ברכות [יז.] יעץ לנו ללמוד בע"פ את המאמר שהיה ר' מאיר רגיל לאומרו: גמור בכל לבבך ובכל נפשך לדעת את דרכי וכו' עיי"ש. ובדף [לב:] הדגיש בשעת השיעור את פרש"י על דברי הגמ': "ד' דברים צריכים חיזוק - שיתחזק אדם בהן תמיד בכל כוחו", ודרש לדעת זאת במבחן.

• למצליחים במבחן חזרה על כמה פרקים במסכת בבא מציעא נתן כהוקרה את ספר "דרך תבונות" לרמח"ל, ובהקדשה שכתב בתוך הספר כתב וז"ל: הספר עוזר להנצל מטעויות, ולעמוד על דברים שבלעדיו לא היו עומדים, או עכ"פ לא היו עומדים מיד, וכן להבין ביתר בהירות, ולדעת לנתח היטב ועוד ועוד. עכ"ל.

• באחת השיחות בישיבה הגדולה הביא מדברי הספר "מנוחה וקדושה" [שער התורה ח"ב אות ט] שמבאר שקדושת התורה אינו בא כי אם ע"י למוד ג' או ד' שעות רצופין, בלי הפסק והיסח הדעת כלל, עיי"ש. ואח"כ שאלני מה דעתי על הדברים שאמר? והשבתי שקצת חלשה דעתי מחמת הקושי בביצוע הדברים. ובשיחה שאח"ז אמר דברים למנוע חלישות הדעת ולחזק ידים רפות. וזכורני ששמעתי גם מתלמיד אחר ששאלו מה דעתו על הדברים שנאמרו בשיחה.

בדרכי המדות

• הגה"צ ר' יצחק גרוזינסקי זצ"ל סיפר לי שהמשגיח הגר"מ חדש זצ"ל הורה לו לישון בפנימיה בחדרו של הגר"ד ואמר לו: "יהיה לך תועלת ממנו", וסיפר שהיה נזהר מאוד שלא לגרום אי נעימות לזולתו [עי' גמ' חגיגה [ה.]. מ"ש עה"פ: "כי את כל מעשה הא' יביא במשפט על כל נעלם"].

• כשאכל עמנו בסעודת שבת ראינוהו שמגביה הכף עם האוכל לפיו, ואינו מתכופף לאוכל. • כתב רבינו יונה [שע"ת שע"א, יח] הצדיקים מפארים ומכבדים בני אדם על כל מעלה טובה הנמצאת בהם, עכ"ל. ופעם שיבח הגר"ד את הגר"י ברנשטיין זצ"ל שתמיד בא ללמוד בזריזות שהיתה נכרת בהליכתו.

• אמר: האומר "תודה" לחבירו שהטיב עמו "הכיר טובה", וכשאומר "יישר-כח" הוא גם מברכו.

נקי כפיים

• הוצרך פעם ללוות דמי נסיעה מאחד הבחורים, וביקש מבחור אחר להיות עד על כך והעיר שאינו יודע מדוע יש אנשים שאינם מקפידים על קיום הלכה זו.

- בשיחה בישיבה עורר על כך שישנם הלויים מחבריהם אסימון [לשימוש בטלפון הציבורי] ושוכחים להחזיר, והמלוה מתבייש להזכיר ללוה על כך כיון שהוא חוב קטן, אולם כיון שאינו מוחל, נמצא שהלוה נשאר חייב.
- בשנים האחרונות פגשתיו בבהכ"נ בבני-ברק והיו מונחות שם חוברות ללקיחה, [כפי שמצוי בימינו] אמנם קודם שלקח, שאלני האם צריך לשלם.
- סוחר ספרים שבא לישיבה למכור ורצה למכור למשגיח במחיר מוזל, וסירב בתוקף, ושילם את המחיר המלא.

בעניני אורח - חיים

- באנו לבקרו בסוכתו, כשהביאו מיני תרגימא זרזנו לאכול מעט יותר מכביצה ולא להתבייש, וכמש"כ המ"ב לענין ברכת "לישב בסוכה". [סי' תרל"ט ס"ק טז].
- באותן שנים לא היה כל כך מצוי במקומי המנהג להוציא חוטי הציצית מחוץ למכנסיים. וכשהתחלתי לנהוג כך בישיבה הצמדתי שתי הציציות שבצד ימין זו לזו, וכן בצד שמאל. משהבחין בכך אמר לי: אם אתה מוציא, כדאי שתחלק הציציות לארבע רוחות כדי שתהיה מוקף בהם.
- כשנשאל האם יש לאדם זכות לבקש מהיושב לידו שלא יגביה קולו בתפילתו מפני שהדבר מפריעו. והשיב בערך כך: "יש התלהבות ויש הכנעה". ואח"כ מצאתי בא"ר [סי' מ"ט] וז"ל: מורי לא התפלל תפילתו בקול רם, אפי' הזמירות וכיוצ"ב, להורות ההכנעה, זולת בשבת, אז היה מרים קולו מעט מפני כבוד השבת. עכ"ל.
- אמר לי שמסרו לו שהחזו"א כשהיה קם באמצע הלימוד ע"מ לחזור היה משאיר הספר פתוח, אמנם היה משאיר העט על מקומו, להודיע שדעתו לחזור.
- עוד אמר לי בשמו שמילים שלא כיון בהם בתפילה רצוי שלא לחזור ולהוציאם בפיו, אלא רק בכונת הלב. [כך זכור לי תוכן הדברים].
- פעם עלה לבימה בסיום תפילת שחרית ביום שהיתה קרה"ת, ומחה על המורים באצבע כלפי ספה"ת בשעת הגבהתו. כשירד שאלו אחד האברכים מה חשוב כ"כ למחות על כך, ועלה שוב לבימה וחיזק את דבריו. [א.ה. זכורני שמורנו הגר"נ קרליץ זצ"ל אמר פעם: "לא עושים סתם דברים", אמנם לגופו של ענין עי' בספר כה"ח מש"כ בזה].
- אמר לי שאדם ש"מסתפק" זה נובע מ"קליפות" [כונתו כנראה היתה לספקות הנובעים מעצבנות] וכשבקשתי עצה לקשיי ריכוז אמר לי שמישהו פעם שאל על כך את החזו"א, והחזו"א ביקש ממנו את שמו ושם אמו [להתפלל עליו] [א.ה. היום ישנם מצבים שניתנים לסיוע כידוע, ואכמ"ל].
- שאלתיו האם צריך כלי לנט"י לתפילה. ואחר שהשיב הוסיף ואמר: לפעמים אדם מתחיל בגיל י"ב לנהוג הנהגה מסוימת, ואח"כ מחויב להתנהג כך עד סוף ימיו. [ואם היה שוקל יותר את מעשיו מתחילה, היה נוהג באופן אחר].

עניני השקפה

- אחרי שעברתי ללמוד בישיבה אחרת, ובאתי לבקור, שאלני על הנעשה בישיבה השניה. וכשספרתי שישנו בחור שעובר בין השלחנות בארוחת צהרים עם ספר המצוות הקצר להח"ח, וקורא מן הספר מעט בכל שלחן, הגיב על כך: שלמוד התורה צריך שיהיה גם ב"טבע" - שאדם דבוק ונמשך אחר הלמוד, וגם ב"הכרח" שאדם מכריח עצמו ללמוד גם כשאינו חפץ. [בערך כך].
- סיפר שלפעמים כשאדם נפטר בפתאומיות ר"ל אנשים תמהים על כך. ואילו רופא אחד אמר: אני תמה שאדם חי, לא כשהוא מת.
- שם "ישיבה" אמר: הוא מקום שלומדים בו רק תורה, ולכן כינה את המקומות שלומדים בהם גם חכמות אחרות "תיכון ישיבתי", ולא להיפך.
- אמר שאפשר להחריב את העולם עם "למוד זכות" [א.ה. עי' פי' רבינו יונה אבות [פ"א מ"ו] על מ"ש: והוי דן את כל האדם לכף זכות].
- סיפר על בחור צעיר שרצה ללכת ללמוד שנה בישיבה ואח"כ להצטרף לקיבוץ שומר מצוות. אמנם נודע לו שעתה מתגבשת קבוצה של שומר"צ, וחשש שאם ילך עתה לישיבה, לא ימצא קבוצה כזו בעוד שנה, ואז יצטרך לילך סתם לצבא, ולכן סבר שעדיף לוותר על שנת הלימוד בישיבה ולהצטרף עתה לקיבוץ. הדבר נודע לחבירו, והוא טרח להשפיע עליו שלא יחליט בשאלה זו על דעת עצמו, אלא יטול עצה ממרן בעל החזו"א זצ"ל. אמנם כשהבחור הציע השאלה לפני החזו"א, הסכים החזו"א לדעתו שיצטרף עתה לקיבוץ. החבר שיעץ להמלך בחזו"א כאב את הדבר, והלך לחזו"א וסיפר לו כיצד הוא השתדל לשכנעו לא להפסיד את שנת הלימוד, והוא זה שיעץ לשאול את החזו"א, ומדוע החזו"א הסכים עם השואל? ואז כתב החזו"א לבחור השואל את המכתב הנדפס בקו"א [ח"א, ה]... על דעתי שאין דבר בעולם אשר ערכו ישוה לשלם מחיר לימוד התורה שנה, ובכלל אין לעזוב התורה עכשיו בשביל חקור אחר עתידות וכו' עיי"ש. ואכן השואל הלך לישיבה וזכה להעמיד דור ישרים עוסקים בתורה ובמצוות.
- והעיר הגר"ד על מעשה זה ב' ענינים. האחד: שעל ידי שהחזו"א לא שלל את הענין בתחילה, זכינו למכתב הנפלא הנ"ל. והשני: שרואים שהס"ד לאדם גדול, שלא תצא תקלה מתחת ידו, היא גם ע"י שיעירו את תשומת לבו על פרטים שיתכן שנעלמו מידיעתו. אמנם לאחר כמה שנים כשדברתי עמו על מעשה זה, א"ל שחכ"א אמר לו שהחזו"א גם מתחילה לא התכוין להסכים לדעת השואל, ורק נמנע מלומר לו זאת כשהיה אצלו, אלא הביע דעתו במכתב. [א.ה. ומ"מ משנת המשגיח - בלקחים הנלמדים - לא זזה ממקומה]. יעזרנו הבוי"ת ללמוד מדרכיו כפי ערכנו, כדי שנזכה לכל טוב בזה ובבא.

אוצר ההידוֹת והדִּיעוֹת לפרשת וירא

ע"י

מרדכי זיסקינד הגר
ומאיר שולביץ

חידה: היכן מצינו שהקב"ה עושה נס לרשע לפעמים ומדוע.

תשובה: א- בספר היקרים מאמר ד' פי"ב כתב שלפעמים יגיעו טובות אל הרשעים בסבת ההשגחה על האחרים, אם על הטובים ואם על הרשעים, על הטובים כמו שהצליחו נכסי לבן בעבור יעקב, ונתברך בית המצרי בגלל יוסף, וניצל לוט בזכות אברהם, ולא די שנצל לוט אלא גם יושבי צוער ניצולו בעבור לוט שנצל בזכות אברהם אמר המלאך הנה נשאתי פניך גם לדבר הזה לבלתי הפכי את העיר. וברמב"ן (דברים כ, יז) כתב שהקב"ה עשה נס לבני לוט במה שהוריש ארצם מיד הרפאים, והטעם משום כבוד אברהם, שמעשה הנס יכול להיות נעשית ע"י רשעים אלא שהנס היה בשביל ולצורך הצדיק.

ב. מציאת יין ללוט ובנותיו. דהנה על הכתוב בראשית (יט לב) "לכה נשקה את אבינו יין וגו'", איתא במדרש אגדה "לכה נשקה את אבינו יין. מצוער. ויש אומרים במערה מצאוהו ומעשה נסים", ע"כ. ויש לתת טעם בדבר, דהוא כדי שתצא משם רוב המואביה, אשר ממנה יצא דוד ומלך המשיח. ועיין בדברי הגאון אברבנאל ז"ל (פסוק כג).

ג. יציאת לוט כרגע מהעיר. וזה היה מחסד ה'. כמש"כ הגאון מלבי"ם ז"ל (פסוקים יח - יט) וז"ל "ויאמר אל נא אדני. אמר כן דרך תפלה לה' (שם זה קדש) הנה מצא עבדך חן, ר"ל אני אינני ראוי מצד מעשי רק ע"י מציאת חן וחנינה. וחוף מזה ותגדל חסדך עמדי להחיות את נפשי, שמה שיצאתי כרגע מן העיר היה בנס ע"י המלאך (כמש"ש בפסוק טז) וזה נקרא חסד שמציין הנס כמש"ש בפ"י תהלות (סי' פט) ובכ"מ. ואנכי לא אוכל להמלט ההרה, באשר הדרך לההר רחוק וכחי חלוש, וכן תדבקני הרעה, כי הרעה הולכת אחרי עקבי", ע"כ.

ד. הצלת לוט אחר שכבר התחילה הפיכת סדום. והטעם, בגלל תפילת אאע"ה. כמש"כ הגאון מלבי"ם ז"ל (פסוק כט) וז"ל "ויהי, ר"ל והשכמת אברהם היה בשחת אלהים את ערי הכזר, ר"ל אחר עלות השחר שאז כבר התחיל לשחת את ערי הכזר שסדום ועמורה נשחתו תיכף בעלות השחר, הגם שהכזר עצמו לא נשחת תיכף, ואז התפלל. אברהם על הצלת לוט, וה' זכר חסדי אברהם וישלח את לוט בהפוך את הערים, הגם שכבר התחיל אז הפיכת הערים שלוש ישב בהן, והיה ראוי שיושחת גם הוא שלא היה ראוי מצד עצמו, לא היה ראוי להצלה רק אם היה בורח באמצע הלילה תיכף כשאמר לו המלאך שאז לא התחילה המהפכה, לא כן אחר שהתמהמה עד שהוחל הפיכת הערים, שניצל ע"י נסים גלויים וצוער נצולה בשבילו, לזה לא היה ראוי רק שזה נעשה ע"י תפלת אברהם וזכותו", ע"כ. ועיין העמק דבר (פסוק כב, ופסוק כד. ופסוק כט ובהרחב דבר שם).

שאלה: מה הקשר בין ישמעאל לבשורת המלאך ששרה תיולד בן?

תשובה: בתרגום יונתן כתב וישמעאל קאי בתריה וציית מה דאמר מלאכא, והיינו ששמע את בשורת המלאך, ולמרות כן הרי כתב בספורנו שישמעאל היה מלעיג על אברהם באומרו מאבימלך נתעברה שרה, וזו באה התורה לרמוז לנו.

חידה: איזה דין בהלכות ברכת המזון מרומז בפרשתינו?

תשובה: כ' המשך חכמה, ואקחה פת לחם וסעדו לבכם אחר תעברו. על דרך הלצה, דשיטת היראים דאכילה בלא שתיה אינו חייב בברכת המזון, לכן אמר, שלא אתן לכם רק לחם לאכול בלא שתיה, ולכן "אחר" - "סמוך", תיכף "תעברו", שלא תצטרכו לברך.

חידה: מי היה שומר מפני איסור ייחוד בפרשתינו?

תשובה: (שם, שם) והוא אחריו במדרש (בראשית רבה מח, יט), זה ישמעאל, מפני היחוד. בזה פירשתי מה דבסוף פרק עשרה יוחסין, בתר דמסיים כל הלכות יחוד מביא: מצינו שעשה אברהם אבינו כל התורה כולה עד שלא ניתנה, שנאמר "וישמור". הוא מפני שאברהם העמיד את ישמעאל להיות שלא תתיחד שרה עם המלאך, ולכן כתוב "וישמור", שזהו סייג לתורה. ולפי הגירסא "קיים" אתי שפיר טפי, ש"קיים" הוא מונח על הסייגים והגדרים שעשה אברהם למצוות התורה. וזהו "עקב אשר שמע בקולי" - לקיים את המצוה כראוי, "וישמור משמרת", שעשה משמרת למשמרת, וכמו שדרשו, "ושמרתם את משמרת" בפרק ב' דיבמות, יעוין שם. וזה שדק "שעשה אברהם וכו' עד שלא ניתנה", דהוא אז אינו מצווה ועושה, ולא תקיף יצרו, כמו המצווה ועושה, כמו שאמרו: "גדול המצווה ועושה וכו'" והיה עושה סייגים, כל שכן שצריך סייג לתורה ודו"ק.

חידה: היכן יש רמז בפרשתינו שמצות חינוך של האב היא בין על בנים ובין על בנות. (ולא רק על הבנים).

תשובה: (שם, שם) כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו וכו'. הנה חינוך מצוה לבנים במצות עשה לא נזכר, רק עשה ד' ולמדתם את בניכם", הוא בתלמוד תורה. ואמרו בניזר דף כט, א דהאב חייב לחנך בנו במצוות, ואין האשה חייבת לחנך בנה במצוות,

פירוש דהוה כמו מצות עשה של תלמוד תורה, דהאשה פטורה. ויעוין אורח חיים סימן שמ"ג בביאורי הגר"א ובמגן אברהם. ומקור מצות חינוך במצות עשה, מקורו בזה הפסוק מאברהם אבינו שצוה את בניו בקטנם על המצוות. קרא ד"חנוך לנער על פי דרכו" (משלי כב, ו) שהביא הרמב"ם בסוף הלכות מאכלות אסורות [ושם לענין איסורים] הוי מדברי קבלה, אבל העיקר מאברהם. וכאן משמע שאף לבנות מצוה על האב. ויעוין מגן אברהם, דרך בניזיר אין מצוה על בתו, וכן משמע בגמרא שם, ואין מקום להאריך:

חידה: על איזה אמירה של אברהם אבינו בפרשתנו זכו בניו לשתי מצוות.

תשובה: (כז) ואנכי עפר ואפר פרק כיסוי הדם (חולין פח, ב) אמר רבא: בשכר שאמר אברהם "ואנכי עפר ואפר" זכו בניו לשתי מצוות, אפר פרה ועפר סוטה. הענין מבואר דמצאנו היסודות אינם מקבלים טומאה, כל הגדולי קרקע והמים המחוברים לקרקע, לבד מה ששלמותו באה על ידי מפעלות האדם ומסיבותיו, בהם יתכן הטומאה. כי הטומאה אינו בשום נברא, שכל אחד ואחד הוא מוכרח לפעולתו וטבעו בלתי בחירי, רק הטומאה באדם מצד התנגדות כוחותיו ורצונו, המכריחים בדרך אשר בה יבחר. ועל זה מצאנו כי כל העבירות החמורות כתוב בהן "ולא תטמא את הארץ" (במדבר לה, לד) "ונטמאתם בם" (ויקרא יא, מג).

חידה: הנה יש דין שקרבנות צריכים ביקור שאין בהם מום, באיזה קרבנות לא נאמר דין זה, והיכן זה רמז?

תשובה: (ז) הנה האש והעצים, ואיה השה לעולה. פירוש, שקרבן תמיד בעי ביקור [פסחים צו, א], רק כדי שלא יהיה בו מום. אבל בבני נח לא פסלי מומים, רק מחוסר אבר [עבודה זרה ה, ב], ולא בעי ביקור בהם. אך אברהם יצא מכלל בן נח. ובבמה אינו טעון עצים, ורק תמיד במזבח בעי שני גזרי עצים, ואש קדוש גם כן אינו טעון בבמה [מנחות כב, א]. וזה ששאל, "הנה האש והעצים" - אלמא דין תמיד במזבח, "ואיה השה לעולה" - שטעון ביקור. ולכן אמר: "ה' יראה לו השה וכו'", פירוש שכבר מבוקר, ודו"ק:

חידה: להיכן יצחק הלך לאחר העקידה?

תשובה: (יט) וישב אברהם אל נערו. ובמדרש (בראשית רבה נו, כ): ויצחק היכן הוא?... שלחו אצל שם ללמוד ממנו תורה. משל לאשה שנתעשרה מפלכה, אמרה הואיל ומן הפלך הזה התעשרתי, עוד אינו זז מתחת ידי לעולם. כך אמר אברהם, כל שבא לידי אינו אלא בשביל שעסקתי בתורה ובמצוות, לפיכך אני רוצה שתזוז מזרעי לעולם (עכ"ל המדרש). דע כי התורה היא משלמת את הישראלי ומכשרתו ברמ"ח איבריו ושס"ה גידיו - נפש, רוח, נשמה - ומעלתו אל תכלית השלמות האפשרי, ובלעדה לא יוכל אדם לבא לידי כשרון הגמור מיום נתן ה' אותה לישראל. ומלבד שהיא משלמת את החיסרון ומונעה הפחיתות אשר בהאדם מצד חומריותו וכוחות טבעו המשוקעים וטמונים בהבלי הזמן ועוגביו, עוד היא בעצמותה טוב ויקר אושר האמיתי, ובה יתקרב האדם לאלקינו, ובה יחזה פניו - הוא השגת האלקות.

רמז בפרשה לכן שבכפות ל"א חי נושא את עצמו

חידה: היכן בפרשה מרומז שאיש שהוא כפות, לא אמרינן חי נושא את עצמו.

תשובה: כתב בחידושי הגר"ז סימן לה, נראה דכיון דהיה מצווה להעלותו על המזבח ולהניחו ע"ג העצים מוכרח היה לעקדו קודם דהרי קי"ל דחי נושא את עצמו וא"כ לא היה מקיים אברהם מצות העלאה, וגם לא היה נקרא מונח ע"ג העצים דאדם חי לכו"ע נושא את עצמו, ולכן הוצרך לעקדו קודם דכפות כ"ע מודים דאינו נושא את עצמו (עיין בשבת צ"ד ועוד בכ"ד) וא"כ צריך היה לעקדו מעיקר הדין וקיום הציווי.

שאלה: איזה סעודה יותר חשובה של הברית מילה או סעודת השלישי למילה, ומהיכן ניתן להוכיח זאת.

תשובה: איתא בשם המהרש"ל (הנהגות מהרש"ל אות נ' וכן שמע מחמיו) כי סעודת שלישי למילה חשובה יותר מסעודת ברית, שסעודת ברית רק רמוזה בתורה, כמו שדרשו חז"ל (הובא בתוס' שבת קל ע"א ד"ה שש) ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק ה"ג מל, ואילו סעודת שלישי למילה מפורשת בתורה אצל אברהם אבינו, וכן אמרו על הבת עין ובעל דברי שמואל מסלונים שהעדיפו סעודת שלישי למילה מסעודת ברית, והטעם איתא בלב שמחה (דברים דף עט) שבחינה זו של השראת השכינה שהוא מהקב"ה יש לו קיום וישאר תמיד בסעודות שלישי למילה.

צדקה והכנסת אורחים

שאלה: המכניס עני לביתו מקיים מצות הכנסת אורחים או מצות צדקה או מקיים לשניהם.

תשובה: רבי ישראל מסלנט בספרו אבן ישראל ביאר דהמכניס אורח עני מקיים שתי מצוות, מצות צדקה ומצות גמילות חסדים.

יש לעיין. האם יש ללמוד ממעשה אברהם אבינו והאורחים שיש לאדם להצטער על קיום מצוה שאין ביכולתו לעשות, או שאצל אברהם שאני מאיזה סיבה.

תשובה: הגר"א דיסקין כתב שמאברהם אבינו למדים שמי שעושה חסד רק לשם מצוה, אבל הוא לא אוהב להיטיב להשני, הוא לא דבק במדותיו של הקב"ה, הוא דבק במעשיו ולא במידותיו, חסר לו את עיקר המטרה והתכלית של חסד, שהקב"ה רוצה שנהפוך את המידות שלנו למידות של הקב"ה, מה הוא רחום אף אתה רחום מה הוא חנון אף אתה חנון, שצריך שהמידות יהיו של רחום וחנון ולא רק המעשים יהיו של מעשים של רחום וחנון. ואברהם אבינו הגיע לשיא השלימות של עמוד החסד, לא היה אכפת לו שהוא מפסיד מצוה, אלא היה אכפת לו וכואב לו שהוא לא יכול להיטיב ולהכניס אורחים, לקחו לו את החמצן, זו המעלה הגדולה של אברהם אבינו. וא"כ כיון שראוי שנדבק במדותיו של הקב"ה יש להצטער על מניעת החסד שיתקיים בו ועושה נחת רוח ליוצרו.

מצוה בו יותר מבשלוחו או חינוך בנו למצוות.

שאלה: מה עדיף לעשות המצוה בעצמו או להנחך את בנו ולהרגילו במצוות, מהיכן ניתן לפשוט דבר זה, ומה ההסבר בזה באמת.

תשובה: על הפסוק ואל הבקר רץ אברהם ויקח בן בקר רך וטוב ויתן אל הנער וימהר לעשות אותו. כתב רש"י אל הנער זה ישמעאל לחנכו במצוות. וכתב השפתי חכמים שכוונת רש"י לומר שמסירת הבקר לישמעאל כדי לחנכו במצוות היא קודם למצוה בו יותר מבשלוחו שהרי לא מצינו שנתבע אברהם על שמסר את שחיתת הבן בקר לישמעאל ולא שחט בעצמו כמו שנתבע על יוקח נא מעט מים.

תפילת אברהם על סדום.

שאלה: צ"ע מדוע אברהם התפלל עליהם אולי ימצאון חמישים וגו' הרי היו היפך שיטתו ממש, שהרי מידת אברהם היא חסד.

תשובה: בספר מנחת אהרן ביאר עפ"ד הרמב"ן (דברים כב) מה שאמרו ז"ל שצער בעלי חיים דאורייתא שאין הכוונה שהקב"ה מרחם על בעלי הנפש הבהמית למנוע אותנו מלעשות בהם צרכינו, שאם כן היה אוסר השחיטה, אבל טעם המניעה ללמד אותנו מדת הרחמנות ושלא נתאכזר כי האכזריות תתפשט בנפש האדם כידוע בטבחים שהם שוחטי השוורים הגדולים והחמורים שהם אנשי דמים זובחי אדם אכזרים מאד ומפני זה אמרו טוב שבטבחים שותפו של עמלק, והנה המצוות האלה בבהמה ובעוף אינן רחמנות עליהם אלא גזירות בנו להדריכנו וללמד אותנו המדות הטובות. ועל דרך זה הביאור בתפלה על רשעים, דבאמת אין מקום לרחם על הרשעים עצמם כיון שהם אויבי הקב"ה. אך הצדיק שמרחם עליהם מגלה בזה את מידת טובו ונדיבותו, וזהו גופא רצון השי"ת שהצדיק יהא רחום ונדיב ואברהם הצטיין בזה יותר משאר ראשי הדורות.

וראה עוד בזה מש"כ בספר חרדים (מצוות התלויות בארץ ישראל פרק ד) "ידבר טוב וירחם על כל הבריות בפיו ובלבבו ויתפלל על הרשעים שישבו ולא יראה בעיניו שיש רשע גדול ממנו בעולם", עכ"ל. וכדאיתא במסכת ברכות (י א) "הנהו בריוני דהוו בשבבותיה דרבי מאיר והוו קא מצערו ליה טובא, הוה קא בעי רבי מאיר רחמי עלויהו כי היכי דלימותו. אמרה ליה ברוריא דביתיהו, מאי דעתך, משום דכתיב, יתמו חטאים, מי כתיב חוטאים, חטאים כתיב, ועוד, שפיל לסיפיה דקרא, ורשעים עוד אינם, כיון דיתמו חטאים, ורשעים עוד אינם, אלא, בעי רחמי עלויהו דלהדרו בתשובה, ורשעים עוד אינם. בעא רחמי עלויהו והדרו בתשובה", ע"כ. ויעוין כתב עת: צהר (א, תשנ"ח, צח - קה) בעניין חיוב התפילה על רשעי ישראל שישבו בתשובה, מהרב מתתיהו כץ שליט"א.

דקדוק המקרא.

שאלה: איזה ג' לשונות של ריבוי אמר ה' לאברהם על זרעו, ומדוע?

תשובה: הכלי יקר מביא שבתורה איכא ג' לשונות של ריבוי. כווכבי השמים, עפר הארץ, והחול אשר על שפת הים. והחילוק ביניהם, כי כל לשון ריבוי מורה על זמן אחר. בזמן השלוח וההצלחה הוא ממשילם לכווכבים, לשון גדולה. ודמיון החול הוא מורה בזמן שהאומות קמים על ישראל לכלותם ולא יוכלו להם, כמו הגלים המתנשאים כאילו רצו לשטוף את כל העולם ומיד כאשר יגיעו אל החול הם נשברים. ודמיון העפר, מורה על זמן השפלות, כי בזמן שיהיו עפר לדוש בדיוטה תחתונה, משם יעלו משפל מצבם ויפרצו לכל רוח.

התעניינות פתורה מביאה התמדה!

מה גם שידוע שגדולי ישראל לא כולם למדו באותה הדרך, ויש שעסקו יותר בעניינים מסוימים שבשי"ס, ואין זה מפני שהייתה ביניהם מחלוקת ושיטה אחרת בדרך הלימוד, אלא כל אחד למד מה שיותר מושך ומרתק אותו - אשר זוהי דרך הלימוד שלו משורש נשמתו, שהרי התורה שייכת לנשמה, והנשמה נמשכת אליה, וכל אחד מה שמושך ומרתק אותו לפי טבעו, זהו שורש נשמתו וחלקו בתורה.

גם **הגאון רבי יעקב פרידמן שליט"א** מרבה לעורר על כך שהתעניינות מביאה התמדה!

ומספר שהכיר בירושלים יהודי מתמיד גדול, שכן ההתמדה שלו נבע מהאהבה לספרים חדשים [לא ספרי סיפורים - אלא ספרים תורניים], כל ספר חדש או מהדורה חדשה שיצאה, הוא היה לוקח ומתיישב איתו בערב על כיסא נח, עד הבוקר הוא כבר סיים אותו.

אמנם היה לו גם זיכרון, אבל הוא התעלה ע"י ההתמדה! חשוב לדעת שהתמדה זה לא לימוד כפוי - כי אדרבא לימוד כפוי רק גורם להוציא את הלימוד מהראש.

וכל דבר שתשמישו - לזה בנחת, ולזה בקשה, נותנים אותו לזה שתשמישו בנחת. [פד]

עד"צ ניתן לומר שרמוז כאן היסוד שטבע **מרן הגרי"ג אדלשטיין שליט"א** - שההצלחה בלימוד התורה באה רק כאשר אדם לומד "לפי טבעו"!

הדרך להצלחה בתורה, וגם עיקר המצוה של תורה, שנותנת שלמות ומקדשת את האדם, וכל המעלות שיש בתורה - היא רק על ידי שאדם מרותק לדברי תורה, ועוסק בהם מתוך התעניינות והנאה, ומרגיש את המתיקות בלימודו.

לצערנו ישנם בחורים צעירים הנמצאים במסגרת של ישיבה ועוסקים בתורה שלא לפי טבעם, רק מפני שהם משועבדים למסגרת - וחסר להם את אהבת ומתיקות התורה!

ברבות הימים התוצאות ניכרות, שאם לומדים בצורה שאינה מעניינת והלימוד אינו מרתק ומושך, אזי כשיוצאים מן הישיבה ונעשים בעלי משפחה, הלימוד קשה להם, ועוסקים בדברים אחרים, כי לא למדו בצורה המושכת לפי טבעם.

עסיר סדריך על מפתן ארמונו של רבנו הקדוש - חרגיש עלופ ועני פדעת

תפארת מראה שכזה?

א"כ בשעה כמו זו שהעשיר מרגיש כל כולו בטל ומבוטל, עם כל עשירותו וחוסנו הגשמי, מול העושר הרוחני העצום הזה שהתגלה לפניו בארמונו של רבי, רגש של עלבון ועניות איומה השתפך בכל חלל גופו, כעני בפתח ממש!

וכי פלא הוא שבשעה רגישה כזו רבי היה מוכרח לחזק ולעודד אותו?

ולא עוד אלא אדרבא היא הנותנת - איש כזה שעד עתה התהדר בעושר כלכלי, ועתה הוא מתבטל מפני הדר כבוד התורה, ובודאי שדברי העידוד שרבנו מצא לנחוץ לומר לו, לא נבעו מתוך חנופה חלילה, אלא בהערכה כנה על השינוי המברך שהתחולל בו.

האמת היא שגם אנו אמורים היינו לרחם על עניים מדוכאים וערטילאיים בנפש ורוח, לא פחות ממה שרחמנו נכמרים על עניים בחומר אף כשהעושר הגשמי מהדר את גופותיהם.

צריך לשאוף שנגיע לדרגה זו - ע"י עבודת ה' ולימוד התורה והמוסר, עד כדי כך שכל אדירי ואבירי הלב, המתגאים ברכושם החומרי המדומה, יתבטלו מכבוד התורה, ולמראה העונג המעודן שהיא נותנת ללומדיה.

ויתעוררו בהם הג'צים החבויים עמוק בתחתית ליבותיהם, לשלהבת אש קודש, ולהביאם לתשובה ולקרבת אלוקים חיים.

אין חוצפה גדולה יותר מכפיות טובה להורים

דבר נוסף מובא בחז"ל על כלב - הוא מהוה סמל של הנהנה ולא מהנה [נדרים כ"ד]. המקבל שאינו נותן.

כאן הרי מדובר על בן או בת שקיבלו כל-כך הרבה מן ההורים במשך השנים, ומדוע הם מסתכסכים אתם? כי הם אינם מוכנים לתת מעצמם כלום!

אמנם החתן והכלה חושבים שיש להם סיבה מוצדקת בעיני עצמם לכעוס על ההורים, אבל הכל נובע מהשורש של ההרגשה שהכל מגיע להם, וזכותם לכעוס כשלא ממלאים את כל משאלותיהם.

לע"נ הרב שמעון הכהן ברכר זצ"ל ב"ר יהושע אליקים ז"ל

אמר רב הלכה כר"ש ודוקא בתו אבל בנו לא, דאמרי אינשי - נבח בך כלבא עול, נבח בך גורייתא פוק. [פ"ו.]

הנה כשהגמרא רוצה להמחיש את התגובה המתבקשת מהחותן כאשר נקלע לקטטה עם חתנו או כלתו - היא משתמשת בדימוי של 'כלב', שצריך לברוח מכלבה יותר מכלב.

ויש להבין מדוע בחרו דווקא בבעל חי בזוי זה - שאפילו את תמורתו אסור להקריב על המזבח?

מסביר **הגאון רבי יצחק פנחס גולדווסר שליט"א** שהכלבים מתאפיינים בשני דברים, הראשון הוא - ש'הכלבים עזי נפשי' [ישעיה נ"ו], עם נביחותיהם המחוצפות.

קרבו יש להביא מתוך הכנעה, ואסור להקריב על המזבח כל דבר שיש לו שייכות לכלבים, ואפילו כבש אם הוא חילופיו של כלב - יש בו שייכות לחוצפה, ונפסל לקרבן.

ואכן, אין חוצפה גדולה יותר מכפיות טובה להורים או להורי בן הזוג!

ניתן לפנות: peninim88@gmail.com

הפנינים מלוקטים ונערכים בשינויי עריכה וקיצור נדרשים

להשתתפות בהוצאת בנדיים פלס - באמצעות 'טו אריה' - פנינים מאירים

וארטים לפרשת השבוע

יח א. והוא יושב פתח האהל. רש"י כאן כותב שישב כתיב חסר כי ישיבתו היתה חסרה כי הוא רצה לעמוד רק הקב"ה הכריחו ליישב. וכן אצל לוט כתוב ישב בשער סדום (יט א) וה"ה אצל עפרון כתוב (כג י) ועפרון ישב בתוך בני חת, גם שם היושב הוא חסר ואומר שם רש"י שהוא חסר כי מינוהו לשופט עליהם אז הוא לא יושב אלא עומד ולכן הישב חסר. והנה יש להקשות הלא בפרק כז להלן איתא יעקב איש תם ישב אהלים, מדוע שם הישב חסר? ויש ליישב שאע"פ שהוא היה הרבה שנים באהלה של תורה נחשב אצלו כל יום כחדשים, וישיבה משמע שכבר ישוב בתוכו הרבה זמן ולא כחדש ולכך כתב חסר. עו"ל שלפנים בישראל למדו תורה בעמידה וכמבואר במגילה כא עומד ולומד, יושב ושונה, ולכך כתב יושב חסר משום שבחלק מהזמן כשלומד הוא עומד ורק כששונה הוא יושב. רבי מאיר קסלר רב שכונת באר יהושע והסביבה בני ברק.

יח ב. והנה שלשה אנשים נצבים עליו. וברש"י והוא ע"פ הגמ' שלושה מלאכים: הראשון, לבשר את שרה. השני, להפוך את סדום. והשלישי, לרפא את אברהם. ומקשה הגמ' איך אמרינן אחד להפוך את סדום הרי כתוב ויבאו המלאכים סדומה, משמע ששני מלאכים נשלחו להפוך את סדום ולא רק אחד? מתרצת הגמ' שבאמת באו לסדום שני מלאכים, אחד בא להפוך את סדום, והשני בא להציל את לוט, והוא אותו אחד שריפא את אברהם, (ובשפתי חכמים כתב שאין כאן את הבעיה שאין מלאך אחד עושה ב' שליחויות כי זה עניין אחד). ולכאורה קשה אז למה לא נכתב מראש אחד לרפא את אברהם ולהציל את לוט, כדי למנוע את הקושייה הנ"ל? וי"ל, אומר החידושי הרי"ם, דאיתא ביבמות עו: ששאל בירר אצל דואג האם דוד ראוי למלוכה, א"ל דואג עד שאתה שואל על מלוכה תשאל אם הוא בכלל ראוי לבוא בקהל כי הוא נולד מרות המואביה, וא"ל אבנר שאין בעייה, משום שכל סיבת האיסור להכניס עמוני ומואבי לקהל ה' היא משום שנאמר "על אשר לא קידמו אתכם בלחם ובמים", אבל הדין הוא עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית, משום שעל הנשים אין תביעה שלא קידמו בלחם ובמים משום שאין דרכן לקדם, דכל כבודה בת מלך פנימה, כדחזינן אצל שרה דכתיב בה הנה באהל. והדברים נאים ביותר, דהטעם שהקב"ה הציל את לוט, איתא בב"ק, כי ידע שתצא ממנו רות המואביה, ולפי"ז בתחילה כשבאו המלאכים עדיין לא היה ברור שעמונית ומואבית מותרות, כי עדיין לא למדנו שכל כבודה בת מלך פנימה, שהרי זה נלמד רק אחרי שראינו ששרה לא יצאה אלא היתה באוהל ולימדה אותנו שכל כבודה בת מלך פנימה, וממילא בשעה שנשלחו המלאכים לא היה נצרך מלאך להציל את לוט משום שבאותה שעה עוד לא התחדש שהעמונית והמואבית שייצאו ממנו יהיו מותרות לבוא בקהל. ורק אחרי ששרה חידשה את ההלכה שאשה אין דרכה לצאת משום כל כבודה רק אז התברר שדרשין מואבי ולא מואבית ויש

סיבה להטיל על המלאך שליחות להציל את לוט כדי שתצא ממנו רות.

יח ד. יוקח נא מעט מים, ובב"מ פו. אברהם חשב שהם ערבים, א"ל וכי לערבים חשבתנו כבר יצא ממך ישמעאל, משמע שבגלל שיצא ממנו ישמעאל לא היה צריך לחשוב שהם ערבים, וקשה מה הקשר בין שיצא ממנו ישמעאל לזה שהם לא ערבים? וי"ל ע"פ הגמ' בב"ב רודף צדקה ימצא חיים. חד אמר ימצא בנים צדיקים, וח"א ימצא אורחים מהוגנים, וזה מה שאמרו לאברהם הרי אתה רודף צדקה וחסד ובנים צדיקים אין לך כי יצא ממך ישמעאל, אז אתה צריך לזכות לקבל אורחים הגונים ואיך חשבתנו לערבים.

שס. פלא גדול על אברהם אבינו, כזו מסירות נפש להכנסת אורחים, יהודי בן תשעים ותשע, יום שלישי למילה - הוא שוחט שלושה עגלים שיהיה לכל אחד לשון וחרדל. לא היה אז פריזר וזה היה כחום היום, או שהכל הולך לאיבוד או שצריך לגמור את הכל באותו יום, כזו נדיבות וכזו מסירות נפש, ופתאום כשזה מגיע למים הוא נהיה 'קמצן' - יוקח נא מעט מים, מה קרה כאן? למה רק מעט מים? שתי תשובות בדבר, ידוע שר' ישראל סלנט'ר התארח פעם באיזה בית, והוא נטל נטילת ידים עם רביעית מים בצמצום, שאלו אותו: ר' ישראל, אתה כזה חסיד, כתוב שיש מעלה גדולה ליטול ידים בשפע, ויש בזה סגולה לעשירות, למה אתה נוטל כל כך בצמצום? אמר להם ר' ישראל: הכל נכון, יש בזה מעלה גדולה מאד, אבל את כל המצוות האלה אני עושה רק על חשבונך, לא על חשבון אחרים, פה יש אלמנה שואבת מים, שהיא צריכה ללכת בקור לקחת את המים, על חשבונה אני לא יכול להיות צדיק! זה אמר ר' ישראל! בן בקר רך וטוב - אברהם אבינו לקח בעצמו, ולכן הוא נהג בשיא הנדיבות ושחט שלושה עגלים שיהיה לשון בחרדל לכל אחד, אבל יוקח נא מעט מים - **היה על ידי שליח**, זה לא חכמה להיות צדיק! פה הוא אומר 'מעט מים!' זה פשט אחד על דרך המוסר. ועל דרך הפשט אפשר לומר, בשביל מה הוא הביא את המים? לרחוץ את הרגלים! אם הוא היה מביא להם הרבה מים, איזה דרך ארץ זה לבוא לאורחים ולהגיד להם קחו ככה טונות של מים, אתם כל כך מלוכלכים, אתם צריכים לנקות את עצמכם חזק?! ולכן הוא אמר 'מעט מים' מעט מים זה כבוד לאורחים. רבי אליהו דיסקין.

יח ו. וימהר אברהם ויאמר מהרי שלש סאים קמח סלת. הגמ' בב"מ פז מסבירה את הסתירה שכתוב גם קמח וגם סולת, ומתרצת הגמ' שהאישה צרה עיניה באורחים, ומובא בחז"ל ששרה אמרה סלת ואברהם אמר קמח, (אמנם יש גירסה הפוכה, אבל השאלה היא על הגירסה הזאת) ולפי"ז קשה הרי שרה רצתה סולת שזה יותר עשיר, ומניין שענייה צרה באורחים? מיישב האוסטורבצא ע"פ המדרש, שדבר זה ארע בחג הפסח, והנה השו"ע או"ח תנ"ג ד. פוסק שמותר לקחת קמח מהשוק לאפות מצה, וכותב שם החק יעקב שכל ההיתר הוא קמח

רגיל אבל סולת אסור כיוון שזה מוחזק לחמץ גמור. והנה אם יקח סולת שזה חמץ גמור ויבטל את החמץ אז מדאורייתא בביטול סגי, ויכול לעשות עוגות ע"י גוי ולא יכניס זאת לרשותו אלא יתן זאת ישר לערבים (מלאכים) שבאו אצלו, אך יתכן שיש כאן איסור הנאה כיוון שנהנה מהחמץ, אך מכיוון שהוא מקיים מצוות הכנסת אורחים ומצוות לאו להנות ניתנו ממילא הוא לא נהנה, אולם אברהם אבינו היתה לו הנאה מקבלת אורחים כי היתה לו עיין טובה ולא רק מצווה א"כ אסור לו לתת לאורחים סולת כי הוא נהנה מחמץ, אבל שרה שענייה צרה באורחים יכלה לתת סולת כי היא לא נהנית מזה, ומכיון שהציעה סולת סימן שענייה צרה באורחים, שאינה נהנית מהחמץ.

שס. איתא בגמ' שאברהם ביקש קמח ושרה סולת ואפש"ל שנחלקו במחלוקת הפוסקים המפורסמת בדיון מי שהיה חבוש בבית האסורים ונתנו לו לצאת פעם אחת להתפלל האם ייצא מיד כי אין מעבירים על המצוות או עדיף שיחכה ליו"כ. ובפולוגתם האם משובח עדיף, או מיד עדיף. והנה שרה סברה שעדיף מצווה מן המובחר אפי' שיקח זמן, אבל אברהם אחז שעדיף מיד מאשר משובח. (החת"ס הביא כאן את המחלוקת הזאת וכך ביאר את פלוגתת שרה ואברהם).

יח ח. ויקח חמאה וחלב וכן הבקר אשר עשה ויתן לפניהם. איתא בב"מ פז ולחם לא הביא, מלמד ששרה פירסה נדה ונטמאה העיסה, ואברהם ובניו ביתו אוכלים חולין בטהרה היו. ויש לדקדק א. מנלן שפירסה נדה ונטמאה בשעת העיסה, אולי נטמאה אחר האפיה שהיה כבר לחם, ועו"ק למה לא הביא אברהם את הלחם לערבים שלא אכלו בטהרה? ויש ליישב ב' הקושיות אחת בחברתה. דהנה מבואר בבב"ב כא. מה שהותר מלאכת אוכל נפש ביו"ט הוא רק לישראל, דכתיב לכם, ואסור לאפות לעכו"ם. והנה מעשה זה של אברהם היה ביו"ט של פסח וההיתר לאפות היה רק בשביל ישראל, ולכך לא הביא לחם לערבים, ואם נטמאה כשהיה לחם אז שרי ליה להביא לערבים ומזה שלא הביא לערבים סימן שנטמא כשהיה עיסה. רבי יונתן איבשיץ.

יח י. ושרה שומעת פתח האהל והוא אחריו. מובא בחז"ל (בר"ר מח) והוא אחריו הכוונה לישמעאל. ונ"ל שבה יתורץ למה שרה צחקה היפלא מה' דבר, הא היא הייתה נביאה יותר מאברהם? וי"ל שבגלל שהיה ישמעאל על ידה היא פחדה שישים את עינו הרעה בה ועי"ז היא חלילה תפיל עוברת, ועי"כ צחקה כדי שיפקפק כשישמע הדברים. ולכן כשנשאלה להלן למה זה צחקה שרה, היא ענתה לא צחקתי כי יראה כי פחדה שישמעאל ישים עליו עין רעה. ועי"ז ענה לה הקב"ה לא כי צחקת, שבכ"א היה לך לסמוך על דברי הנביא ולא לחוש. ובזה ניחא מה שמובא במגילה ט. שהיו זקנים כותבים לתלמי המלך ותצחק שרה בקרוביה כי זה היה כל סיבת צחוקה משום ישמעאל שנקרא קרוביה. מגיד יוסף. **ויש להעיר דהנה** לעיל יז מובא שאברהם צחק ואמר הלבן מאה

שנה יולד, ולמה לא נטען על אברהם למה זה צחק אברהם? וי"ל שאברהם שמע זאת מהקב"ה ומבואר ברמב"ם (יסודי התורה י ד) שהבטחה של הקב"ה יכולה להתבטל אם חוטאים, אבל הבטחת נביא לא בטלה לעולם, לכן הקפידא היתה רק על שרה. משך חכמה.

יח יז. המכסה אני מאברהם אשר אני עושה. רש"י אומר אני נתתי לו את הארץ הזאת וחמש כרכין אלו המכסה אני מאברהם אוהבי את אשר אני עושה. המהרש"ם אומר שהטעם שרש"י הוסיף את הפרטים האלו שנתן לו את הארץ וכו', ולא הספיק לו הטעם הפשוט שהוא אוהב אותו וכמשמעות הפסוקים, י"ל שהגמ' אומרת שאברהם קנה את הארץ בהילוך דהיינו ע"י קום התהלך בה, ולא ע"י הקניינים הנצרכים, והטעם איתא בגמ' ב"ב ק. משום דהוא חביב לפני הקב"ה. א"כ מובן למה רש"י הוסיף שנתן לו את הארץ וחמש כרכין כי משם רואים את חביבותו לפני הקב"ה, וזה הטעם שהקב"ה אמר המכסה, כי רואים שחביב הוא לפניו ולכך הוא לא מכסה.

יח כא. ארדה נא ואראה הכעצקתה. אומר רש"י למד לדיינים שלא יפסקו דיני נפשות אלא בראיה. והוא תימה גדולה הא סמכין על עדים ולא בעינן דיינים? וי"ל, אומר המג"א בספרו שמן ששון, דמבואר בסנהדרין פא. מי שנתחייב ב' מיתות נידון בחמורה, והקשו התוס' איך שייך נידון ב' מיתות הרי העדות השנייה היא עדות שא"א להזימה, כי גברא קטילא בעי למקטיל? ותירצו התוס' דאירי כגון שראו הדיינים, ולפי"ז מיושב היטב, דהנה במשפט סדום נאמר, זעקת סדום ועמורה כי רבה וחטאתם כי כבדה מאוד, משמע שהיו להם חטאים קלים בתחילה עד שכבדו מאוד, וכאן נענשו על החמורים, אף שעל החטאים הראשונים כבר התחייבו וכנ"ל.

יט טו. וכמו השחר עלה ויאיצו המלאכים בלוט לאמר קום קח וגו'. הטעם שנחפזו קודם הנץ החמה ובאו בעלות השחר? י"ל ע"פ הפני"י בשבת נה דלוט לא היה ראוי לעונש, אלא בגלל שלא מיחה באנשי סדום, והיינו שעבר על מצוות עשה שלא הוכיח אותם, ועל מצוות עשה מענישים רק בעידנא דריתחא. והנה מבואר בגמ' ששעת הנץ הוא עידנא דריתחא (משום שהוא שעה שהאומות

משתחוים לחמה), לכך נחפזו המלאכים להקיץ את לוט קודם הנץ.

כ ז. ועתה השב אשת האיש כי נביא הוא. משמע מהפסוק שהטעם שהקב"ה רצה שאבימלך ישיב אותה, בגלל שאברהם נביא, ותימא גדולה שהרי משתמע שאם הוא לא נביא אז הוא לא היה דורש ממנו שישב, ולמה? י"ל שבאמת אם הוא לא נביא הוא לא יצטרך להשיב, ושתי תשובות לדבר. הראשון, שהרי שרה היתה אילוונית, וקידושי אילוונית אינם קידושין משום דהווי קידושי טעות וממילא היא לא אשת איש אלא א"כ הכיר בה וקידשה על דעת שהיא אילוונית, וזה מה שאמר הקב"ה כי נביא הוא, והוא ידע שהיא אילוונית, וממילא אין קידושי בטעות. התשובה השנייה, שלכאורה קשה הרי כתוב בכמה וכמה מקומות שאברהם אבינו היה כהן, וכהן אסור בשבויה, לכן אמר הקב"ה תשיב אותה כי הוא נביא והיא מותרת לו כי יודע שלא נגעו בה.

כא א. וה' פקד את שרה. ובמדרש בראשית רבה נג. דהטעם הוא משום דכתיב בסוטה ואם לא נטמאה ונזרעה זרע. וקשה אם זה הטעם אז למה היא לא נפקדה כבר אחרי הסיפור עם פרעה בפרשה הקודמת שהיה אותו הדבר בדיוק? וי"ל דאיתא בגמ' פרק כיסוי הדם שבזכות שאמר אברהם ואנכי עפר ואפר זכה לעפר סוטה ומה היא הזכות שם, ונזרעה זרע. והאמירה הזאת ואנכי עפר נאמרה בפרשתנו, כלומר אחרי הסיפור עם פרעה, וממילא רק כעת התחדש שהיא תפקד אם לא נטמאה. **עוד יובן** לפי המדרש הנ"ל מה הטעם כתוב וה' פקד את שרה כאשר אמר. מה זה **אמר** הרי בשום נבואה לא מוזכר לשון זה, ולנ"ל י"ל כאשר אמר - ונזרעה זרע.

כא ט - י. ותרא שרה את בן הגר המצרית וגו' מצחק. ותאמר גרש את האמה הזאת ואת בנה כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק. יש להקשות מה הוסיפה שרה כי לא יירש הא בלא"ה הוא מסיתו לעי"ז (רש"י) וזה טעם לגרשו. וי"ל, אומר הקהלת משה, דמבואר בקידושין פ: עה"פ כי יסיתך אחיך בן אמך. וכי בן אב לא מסית? ומתרצת שם הגמ' שכן אב זה פשוט שלא תשמע לו כי יש לו נגיעות כי הוא לא רוצה שתירש יחד עמו לכן הוא מסיתך לעבור עבירות כי הוא שונא אותך אבל בן אמך אין לו שום נגיעות. והנה

הלכות הקשורות לפרשה. לעיון בלבד

מבואר בחז"ל (מובא באור החיים כאן יא ולעיל טז ה) שישמעאל לא יורש את אברהם למרות שהוא בן אב כי היא הייתה שפחת מילוג לאברהם, ולכן אמרה שרה אם הוא לא יורש יש טעם שיצחק ישמע לו כי אין לו נגיעות לכן גרש אותו.

כב ג. ויקח את שני נערינו ואת יצחק בנו. אומר רש"י שאדם חשוב צריך לצאת עם ב' אנשים, ויש לעיין הא היה את יצחק? וי"ל: א. אברהם חשב שיצחק לא יהיה בחזור, ב: א"א להשתמש ביצחק שהיה עולה. ר"נ גשטטר.

כב ט. ויעקד את יצחק בנו. הסיבה שעקד אותו, אומר המהר"ל דיסקין, כי הקב"ה ציווה אותו להעלות את יצחק לעולה, ואיתא בגמ' שחי נושא את עצמו ולא חייבים עליו בהוצאה בשבת, ורק אם הוא כפות אז אמרינן שאין הוא נושא את עצמו, לכן היה צריך אברהם לכפות אותו כדי לקיים את המצווה של והעלהו לעולה דבלא"ה זה לא נקרא שהוא העלה אותו. ויש להקשות ע"ז מדוע נאמר במוסף של ראש השנה ותרעה לפניך עקידה שעקד אברהם אבינו את יצחק בנו ע"ג המזבח, ומבואר שעקדו על המזבח? וי"ל ע"פ התרגום יונתן בפסוק י שכותב שיצחק ביקש מאברהם שיכפתנו היטב שלא יפרכס בשעת השחיטה, וא"כ אפשר שהיו ב' כפיתות, אחת קודם שעלה, והשנית כפיתה חזקה שלא יפרכס אחרי שעלה. והטעם שמזכירים את הכפיתה השנייה הוא משום שבראשון זה היה ציווי ה' ואין בזה גדלות גדולה, משא"כ בשנייה שזאת היתה התאמצות של אברהם ויצחק לקיום המצווה בלא ציווי בזה יש גדלות יותר גדולה.

כב יג. וירא והנה איל נאחז וגו' ויעלהו לעולה תחת בנו. הנה מובא בחז"ל על הפסוק במשך היובל המה יעלו בהר (שמות יט יג וברש"י שם) שיתקעו בשופר מהאיל של יצחק. ולכאוי תימא בזה הרי עולה נשרף כליל אף הקרניים וא"כ איך נשאר מזה שופר? וי"ל דאיתא ברש"י שהעלהו לעולה תחת בנו על כל עבודה שעשה באיל היה אברהם מתפלל ואומר יהי רצון שתהא כאילו עשיתיה בבני, כאילו בני שחוט דמו זרוק וכו', והנה קרניים לא היה צריך להקריב כי קרניים אין לאדם והעולה היתה תחת האדם, ולכן לא הוצרך להקריב את הקרניים.

מזידת סדום. בהלכה נפסק שכופין על מידת סדום. מובא בעירובין מט. המונע טוב מחברו כשאינו לו סיבה כופין אותו ע"כ. אף שלא חייב בזה, והוא מדאורייתא (תוס' ב"ב יב ב). וכתבו הפוסקים שכל מקום שהכניסה אליו היא בתשלום אין כופין ע"כ כמו אוטובוס שבין כה נוסע והוא ריק.

אולי ימצאון שם עשרה. בעניין עשרה ראשונים. אם הגיע לביכ"ג מעשרה ראשונים, ויצא וחזר כשהגיעו אחרים למעלה מעשרה, אינו מפסיד מעלתו. יש מצווה להיות ג"כ מעשרה אחרונים. **עדיף** להיכנס לביכ"ג מעוטף בטו"ת מלהיות מעשרה ראשונים.

הכנסת אורחים. ישנן ב' הלכות ממרן הגר"י בעניין **ברכת האורח**. א. שמברכים רק כשיש זימון. ב. שמברך מיד אחרי אל יחסרנו ויענה אמן אחרי הברכה ולא אחרי אל יחסרנו. **עוד בעניין אורחים.** הנה נפסק להלכה שאין משתמשים באישה. וא"כ מה הטעם כשאנו מתארחים בבית ידידים ומשפחה וכדומה האשה טורחת למען האורחים? וי"ל אומר הערוך השולחן (אבן העזר אישות כא ט) שמכיוון שהאישה עושה זאת משום הכנסת אורחים אין בזה איסור.

ויגדל הילד ויגמל. האם יש בעייה לינוק אחרי גיל שנתיים. הגר"ח קניבסקי ענה

למלאך לנוגפו.

הכנסת אורחים בזמננו: אברהם אבינו מסר נפשו עבור אורחים. היה זה ביום השלישי למילתו כשהיה כאוב מאוד, הוא שלח את משמשו אליעזר לחפש לו אורחים אך הקב"ה ריחם עליו והוציא חמה מנרתיקה כדי שלא יימצאו אורחים ואכן לא נמצאו, אך אברהם לא התיאש, יצא ממיתת חוליו החוצה לחפש לו אורחים. אז כשהקב"ה ראה שהוא כ"כ רוצה הוא זימן לו מלאכים, ואז כשהגיעו האורחים הוא עזב את השכינה לקבל את האורחים, וכנגד כל מעשה קטן שעשה אברהם הוא זכה לדורות הבאים. כתב הח"ח באהבת חסד שמי שמזדמן לו אורחים קודם התפילה ואין מי שישרת אותם כראוי יותר על תפילה בציבור ובהשכמה והוא ע"פ הגמ' בשבת. והתירו להאכיל דמאי ולטרוח באופן האסור בשבת כמו לפנות ארבע וחמש קופות, כי המצווה הזאת היא גדולה מאוד, וכן הבעה"ב לא צריך להתנהג בחומרותיו כשיש לו אורחים כמו שמצינו אצל אברהם שלא המתין הזמן המלא בין בשר לחלב. **ומעשה אבות סימן לבנים** ובוודאי מי שיש לו הזדמנות להכניס אורחים זוכה לדברים הרבה וגדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה, ומצינו הרבה שזכו לבנים טובים בזכות הוריהם שהיו ידועים במצוות הכנסת אורחים, ושמסופר על אשת רבי ישראל אבוחצירא (הבבא סאלי) שהיתה ידועה מאוד במצוות הכנסת אורחים עוד בביתם שבמרקו, וזכתה לצאצאים ענקיים בתורה, יר"ש ומידות בזכות עניין זה. ובכד הקמח כתב שזאת סגולה לבנים כמו שמצינו שבביקור של האורחים המלאכים אברהם ושרה התבשרו על לידת יצחק..

יש שחושבים שבזמננו אין כ"כ את המצווה הזאת של הכנסת אורחים. צריך לדעת שזאת מצווה שנוגעת מאוד מאוד בזמננו ומי שמזדמנת לו אפשרות לזה שיחזר אחרי זה. כמובן צריך שיהיה בהסכמת הבני בית וכו'. והדרך להכניס אורחים היא לפנק אותם באוכל ושתייה ביד רחבה ורחומה. **והדרך שזה מזדמן בזמננו היא רבה מאוד,** כמו למשל שיש שמחה בשכונה ויש שצריכים להגיע ואתה יכול לארח מי מבני המשפחה שמגיע, וכן בחגים ושבתות מיוחדות יש רבים שבאים להיות במחיצת רבם לשבתות והם זקוקים נואשות למישהו שיארח אותם, ובפרט מי שנוהג לתת את דירתו בקלות יש בזה הכנסת אורחים ענקית מאוד, וכן כשיש איזה גיס צעיר או משפחה שההורים גרים רחוק, ואין כ"כ אפשרות להגיע הרבה להורים כמו"כ בזמן הקורונה וכדו', או בחור מבני המשפחה שלומד בישיבה קרובה אליך, והרבה פעמים הוא נצרך לאווירה ביתית ובפרט בשבתות שהבחור מרגיש הרבה פעמים את החסר של הבית, וכן יש לפעמים איזה קרובת משפחה או שכנה שילדה או עברה איזה טיפול רפואי והבית מתמוטט כשיש את כל הילדים, ואפשר בקלות בשבת לארח את הילדים אם זה לסעודות או לשינה, וכך אחרי שבת האמא מצליחה יותר לטפל בילדים יותר טוב, וכן הרבה פעמים יש זוגות צעירים שעשו את הדרך הארוכה לעולמה של תורה ואין להם בית לראות איך ההנהגה הראויה

לעשות סעודה, וביקור בשבת אצל משפחה זה נותן להם גם הדרכה וגם עוצמה ענקית, וכן בחו"ל מאוד מצוי בכל המדינות עניין גדול זה של בתי הכנסת אורחים עבור ראשי ישיבות רבנים ופשוטי עם. למשל בלונדון בגולדסגרין ישנו יהודי בשם הרב רייך שמפעיל בית 24 7 עם אוכל ומשרתים עבור כל האורחים הבאים לעיר, ואוכלים שם ראשי ישיבות רבנים ושאר עמך בית ישראל הבאים לעיר. ורבי אהרן מבעלז היה אומר שלקחת אדם טרמפ ברכב זה מצוות הכנסת אורחים גדולה שזוכה על ידה לכל הדברים הגדולים. **ומצוות לויה** שנאמר שכל מי שאינו מלווה כאילו שופך דמים לא נאמר בזמננו, אך כיום רק צריך ללוות ד"א כי היום אין סכנות בדרכים. וכשאבא שלי היה חתן הוא הגיע לבקר בבית חמיו רבי חיים קניבסקי ולאחר שיצא מהבית כעבור עשר דקות רץ אחריו רבי חיים כשהוא מתנשף ומתנשם ואומר לו לא לוויית אותך ד"א, אתה רוצה שאני אהיה שופך דמים? ותמיד כשהרבנית ע"ה היתה נוסעת חוץ לעיר הוא הקפיד מאוד ללוות אותה במדרגות ד"א, וכן כשעוד היה כוחו במותניו היה מלווה אורחים שהגיעו אליו ד"א. ג"א כשנסעתי בפעם הראשונה לישיבה הוא לווה אותי עד המדרגות ועד שנעלמתי מעיניו הוא התבונן בי, כי מצוות לויה היא חלק מהכנסת אורחים להראות לאדם שאני לא מחפש להתפטר ממנו אלא אני מעוניין הלאה להישאר במחיצתו. כי הדרך להכניס אורחים היא לתור אחריהם ולקבלם בחיבה רבה מאוד. **וראינו בדורות האחרונים** כמה גדולי ישראל הקפידו והקדישו מזמנם וגופם עבור המצווה החשובה הזאת. החפץ חיים באהבת חסד כותב שכשמזדמנת מצוות הכנסת אורחים ליד האדם ואין מי שיתעסק עמהם, עליו לבטל תורה בשביל עניין זה. נביא כאן כמה סיפורים בעניין זה של הכנסת אורחים ע"י גדולי הדורות.

בליל ראש השנה היה רגיל ה'דברי שמואל' מסלונים להיכנס לחדרו לאחר התפילה שם עשה הכנה לקידוש ועריכת השולחן לפני ד'. שנה אחת כשיצא הרבי מתפילת ליל ראש השנה מבית מדרשו לפני שנכנס לחדרו להכנות פנה לשמשו רבי ישראל זלמן ואמר לו כי הוא עומד להיכנס בעוד זמן קצר לעריכת השולחן. מיהר השמש להעביר את הידיעה לחסידים שהתרגלו תמיד להמתין הרבה זמן לעריכת השולחן. כולם מיהרו ובאו ולא הבינו מדוע הרבי השנה ממהר ואינו מסתגר בחדרו כבכל שנה. רק מאוחר יותר התברר שכשהרבי יצא מבית המדרש הוא ראה שני ילדים קטנים מדברים. האחד ילד לאב עני שאמור לאכול בטיש, והוא אומר בכאב לילד השני שהוא רעב כבר מאד וזה מציק לו. הילד השני ניסה להרגיע אותו ואמר שעוד מעט תקבל אוכל בטיש. אך הילד העני ענה 'אבל הרבי ניכנס לטיש בשעה מאוחרת ואני רעב מאד. ברגע ששמע ה'דברי שמואל' את דברי הילד העני מיד ויתר על הכנותיו הנשגבות, הפך את לוח הזמנים ומיהר להשביע את רעבון הילד.

ראש המועצה של זכרון יעקב לפני כשבעים שנה היה חילוני אנטי דתי, אבל היה דבר מאוד מפתיע אצלו, הוא היה מסייע רבות לישיבת כנסת חזקיהו שהייתה באותו הזמן

בעירו. באחד הימים החליט לשתף את רבי אליהו לופיאן בטעם שהוא מסייע לישיבה, וכה היו דבריו: בשעתו למדתי בישיבת ראדין, ויום אחד נשאבתי להשכלה עד שרה"י רבי נפתלי הוכרח לזרוק אותי מהישיבה, אך באותו הזמן השעה הייתה מאוחרת ורכבות כבר לא היו, בקשתי לישון בישיבה, רה"י אמר שזוה דבר צריך אישור של הח"ח, נכנסתי אל הח"ח הוא שמע כבר שנוזקתי, ואז בקשתי לישון עוד לילה אחד בישיבה כי אין כבר רכבות, ולכך אין לי היכן לישון. הח"ח אמר בשום אופן לא, מי שיש לו דעות כוזבות וספרי מינים נושרים מחיקו אין לו מקום בישיבתנו אפי' לא לרגע אחד. ואז אמרתי לח"ח מה אני אעשה הרי אין לי היכן לישון ובחוץ קור, מיד הח"ח שמע זאת הוא קם וחיבק אותי, ואז אמר לי! למה אתה אומר שאין לך היכן לישון הרי אתה אורח שלי, מתי מזדמנת לי מצווה כ"כ נדירה בהידור, אתה האורח שלי וישן אצלי בבית. הח"ח הביא לי כוס חמין ומיני מגדים והציע לי את המיטה שלו בעצמו. בתחילה סירבתי אך הח"ח כפה עלי את הדבר, כל אותו לילה הח"ח ישב בצד החדר ועסק בתורה, לפנות בוקר החל גל חזק של כפור ושלגים, באותו הרגע נחפו הח"ח לכיוון מיטת האורח השיל את חלוק הפרווה הכבד שבו היה עטוף וכיסה אותי עם זה היטב. דמעה קלה בצבצה בזווית עינו של ראש המועצה, אותו לילה לא ישנתי לרגע, לא רציתי להחמיץ שום שניה מהשהייה במחיצת הח"ח, והפרווה... מחממת את ליבי עד היום, ולמרות שמצד אחד אני אנטי אבל החמימות מהישיבה נשארה בליבי.

גם כאשר עושים את מצוות הכנסת אורחים תלוי איך עושים זאת, הדרגה הגדולה היא לעשות את המצווה ולתת לשני הרגשה טובה כמו שמסופר על רבי ישעיה שהיה מכניס אורחים גדול. יום אחד עברו כמה סוחרים בערב שבת. כמובן שרבי ישעיה הזמין להתארח אצלו, הוא הבטיח לתת להם מכל המעדנים שברשותו, אך אמר שזה בתנאי שישלמו לו במוצ"ש חמישה זהובים. לסוחרים לא היתה ברירה והם הגיעו לביתו. בגלל המחיר הגבוה שנדרש מהם לשלם לאחר השבת הם דרשו מרבי ישעיה שיביא להם את הדברים הכי משובחים, אכלו ללא הגבלה בלי שום בושה. במוצ"ש באו הסוחרים לשלם לרבי ישעיה אך להפתעתם הוא לא הסכים בשום אופן לקבל מהם את הכסף. הוא אמר עשיתי מצוה בשמחה וחלילה לי לקבל על כך אפילו פרוטה. הסוחרים לא הבינו ושאלו אז מדוע לפני שבת בקשת מחיר גבוה? הסביר להם רבי ישעיה שהוא רצה שהם ירגישו בנוח להתארח ולבקש את כל מה שליבם חפץ, וכך כשחשבו שצריכים לשלם לא התביישו לבקש את כל רצונם. כך אמר רבי ישעיה: זכיתי לעשות מצוות הכנסת אורחים בשלמות. **וכן מסופר על הרע"א** סיפור מפליא שהיה איתו בליל הסדר. בביתו היו אורחים רבים, השולחן היה ערוך עם כלים נאים וכל האורחים יושבים מסביב. ליד כל אורח גביע לארבע כוסות. אך פתאום אחד האורחים הפיל את הגביע בטעות וכל היין נשפך על המפה הלבנה, מיד כשראה רבי עקיבא את המבוכה של אותו אורח הוא הזין עם רגלו את רגל השולחן ואז גם הגביע שלו

התהפך עם היין שבתוכו. מיד הוא אמר: נראה לי שהשולחן לא עומד ישר, לכן הגביעים נשפכים אחד אחרי השני... וכך הצליח להציל את האורח מבושה גדולה. **רבי יחיאל יעקב** וינברג מברלין בעל ה'שרידי אש' הגיע פעם להתארח אצל רבי חיים עוזר גרודז'ינסקי בחג הסוכות. הרב קיבל אותו בסבר פנים יפות והזמין אותו לאכול בסוכה, אבל הרב התנצל שהוא נשאר בבית, כי מצונו הוא ולהיות בסוכה בקור זה מסוכן לבריאותו לכן הוא פטור. ישב האורח בסוכה אבל פתאום נכנס רבי חיים עוזר וישב לידו, כדי להנעים לו את זמנו, האורח לא הבין, ואז הסביר רבי חיים עוזר את עצמו ואמר "אומנם מצטער אני ופטור מן הסוכה, אך אני לא פטור ממצות הכנסת אורחים".

פעם הגיע אורח לביתו של רבי שמואל פרנקל מדארג. הוא ארח אותו בכבוד גדול, כשירד הלילה הוא טרח בעצמו להציע לו את מיטתו, ואפילו עלה לעליית הגג כדי להוריד משם כריות נוחות לאורח. הצטער האיש על הטרחה הרבה שהרבי טורח בשבילו ואמר: למה שהרבי יטרח הרי אני יכול לעלות בעצמי לעליית הגג להביא את הכריות. ענה לו הרב: האם גם מחר בבוקר אתה תוכל להניח תפילין במקומי? **כמו כן מסופר** על רבי לוי יצחק מברדיטשוב שהיה טורח רבות בשביל האורחים. פעם שאלו אותו מדוע עושה הכל בעצמו ולא שוכר כמה איכרים נוכריים שיעבדו בסכום קטן ויכינו את המיטות לאורחים. חיך הרבי ואמר: האם אני אמסור במו ידי את המצווה של הכנסת אורחים לנוכרי ועוד אשלם לו על כך?!

סיפור מיוחד ומרגש היה עם נער בשם אריה לייב הוא היה בן לעניים מליטא, הוא רצה מאד ללכת ללמוד בישיבת גרודנא. כשהגיע היום הוריו נתנו בידיו מעט לחם ומים ואמרו לו: ילדנו היקר, לך לדרכך ויהי רצון שתתקבל לישיבה, תצליח ותגדל בתורה ומהשמים יצליחו דרכיך. כסף אין לנו לתת לך אך הישיבה נמצאת במרחק הליכה של שבוע ימים בלבד, היזהר מן הסכנות בדרך. וכך ליוו אותו הוריו עד היציאה מהעיירה. אריה לייב הלך בדרך הארוכה והקשה, אוכל השיג קצת בדרך ובלילות היה ישן בבתי כנסיות או סתם באמצע הדרך. הדרך היתה יותר מסוכנת ממה שהוא חשב וגם לקחה הרבה יותר זמן. לאחר ימים ולילות קשים מנשוא הגיע אריה לייב לישיבה כשהוא עייף ורעב מאד, הוא ידע את הדפים מצויין וקיווה בכל ליבו שיעבור את המבחן

בהצלחה ויוכל ללמוד בישיבה הקדושה. השעה היתה שעת ערב, בחורי הישיבה כיוונו אותו לביתו של ראש הישיבה הגאון ר' שמעון שקאפ. אריה לייב דפק בדלת במתח ובתפילה. הדלת נפתחה מיד ובפתח ראש הישיבה, הוא קיבל אותו בחביבות והכניסו לביתו. כששמע שהוא רוצה להתקבל לישיבה אמר לו אם כך רוצה אני לשאול אותך שתי שאלות. הבחור קיווה בכל ליבו שיידע לענות, הרי הוא למד המון שיהיה בקיא ויידע נכון. ואז ר' שמעון שקופ שואל: שאלה ראשונה מתי אכלת לאחרונה ארוחה חמה? אריה לייב נדהם מהשאלה, לקח לו כמה רגעים ואז ענה שכבר עברו כמה ימים שלא אכל. מיד קם ר' שמעון מכיסאו ואמר לבחור שהוא לא מומחה בבישול אבל הרבנית לא נמצאת בבית אז הוא יאלץ להסתפק במה שהוא יודע להכין. וכך ניגש גדול הדור בגיל שבעים למטבח והוא בעצמו מכין ארוחת ערב ומגיש אותה לפני הבחור. כשסיים דאג למלאות את צלחתו שוב. אחר כך פנה גדול הדור ואמר עכשיו ניגש לשאלה השניה. ואז חשב אריה לייב שמתחיל המבחן האמיתי שהוא התכוון אליו ולמד רבות בשבילו, אך להפתעתו הוא שומע את ראש הישיבה שואל אותו מתי ישנת במיטה לאחרונה? ... הבחור ענה שאינו זוכר במדויק, רבי שמעון שקאפ פנה לחדרו, סידר שם מיטה נוחה וכרית ובא להזמין את הבחור להיכנס לחדר השינה ומבקש ממנו שיילך לנוח מקשיי הדרך. אריה לייב ראה שאינו יכול להתנגד לשינה טובה. הוא ניכנס למיטה שאחר כך התברר שהייתה זו מיטתו של ראש הישיבה בעצמו! וכך הבחור בעייפותו הרבה נרדם עד הבוקר. למחרת אמר ראש הישיבה לבחור עברת בהצלחה את המבחן – התקבלת לישיבה! סיפר הבחור ששנים רבות אחרי זה עברו עליו צרות רבות והשוואה האיומה שבה איבד את משפחתו והיו עוד נסיונות קשים, ומה שמר על יהדותו בתוך כל הקשיים? היו אלה שתי השאלות של מבחן הקבלה לישיבת גרודנא...

סיפור רבי חיים ברים שפעם נשאר לישון בבני ברק בגלל שלא היה רכב שיעלה לירושלים בשעת לילה מאוחרת. החזון איש עם גיסו הסטייפלר והרבנית אחות החזון איש – שלושתם יחד עסקו במצוות הכנסת אורחים בנעימות וחביבות נפלאה. הסטייפלר והרבנית שלו סחבו את המזרון וכלי המיטה, והחזון איש הולך לפנייהם להראות את הדרך, היכן ישימו את המזרון. עוד סיפר רבי חיים ברים שזוכר שהחזון

איש בעצמו הכין כלי עם מים לנטילת ידיים ושם ליד המיטה. כשראה עד כמה טורח החזון איש למענו לא יכל רבי חיים ברים וניסה להתנגד לכל הכבוד המופלא. ענה לו החזון איש: 'מאימתי יש לאתרוג זכות לומר מה יעשה בעל הבית עמו?' החזון איש הרגיש שהאורח הוא כמו האתרוג וכך הרגיע אותו שהוא שמח ועושה הכל עם ה'אתרוג' – האורח שלו...

הרבנית קניבסקי היתה סמל ודוגמא להכנסת אורחים, היא תמיד היתה אומרת "כל מה שבבית הזה שייד לכלל ישראל" ואכן כך זה היה נראה למעשה, הבית היה הפקר לכל. אנשים נשים מכל הסוגים היו מגיעים ועשו בבית כרצונם. כל מי שהרגיש עצמו רעב גם ברוחניות וגם בגשמיות ידע כי בבית זה יוכל לקבל הכל. הרבנית הסכימה לקבל את כולם. וכך רבו הפונים עד שבעלה רבי חיים קניבסקי אמר 'כי רק בגלל פרסומה של אמא באים גם אליו...' אבל כשנאלצו לסדר זמן מסוים של קבלת קהל בהזמנה מראש שאלה אחת השכנות את הרבנית בטח עכשיו יותר קל לך. אך הרבנית השיבה בחיך 'להפך, על כל אלה שנכנסו תמיד בלי תור נוספו אלו שקבעו להן תור' אמרה השכנה: 'שהרבנית לא תיתן לנשים שבאו בלי תור להיכנס!' נדהמה הרבנית: מה, שאני לא אכניס אישה יהודיה שצריכה עזרה?! יום אחד הרבנית לא הרגישה טוב ואושפזה בבית החולים. הרופאים קבעו שהיא צריכה מנוחה מוחלטת, היא נשארה בבית החולים למנוחה. לאחר כמה ימים הרבנית רצתה לחזור לביתה, אבל הרופא הזהיר אותה שעדיין היא צריכה מנוחה. אך הרבנית התעקשה 'כשאני בבית בעלי לומד טוב יותר'. ר' חיים הבטיח שישמור עליה. ואכן כשבאה הביתה ר' חיים אמר שהוא שומר על מנוחתה. הוא הביא את הכיסא והסנדל ליד דלת הכניסה וכך אף אישה לא העזה לעבור כשר' חיים יושב בכניסה. אבל השמירה הזאת היתה רק יום אחד... למחרת בא הרופא ורואה שנשים רבות ממלאות את הבית, כמו שהיה לפני כן. הוא ניגש לר' חיים וביקש לדעת מדוע השמירה על הרבנית נגמרה? ענה לו ר' חיים שאומנם הוא הבטיח לשמור על מנוחתה וקיים זאת, אבל הוא ראה שהיא נהיית חולה מכך שנשים לא יכולות לבוא אליה. הדבר מטריד אותה מאד, ולכן למען בריאותה חייבים לפתוח את הדלת ואכן כך היא מבריאה... (בית אימי).

ידיעות חשובות ומעניינות, וכן דברים מגדולי ישראל, ערוך בדרך של שו"ת

שני, כל הצרות של כלל ישראל לאורך כל הדורות – גזירות ת"ח ות"ט, האינקוויזיציה, השואה האיומה, את הכל היינו חוסכים, הכל נגרם בגלל שהמעט מים של אברהם היה על ידי שליח. אם אברהם אבינו היה נותן את המים בעצמו, הקב"ה היה נותן את המים בעצמו, ולא היה את מי מריבה, ומשה היה נכנס לארץ וכל הגלויות לא היו באות עלינו! ומה רוצים מאברהם אבינו - יהודי בן תשעים ותשע, ביום השלישי למילה, בדרך כלל הוא היה נשאר עדיין בבית חולים - ולא, אברהם אבינו, כחוס היום הוא רץ לאורחים בעצמו, ושוחר בן בקר רך וטוב, ומביא

העם. דהיינו לחם שאברהם אבינו נתן בעצמו קמח סולת, הקב"ה הוריד מן בעצמו "הנני ממטיר לכם לחם מן השמים", אבל – "יקח נא מעט מים" שזה היה על ידי שליח, גם לבניו זה היה על ידי שליח. הקב"ה צווה את משה לדבר אל הסלע. תראו מה מעשה אחד קטן יכול לעשות, המים היו על ידי משה, ומה קרה? משה רבינו במקום לדבר אל הסלע, הוא הכה את הסלע, ובגלל זה - הוא לא נכנס לארץ ישראל. וכתוב בחז"ל שאם משה רבינו היה נכנס לארץ ישראל בית המקדש לא היה נחרב, ולא היתה גלות, לא היה חורבן בית ראשון, ולא חורבן בית

שאלה: למה אדם צריך לחשוב פעמיים לפני כל מעשה שעושה, קטן כגדול? **תשובה:** חז"ל אומרים (בבא מציעא פו, ב): אמר רב יהודה אמר רב: כל מה שעשה אברהם למלאכי השרת בעצמו - עשה הקב"ה לבניו בעצמו, וכל מה שעשה אברהם על ידי שליח - עשה הקב"ה לבניו על ידי שליח. ואל הבקר רץ אברהם - ורוח נסע מאת ה'. ויקח חמאה וחלב - הנני ממטיר לכם לחם מן השמים. והוא עמד עליהם תחת העץ - הנני עמד לפניך שם על הצור וגוי'. ואברהם הלך עמם לשלחם - וה' הלך לפנייהם יומם. יקח נא מעט מים - והכית בצור ויצאו ממנו מים ושתה

חמאה וחלב, ורק את המים הוא מביא על ידי שליח, ומה נגרם מזה! **מקום נוסף** שמצאנו את זה הוא בסיפור של בנות לוט (שאגב רבי משה פינשטין כותב שהיו צדיקות גדולות, וצריך מאוד להיזהר לדבר בגנותן, ומביא בספרו מעשה שהיה עם מישהו שדיבר בגנותן ובאותו לילה התגלו אליו שתי נשים שאמרו שהן בנות לוט ותובעות עלבונן ולמחרת הוא נפטר רח"ל). מסופר בגמ' בנזיר שבשכר לילה אחד שקדמה והזדרזה בכירה לצעירה היא זכתה לארבע דורות של מלכות שהם עובד ישי דוד ושלמה, ולא מדובר כאן על המצווה עצמה אלא על הזריזות למצווה, לכן כדאי לכ"א להזדרז למצוות לקום כארי ולרוץ מהר לכל מצווה, כי ההשלכות הן ענקיות ועוצמתיות. זה נוגע אלינו ג"כ כשמגיע לפנינו מצווה או עשיית מעשה טוב ואנו נמנעים, וכן להיפך לחילה, נדע שיש לכל דבר השלכות. וכשעומדים בנסיון וקשה למשל לשמור היטב על הפה ומתגברים, וכן כשקשה לקום בבוקר או ללכת לשיעור תורה, וקשה להתגבר על הכעס וכדו', ואדם מתגבר ע"י שיידע שאם מתגבר יש ע"כ השלכות רוחניות וחזקות לחייו העתידיים ולחייו ילדיו לטובה, וכשלא עומד בנסיון אזי יכול להיות מצב הפוך רח"ל. ומה שצריך זה להפנים את הידיעה הזאת ואז גם דברים קשים נתפסים לקלים.

שאלה: אברהם התפלל לקב"ה שיציל את סדום ולא נענה, ואילו לוט התפלל שצוהר תנצל ונענה, במה תפילתו של לוט עדיפה על תפילתו של אברהם אבינו? **תשובה:** רבי יחזקאל לוינשטין עומד על הקושיה הזאת והוא עונה, שהקב"ה בתפילה מעוניין בתפילה מהלב והיינו רחמנא ליבא בעי, ופירושו הוא כך, אברהם התפלל נכון שהתפלל וביקש, השאלה היא מה היה קורה אילו הקב"ה הופך את סדום אז אברהם באופן אישי לא היה ניוזק מכך, אבל לוט כשביקש מהקב"ה להשאיר את צוהר הוא ביקש מקום לחיות, להניח את הראש, לגור בו, במידה וצוהר היתה נהפכת אז לא היה ללוט היכן לישון בלילה, לא היה לו היכן לגור, אז הוא התפלל מתוך הלב ממש, כזאת תפילה הקב"ה נענה לה. ולכן כשבאים לרבי חיים קניבסקי הוא נוהג לומר מה שאביו הסטיפלער היה אומר אתה רוצה ברכה תתפלל אתה, כמו שכותב רש"י בתחילת הפרשה יפה תפילת החולה על עצמו, כי כשאני חולה אני מתפלל מהלב, וכן כל מי שרוצה להתפלל על עניין מסוים ורוצה שיתקבל מה יעשה, שיתחבר לעניין ולהרגש של נושא הצרה, ואז תפילתו תהיה מכל הלב ובוודאי נענים לו ויותר מאשר תפילת אברהם אבינו. (יש להוסיף, שתפילה נוספת שחייבת להתקבל היא תפילה של 40 יום רצופים, וראיתי שרבי משה שטרנבוך הביא שמקובל אצלו שאדם שבמשך 40 יום ברציפות אומר כל יום ספר מספר תהילים, נאמר כל יום ספר רביעי שהוא קצר יחסית ס"ה 10 דקות, ויבקש אח"כ מה שרוצה ויקבל ע"י בלי"נ לכשיוושע יאמר נשמת, וכן לפני שמתחיל להתפלל יקבל ע"י בלי"נ לתת צדקה, ברור שכזאת תפילה לא תשוב ריקם. עוד זמן מסוגל לתפילה הוא יום ירידת גשמים שכתוב ע"כ בתענית שאז נפתח השפע והוא זמן מסוגל לבקש כ"א על בקשותיו האישיות והכלליות.

שאלה: אנשי סדום עשו פשעים כל כך נוראיים שהדעת לא סובלת. איך אפשר להבין שכל כך הרבה אנשים ללא יוצא מן הכלל ינהגו בצורה כל כך בלתי אנושית, שהדעת לא סובלת? **תשובה:** אנשי סדום זה כעין משל לתרבויות שונות, וכתוב בחז"ל שאנשי סדום היו נורמלים לחלוטין, הם אחזו שאם הקב"ה עושה אדם עני מה אני צריך להתערב לקב"ה בעניינו, ואם אני מאכיל אותו בביתי או נותן לו צדקה אז אני אומר לקב"ה אתה לא צודק במה שעשית, וכן

רפיו לחולה זה לא טוב כי הקב"ה עשהו חולה אז למה אני מרפא ע"כ מדברי חז"ל, וד"י ידוע שגם הנאצים הארורים שכנעו מליונים של אנשים מתורבתים בפסגת התרבות, כי הגרמנים הלא הם אנשים הכי חביבים ואדיבים והם שחטו במו ידיהם כל מי שהיה פגוע, וכן את כל היהודים שהסבירו להם שהם פוגעים בעולם ואנחנו שליחים כביכול של השם לגמור את הסיפור שלהם וע"כ הם שחטו מליונים. ומה האמת, האמת היא שהכל הפוך גמילות חסדים וסיוע לעניים ולחולים זה קיומו של עולם, כדכתיב עולם חסד יבנה, ואדרבה הקב"ה עשה אנשים חולים ועניים בשביל שהעשירים יחיו, כי ע"י שעשיר וכל אדם נותן משלו, הקב"ה יכול לתת לו עוד שפע וכדי שיתן חייב שיהיה גם צד מסכן, ולכן נתחייבו אנשי סדום כליה.

שאלה: איך רבי חיים קניבסקי מתייחס ליסורי גוף הבאים על האדם? **תשובה:** רבי חיים בתקופה האחרונה סבל מאוד מפצעים שבידו והסבו לו יסורים נוראיים, בשבוע שעבר הוא עבר טיפול מורכב בביתו ע"י מיטב הרופאים טיפול שהוכתר והצלחה, וכעת הוא חבוש בידו כפי שניתן היה לראות השבוע שיצא ללווית מקורבו איש החסד הצדיק הנסתר רבי שמעון ברכר זצ"ל, וכן לקבר דודו הגדול החזו"א, במוצ"ש אמא שלי שהיא בתו הגיעה לבקר ושאלה אותו האם כואב לו? רבי חיים ענה כן, כואב לי מאוד! מה כואב לך? שאלה ורבי חיים ענה כואב לי שאני לא יכול ללמוד כעת כרגיל.

שאלה: בימים אלו עומד לבחירה בארה"ב נשיא חדש, וכפי שכתבנו בשבוע שעבר ציבור שומרי התורה בהכוונת גדו"י מכל העדות יוצא לתמיכה חסרת תקדים בו למרות שבסקרים לא נותנים לו סיכוי, רבים שואלים מה שונה בחירות אלו ששומרי התורה מתגייסים להצלחת מועמד יותר מפעמים קודמות שלא עשו כלום לפחות לא בפרהסיה, בשביל לא להפסיד את הצד המנצח שיבוא במידה וחלילה לא ייבחר מי שבו תמכו? **תשובה:** טראמפ הוא הנשיא הראשון בהיסטוריה שהלך עם הצדק לאורך כל הדרך באופן עקבי, הוא לחם ברעים כאיך ושותפותיה והגדיר אותם ואת הפלסטינים בתור רעים ואילו היהודים לפתע נהיו לאנשים טובים שלא לוחמים להשתלט על העולם, הוא הכניס את אמירת האמת בתרבות למרות שלא מקובל ד"י בכלל, אלא תמיד נהוג שאדם שמכבד את עצמו הוא אומר מה שרוצים שיאמר, אך הוא אמר מה שהוא חושב באמת, כמו האמירה המפורסמת שלו שאין לנו שום דבר מה לעשות עם הקרונה רק השם למעלה הוא מחליט, ועוד אמירות חזקות נגד העיתונות המוטה שאנחנו החרדים בארץ מרגישים זאת על בשרינו יום יום ושעה שעה, ולכן אנו בתקווה גדולה שהעם יאהב אותו והוא ינצח, יכול להיות שבשעת קריאת השורות יש תוצאה אך ברור למה אנו מתפללים למענו שייבחר וד"י חוצה מפלגות ומגזרים של כלל שומרי התורה והמסורת. יש להוסיף עוד על טראמפ שאמנם הוא אוהב כותרות אבל חיוביות ולא שליליות, שמעתי ממקור מוסמך סיפור שהתפרסם בכמה מקומות, ובררתי עד למקור והסיפור הוא אמיתי, לפני כעשר שנים אברך חרדי נסע בכביש אוטוסדרדה ארוך והנה בצד הדרך הוא רואה רכב שנעצר בעקבות פנצ'ר בגלגל, הוא כיהודי שאמון על עשיית חסד ירד ועזר לאותו אדם לתקן את הפנצ'ר ואכן סייע בידו כמו מה שידידים עושים בזמנינו, והנה כשהוא סיים, אותו אדם שהיה גוי שואל אותו מה אתה עושה? הוא ענה אברך! אמר לו הגוי אני מעריך אברכים היכן אתה גר וכו', והיהודי הלך. כעבור כמה שעות הוא מקבל טלפון ממנהל הבנק, שאומר לו קיבלנו כעת הוראה מאדם העונה לשם דולנד טראמפ שאז עדיין לא היה

מוכר בפוליטיקה, שהוא משלם את כל החוב שיש לך מהמשכנתה סכום שעמד על מאה אלף דולר. אז נכול שהוא אוהב כותרות אבל לפחות מדברים חיוביים, כזה אדם ראוי שיעמוד לימין האינטרסים שלנו. **ונפרט כאן לטובת** אלו שזה מעניין אותם מהי שיטת הבחירות ומה היסכויים לנצח בהם. בחירת הנשיא בארה"ב נעשית באמצעות שיטת האלקטורים. על פי שיטת האלקטורים, זהות המנצח לא נקבעת על-פי מספר הקולות הכולל שקיבל כל מועמד ברחבי ארצות הברית, אלא לפי כמה אלקטורים הוא צבר. האלקטורים הם 538 נציגים אשר מתכנסים בסופו של התהליך ובחרים את הנשיא באמצעות רוב. לכל אחת מ-50 המדינות המרכיבות את ארצות הברית מוקצה מספר אלקטורים על-פי מפתח השקול למספר המחוקקים שלה בשני בתי הקונגרס. מועמד שקיבל רוב במדינה מסוימת מקבל את כל האלקטורים של אותה מדינה (כולל את חלקו היחסי של המיעוט). מועמד שניצח במספר מדינות שסיפקו לו בסך הכל 270 אלקטורים (50% + 1 מתוך 538) הוא המנצח. השיטה הזו גורמת לכך שזהות המנצח לא נקבעת על-פי מספר הקולות הכולל שקיבל כל מועמד ברחבי ארצות הברית, אלא לפי כמה אלקטורים הוא צבר. כך שיכול גם להיות שנשיא ייבחר ברוב אלקטורים למרות שיריבו קיבל יותר קולות מאזרחי ארה"ב. אגב, כך היה בבחירות לפני ארבע שנים. קלינטון קיבלה כ-3 מיליון קולות יותר מטראמפ, אך הוא זה שנבחר לנשיא כיוון שגבר עליה במספר האלקטורים. והנה לטרמפ יש בוודאות מדינות ששיכות לרפובליקנים באופן בטוח (כמו שבני ברק שייכת לחרדים) ומספר האלקטורים שבהם מגיע ל 160, בערך, ואילו לדמוקרטים יש 210 בערך בטוחים, המאבק הוא על עשר מדינות מתנדנדות. שבהם רוב הסקרים שהם אמנם שמאלנים נותנים את הניצחון באופן בטוח לביידן, אבל יש מעט סקרים ומעט חשבונות שטרמפ בטוח מנצח, בתקווה שבשעת קריאת השורות נוכל להתבשר על ניצחון לטראמפ, וגם אם לא אין לנו לדאוג כי לב מלכים ושרים ביד ה'. אנחנו רק משתדלים אבל הקב"ה עושה את ההכי טוב לנו.

שאלה: כיצד זכתה משפחת אוהיון מאשקלון לקדש שם שמים בעקבות האסון הנורא שפקד אותם בעת שבנם נדרס ונפטר במקום? **תשובה:** יש הרבה דוגמאות לקידוש ש"ש שאנשים זוכים לעשות, אבל מה שריגש במיוחד את כל הציבור הוא מה שהיה בשבוע האחרון, כשבן למשפחת אוהיון נסע בשבוע הולדתו התשיעי עם האופנים על המדרכה באשקלון, ולפתע הוא נפגע ע"י משאית ונפטר במקום. ההורים השכולים היו צריכים לכאוי לתבוע את הנהג שאפילו ברח בתחילה, אך האמא מיד התקשרה לאשת הנהג הפוגע שמסתמא חרב עליו עולמו, והתחילה להרגיע אותה ואמרה לה שבעלה לא אשם בכלל, ונגזר על הילד שילקח ואלו לנו שאלות ואתם לא צריכים להיות עצובים כלל, היש לך קידוש ה' גדול מזה? כמה שאדם יכול לעשות ולהשפיע, ואני יודע שד"י השפיע רבות על הסתכלות אחינו הרחוקים שומרי המצוות שומרי התורה ורבים במגזר הכללי שינו דעתם על ציבור בני התורה ונהיה קידוש ה' גדול. היה מעשה לפני כשלושים שנה ילד חמד של אחד מגדולי ראשי הישיבות ירד מהטנדר של ההסעות, ומעילו נתקע בדלת הנהג לא שם לב נסע ודרס את ילד החמד למוות. האבא לא שהה ועוד לפני הלוייה הוא התחנן לנהג שלא קרה כלום ולא יפסיק את ההסעות, כי הכל משמים וכו', זה קידוש ה' שמכפר על הרבה עוונות חמורות, ואשרי מי שזוכה לזה בפרט בנסיבות טובות וחיוביות.

שאלה: האם הסגר שנעשה לאחרונה עזר וסייע בירידת התחלואה? **תשובה:** נקדים ונאמר שדעת גדולי ישראל שבדואי שצריך לנהוג כמה שיכול במשנה זהירות וכל אחד מהגדולים עורר בעדתו מה הם הדברים שמותרים שלא מבטלים כלל, כגון מוסדות הלימוד וכן עוד עניינים רוחניים שבלעדיהם אפשר לאבד את כל מה שבנינו וגדלנו עליהם, וד"ר שצריך להישמר בשעת מגיפה כבר מופיע ברמ"א יו"ד קטו ובפתחי תשובה יו"ד קט ח, וברע"א שם וכן בשו"ת הרשב"ש קצה. אבל יש לציין שהסגר הוא לא מה שהוריד את התחלואה שהייתה ברובה בציבור החרדי, ואנחנו שיודעים טוב הלא הציבור החרדי בחודש האחרון התנהג כרגיל כמו בחודש אלול הן בפתחת בתי הכנסת ומוסדות הלימוד כרגיל ואף יותר מאשר לפני כחודש, כי היו תפילות יותר המוניות וכל המשפחות היו בבית בהמוניהם, אלא מתי שהקב"ה מחליט שיעצר אז נצטר, ובמקום עשר אלף נדבקים ביום יש מאות בודדות, ובודואי כשעושים מה שגדולי ישראל אומרים לא ניזוקים, ואנו שאנו אמונים על ונשמרתם תמיד נזהרנו ותמיד נזהר ואין להתרגש מהם.

שאלה: בימים אלו חל יום השנה לפטירתו של מרן בעל החזו"א. האם החזו"א היה מחמיר בהלכות או בדרכי ההנהגה? **תשובה:** שמעתי פעם מהרב רובין מח"ס אורחות שבת שבהלכות שבת יש לחזו"א יותר קולות מהמשנ"ב. ולעניין דרכי הנהגה החזו"א היה מאוד פרקטי ולא החמיר במקום שיש להקל ויש ע"כ הרבה סיפורים. סיפר רבי ניסים קרליץ זצ"ל: היה מפעל אחד שעבדו בו כשלוש מאות יהודים ולא עבדו בו בשבת, לימים מנהל המפעל הגוי החליט שאם לא יעבדו בשבת הוא יסגור את המפעל, אמר החזו"א שהיות שבמצב ההוא לא היתה פרנסה ליהודים ולא היה מה לאכול ואין ביד הציבור להחזיק כ"כ הרבה אנשים הוא עניין של פיקוי"י, ולכן יש אפשרות להתיר להם, וכן סיפר החזו"א שפעם בא לרבי ברוך בער יהודי מבוגר שחי אצל בתו שהיתה מאכילה אותו מאכלות אסורות והתיר לו רבי ברוך בער משום פיקוי"י, כי אין משהו אחר שיחזיק אותו בביתו. עוד עניין מעניין מהחזו"א הביא הרב צבי הבר שהיה ממקורביו וכך הוא סיפר על החכמה של החזו"א: פעם הגיע ללמוד עם הרב הבר בחור שאינו שומר תורה ומצוות וכדי לקרב אותו נאלץ הרב הבר להגיש לו שתיה מתוקה וקצת מיני מתקה, והבחור ברור שלא ברך, הוא שאל את החזו"א האם זה מותר לו לתת לו אוכל ושתייה כשלא מברך, כי אם לא יתן, או אם יאמר לברך הוא ירגיש שעושים לו מיסיון והוא לא יגיע, אמר לו החזו"א קירוב רחוקים הוא כמו עסק וצריך לחשב שכר כנגד הפסד ואם תאמר לו או אם לא תתן לו זה יגרור שלא יהיה לו חשק לבוא, עדיף לתת לו ולהתעלם מכל העניין כדי שישב ויבוא, חכמתם שלל גדו"י. וברור שאין ללמוד הלכה למעשה מסיפורים רק כתבתי למען אשר ידעו הדורות.

שאלה: מה מכניס אדם למשבר? **תשובה:** הרבה פעמים אדם חפץ להתחזק והוא פתאום לא מצליח כמו שרצה, הוא רוצה לקום בזמן, לשמור על הפה, ללמוד ברצף וכדו' אבל הוא נופל, ולפעמים הוא נופל בחמורות ואז הוא אומר לעצמו אני בין כך לא שווה אז בשביל מה לי להמשיך בחיזוק אדרבה אני כבר אשאר מחוץ לתחום, אז שידע האדם שההפך הוא הנכון חלק מהתהליך של הצלחה זה נפילה ואדרבה זה עצת הייצר שכשנופלים תתיאש, ורק אם תתורמם כל פעם וכל תתיאש רק אז תוכל להצליח בהצלחה, וגדולי ישראל רבים סיפרו על עצמם איך צמחו מתוך נפילות.

שאלה: יש לפעמים אדם המדליק נרות שבת בשמן וכן נרות חנוכה וזה לא דולק טוב מה העצה לזה? **תשובה:** ישים בשמן קצת מלח והשמן יפעל את פעולתו יותר טוב.

שאלה: בימים אלו מתחיל להתקרר וישנם רבי שחוששים מפגעי מחלות הקור. בשבוע שעבר הבאנו פתרונות לכך משהו שלח לי דברים נוספים שיכולים לסייע לאדם להימנע ממחלות חורף כדלקת ריאות וכדו' מה הפתרונות? **תשובה:** אכילת מרק ששמים שם מלבד ירקות בריאים גם עצמות עוף ומבשלים אותם הרבה זמן, זה דבר זול ומאוד מאוד מסייע לחיזוק הגוף וכל המערכת החיסונית שלה, וכן סיפר לי תלמידו של רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצ"ל שהוא סיפר שהיה גר בתור ילד בוולאז'ין ושם היה מאוד מאוד קר וכולם פחדו לחלות בדלקת ריאות שזה הפיל חללים רבים טרום עידן האנטיביוטיקה המפותחת, והפתרון שהם עשו אז זה היה להכניס הרבה אוויר קר לריאות, ע"י שנושם עמוק אוויר קר והריאות מתרחבות ופחות פחות ניזוקות מהקור בכל סוגי הדלקות, והמליץ רמ"ל לתלמידו לעשות ד"ז גם כאן בארץ, וכל אחד יברר הדברים אצל המומחים. מפי תלמידו הגדול רבי אשר טולידנו שליט"א.

שאלה: ידוע שהאב-ב של העצמה בבית הוא ע"י מילים טובות ומעצמות הוקרה והערכה לכל מה שעושים, מי שאין לו את זה ולא מצליח לו לומר דברי הערכה, (יש כאלו אנשים לא מפליא בכלל אפי' רוב האנשים כאלו), מה יעשה בשביל לפתור את הבעיה והיינו גם להעצים את הצד השני, וגם להביע הערכה אליו? **תשובה:** יש פתרון מצויין להביע אחת לשבוע מכתב מרגש על כל הערכה וזה אפי' יותר מאשר אומרים.

שאלה: רש"י בפרשתנו יח יט כתב שהקב"ה חיבב את אברהם אבינו בגלל שחינך את ילדיו ללכת בדרך הישר ולא דווקא כי עמד בעשרה נסיונות, כי אומר רש"י כי ידעתיו מלשון חיבה למען אשר יצווה את בניו וממילא ישמע חכם ויוסף לקח כמה חשוב חינוך ילדיו בדרך "עכ"ל, מה הדרך הראויה בחינוך ילדים, קווים כלליים? **תשובה:** לפני הכל תפילה מעומק הלב יום יום, ובגדר השתדלות הוא להרבות באווירה חזקה של קדושה בבית, שהילדים יראו שהאבא לומד, וכן הערכה לדברים קדושים, וכל ילד לחנכו ע"פ דרכו בסבלנות ולא צריך ללכת ע"פ נורמות אלא הקב"ה נותן דעה לדעת כל ילד מה דרכו, ולהשתדל להעלמת עין מרוב הדברים, כמ"כ הבית צריך להיות בשלווה וברוגע ובסבלנות. ובודורו מומלץ מאוד מפני פגעי הזמן לקחת כל יום זמן של יישוב הדעת בלי טלפונים לחזק את הקשר, אם זה ע"י טיול של מספר דקות עם הילדים, וכן התענינות כל יום איך היה, וכן ארוחות משותפות, לימוד משותף, הערות וגבולות רק על דברים חשובים באמת, לחזק ולתת עידוד על כל הצלחה קטנה כגדולה, לתת הרגשה כל הזמן שאני ההורה כאן בשבילך בכל מצב שיהיה, ובעיקר להיות שלם עם ההחלטות שלי ולתת בטחון ועוצמה לילד שיש עקרונות חשובים שאני עומד מאחוריהם וזה נותן לו גב שיש לו הורה חזק ונוסף בילד הרבה בטחון וגב חזק.

שאלה בחושן משפט

אדם הזמין טכנאי שיתקן לו מכונת כביסה, והטכנאי חשב שהבעיה היא פלוגית ועמל ותיקן ובסוף לא הסתדר כלום. הטכנאי הרים ידיים, ואז אמר שיקראו למומחה גדול יותר, וההוא מיד עלה על הבעיה שהיתה באמת מורכבת ותיקן. ושאלות דומות יש ברופא וכדומה, האם צריך לשלם לראשון או לא?

חידות

חידות על פרשת שבוע: א. היכן יש בפרשה האות לגי' ברציפות? ב. איזה שם בפרשה מרמז על אדם מבוגר? ג. מה הקשר בין מה שנעשה בפרשה שהתוצאה שלו היא בחומש במדבר? ד. מי היה שופט של פרשתנו מלבד הקב"ה שנאמר בו השופט כל הארץ? ה. האם היו ללוט נכדים לפני הפיכת סדום? ו. פרשה שהוא כינוי לרצח המוני? **חידות ידע תורני:** ז. היכן בפסוקי דזמרה מזכירים מאורע שהיה בזמן האבות? ח. איזה עבירה כשאדם אומר אני לא רוצה לעבור ע"י הוא עובר עבירה? ט. איך יתכן שאדם נחתם לסקילה ובאו עדים ואמרו שהוא שר יודו להי' חסדו הוא ניצל? י. איך יתכן אדם שיצטרך לברך רבבות ברכות ביום לפי חלק מהשיטות לא להלכה? יא. איזה ב ברכות מסיימות בשלוש מילים שוות, יש כזה דבר לפחות פעמים? יב. איזה שלוש ברכות הוא אחד? **חידון משמעותי מילים לפרשת וירא:** ג. ט"ו משמעותיות למילה נגד? **חידות לבוגרים:** יד. אדם מעוניין לטגן שלושה דגים במחבת, המחבת בגודל המכיל שני דגים, כל דג צריך דקה של טיגון ע"מ שהיה מטוגן היטב, חצי דקה כל צד, באיזה דרך יוכל לטגן את שלושת הדגים היטב בדקה וחצי? טו. איזה שם מוכר מהתנ"ך בן ארבע אותיות, שמו מרומז להלן: האות הרביעית הוא רבע מהשלשי, האות השניה היא עשירי מהרביעית, האות הראשונה היא חמישית מהשניה? **חידות לשאלת הילדים:** טז. שלוש נרות דלקו, באה רוח וכיבתה נר אחד כמה נרות ישארו למחרת בבוקר? יז. מה שוקל יותר קילו זהב או קילו ברזל? יח. כמה אותיות יש בתנ"ך? יט. מה היה גם לאברהם וגם ליצחק מצב שהוא לא מקובל? כ. מי הרג רבע מהעולם ברגע אחד? כא. איזה שם של בעל חי מזכירים בסוף חודו בפסוקי דזמרה?

תשובות: א. מלל לאברהם. ב. בוז. ג. בגלל שאמר אברהם יוקח נא מעט מים ע"י שליח, משה הוצרך להכות את הסלע וכו'. ד. רש"י יט א לוט. ה. רש"י יט ב כותב מי לך פה בנך, הכוונה היא לבני בנותיו. ו. טבח. ז. ושמת שמו אברהם. ח. כשאומר אני לא רוצה לדבר על פלוני כי זה לשון הרע, אז עובר על אבק לשון הרע. ט. כן סורר וספק, ומבואר ברמב"ם שכן סורר שאכל את הדברים האסורים פסולות מצווה פטור ממיתה, והנה מובא ברמ"א שסודות הודאה הוא סעודת מצווה, ואם עדים ראו שהוא שר יודו להי' חסדו סימן שזה סעודת הודאה. י. בעל תשובה שחור בתשובה בגיל שלושים לשיטות שאומרים שאם לא ברך אשר יצר צריך לברך על כל פעם שהתפתח בעבר, אדם כזה יצטרך לברך עשרות אלפי פעמים אשר יצר ממוצע 5 פעמים ביום על 17 שנים כפול 350 זה יוצא כשלושים אלף ברכות. יא. מלך מהולל בתשבותו בברוך שאמר והלל. וכן משמח ציור בבניה אחרי הפטרה ובשבע ברכות. יב. מעין שלוש. יג. א. נגד - מרחוק. "ותשב מגד" פרשת וירא כא. טו. רש"י: מרחוק. ב. נגד - בשווה. "ויואמר נסעה ונלכה ואלכה לגדגד" בראשית ל"ג. יב. רש"י: לגדגד בשווה לך. ג. נגד - לעיני. "נגד אלוקים אומר" ג. הללם קלח. א. רש"י: לעיני דקדוקים. ד. נגד - נאמר. "ונגד לו את דברי אדוני" בראשית מג ז. ה. נגד - לפני. "נגד כל עמך אעשה נפלאות" שמות לב. י. תרגום: קדם. ו. נגד - מול. "פתח כנגד חלון כנגד חלון" (ב"ס ט. ז). נגד - אותו דבר. זזה. - "מידה כנגד מידה" (סנהדרין ז. ח). נגד - כלפי. "כנגד ארבעה בנים דיברה תורה". ט. נגד - רמז. "יש לבצוע בשתי ידיו בעשר אצבעות נגד י' תיבות שבמקרא וזה" (ברכות לח: בתוס' ד"ה והלכתא). י. נגד - הצד השני. "שכנגדו נשבע ונטולי" (שבועות מה). י"א נגד - נמשך. "נגד שמא אבד שמיה". (אבות פ"א מ"א) רע"ב: נגד נמשך. י"ב. נגד - לקח. "ר"ב פפא נגדיה לזיגוד א"ל טוביה חטא וזיגוד מינגד". (פסחים ק"ג). י"ג. נגד - התנגדות. אי הסכמה. הצביעו נגד החוק. נגד ההצעה. י"ד. נגד - בכיוון ההפך. שוחה נגד הזרם. ט"ו. נגד - אנטי. לוחמני. חיסון נגד שפעת. רעל נגד נמלים. יז. חצי דקה ראשונה יטגן צד אחד של שני דגים, יוציא אחד ויכניס השלישי במקומו ויטגן כעת השלישי צד אחד והראשון צד שני, אחרי חצי דקה נוספת יעבור דקה יוציא הראשון יתקן השלישי ויכניס השני בצד הלא מטוגן, כעבור דקה וחצי יש לו 3 דגים מטוגנים מלאכת מחשבת. טו. אהרן. האות הרביעית נ שווה חמישים שהוא רבע מהשמיני ששווה 200 וכן הלאה. טז. אחד, כי שנים של אביבה נמרו. יז. שניהם שוקלים קילו. יח. שלוש ת-נ-ד. יט. בן צדיק ובן רשע. כ. קין הרג את הבל. כא. אשירה להי' כי גמל.

ניתן להשיג את העלון במיל
456alon@gmail.com

לקבלת העלון בפקס יש להעביר טלפון
03-6180383 .

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת וירא

"עם אלקי אברהם"

מה מרכז הבריאה?

בפרשתנו אנו למדים שה' אומר: "וְאַבְרָהָם הָיָה לְגוֹי גָדוֹל וְעָצוֹם" (בראשית יח, יח). כלומר, הלא אברהם אינו יחיד, עתיד להיות ממנו גוי גדול ועצום שימשיך את דרכו, וייקרא על שמו של אברהם "עם אלקי אברהם" (תהלים מז, י). וממשיך הכתוב: "כִּי יִדְעֲתִיו" (יט). נשאלת השאלה, וכי יש דבר שהקב"ה אינו יודע? הרי הוא יודע ומכיר כל יצור שהיה ושיהיה, כל ציפור בשמים, כל פיסת דשא, כל תא באורגניזם הזעיר ביותר. מחשבתו היא ללא גבולות, הוא חושב על כל הגורמים ביקום, כל פרט בכל אירוע המתרחש בכל מקום ובכל זמן. אין שום דבר שלא נמצא במחשבתו של הקב"ה ברגע זה ממש! אם כך, כיצד ניתן להבין שה' אומר על אברהם אבינו דווקא: "כִּי יִדְעֲתִיו"?

התשובה היא: "ידעתיו" פירושו "כוונתי"; הקב"ה אומר, בכל הבריאה העצומה שבראתי היתה "כוונתי אליי". אברהם הוא מרכז היקום בשבילי, אומר הקב"ה. הוא האדם שאני אוהב בעולם, וסביבו מסתובבת כל הבריאה שבראתי. כדי "להפנים" רעיון מופלא כזה, שמתוך כל המיליונים אין ספור שיש לה' בעולמו, יש אדם אחד שמעניין אותו יותר מכולם, נדרש להקדיש הרבה זמן למחשבה והרבה דברי הסבר. כדאי להבין גם מה הסיבה שדווקא אברהם אבינו הוא שזכה שה' יתעניין בו כל כך, וכדברי הרמח"ל "שיעמוד אדם בכל יום לפחות שעה אחת פנוי משאר כל המחשבות ... ויבקש בלבבו מה עשו הראשונים אבות העולם שכך חשק ה' בהם" (דרך עץ חיים). חשוב לנו לדעת במיוחד את התשובה לכך, משום שכאמור הבחירה באבות מכל הבריאה מתייחסת באופן ישיר גם אלינו, וככתוב "הן לה' אלקיך השמים ושמי השמים הארץ וכל אשר בה. רק באבותיך חשק ה' לאהבה אותם ויבחר בזרעם אחריהם בכם מכל העמים כיום הזה" (דברים י, יד-טו). אמנם המשיך הפסוק עוסק בסיבה שה' בחר גם בנו, "כִּי יִדְעֲתִיו לִמְעַן אֲשֶׁר יִצְוֶה אֶת בְּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשִׁמְרוּ דְרָכַי ה' לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט". אבל עלינו להבין מעט מדרכו המיוחדת של אברהם, כדי להבין על מה המכוון במילים אלו.

בעל דעת ענק

רבים אינם יודעים, אבל אברהם אבינו היה 'בעל דעת' ענק, הוא השיג בשכלו כל מה שדעת אדם בעוה"ז יכולה להשיג בכל הנוגע לבורא עולם. הרמב"ם (הל' ע"ז א, ג) מתאר כיצד גדל אברהם בסביבה של עובדי אלילים, ואיך הוא לבדו בלא שום סיוע של מורה חישב בדעתו את כל עניני הבריאה, עד שבהיותו בן ארבעים הגיע בשכלו להכרת ה'. הוריו וכל אשר חיו בסביבתו האמינו שעל האדם להקריב

קרבנות לצבא השמים ולעוד אינספור אלילים. ובכל זאת, אברהם כבר מהיותו ילד צעיר השתמש בשכלו הכביר, והשתחרר מהטעויות הגדולות של כל החברה שסביבו. הוא ראה שכל הכוחות העצומים שמשפיעים על הבריאה אינם עולם מבלבל של כל מיני "אלים" בעלי כוחות שונים ומשונים, אלא כל הכוחות הקיימים בעולם הם בריאה אחת המשתלבת יחד להגיע אל התכלית שייעד הבורא לעולם הזה. הוא הבין שתופעה זו שהעולם כמנהגו נוהג והולך, אינה 'טבע' הפועל מעצמו בקביעות, אלא יש מי שתמיד מסובב ומפעיל את כל הפעולות של הטבע, ושכל פעולות הטבע הן רק להביא את העולם לתכליתו. הוא החל לשאול שאלות: "איך כל זה ייתכן? מי עשה את כל זה?" עד שהגיע ל"הכרה מחודשת" שיש "בעל הבירה" לעולם, שיש רק א-ל אחד שברא ומשגיח ומכוון את כל התופעות בעולם, ושאין חקר לחכמתו ולחסדו. אברהם אבינו חידש את תפיסת האמונה שהעם היהודי הולך לאורה עד היום.

אבל צריך לדעת שהדברים הללו, אותה זכייה גדולה שהיתה לאברהם בזה שגילה לכל באי עולם את מציאות ה' בעולם, ואפילו על מה שבהמשך עוד לפני שניתנה התורה העמיד אברהם את כל הנהגת חייו שיהיו כרצון ה' בתורה הקדושה, כל העניינים הנשגבים הללו לא היו הסיבה העיקרית לכך שה' בחר באברהם. הכרת האמת וחיי האמת אינם אלא כטיפה מהים ביחס לשיעור קומתו של אברהם.

הנאמנות גדולה מהידיעה

עיקר הדבר הוא מה שאנו מזכירים בתפילה בכל בוקר [אדם שמגיע מוקדם לתפילה ויש לו פנאי לחשוב על מה שהוא אומר, אינו צריך שאגיד לו זאת כעת]: "אֱתָהּ הוּא ה' הָאֱלֹקִים אֲשֶׁר בְּחַרְתָּ בְּאַבְרָם וְהוֹצֵאתוֹ מֵאוּרִכְשִׁים וְשִׁמְתָּ שְׁמוֹ אַבְרָהָם. וּמִצָּאתָ אֶת לָבָבוֹ נֶאֱמָן לְפָנֶיךָ וְכָרוֹת עֲמוֹ הַבְּרִית לָתֵת אֶת אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי ... לָתֵת לְזָרְעוֹ וְגו'". הסיבה הגדולה שה' בחר באברהם היתה נאמנותו המוחלטת של אברהם לה'. אברהם לא הסתפק בכך שהוא השיג את מציאות ה' - אלא שעם ההכרה זו הוא חי כל חייו, ועל אף כל הנסיונות הגדולים שה' הביא עליו, המשיך להיות נאמן לאמונתו בה' נאמנות גמורה. לא רק הכרת ה' אלא חי אמונה בה'. הבה נלמד מהו הביאור האמיתי של המושג "אמונה".

כזכור, לאחר צאת ישראל ממצרים, בא עמלק לרפידים ונלחם בהם. כשיצאו בני ישראל להילחם בעמלק, עלה משה לגבעה ופרש את ידיו בתחינה לה' שיעזור לבניו, עם ישראל. כל זמן שהיו ידיו של משה מורמות בתפילה היה מהלך המלחמה "וַיִּגְבַּר יִשְׂרָאֵל" (שמות יז, יא) והתורה

כעניין של חיים ומוות, ונוקט בכל אמצעי שעומד לרשותו על מנת להבטיח שאשתו של יצחק אכן תהא ראויה לשאת באחריות כזאת, כי באמת כל חייו תלויים בזה.

ירון עבדך כמו איל

כך מבאר הרמב"ם ב'מורה נבוכים' (ג, נא), שכל שאיפתו של אברהם היתה "להעמיד אומה העובדת אתה". משאלתו הגדולה ביותר היתה שייצא ממנו עם שיהיה נאמן לה' בעקשנות לא פחותה משלו. אש הנאמנות בערה בלבו של אברהם בעוצמה שכזו, שלא הספיק לו שהוא עצמו יהיה נאמן לאמת, אלא הוא חייב שהנאמנות הזו תחיה לנצח בלב צאצאיו. "כִּי יִדְעֲתִיו לְמַעַן אֲשֶׁר יֵצֵא אֶת בְּנָיו ... וְשָׁמְרוּ דְרָכָה ה'!"

ואברהם הצליח בזה. דרכי חייו של אברהם אבינו אינם חלק מהעבר של עם ישראל, אלא עצם ההווה שלהם לתמיד. עד היום נשארנו נאמנים לה' מכח אש האמונה היוקדת של אברהם אבינו. אברהם נתן לזרעו "דחיפה" כזו של אמונה, שמכוחה אנו ממשיכים ללכת בעוז ובגבורה אחרי ה' עד היום! כשרואים יהודי רץ לבית הכנסת, הריהו אף מכוחו של אברהם אבינו! וכך נמשיך "לרוץ" לעבודת ה' עד סוף כל הדורות. שָׁמְעוּ נָא אֶת דְּבָרַי שֶׁל הַנְּבִיא מֵלֹאכִי: "כִּי אֲנִי ה' לֹא שִׁנֵּיתִי וְאַתֶּם בְּנֵי יַעֲקֹב לֹא כְּלִיתֶם" (ג, ו). כשם שאני ה' אינני משתנה לעולם, כך גם אתם בני יעקב תהיו קיימים במציאותכם לעולם. כל זמן שאני קיים, אתם קיימים. לנצח תהיו "עם אלקי אֲבֹתֵיכֶם" (תהלים מז, י).

השוליים הרקובים

הסיבה האחת והיחידה שבגללה נמשיך ונהיה קיימים לנצח, היא מפני שלעולם לא נשתנה. "עם אברהם" אינו יכול להשתנות! היהודים הנאמנים לעולם לא ישתנו. אם בתקופות השונות נראה שיש כאלו שהשתנו ובכל זאת הם נשארו יהודים, הרי זה כפי שניתן לראות באילן אשר אחד מענפיו נפגע ונפגם, אזי בהמשך הזמן, עתיד הוא לחזור לעצמו או שיירקב ויפול, אולם עומד באיתנו ללא שינוי. כך גם בעם ישראל, יש כאלו בשוליים, שנפגעים מהשפעות תרבויות זרות, אמנם לכתחילה זה נראה שחל שינוי בעם, נראה כאילו יש גם סוג כזה של יהודים, אבל כעבור דור, סופם שהם חוזרים או שהם מרקיבים ונופלים מן העץ וייעלמו בתהום הנשייה; אבל העם היהודי יישאר ללא שינוי.

זו האומה שהעמיד אברהם אבינו. הוא היה עקשן בנאמנותו, ולכן זכה להקים "עם קשה עורף". זה הכינוי בו מכנה אותנו התורה בכמה מקומות. וזאת יש לדעת, אנחנו העם העקשן ביותר שהיה עלי אדמות. אם התורה קוראת לנו "עם קשה עורף" ברור שזו האמת; השאלה היא אם זו מעלה או חסרון, מפני שכאשר קוראים את התורה באופן שטחי נראה שהדבר נאמר כביקורת על עם ישראל. אם כך, הבה נעמיק יותר בעניין ונברר מהי ה"ביקורת" הזו על עם ישראל.

א אידישע מעלה

כשמש רבנו מדבר אל ה' לאחר חטא העגל ומנסה ללמד זכות על עם ישראל, הוא אומר: "כִּי עַם קָשָׁה עֲרָף הוּא וְסָלַחְתָּ לְעֹנֵינוּ וְלַחֲטָאתֵנוּ וְנִחַלְתָּנוּ" (שמות לד, ט).

מעידה כי "וְיָהִי יָדְיוֹ אֲמוֹנָה עַד בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ". יש להבין מה הפירוש "יָדְיוֹ אֲמוֹנָה", וכי איזו אמונה שייכת בידיים? וכי הידיים מאמינות?

בהכרח חייבים להבין ש"אמונה" הוא ביטוי ליציבות המוחלטת והאיתנה בה פרש משה את ידיו בתפילה זו. מכאן נבין, שכאשר הנביא אומר שאברהם נבחר משום שלבבו היה נאמן, אין הכוונה לכך שהאמין בלבו, אלא הכוונה היא שלבבו של אברהם היה יציב ואיתן באמונתו בה', בכל מצב.

זהו מה שכתוב "וּמִצָּאתָ אֶת לִבְּךָ נֶאֱמָן לְפָנַי", כיצד "מצא" ה' את לבבו של אברהם נאמן? ה' ראה שהאדם הבודד הזה, אשר כל העולם היה מעבר אחד, לועג לו ונלחם בו, והוא ניצב לבדו מהעבר השני ולא זז מן האמת. בעקשנות ובנאמנות מוחלטת, החזיק אברהם בדעותיו ואף הגשימן בחייו ועמד בכל הנסיונות שעברו עליו. לעולם לא נכנע! הוא לא הסס אפילו להקריב את חייו למען האמת שגילה, ותקופות ארוכות מחייו היה נתון בסכנה מתמדת. אברהם אבינו היה אסור בבית הסוהר במשך עשר שנים, כפי שמלמדנו הרמב"ם, ובתקופות אחרות הוצרך להתחבא במערות וביערות.

אחר כל זה, הציב נמרוד בפני אברהם את הברירה: "כָּרַע לפני פסל האש, או שתושלך לכבשן הזה, שבו ער כבר שבעה ימים. רָאָה, הכבשן כבר הלבין מרוב חום, ואתה תושלך לתוכו". נשים לב, לא היתה לאברהם תורה שתצווה עליו למסור את נפשו על אמונתו. היו לו רק דעותיו ואמונתו אשר הגיע אליהן מעצמו, והן שאמרו לו שהוא צריך לעבוד אך ורק את אלוהי השמים והארץ. לא היה זה דבר קל ליישם את אמונתו "למעשה". ודאי שייטכן שהתחדשו בשכלו חשבונות שכליים הפוכים: אולי במצב זה אין זה רצון ה' שיושלך לאש. אבל אברהם אבינו היה כה נאמן לה', שהביט בכבשן ואמר לנמרוד: "אני בוחר בכבשן!" זה מה שהעלה את ערכו של אברהם בעיני ה', ולזה התכוון הנביא באמרו "וּמִצָּאתָ אֶת לִבְּךָ נֶאֱמָן לְפָנַי". אברהם לא רק האמין, אלא היה נאמן באמונתו, יציב עקשן ואיתן באמונתו.

השידוך ענין של חיים

מעתה נבין את סיום הפסוק בו פתחנו: "כִּי יִדְעֲתִיו" - הסיבה שאני מתעניין ומשגיח רק באברהם אבינו, היא "לְמַעַן אֲשֶׁר יֵצֵא אֶת בְּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ אֲחֲרָיו וְשָׁמְרוּ דְרָכָה ה' לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט". כשם שאברהם הקדיש בעקשנות את חייו, את דמו ממש, להישאר נאמן לאמת, כך עתיד הוא להקדיש את כל כוחותיו על מנת שהאמת תמשיך לחיות גם אחרי מותו, אצל בניו ואנשי ביתו. ה' ידע שאברהם ידאג שבניו יהיו נאמנים לו בדיוק כמוהו, וכך גם בני בניו, עד סוף כל הדורות.

זה ההסבר לדבר התמוה, לכאורה, שאנו מוצאים בפרשה הבאה. כשאברהם מצווה את נאמן ביתו אליעזר למצוא אשה לבנו יצחק, הוא לא סומך על נאמנותו העצומה של העבד הדולה ומשקה מתורת רבו, אלא מְשִׁבֵּעַ אותו בשבועה חמורה. כי אברהם יודע מה מונח כאן על הכף; בידי אשתו של יצחק יופקד כל עתידו של העם עובד האלוקים שאברהם רוצה להקים. לכן הוא מתייחס לזה

רוצה ה' את יראי

מרגלא בפומיה דרבינו, הקב"ה בירר לנו מה היא כביכול שאיפתו ותקוותו. הקב"ה מצפה לנחת מסוימת מכל בן ישראל לכל הדורות עד היום הזה: "מי יתן וְהָיָה לְבָבָם זֶה לָהֶם לִירָאָה אֹתִי וְלִשְׁמֹר אֶת כָּל מִצְוֹתַי כָּל הַיָּמִים וגו'". (דברים ה, כו). גילה לנו הקב"ה שמקווה ממנו לשמור בלבבנו את כל השלימות והמדרגות הנשגבות שהיו לנו בשעת מעמד הר סיני. ואם כן, כל ימינו חייבים לשאוף ולהתעלות ולהתקרב אל המדרגות והשלמות ההיא. והיה רבינו אומר כי באמת זה טמון ומונח בעניין הנשגב של "רוח המסורה" הנמצאת בכלל ישראל ועוברת מדור לדור. כי המסורה הטוהרה שהיא הרוח הישן של "אידישקייט" כוללת כל השגת הגדלות והשאיפות הנשגבות של התעלות השמורות עמוק עמוק בלבבות כל ישראל. ועל זה היה רבינו ז"ל מוסיף שה"דרך" של סלבודקא היתה לעשות מעצמו להיות "בן עלייה" תמיד, לכוון כל עניינו שיהיו על דרך של "שטייגען" [עליה]. והיינו שלא לצמצם ולהגביל עצמו לדרגה מסוימת, ושלא להסתפק בלימוד התורה כקיום מצוה, אלא העיקר לשום מרצו וכחו לפתח כשרונותיו וכחותיו המיוחדות לו, ולשאוף ולהשתדל להתעלות למדרגות הכי גדולות, בכל עניני התורה, ובמיוחד בתפקידו המיוחד. ואף כי היו תלמידי הישיבה שם בסלבודקא גדולים עד מאד, ואף הקטנים שבהם היו מאד חשובים, מ"מ לא הסתפקו בדרגתם ותמיד עסקו להתעלות ולהוסיף קנינים בשלימות האדם. רבינו גם שנים רבות קודם בואו לסלבודקא העמיד עצמו על דרך זה של עלייה תמיד. פעם הפליט מפיו לנכד באמרו שבתחלת עלייתו בימי נעוריו היו לו "אלפי נסיונות", והיה צריך ללחום על דברים רבים, שכל סביבו הלכו בדרך אחד והוא הלך בדרך אחרת. ותיאר זה למי שהולך על רחוב במנהטן עמוס עם אלפי אנשים וכולם הולכים בכיוון אחד והוא משתדל לילך בכיוון הפוך הרי נמצא שכל אדם הוא מכשול בשבילו אבל רצונו העז להתעלות עמד לו לעמוד על הכל. וגם כשהגיע למדרגה של בן תורה. מעולם לא הרפה מעליה, ממדרגה למדרגה.

אחרי שהם קיבלו על עצמם את התורה, התורה כבר נחרטה בהם - ואז קשיות העורף שלהם שמרה עליהם שלעולם לא ימירו את דת משה בשום דת אחרת, ולא ייכנעו בפני כל אלה שניסו לשנותם. כמו שאמר משה לה', דווקא את קשיות העורף שלהם אתה רוצה.

בשלושת אלפי השנים האחרונות, מה היינו אלמלא היינו נאמנים בעקשנות יוצאת דופן לה' ולתורתו? עד היום נשארנו נאמנים. לכל תינוק שנולד עושים ברית מילה. אלפי שנים חלפו ועדיין מקיימים אנו את אותה ברית שעשה אברהם אבינו. היהודים ימשיכו לקיים בעקשנות את הברית שה' כרת עמנו בסיני. אין עוד עם בעולם שנשאר נאמן לדתו. אין שום דת ששרדה את מבחן הזמן.

אני ראיתי

הרמב"ם (יסוה"ת ח, א) כותב: "משה רבנו, לא האמינו בו ישראל מפני האותות שעשה ... ובמה האמינו בו? במעמד הר סיני, שענינו ראו ולא זר, ואזנינו שמעו ולא אחר. האש והקולות והלפידים והוא ניגש אל הערפל והקול מדבר אליו ואנו שומעים: משה, משה, לך אמור להן כך וכך". רק "עם קשה עורף" לא מאמין בהחלט עד שיראה ממש בעיניו. ה' ירד לעינינו על הר סיני, דיבר אל משה ומסר לו את התורה

וצריך להבין, איזה מין סנגוריה היא זו שישראל הם "עם קשה עורף"? וכי זו סיבה לסלוח להם? יש המבארים ש"כי" כאן הכוונה "למרות", למרות שהם קשי עורף, סלח להם. אבל המשמעות הפשוטה של "כי" היא "בגלל": אדרבה, משה רבנו ביקש שבגלל שהם קשי עורף, סלח להם, וזה צריך ביאור.

זאת ועוד: הרי לא היה אוהב ישראל יותר ממשה רבנו. לכאורה, יכול היה משה לחשוב על סיבות רבות ומשכנעות יותר לסלוח לנו. אפילו אנו, בשכלנו הקטן, יכולים לחשוב על כמה וכמה סיבות לסלוח לנו. מדוע בחר משה לומר דווקא את הסיבה הזו, "עם קשה עורף הוא"?

בהכרח עלינו להבין שהכינוי "קשה עורף" כאן אינו במשמעות של ביקורת ואף לא במשמעות של טענה כלשהי על ישראל, אלא להיפך, הוא שבח גדול ומעלה עצומה. משה אומר לקב"ה: "אל תוותר על העם הזה, אני מעיד שהם קשי עורף! אין שבח גדול יותר, ואין הגנה טובה יותר מפני הפורענות שאני יכול לומר עליהם".

קשה עורף הכנה למתן תורה

אפשר להמשיל את העניין לאדם שרוצה לחרוט אותיות. אם יבקש לחרוט על לוח שיש או מתכת, הריהו צריך לשם כך פטישים וכלים חדים וחזקים, ועליו להפעיל כח רב. אבל אם הוא יבקש לחרוט על חמאה או על עוגה, אין צורך להתאמץ או להשתמש בכלים מיוחדים. ההבדל ניכר בתוצאות: החריטה שבאה בקלות נעלמת בקלות, החריטה שבאה בקושי מתקיימת לאורך זמן. ככל שהחריטה קשה יותר, כך מתקיימות האותיות לזמן רב יותר, ובתנאים קשים יותר.

משה רבנו היה סנגור מעולה, והבין שקשי עורף הוא תכונה חיונית לעם שאמור, לאחר התגלות ה' אליהם במתן תורה, להישאר באמונה הזאת לנצח גם לאחר מאות אלפי שנים, דורי דורות של יהודים נאמנים לדבר ה' בעקביות מוחלטת. והוא אומר לה': "רבנו של עולם, מה הטענה שלך על ישראל, שהם קשי עורף ואין יקבלו את התורה? הרי זה בדיוק מה שאתה מבקש לצורך נתינת התורה: עם קשה עורף! עם עקשן וקשה, ששום דבר לא יכול לשנות! אמנם קשה לגרום להם להיכנע לך, אבל זה רק משום שיש בהם התכונה החיונית הזו, כי עם קשה עורף הוא! אם כן, וְסִלַּחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ וְלַחַטָּאתֵנוּ וְנִחַלְתָּנוּ" (שמות לד, ט).

בכל דור ודור

קשי העורף שלנו הוא אשר שמר עלינו במשך הדורות. בכל דור יש שפע של אידיאולוגיות ו"איזמים" שקמים עלינו, ומנסים לשכנע אותנו ולשנותנו. כל מיני דתות וכתות, אשר צצות בכל פינה. מה עושים בני אברהם? מְפָנִים אליהם את עורפם הקשה! זרע אברהם לעולם לא נכנע, לאף אחד, מלבד לקב"ה.

בגלל קשיות העורף של ישראל, היה צורך באמצעי שכנוע מיוחדים כדי שישראל יקבלו את התורה. זה לא היה קל. אבל ה' ידע שאמנם קשה לחרוט בהם, אבל אחרי שהתורה תהיה חרוטה על ליבם, אחרי שהם יסכימו לקבל אותה - היא תישאר חרוטה בהם לנצח. אם הם רק יאמרו "נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע" (שמות כד ז), הם יהיו עם ה' לעולם ולתמיד.

מכריז את הכרזתו. אף אחד אינו מעודד אותו או מחמיא לו על מה שהוא עושה, אבל הוא ממשיך למלא את תפקידו מדי בוקר, כי זה טִבְעוֹ - להכריז ולהשמיע את האמת, בין אם רוצים לשמעה ובין אם לאו.

עם ישראל מצטיין אף הוא במִדָּה זו. בעולם בו שולטים כופרים ועובדי אלילים, אין אברהם מתפעל מהם. אמנם הוא יחיד בעולם, אבל הוא הולך וקורא בשם ה'! כך גם בניו אחריו, עם ישראל, ממשיכים ומכריזים בכל העולם: הננו נאמנים לה', וזהו זה! אפשר לומר עלינו הכל, לרדוף אותנו ולשרוף אותנו. אפשר לכתוב נגדנו מאמרים וספרים אנטישמיים, להביא הוכחות ולהמציא תיאוריות, להקים אוניברסיטאות שלמות וליצור ספרות מחקר ענפה נגד ישראל ותורתו, אך דבר לא יעצור בעדנו מלהכריז את האמת האלוקית בקולי קולות: ה' אמת ותורתו אמת!

המצוה: להיות נאמן לאמונה

אחת משש המצוות התמידיות היא המצוה להאמין בה'. אם התפיסה השכלית שיש בורא עולם אינה דבר פשוט ומובן לכל אחד מישראל, ומצות האמונה היא להגיע לתפיסה שכלית שיש בורא, אין מקום לציווי "ובחרת בחיים" על מצוה זו. כיצד ניתן אדם לתפוס משהו ששכלו אינו תופס? אכן האמת היא, שתפיסת מציאות ה' הינה דבר פשוט השווה לכל נפש. הקב"ה טִבְעַ בנפש האדם תכונה של אמונה, וכל מי שרגלי אבותיו עמדו על הר סיני, נחרטה ונקבעה האמונה במציאות ה' עמוק בלבו. החידוש במצות האמונה בה' הוא, שיש מצוה להיות נאמן לאמונתו בה', להיות מוכן ללכת אחרי ה' בנאמנות מוחלטת, בין אם כדאי הדבר ובין אם לאו. זו משמעות המושג "אמונה": אמונת ישראל היא לא רק אמונה במציאות ה', אלא נאמנות מוחלטת לאמונתו בה'.

אותם הסבורים שמחמת חסרון התפיסה בשכל אינם מאמינים בה', אינם אלא מְטָעִים את עצמם. אפילו אם הם טוענים שיש להם שאלות ותמיהות, קל מאד למצוא תשובות לשאלותיהם ולהפריך את כל דעות הכזב ואידיאולוגיות השקר. אלא, כשכל מה שמעניין את האדם הוא רק נוחות והנאה בחיים, כדי להצדיק לעצמו את עצמו, הוא יחפש תירוצים לשכנע את עצמו שלצערו הוא לא מאמין. תמיד, כל אימת שתהייה לפניו שתי דרכים להבין דבר, הוא יבחר בדרך הנוחה לו, ולא בדרך האמיתית. כי הוא כבר בחר מרצונו לא להיות נאמן, והשכל משרת את רצונו בהעלאת טענות וקושיות סרק והבל כדי למלא את רצונו. לא התפיסה השכלית חסרה להם. חסרה להם הנאמנות לנהוג אך ורק כפי מה שתפסו בשכלם. יהודי כזה נתבע על שלא בחר בחיי הנאמנות לה'.

שר בממשלה

בנבואתו של ישעיה הנביא על אחרית הימים, הוא אומר שבאותה שעה תישמע בירושלים הכרזה גדולה: "פִּתְחוּ שְׁעֵרִים וְיָבֵא גֹי צִדִּיק שְׁמֵר אֲמֹנִים" (כו, ב). בירושלים, העיר הקדושה, יוכרז: "פתחו את שערי הגאולה" ויבוא אליה גוי צדיק. תנו לאומה הצדיקה להיכנס לירושלים. ומי הם? מה הופך אותם לעם הצדיק הראוי לשוב ירושלימה להיות שם עם הקב"ה? "גוי שומר אמונים", זו האומה אשר שמרה

לעיני כל ישראל. בניגוד לכל דת אחרת: כל העם, בלא יוצא מן הכלל, נכחו בעצמם במעמד הר סיני, וכולם ראו ושמעו בבירור שאמת הדבר שה' מדבר אל משה ואומר לו "לך לְמַד אותם את התורה הזו". אמנם אנו קשים לשכנוע, אבל לאחר שראינו בעינינו - האמונה חקוקה בנו לנצח, דור אחר דור מיום נתינתה ועד היום ללא שינוי כלל.

הדורות שלפנינו חיו בגבורה עילאית ומתמדת. לאורך כל ההיסטוריה היו חייו של היהודי רצופים מסירות נפש, כל צעד בחיים אומר נאמנות לה'. בעיירות הקטנות, שם לא היו אמצעים לבניית מקווה, היו טובלים בנהר. ובחורף כשהיה הנהר קופא, היו שוברים את הקרח בגרזן וטובלים במים הקפואים, בסכנת נפשות ממש, אבל כך הם חיו. וכך נמשך הדבר עד היום! העם קשה העורף מִפְנֵה את עורפו לסביבה ולתרבות החיים הנכרית. בכל מקום בעולם שומרים יהודים את כל המצוות ומקיימים אותן, וכך ימשיכו לעד! כי זה מי שאנחנו, הנאמנות הזו הושרשה בנו מאברהם אבינו, "למען יצווה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה'".

עזות דקדושה

לאור הדברים הנ"ל נבין את מאמר הגמרא במסכת ביצה (לב:), מאמר שרק מעטים הבינוהו אל נכון: "שלושה עזין הן - ישראל באומות, כלב בחיות, ותרנגול בעופות". מהי מידת העזות המוזכרת כאן? ברור שאין הכוונה לחוזק וכח, שהרי בעלי חיים רבים חזקים יותר מהכלב והתרנגול. אם כך, מה פירוש "עזין"?

העזות האמורה כאן היא דבקות מוחלטת בתכונות הנפש שִׁטְבַּע בו הבורא. כשנתבונן בטבעו של הכלב, נראה דבר משונה: כל בעלי החיים שנמצאים ברשותו של האדם, מוחזקים במקומות מיוחדים להם: רפתות, דירים, לולים, כלובים. הכלב הוא היחיד שנכנס עם בעליו לתוך הבית, וחי עִמּוֹ יחד. ומה נותן הכלב לאדם בכלל? לא חלב, לא צמר ואף לא בשר. התשובה היא, זו המִדָּה שִׁטְבַּע הקב"ה בכלב, הוא נאמן לבעליו ולעולם לא יעזבנו, תמיד הוא אתו אפילו בביתו. מידת נאמנותו של הכלב לבעליו - נאמנות בלתי מוגבלת היא.

כשחז"ל אמרו שישראל הם העזים שבאומות, הכוונה לנאמנות הלוהטת שלהם לה' יתברך. הנאמנות היא אש תמיד הבוררת בלבנו, ובשום מצב אינה נחלשת, יהיה מה שיהיה. אפילו בעת צרה, כשנראה שאדוננו עזב אותנו, חלילה, נראה שהוא מסתיר עצמו מאיתנו, אין היהודי מתייאש, ואינו נחלש באמונתו. גם בעת של "וְאֵנֹכִי הַסֵּתֵר אֶסְתִּיר פְּנֵי בְּיוֹם הַהוּא" (דברים לא, יח), כשהקב"ה אינו נראה לנו כל כך בקלות, בכל זאת נשאר היהודי נאמן לה'. ואדרבה, במצבים כאלו מתחזקת אמונתו בה' אף יותר, "וְאִמּוֹנָתְךָ בְּלִילוֹת" (תהלים צב, ג), גם כש"הַחֹשֶׁךְ יִכְסֶה אֶרֶץ" (ישעיה ס, ב) אנו יודעים שהוא קרוב אלינו כאן ומשגיח עלינו, ונשארים נאמנים לו.

מוסיפה הגמרא שם שהתרנגול הוא העז שבעופות. ומהי עזותו? בשעת לילה מאוחרת מאד, כאשר כולם ישנים, מרגיש התרנגול, בינה המיוחדת שהקב"ה טִבְעַ בו, שהשחר מגיע. או אז הוא קם, עומד על אדן החלון וקורא בקול גדול. הישוב כולו שקוע בתרדמה אבל התרנגול

שאומרים אמן". הנה הגמרא מעמידה את זכות הכניסה לשערי גן עדן על פרט אחד: עניית אמן! כה יקרה היא האמונה, עד שאפילו האמנה אחת שאדם מאמין בקב"ה ואומר אמן: "מאי אמן, אמר רבי חנינא: אל מלך נאמן" (שבת קיט:). כלומר: כן, אנחנו מאמינים ונאמנים לך ה', היא כשלעצמה בכוחה לפתוח לו את שערי גן עדן. הגמרא מלמדת אותנו שעלינו להעריך כל גילוי של אמונה ונאמנות לה'. אפילו הפרט הקטן ביותר של עניית אמן אחר ברכה, כחו גדול מאוד.

כאשר אדם זוכה להתמיד בעניית אמן "בכל כחו", הוא יושב בבית הכנסת ומקשיב בצייתנות, בזהירות, לאחיו היהודים המהללים את ה' ומודים ואומרים: הכל רק מאת ה', והוא עונה על כך אמן! הוא רוצה להעיד על עצמו: "נאמן אני לה'!" הוא לא יפנה לדבר עם אחר בבית הכנסת, כי הוא לא רוצה להרפות אפילו לרגע את הנאמנות שלו לה' יתברך. ההתמדה והעקשנות הזו הופכת את עניית האמן שלו למעשה גדול. מעשי הנאמנות האלה חשובים מאד: בהם משתקפת כל גדולתו של ה"שומר אמונים", האומה השומרת על נאמנות המסירות לה' יתברך.

הפגנת נאמנות

כדאי לנסות זאת פעם: נסה לשבת בשקט, בתשומת לב, בבית הכנסת, להקשיב לכל מילה ולענות אמן מתוך הכרה שאתה נאמן להקב"ה. כל אמן הופך ליהלום יקר של נאמנות. ואין הכוונה רק ל'אמן': עניית אמן היא דוגמא קטנה להראות נאמנות. ישנם כל כך הרבה דברים "קטנים", שכאשר הם נעשים מתוך כוונה נכונה, הם יכולים להיות ההבעה הגדולה של נאמנות לה'. כולנו, כל החרדים, חיים בנאמנות. כל צעד בחיינו הוא אמונה. לא רק בהקרבה של פעם בחיים באה לידי ביטוי נאמנות האנשים שלנו. זו מסירות חיי היום יום שלנו אשר מאפשרת את גדלותנו הסמויה. עם ישראל, כל יהודי נאמן, עושה את דרכו בחיים מתוך שמירה עיקשת על דרך ה'. ימינו מלאים במעשי נאמנות. אבל בלי מחשבה, חסר העיקר מהערך של המעשים הללו. כדאי מאד שבשעת עשותך מצוה, תחשוב מדי פעם: "הריני מפגין בזאת את נאמנותי לרצון ה'!" וכך, כשאתה הולך ברחוב לבוש בציצית שלך, כאשר אשה הולכת בצניעות כראוי, כאשר אתה עונה 'אמן' יהא שמייה רבה, או כשאתה מפסיק את היום שלך כדי להתפלל מנחה, ועוד מאות דברים שאתה עושה כל היום, זו ההזדמנות שלך להימצא נאמן לפני ה'.

זו הדרך ללכת בדרך החיים כיהודי, לחיות תמיד במחשבות של מסירות נאמנה לה'. וכך, במקום יום מלא בפעולות "סתמיות", הופכים החיים שלך לחיים של אברהם אבינו. זו הזדמנות לכל אחד להפגין נאמנות לה' בדרכו המיוחדת שלו, וזה דבר בעל ערך הרבה מעבר לדמיוןך. הדוגמאות הקטנות הללו יחלחלו וישפיעו על כל החיים האישיים שלך, והם יהיו המפתח שיפתח לפניך את השערים כשיגיע המלך המשיח. הלכנו בדרך של "שמרו דרך ה'" שאברהם אבינו התנוה עבור צאצאיו, ומאז הננו "גוי שומר אמונים". ממש כפי שאמר ה' על אברהם אבינו: "כי ידעתיו - "זה רק הוא שאני חושב עלי, כך אומר ה' על כל אחד מצאצאי אברהם, אומתו הנאמנה: "רק אתה מעניין אותי".

לאורך כל הדורות על הנאמנות לה'. כאשר יגיע זמן הגאולה יבוא מלך המשיח, המפתח לקבל אותנו לתוך ירושלים יהיה העובדה ששמרנו בגלותנו על נאמנותנו להקב"ה ותורתו.

בשיר השירים מתואר כיצד כל העמים פונים אל "השולמית", האשה המושלמת המשמשת משל לעם היהודי, ומציעים לה: "שובי, שובי השולמית" ("שה"ש ז, א), בבקשה, בואו, הצטרפו ותהיו חלק מאיתנו! כדאי לכם הדבר מאד, יש לנו הרבה מה להציע לכם! "שובי, שובי ונחצה בך", ניתן לכם שררות נכבדות, תהיו אפילו 'שרים בממשלה', נעניק לכם את תארי הכבוד שלנו, ההוקרה, ההכרה והעושר הגבוהים ביותר.

כך זה היה בכל הדורות. העמים שסביבנו רצו שנבטל את מסגרת החיים היהודית, אם לא בקיום המצוות אזי לפחות נשתלב בחיי התרבות שלהם. בתקופת הראשונים ז"ל, התקופה המפוארת ביותר בהיסטוריה היהודית, היינו באירופה הנוצרית, מוקפים המון זועם של בורות, והכמרים שאגו לעיקשותנו: "מדוע לא תיכנעו להיות כמונו, אנשים עקשנים?!" אבל האומה היהודית ידעה תמיד כי הננו בני מלכים ואילו הם כמר מדלי: הגויים אינם אלא רק טיפה הנוטפת משפת הדלי. כאפס נחשבו - הם נחשבים אפס ואין.

כיום, אין הם באים עלינו במדורות אש ואף לא מאיימים עלינו בסכינים וגרזנים. הם מפתים אותנו בחלב ודבש. ועלינו להיות זהירים מאוד, מכל הצדדים מוקפים אנו סוגי פעילות תרבותית מהנה וכביכול חינוכית ומאלפת, פונים אלינו בהצעות מפתות להצלחה בפרנסה בכבוד, וכאשר מתעורר בלבנו פקפוק שמא כל זה לא מתאים לנו, בא היצר הרע ואומר: עזוב! אל תהיה מיושן כל כך! זו צורת החיים היום. אל תתעכב על 'דברים קטנים' כאלו! וכי מה כבר יקרה אם תבצע איזה שינוי קטן? הרי בכל מצב תישאר יהודי ירא וחרד! והיהודי המאמין בחי עולמים משיב לו: לא ולא! שום דבר לא אשנה! אני צועד בדרכו של אברהם אבינו ובדרכו של הסבא שלי, ושל סב סבי, בעקשנות אמשך לשמור את דרך השם.

צריך להיות עקשן נגד כל הרעיונות החדשים המחלחלים אל תוך החברה החרדית. כאשר תתגלגל לפתח ביתך הצעה קוסמת; פסח בבית מלון - בהכשר מעולה! תשובתך צריכה להיות: וכי מה זה עלה בדעתך? פסח במלון הטוב ביותר הוא בדיחה לעומת ליל הסדר בבית. הכל צריך להיעשות רק על פי המנהגים של עם ישראל המסוריים לנו מקדמת דנא, מדור דור. זה הסימן לנאמנות שלנו. לא ניטוש את מנהגי עם ישראל, זו "תורת אמן". אנו שומרים על העמדות והאידיאלים של עם ישראל לנצח, כי לא משנה מה, הרינו נשארים נאמנים להשם יתברך. עמידה זו על משמר הנאמנות היא תהא המפתח לשערי הגאולה, "גוי צדיק שומר אמונים", - האומה הנאמנה תתקבל בברכה בחזרה לזרועותיו של הקב"ה.

אמן - נאמנות!

הגמרא אומרת: "אמר ריש לקיש: כל העונה 'אמן' בכל כחו, פותחין לו שערי גן עדן, שנאמר "פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים". אל תיקרי "שומר אמונים" אלא,

שהתפתחה בנפשם תביא את בני האדם הללו להיות מודעים במובהק למעלתם הייחודית. אולם אברהם ניצל גילויים אלה למען ההיפך הגמור: מכל ההכרה המתעצמת שלו במציאות ה' אשר כל נבואה הביאה עימה, הוא נעשה יותר שפל ויותר מודע לחולשה ולארעיות שלו. בדומה לכך נאמר במשה רבנו, אשר "תִּמְנַת ה' יָבִיט" (במדבר יב, ח), משה רבנו ניצל את ההתעלות של התגלות ה' אליו על מנת להיות "עֵנִיו מֵאֵד מְכַל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה" (שם יב, ג).

כי אתה אחד מבני האומה היהודית, מאמינים בני מאמינים, האומה שמסרבת להיכנע ושומרת בעקשנות את אותה תורה, כיום בדיוק כמו שקיבלו אותה לראשונה בהר סיני.

שבת שלום ומבורך!

הארות על הפרשה

מתוך ספר יהי אור/באנגלית]-פירוש עה"ת מאת רבינו זצ"ל

וְשָׁמְרוּ דֶרֶךְ ה' (יח, יט)

מה היא אותה "דרך ה'" שציוה אברהם אבינו לבניו? הרמב"ם מבאר את העניין: "ומצווין אנו ללכת בדרכים האלו הבינונים והם הדרכים הטובים והישרים, שנאמר וְהִלַּכְתָּ בְּדֶרֶכָיו" ... מה הוא נקרא 'חנן', אף אתה היה 'חנן'. מה הוא נקרא 'רחום', אף אתה היה 'רחום'. מה הוא נקרא 'קדוש', אף אתה היה 'קדוש' ... שהן דרכים טובים וישרים וחייב אדם להנהיג עצמו בהן ולהידמות אליו כפי כוחו ... הדרך הבינונית שאנו חייבין ללכת בה נקראת דרך זו דרך ה', והיא שלימד אברהם אבינו לבניו, שנאמר "כי ידעתי למען אשר יצוה וגו'" (הל' דעות ד, ז). כלומר, אברהם אבינו לימד אותנו שבהנהגתנו בחיינו ניקח לדוגמא את מידות ההנהגה שה' גילה לנו בפעולותיו בעולם. פירוש של דבר, שעלינו לנהוג בשלמות ההנהגה כפי מה שנראית לפנינו הנהגת הקב"ה בעולם. שלמות זו של הנהגה מהווה את היסוד של הסיפא של הפסוק "לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט", ה"צדקה" וה"משפט" של התורה תלויים בהליכה בדרכי ה' ובמידותיו הטובות. "כל עבודת השם תלויה בתיקון המידות" (הגר"א, דברי הפתיחה ל'אבן שלמה').

וְאֵנֹכִי עֹפֵר וְאֹפֵר (יח, כז)

"נתתי גדולה לאברהם, אמר לפני "וְאֵנֹכִי עֹפֵר וְאֹפֵר" (חולין פט.). הקב"ה התגלה לאברהם, ומתוך כך הוא למד להבין את יחודו ואלוקות ה' בעולם, בהשגות כאלו שהן למעלה מיכולת שכל האדם להשיג בדעתו. וכל כך הוא התעלה מכך, עד שנקרא אברהם "הָאָדָם הַגָּדוֹל בְּעֵנֵקִים" (ב"ר בראשית, יד), אולם אברהם נשאר מודע לחלוטין לחולשתו האנושית. פסוק זה נועד ללמדנו דוגמה לִשְׁפִלּוֹת וענוה אפילו בשעה שמעלים את האדם ומעניקים לו את הגדולה החשובה ביותר. כאשר אנו קוראים כיצד דיבר ה' אל בני האדם בימי קדם, עלינו להיזהר מלחשוב שהיו אלו דברים שבשגרה. לדברים כאלה זכו רק יחידים שהגיעו להשתלמות גבוהה בחייהם (או שהיה זה למען טובת השלמים, כדרך שנגלה ה' לאבימלך וללבן), והתגלות ה' אליהם היתה חווייה עצומה שהביאה אותם להשגות נשגבות מאד. לאחר התגלות שכזו היינו מצפים, מִטְּבַע הדברים, שההתעלות הפנימית

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

מהו הערך של סדר ונקיון בבית יהודי?

תשובה:

כל אחד מבין שכך הוא טבע הדברים: בית מלא ילדים בריאים, עליזים ושמחים, מוגבל ביכולת להשליט בו סדר ונקיון מושלמים. בית שמכניסים בו אורחים, משתמשים בו הרבה יותר מבית רגיל, ורהיטיו אינם יכולים להיות מצוחצחים ומבריקים כחדשים. אצל עם ישראל, הסדר והנקיון אינם ערך עליון כשלעצמו, אלא הם רק אמצעי חשוב ומועיל להשגת שלמות בחיים, אשר היא באמת הערך העליון בחיינו. לכן יש לנו בחיינו דברים חשובים הרבה יותר מהצורך בסדר ונקיון. כך שאצל עם ישראל, בית 'מבולגן' מלא ברכת ה' ילדים עליזים ושמחים, יש בו הרבה יותר תוכן ושלמות חיים מאשר בית מסודר ונקי. בית שפותח שערי להכנסת אורחים, מושלם הרבה יותר בערך וביופי מאשר בית מצוחצח ומבריק.

אדרבה: 'עולם הפוך ראיתי'. דוקא בית שמגדלים בו ילדים ומכניסים בו אורחים, אף שאינו מסודר ומצוחצח, הוא בית שמעריכים בו באמת את מעלת הסדר הנקיון. אם על אף הקושי מתאמצים לשמור בו מידה מסוימת של סדר ונקיון, וכאשר מגיעה שבת הכל ערוך בסדר נאה ויאה, מוכח שמחשיבים בו את הערך שיש לסדר ונקיון. ומאידך, בית שאנשיו שקועים באנוכיות, והמתגוררים בו הם כאלה שאכפת להם רק מעצמם, הסדר והנקיון אינו ערך עבורם, מאהבת עצמם הכל חייב להיות מוקפד בנקיון וסדר, כי רק כך נוח ונעים להם לחיות. אלו הם אנשים שאינם מוכנים לחלוק את חייהם אפילו עם ילדיהם-שלהם, ובוודאי לא עם אחרים. ביתם הוא בית שיכול להיות תמיד נקי ומצוחצח, כי פשוט אין מי שילכלך אותו. זהו בית שאין בו דריסת רגל לאחרים, אפילו אם יארע פעם שידפוק על דלת ביתם אדם זר בשעת לילה מאוחרת ויאמר שאין לו מקום לישון, הם יחששו להכניסו לביתם ולהציע לו לשכב על המצעים היפים שלהם. אפילו את חדר השירותים המפואר שלהם לא ירצו לפתוח בפניו, מחשש שמא הוא ילכלך אותו.

**למרבה תדהמתי נעמד הסטייפלר ואמר לי: "הרי כבר היית כאן היום...".
 השבתי שלא הייתי, אולם הוא עמד על דעתו וחזר פעמיים או שלוש על
 המילים "כבר היית פה". משנוכח לדעת שאני מכחיש, אמר הסטייפלר: "אם
 כבר היית כאן היום - לא תחול הברכה, אבל אם לא היית - תחול הברכה"**

ממידותיו האציליות של הגאון רבי שמשון פינקוס זצ"ל

"וְהָיָה בֶן לְשָׂרָה אֲשֶׁתְּךָ" (בראשית י"ה, י')

נאה דורש

(אגב, אחת הסיבות שהניעוהו לעודד את מנהג עריכת קידוש לרגל שמחת הולדת בת, הייתה ההזדמנות שראה בכך לשם יצירת רגשי אחווה בין בני הקהילה, בבחינת "גדולה לגימה שמקרב את הלבבות").

ניתן לומר, כי מרכיב מרכזי בכל דרשה שלו בשמחות היה ריבוי בשבח בעלי השמחה. הייתה לו הגדרה חריפה כיצד למדוד טיבה של דרשה הנאמרת בעת שמחות, וכך אמר: "החילוק בין דרשן אמתי לדרשן שאינו כזה, הוא בכך שדרשן מהסוג השני מעוניין לומר רעיון שיש לו באמתחתו, ולפיכך הוא 'תופר' את בעל השמחה לפי מידותיו של הווארט. לעומת זאת, דרשן אמתי מתחיל הפוך. הוא מחפש נקודה מסוימת בבעל השמחה ומתאים לפיה את הווארט".

המשך בעמוד 24

מידותיו התרוממיות והרצון להיטיב עם הבריות באו לידי ביטוי בולט בעת השמחות שבהן השתתף בכלל, ואצל בני הקהילה בפרט. ראשית, היה משתדל ומתאמץ להשתתף בכל שמחה, ועל-פירוב - אף לשאת בה דברים.

הקב"ה חננו בלשון לימודים, והחן שהוצק בשפתותיו ריתק אליו את קהל המאזינים. בצירוף כישרונותיו הגאונים וטוב לבו היו דרשותיו בעתות שמחה מלאכת מחשבת ממש. אם היה זה קידוש לרגל הולדת בת, הרי שלרוב בהתוודע לשמה של התינוקת רק שעה קלה קודם הקידוש - בעת העלייה לתורה - או אף במהלכו, עם זאת, כשנעמד תיכף לאחר מכן לשאת מדברותיו לרגל השמחה, כבר מצא את הדרך לקשר את השם לפרשה ולבעלי השמחה - גם בדרך דרוש ורמז באופן שהפליא כל שומע - והמשתתפים ציפו בכל פעם למוצא פיו, לראות כיצד ישזור את השם במעשה פלא ויצירת אמנות כמין חומר.

זכור למשל שבת אחת שבה נערך קידוש משותף לרגל הולדת חמש בנות לחמישה מחברי הקהילה. בדרשה שנשא ובה השמיע רעיון מרכזי אודות חינוך הבנות, חרז את כל חמשת אבות הבנות גם יחד בהתעכבו בפרט אודות התפקיד שנשא כל אחד מהם, אם כאברך, כר"מ בישיבה וכיו"ב, בצירוף דברי שבח חמים וברכות היוצאות מקרב הלב.

בימים ההם, כשגג בית הכנסת היה בנוי מאזבסט, התמלא הגג חלודה, חתול הילך על הגג ולפתע נפל פנימה באמצע התפילה על ראש אחד המתפללים. החלו בריחות, קפיצות, צעקות ומהומה מסוימת, ר' בן ציון לא הניע את ראשו לאחור... הייתי אז ילד ועמדתי ליד הרב, לא האמנתי למראה ראשו שנשאר במקומו

החכמה והענווה של הגאון רבי בן ציון פלמן זצ"ל

"וְאֵנֶכִי עֶפֶר וְאֶפֶר" (בראשית י"ח, כ"ז)

אל תכעסו אם בסך הכל נספר סיפור של ילד, על אחד מגדולי הדור - רבי בן ציון פלמן.

ילד טהור עיניים. עם עיניים קטנות של ילד ופה קטן של ילד, אך געגועים של איש מבוגר. כך סיפר ילד שכיום כבר גדול והיה לאיש, ילד מילדי הקהילה:

כתינוק, כילד, נולדתי לתוך קהילת 'נחלת משה' בבני ברק, כך שהדמות שעמדה לנגד עיניי הייתה רב המקום וממנו למדתי את התשובה.

הרב הוא השעון הגדול התלוי במגדל העיר, שעל פיו מכוונים כולם את שעונם הפרטי, כמו בימים ההם שהכל הגביהו עיניהם מעלה וכיוונו את שעוניהם על פיו.

הקהילה זקוקה לרב עד מאוד כמו אוויר לנשימה, לתחום אחד בלבד - למושגים.

לשם כך בלבד נולד הרעיון של רב קהילה לדידו של ה'אור שמח', וגם בעיניו של רבי בן ציון פלמן מבני ברק.

לא תאמינו. הוא לא היה מלאך המכה על קדקודו ואומר "גדל". לא. הוא לא מצא את המקל שבו מכים על קדקוד בני הקהילה.

הוא היה המלאך שהיכה על קדקדו של ר' בן ציון פלמן ואמר לו: "בן ציון בן ר' שמואל פלמן, גדל".

ואותו המקל שהיכה על קדקודו של ר' בן ציון בן ר' שמואל, היה אומר לכל אחד מבני הקהילה גדל. כזה ראה וקדש.

המקום הפינתי

הרב הצליח ליצור אצלנו תחושה שהמקום הפינתי ביותר וגם השקט ביותר בבית המדרש הוא ה'מזרח' ליד הארון קודש. הוא יושב שם בפינתו עשרות שנים, כשמעולם לא הגביה את קולו לא ב'אמן' ולא בקריאת שמע, לא ב'נתנה תוקף'... מעולם!

הרב יושב ב'מזרח' ללא תנועות מיוחדות ומרשימות, פשוט כלום. הצטנף לו שם. מי שרצה לחפש יכול היה לראות לפעמים את פניו להבים בדבקות בבוראו, או פניו מתאדמות בעת קריאת שמע - קבלת עול מלכות שמים. אבל מי הלך לחפש שם, בפינה הרחוקה והשקטה.

בדרך כלל עמד בתפילה בשקט, כאשר רק הפה והנשמה מתפללים, והגוף מתלהט אבל ללא תנועות.

לפעמים היה נראה על פניו כי הוא מלא כיסופין, וכמי שאינו יכול להביע במילים את מה שבלבו.

בגאונותו המציא את הרעיון שאין סיבה לברוח לקיר המערב, כי אפשר לקחת את קיר ה'מזרח' ולהפוך אותו לפינה מערבית.

הוא היה בכך חד בדרא, ואולי בכמה דורות, שלקח את תפקידו כרב מתוך החלטה כי לא ישתרר על הקהל בשום צורה ואופן כלל; ובמשך השנים שכיהן כרב מעולם לא השתמש בסמכותו לשום עניין, לא בחילוקי דעות שנוצרים באופן טבעי לפעמים בין המתפללים, לא בצביון המקום, לא בקידום מעמדות, ולא בשום עניין. בענווה קיצונית ממש. גם אם נוצרו מצבים שללא ספק דעתו לא הייתה נוחה מהם, הוא ראה את עצמו כאחד המתפללים ולא כרב המקום שהציבור חייב לקבל או לפחות לשמוע את דעתו.

וכיוון שר' בן ציון החליט שרבנותו לא תהיה בשום צורה השתררות אפילו לא על קל שבקלים, נהפכה החלטה זו לכעין 'הלכה למשה מסיני' שאין לערער עליה: רבי בן ציון פלמן מתוקף תפקידו הוא, להיות היהודי הפחות בולט בקהילה. בד בבד הוא גם 'מתנדב' לענות על שאלות...

והמתנדב הזה שירת את בני הקהילה. כי הם היו מאושרים להמתין לרב בדרך או להגיע לביתו ולשאול. אם יש להם ממש כאן לידם בתוך ד' אמותיהם אחד ממתפללי בית הכנסת שבמקרה הוא גם רב המקום, והוא במקרה אחד מגדולי הדור, ובמקרה גם העמיד עצמו

לענות להם בהתנדבות, הרי אין שמחה יותר גדולה מזו. לכן הם שאלו בדאורייתא, בדרבנן, ביורה דעה, בחושן משפט ובאורח חיים, וגם את השאלות האישיות, כיוון שהיו בטוחים שמלבד אוזנו הסודית של הרב איש לא ישמע על בעיותיהם לעולם ועד. על פיו חתכו הכרעות חיים, ואף ביקשו את תפילותיו להעיתיר עליהם ברחמים. השפעתו הייתה ללא 'מקל חובלים', ללא 'מקל נועם', לא בשמואל דוחה ואפילו לא בימין מקרבת, אלא רק בעצם הידיעה שר' בן ציון הוא אדם אחר, מושלם בכל קנה מידה נכונה, וכדאי ללכת בדרכיו - "ראו בריה שבראתי בעולמי".

ואז, הרבנות אינה מקרבת את בעליה.

כי איזו רבנות מקרבת "את בעליה"? אותה רבנות שהרב הוא בעלים על הרבנות ועל הקהילה. אבל הרב פלמן הרי אינו בעלים אפילו על עצמו, וכי הוא מסוגל להזיז יד ורגל ללא הסכמה של מי שאמר והיה העולם? הוא "כגמול כלי אמו" נתון בידיו של הקב"ה בלבד, וקל וחומר שאינו בעלים על אחרים. שבמקרה כל האחרים טובים ממנו שבעתיים - מי אני, עפר ואפר.

מהכיוון של כותל המזרח לא הייתה התרחשות, לא התיעצות, לא קריאה לגבאי, לא איתות לחזן. הרב פלמן בפנינו בעבודת התורה והתפילה.

חזנים, שיעורים, סגנון המתפללים, צביון המקום, עליות, כיבודים, אירועים וכו' - כל אלו יכולים להתנהל בעיקר על ידי הגבאים מקימי המקום, ואם מישהו מהגבאים ניגש משיב לו הרב כבעל חסד שמבקשים את עזרתו והחלטתו. והם ניגשו!

יש רב שמתערב קמעה בעדינות מאחורי הקלעים, או מנהל איכשהו מערכת קשרים עם אחד הגבאים שיהיה ידא אריכתא שלו וכדומה. אבל אצל הרב פלמן להיפך. מהותו - צנעה, חכמתו - אמת וישרות, אחד בפה ואחד בלב. וכמו ששתק בחוץ שתק גם בפנים.

בעל החי שנפל מהגג

ומה כל אלו קשורים לחתולה, שהילד, כמו כל ילד, רוצה לספר עליה? בבקשה.

מעשה שהיה: בימים ההם כשגג בית הכנסת היה בנוי מאזבסט, התמלא הגג חלודה. בעל חיים הילך על הגג ולפתע נפל פנימה באמצע התפילה על הראש של אחד המתפללים. החלו בריחות, קפיצות, צעקות ומהומה מסוימת. ר' בן ציון היה אז באמצע ברכות קריאת שמע והוא לא הניע את ראשו לאחור... הייתי אז ילד ועמדתי ליד הרב, לא האמנתי למראה ראשו שנשאר במקומו. וכבר אז משום-מה הבנתי, כי לאו דווקא מחמת התפילה לא סבב את ראשו אלא בעיקר כדי לא לבייש חלילה את המתפללים ואותי, וכדי לא לראות כיצד אנחנו קופצים ובורחים מחתולה שנפלה פנימה.

ענווה - בהצנע לכת

כל קהילה מאכלסת בתוכה סגנונות שונים, אישים מגוונים, יועצים, חכמים, מורי הוראה, גם שיעורים שונים מפי תלמידי חכמים. מחמת כך יכול לקרות לפעמים שמעמדו של הרב נשכח מעט, וזה

יכול לצער את הרב.

בבית המדרש 'נחלת משה', לא זו בלבד שר' בן ציון נתן הסכמתו לכך שתלמידי חכמים יבואו בקביעות למסור שיעורים, אלא שהוא יזם, דחף ודרבן זאת. כמו לדוגמה, השיעורים המפורסמים של רבי ברוך דב דסקין שליט"א, שר' בן ציון שמח בהם מאוד, והוסיף שמחה על שמחתו כאשר הכיר שהגרב"ד דיסקין מקבל מעמד של יוקרה בבית הכנסת, איזו שמחה! כי הנה בזכות כך ובזכות השיעורים והמסגרות מצליח בית הכנסת ומאות המתפללים לומדים ומתעלים איש איש כלבבו, מי בשיעורי דף היומי בעיון, מי בבקאות, מי ב'סדר' אחד ומי בשני 'סדרים', ולכל אחד יש מגיד שיעור כחפצו וכרצונו, האושר הציף את לבו. הוא ניסה להציע לתלמידי חכמים נוספים שיתפסו גם הם מעמד, ואף ביקש ממתפללים שייכנסו לשיעוריהם המתוקים. וגם את ה'ענווה' הזאת לא ניהל ברעש או בסערה של 'טוב לב'... כי גם את הענווה ניהל בהצנע לכת... הצטנע, בצניעות.

"שאלתי פעם את ר' בן ציון", סיפר פלוני ממקורביו, "האם לא הפריע לו שיש ב'נחלת משה' עוד כוללים ושיעורים בדף היומי? ענה לי הגרב"צ: 'וכי מזה אני דואג? הרי להיפך, כאשר נעשיתי כאן רב, על דבר זה התפללתי, על דבר זה התעניתי כמה תעניות. ביקשתי, התפללתי כל הזמן שבית המדרש יהיה ספוג בתורה ורק תורה, ושיהיו אתנו אברכים תלמידי חכמים, וברוך ה' שזה כך'". ביום מן הימים פגש אותו פוסק הדור, רבי שמואל הלוי ואזנר, בעל ה'שבט הלוי' זצוק"ל, בשאלה: "ידידנו ר' בן ציון, מה סוד ההצלחה המופלגת של הקהילה שלכם 'נחלת משה'?" "בכך שאני לא מתערב", השיב לו הגאון ר' בן ציון בחיוך של ענווה מתוחכמת.

חכמה בניהול הרבנות

בשנים הראשונות להקמת הקהילה המרכזית ב'נחלת משה' נפתחו בתי כנסת נוספים סמוך לבית הכנסת 'נחלת משה'. מטבע הדברים הם הועמדו איך שהוא כמתחרים. הם גם הכתירו רב משלהם לבית הכנסת.

באופן טבעי עלול היה להיווצר מתח ואפילו מאבק; ובפרט שכאמור, בתי כנסת אלו הכתירו רב משלהם למשכנם החדש, וקל מאוד לפרש את הדבר כחתיירה תחת הרבנות של רב הקהילה 'נחלת משה'. ויהי יום שבת קודש. אחד מגבאי בית המדרש הסמוך והחדש ביקש להשאיל את ה'נביא' מקלף לקריאת ההפטרה בנביא מהודר. שאלו את ר' בן ציון והוא הורה ש"בוודאי לתת להם".

אחד האברכים תמה: "מדוע לתת למתחרים שלנו?!", ולפני שספר הנביא הועבר ניגש לרב ושאלו על כך, והרב תמה להיפך: "מדוע לא לתת להם?!"

אחרי התפילה ניגש אחד המתפללים לרב בתרעומת ובזעם: "מדוע להיות כל כך כנועים, מדוע תמיד להיות המוותרים והמפסידים? הם מקימים בית כנסת בתחומנו ומסיגים את גבולנו. יגענו כל כך, והנה הם מזיקים לנו?". הוא כילה את כעסו באוזני הרב, שהקשיב בסבלנות ארוכה במשך כמה דקות.

והנה, הגיע זמן השיעור, מרן זצוק"ל מבקש להיכנס לחדר אך הדלת נעולה...
הבחורים שעמדו אף הם מבחוץ קראו לבחור שבפנים: "תפתח את הדלת!
ראש הישיבה עומד פה בחוץ!", אך הלה מסרב לפתוח וצועק לעברם:
"אתם סתם משקרים, אתם רוצים שהבחור שרדף אחריי יתפוס אותי" ... עד
שבסופו של דבר הוא השתכנע לפתוח את הדלת... ומה עשה מרן זצוק"ל?

הגאון ר' שלמה לווינשטיין שליט"א על חינוך ומידות של מרן הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל

"למען אשר יצוה את בניו" (בראשית י"ח, י"ט)

ורבי ליפא הוסיף ואמר לי: "אני יודע מי היו הבחורים האלו, ואני מעיד בפניך שחלקם המכריע הם היום אברכים בני תורה לתפארת, ומקצתם אף מכהנים כמגידי שיעורים!
"זאת ועוד: אני בעצמי נכנסתי לרבנות ושאלתי אותה: איך ראש הישיבה העז לקחת על כתפיו אחריות כזאת, ולא לסלק בחורים כאלו מהישיבה? והיא ענתה: 'אתה יודע כמה תפילות, כמה דמועות, הוא הוריד בשבילם?'".

היכן עובדים יותר על המידות?

סיפר אחד מתלמידי החכמים בירושלים, שנכנס לרבינו ובפיו התלבטות לאיזו ישיבה גדולה לשלוח את בנו, אחר שנודע כאחד העילויים בישיבתו. הוא החל להעלות צדדים בדרך הלימוד באופן זה או אחר, דיבר על ההספק, ועל מידת ניסיונם של רבני הישיבה וכו'. הפסיק אותו ראש הישיבה בשאלה: "היכן עובדים יותר על המידות, ביררת?".

משראה שמושך הוא בכתפיו כמי שאינו יודע בדבר, אמר לו שיברר את ענין עבודת המידות בישיבה, ובמקום שעובדים על כך טוב יותר לשם ישלח את בנו ויראה ממנו ברכה...

מה היית עושה במקום רבי אלה?

סיפר רבי אליעזר יודטובסקי שליט"א: אברך פלוני נקלע, ללא תכנון מיוחד, לבית כנסת בתל אביב. מתפללי בית הכנסת היו יהודים

מרן הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל היה מצעירותו ראש ישיבה קטנה לנערים מגיל 14 ועד גיל 17, שזהו הגיל הקשה ביותר בחינוך ילדים. צריך לדעת ולהבין איך להיכנס לראש שלהם כדי להצליח לחנך אותם בצורה הראויה והנכונה ולראותם שתולים בבית ה'.

היה מקרה בו שני נערים רבו ביניהם ואחד רדף אחר חברו. הנרדף ברח לתוך חדר השיעורים ונעל את הדלת מבפנים.

והנה, הגיע זמן השיעור. מרן זצוק"ל מבקש להיכנס לחדר אך הדלת נעולה... הבחורים שעמדו אף הם מבחוץ קראו לבחור שבפנים: "תפתח את הדלת! ראש הישיבה עומד פה בחוץ!", אך הלה מסרב לפתוח וצועק לעברם: "אתם סתם משקרים, ראש הישיבה עדיין לא הגיע! אתם רוצים שהבחור שרדף אחריי יתפוס אותי" ... הוויכוח התנהל במשך כמה דקות רצופות, עד שבסופו של דבר הוא השתכנע לפתוח את הדלת...

ומה עשה מרן זצוק"ל? כדי לא לראות מיהו הבחור הזה הסתובב ונתן לבחורים להיכנס לפניו, ורק לאחר שכולם נכנסו נכנס גם הוא...

"אם הבחור יראה שאני יודע את זהותו הוא יתבייש ממני, יתרחק ממני, לא יהיה נעים לו ללמוד אצלי. אפשר 'לפספס' בן תורה בעטייה של משוכת נערים אחת, וחבל..." כך הסביר מרן.

בפעם אחרת הגיע ראש ישיבה למעונו של ראש ישיבה ואמר לו: "אני מוכרח לסלק בחור מהישיבה! הוא עשה כך וכך וכך", והחל לפרט מסכת שלמה של עבירות שעשה אותו בחור...

אמר לו מרן זצוק"ל: "אתה צודק, אלו אכן עבירות חמורות המצדיקות את סילוקו מהישיבה. רק תאמר לי בבקשה: איך קוראים לאמו של הבחור?". הלה היה המום מהשאלה. מה הקשר בין הנושא העומד על הפרק לבין שם אמו של הבחור?

"אינני יודע את שמה", השיב.

"אם אינך יודע את שמה", אמר לו מרן זצוק"ל, "הוזה אומר שעדיין לא התחלת להתפלל עליו! איך, אם כן, אתה חושב לסלקו מהישיבה?".

בפעם אחרת, כך סיפר לי רבי ליפא ישראלזון, הייתה בשיעור ג' קבוצה קטנה של כמה בחורים שבאמת היו מופרעים. יום ששי אחד הם הגדילו לעשות ושרפו את הרדיאטור. נורא ואיום.

הנהלת הישיבה החליטה שיש לסלקם מהישיבה לאלתר, אך מרן ראש הישיבה זצוק"ל לא הסכים.

החברים שלי המשיכו לאוניברסיטה, וכמעט כולם נישאו לגויות. ידעתי שזה המסלול הצפוי גם לי אם אלך לשם, וידעתי שאיני רוצה להתחתן עם גויה. חשבת: מי יערוך לי שלא אכשל? לאחר הרבה מחשבות, התחבטויות ודיונים החלטתי ללכת ללמוד ביישיבה.

"שמעתי שבלונדון יש ישיבה טובה, 'עץ חיים', ראש הישיבה שם היה רבי אליה. החלטתי ללכת אליו על-אף שלא ידעתי דבר וחצי דבר מדברים שבחור דתי אמור לדעת אותם.

"רגע לפני שנכנסתי למבחן אצל ראש הישיבה צדה את עיניי גמרא גדולה שהייתה מונחת שם. הספקתי לקרוא את שמה - מסכת ביצה, ומיד נקראתי פנימה.

"פנה אלי רבי אליה בחמימות: 'איזו מסכת למדת לאחרונה?'. שמחתי שיש לי מה לענות, והשבתי בבטחון: מסכת ביצה.

"טוב מאוד", אמר רבי אליה, 'אשאל אותך שאלה עליה: מה הדין אם תרגולת הטילה ביצה בשבת ויש אחרי זה יום טוב, מה היית עושה עם הביצה הזאת?'.
"כמובן שלא ידעתי. רבי אליה חשב שכנראה אני חושש לענות, משום שאני סבור שזו שאלה עמוקה. הוא ניסה להרגיע אותי: 'זו לא קושיה גדולה. זו משנה מפורשת. מה אתה אומר, מה היית עושה עם ביצה כזאת?'.
"הייתי מוכרח לענות משהו, והגבתי: מה היית עושה? הייתי מכין ממנה חביתה. חיך אלי רבי אליה ואמר: 'התקבלת לישיבה!'. הוא הסביר: 'ישיבה היא לא בית ספר תיכון, כאן חשוב לי לבדוק שיש לך שכל ישר. את כל שאר הידיעות תוכל להשלים כבר".
מההחלטה הזו של רבי אליה יצא יהודי תל-אביבי בן תשעים וחמש, יודע אהלות ואב לשבט שלם של תלמידי חכמים. כל נכדיו ונניו יושבים ולומדים יומם ולילה, כולם הקימו משפחות של תורה. אלפי שעות של לימוד בזכות החלטתו וענוותנותו המופלגת של רבי אליה, שלא דחה את אותו בחור תם, בור ועם הארץ מעל פניו!
כשיסיפרו מעשה זה לרבינו התפעל ביותר, עד שבמשך שבועות רבים חזר וסיפר אותו לכל ראש ישיבה שבא אליו, כשהוא מברר: "מה אתה היית עושה? היית מקבל בחור כזה או לא?!"...
(מתוך 'זמנתוק האור - פניני הגרא"ל')

קשישים, ולהערכתו נע גילם הממוצע בין שמונים לתשעים ותשע. רגעים ספורים לאחר היכנסו לשם שומע האברך את גבאי בית הכנסת מכריז, שהיום לא יתקיים השיעור הקבוע משום שהרב לא הגיע.

'מי יודע אם לא לשם כך זימן אותי הקב"ה למקום הזה בדיוק עכשיו? מן הסתם מדובר בשיעור משניות שאיני צריך להתכונן יותר מדי לקראתו', הרהר האברך, ובלי לחשוב יותר מדי פסע פסיעה אחת קדימה וקרא לעבר הגבאי: "אני אגיד את השיעור היום!".
הגבאי סקר אותו במבטו והכריע: "יהי כן".

נותרה לאברך רק דקה אחת לתחילת השיעור. הוא ניצל אותה לברר אצל הציבור באיזו מסכת הם אוחזים.

"אהלות", השיב אחד הזקנים, ולבו של האברך נפל. אהלות? הוא לא יודע מימינו ומשמאלו במסכת הזאת. כשהציע את עצמו סבר שהשיעור הוא רק לקרוא כמה משניות בסדר מועד ולהסביר אותן, דבר שאינו דורש ממנו הכנה מוקדמת.

הקשיש שישב לידו הבחין במבוכתו וקרא לעברו: "אל תדאג, אני אעזור לך".

העיף בו האברך מבט. בעל-בית, מה כבר יוכל לעזור לו? אלא שיש הפתעות בחיים. הקשיש התברר ככלי מלא וגדוש, בעל ידיעות עצומות. האברך רק חזר בקול רם על הדברים שאמר, ובאופן הזה התנהל השיעור כולו.

פלאי פלאים! השתאה האברך, לעולם אי אפשר לדעת מה מסתתר מאחורי בעל-בית זקן.

כשהסתיים ה'שיעור' המאולתר ניגש אליו ושאל בפליאה: "איך מגיע יהודי תל-אביבי לבקיאיות כזאת באהלות?".

"זה כלום, ממש שטויות", הניף הזקן את ידו, "אבל יש לי ילדים מיוחדים. בן אחד דיין בירושלים, בן שני בסלבודקה...", וכך הלך ומנה לפניו את שמונת ילדיו, ששבעה מהם הם בני תורה ותלמידי חכמים. "כעת עוד יותר קשה לי", המשיך האברך, "איך זכית לכל זה?".

"הכל בזכות רבי אליה לופיאן!", אמר היהודי.

"לא יתכן שלמדת בכפר חסידים", הספיק האברך לערוך חשבון מהיר של השנים, "איך הגעת לרבי אליה?".

השיב הקשיש: "גרתי בלונדון, בגולדרס גרין, ולמדתי בתיכון המקומי.

ימים אחרונים

למבצע הגדול

קבלו מיידית מתנות עד לשווי 869 ש"ח

פרטים בעמודים 16-17

לאחר שהרב מפוניבז' הקים את ישיבת פוניבז', הקים רבי אייזיק שר זצוק"ל את ישיבת סלבודקה. רבי אייזיק הצליח לגייס כספים רבים עבור ישיבתו, בה בשעה שבישיבת פוניבז' לא היה מאומה והתעורר החשש שבחורי ישיבת פוניבז' יעברו ללמוד בישיבת סלבודקה שבה היו תנאים ראויים יותר. ברם, כאשר הרב מפוניבז' שמע כי ישיבה נוספת עומדת לקום בבני ברק הוא שמח שמחה עצומה

הגאון רבי יששכר מאיר זצוק"ל על גאוה וענווה

"וְאֵנֶכִי עֹפֵר וְאֹפֵר" (בראשית י"ה, כ"ז)

הגאוה מביאה לכל החטאים

רבי ישראל סלנטר נהג להזהיר ולעורר תמיד עד כמה יש לבטל את מידת הגאוה המביאה לכל החטאים, כמאמר הכתוב: "רום עֵינַיִם וְרָחַב לֵב נֶר רָשָׁעִים חָטָאת" (משלי כא, ד), וביאר רש"י: "רום עיניים - גסות הרוח; ורחב לב - חפץ למלאות תאוות לבו; הוא ניר של רשעים - חרישותם ומחשבותם הוא חטאתם".

פעם אחת נכנס רבי ישראל סלנטר לבית המדרש והבחין בקבוצה מתלמידיו הוגים בתורה, כשכל אחד משבח את רעהו ואת סברותיו. כשנשאל האם זו 'תורה לשמה' השיב רבי ישראל שאמנם זו 'לשמה' אבל זו לא 'תורה'. האם כל אחד צריך לתת הסכמות לשני? וכי אדם מחויב להסכים לדברי חברו גם כשהוא אומר סברה עקומה? לאחר מכן הביט רבי ישראל בקבוצה נוספת של תלמידים ושמע אותם לומדים ב'ריתחא דאורייתא', כשהם מכנים זה את זה בכינוי גנאי: "אתה שוטה, אתה עם הארץ, אינך יודע ללמוד!".

כשנשאל בשנית האם זו 'תורה לשמה', נענה רבי ישראל ואמר: "זו אמנם 'תורה' אבל לא 'לשמה', כי התורה הזו נשארת כאן בבית המדרש ואינה עולה למעלה".

הדרך הנכונה היא, להתבונן בדברים לגופם ולבחון את אמיתותם. מותר לאדם להתווכח ולעמוד על דעתו בעת הלימוד, אך בזמן הוויכוח אין לבטל את השני. אל תכנה אותו טיפש ושוטה, ואל תחשוב בלבך כי רק אתה מבין ורק אתה יודע מהי הסברה הנכונה.

כאשר אדם מתווכח עם רעהו בלימוד ומצליח להוכיח כי הצדק עמו, עליו להגיע למדרגה של "כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי" (ירמיהו ט, כג). לכאורה דברי הפסוק תמוהים, שהלוא היה על הנביא לומר: "אל יתהלל המתהלל אלא השכל וידוע אותי", שהרי אדם המתהלל יש בו גאוה מגונה. אלא מאי? שהאדם הזוכה להגיע למדרגת "השכל וידוע אותי" יש לו במה להתהלל וראוי לו להתהלל.

בעת שאברהם אבינו התפלל לפני הקב"ה וביקש על אנשי סדום, הוא המעיט את עצמו ואמר: "ואנכי עפר ואפר" (בראשית יח, כז). ולכאורה יש לתמוה, האם יתכן שאברהם אבינו, שעליו נאמר: "אברהם עבדי", החשיב עצמו לעפר ואפר?

כמו כן, כשבני ישראל התלוננו לפני משה ואהרן במדבר ותבעו בשר ולחם לשובע, אמר להם משה רבינו: "נחננו מה כי תלינו עלינו" (שמות טז, ז). ושוב נשאלת השאלה: הרי על משה רבינו נאמר: "ותחסרהו מעט מאלקים" (תהילים ח, ו), וחז"ל מבארים שחסר אך מעט משער החמישים של החכמה; אם כן, כיצד אפשר לומר שמשה רבינו לא ידע ש"לא קם נביא עוד בישראל כמשה" (דברים לד, י), והחשיב את עצמו ל"מה"??

וכפי הידוע, הכוח המניע את האדם הוא הגאוה הטבועה בו. אדם שאין בו גאוה הוא אדם אבוד. משום כך ישנם פסיכולוגים, שבעת שהם מטפלים בילד פגוע רגשית, ראשית כל הם משתדלים להשיב לו את 'ההכרה העצמית', מתוך התפיסה שרק כאשר הילד מכיר בערך עצמו הוא יכול להשתקם.

שמעתי על בחור בן ישיבה קטנה, שנחשב כבחור המוכבד ביותר שבישיבתו וכל חבריו השתוקקו לדבר עמו בלימוד. לאחר זמן-מה

הרב מפוניבז' הרגיש כי בני הישיבה מהווים את תמצית חייו, וכאשר ראה אותם יושבים על תלמודם לבו רחב משמחה. וכשדיבר בפני בני תורה על מעלת התורה היה פורץ בבכי!

ללמוד בישיבת סלבודקה שבה היו תנאים ראויים יותר. מאחר שבני ברק של אותם הימים הייתה מקום קטן, סברו הכל שבקרוב יפנה הרב מפוניבז' אל רבי אייזיק שר ויבקש ממנו להקים ישיבתו בעיר אחרת, כשהוא מסתמך על הטענה כי אין צורך בשתי ישיבות ביישוב כה קטן.

ברם, כאשר הרב מפוניבז' שמע כי ישיבה נוספת עומדת לקום בבני ברק שמח שמחה עצומה. בחנוכת הבית של ישיבת סלבודקה הוא היה מראשי הדוברים ודרש בהתרגשות עצומה על התורה ומעלתה. זוהי המדרגה של "כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי..." כי באלה חפצתי נאום ה'", ואדם הנוהג על-פיה מזהה את רצונו עם רצון ה'.

הגויים אינם מכירים במציאות שכזו, ומשום כך הם כופרים בבחירה חופשית. על פי טענתם, הגאווה אינה מידה שלילית, והיא היסוד לקיומו הנפשי של האדם. לשיטתם, לא יתכן שהאדם יבטל את גאוותו מבלי שיבטל עצמו כליל. לפיכך, כאשר אתה שובר את הגאווה שבאדם שברת את האדם.

אולם האמת היא, שאדם המתגאה על אחרים מגלה כי הוא סובל מ'רגש נחיתות'. כאשר רופא יודע כי הוא הרופא הטוב ביותר, אין לו כל סיבה שלא להקשיב לרופאים צעירים ממנו. פעם אירע מקרה ברופא מומחה שאבחן חולה מסוים כסובל ממחלת כליות. במקום נוכח רופא מתמחה, שטען כי לדעתו החולה סובל מבעיה אחרת, אך הרופא הבכיר בחר להתעלם מדבריו.

מה היה קורה לו היה חושש לדבריו של הרופא הצעיר ומורה לבצע את הבדיקות הנדרשות? אולי הוא באמת צודק? אבל הרופא הבכיר סבר כי אין זה מכבודו לייחס חשיבות לדעתו של רופא זוט.

הסיבה לכך שאדם גדול מסרב להקשיב לדעתו של אדם הנחשב כקטן ממנו, נובעת מכך שבלבו ישנם 'רגשי נחיתות'. הוא יודע שהוא לא רופא גדול, ומשום כך הוא לא רוצה להקשיב לדעתם של אחרים. ברם, כאשר האדם לומד תורה, כשהוא נהנה מלימודו, הוא אינו נזקק לכבוד כלל, מכיוון שההנאה שיש מלימוד התורה היא הסיפוק שלו והיא הגאווה שלו.

(מתוך הספר 'לקחת מוסר')

התקבל לישיבה עילוי גדול שזכה להערצת הבחורים. הכל ביקשו את קרבתו של הבחור החדש ורצו לדבר עמו בלימוד, ואילו הבחור שעד עתה נחשב כבחיר הישיבה נותר בצל, וכעבור תקופה קצרה הפסיק ללמוד כליל. כך התברר כי ההערכה שחבריו רחשו לו היא שהחזיקה אותו והעניקה לו את הכוחות ללימוד, אולם כאשר תשומת הלב הופנתה לעבר הבחור החדש הוא הרגיש את עצמו 'אבוד' ובמשך כמה שנים לא היה מסוגל ללמוד כלל.

נשאלת השאלה: כיצד אם כן יכול אדם להתעלות כשהוא הוא חש בערך עצמו ובד בבד הוא יודע כי הכל מאתו יתברך.

התשובה טמונה בדברי הגמרא במסכת סוכה (נג.): "תניא, אמרו עליו על הלל הזקן, כשהיה שמח בשמחת בית השואבה אמר כן, אם אני כאן הכל כאן ואם איני כאן מי כאן". וביאר רש"י בזו הלשון: "דורש היה לרבים שלא יחטאו בשמו של הקב"ה, אם אני כאן הכל כאן - כל זמן שאני חפץ בבית הזה ושכינתי שרויה בו יהא כבודו קיים ויבואו הכל כאן, ואם תחטאו ואסלק שכינתי מי יבוא כאן".

וביאר הדברים: שיש לאדם להגיע למדרגה כזו שיוכל לזהות עצמו עם רצון ההשגחה העליונה, ואז הוא ימצא את כל סיפוקו בכך שהוא עושה את רצון ה', כמאמר הכתוב: "כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי", כלומר שהאדם יכול להתהלל בעצם העובדה שהוא עושה את רצון ה' ומקדש שם שמים, כפי שנבאר להלן.

כיצד הרים הרב מפוניבז' את כבוד התורה

כאשר הרב מפוניבז' היה בדרכו לדרום אפריקה פרצה המלחמה הנוראה, שבמהלכה הושמד חלק גדול מיהדות אירופה. מכל משפחתו נותר לו בן אחד בלבד וישיבתו נחרבה כליל. לאחר המלחמה, כאשר הרב מפוניבז' עלה לארץ, על פי דרך הטבע היה עליו להיות שבור ורצוצ' לגמרי, שהרי כמעט ולא נותר שריד ממשפחתו ואף ישיבתו חרבה. אולם הרב מפוניבז' ראה את החורבן הרוחני ששרר בארץ ואמר לעצמו: "עלי מוטל להרים את כבוד התורה מעפר ולהקים בארץ ישראל ישיבות קדושות!".

הרב מפוניבז' היה אדם חולני, הוא סבל מכאבים עזים ברגליו וכליותיו לא תפקדו כראוי. בנוסף לכך, באותה התקופה היה קשה מאוד לגייס כספים ועקב כך הוא זכה לביזיונות רבים, אולם הוא לא אמר נואש וכל מקום תורה שנבנה נראה בעיניו כבניין בית המקדש! הרב מפוניבז' הרגיש כי בני הישיבה מהווים את תמצית חייו, וכאשר ראה אותם יושבים על תלמודם לבו רחב משמחה. כשדיבר בפני בני תורה על מעלת התורה היה פורץ בבכי נרגש ונראה כמלאך ה' צבקות! הרב מפוניבז' זיהה את עצמו עם התורה ועם קידוש ה'. כל שאיפתו הייתה להרבות תורה בישראל. אלו היו כל חייו. וכשאדם מגיע למדרגה כזו הוא יכול לחדש חידושים ולחבר ספרים, ובכל זאת אין בו כל גאווה מכיוון שה'אני' וה'תורה' מתמזגים בקרבו לדבר אחד.

לאחר שהרב מפוניבז' הקים את ישיבת פוניבז' בבני ברק, הקים רבי אייזיק שר צוק"ל את ישיבת סלבודקה. רבי אייזיק הצליח לגייס כספים רבים עבור ישיבתו, בה בשעה שבישיבת פוניבז' לא היה מאומה ועקב כך התעורר החשש שבחורי ישיבת פוניבז' יעברו

פעם אחת הגיע רבי דוד בהר"ן לתפילת ותיקין וחזר תיכף לביתו ואח"כ חזר לבית הכנסת. שאלו מרן הגרש"ז אויערבאך זצוק"ל לסיבת הדבר, ובדבריו גילה לו: "מתגורר אני אצל בתי. היום שכחתי לשטוף את כוס הקפה ששתיתי בחצות הלילה ועד הבוקר עלולה שארית הקפה להתייבש, חזרתי אפוא על עקבותיי כדי לשטוף את הכוס בעוד שארית רכה"

הגאון רבי יחיאל מיכל שטרן שליט"א על מידת החסד

ש'אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי'. רק 'רודפים' כאלה ולא אחרים ח"ו (כי ישנם רודפים אחרים) ומרודפים של טוב וחסד בוודאי לא יאונה לצדיק כל אוון, ורק יקוים בו 'ושבתי בבית ד' לאורך ימים'. האורח כבר לא היה צריך לשמוע יותר, הוא כבר שמע...

ביטול תורה לעשיית חסד

הרה"ג רבי משה מרדכי שולזינגר מביא בספרו, שהיה בחור אחד שקדן גדול שהזדמן לו פעם עניין של חסד ובשביל העניין הזה היה צריך לבטל קצת מהלימוד בשביל זה. אמר לו ה'חזון איש': "תדע לך, שהתורה נדבקה רק בבני אדם עדינים. מי שהוא לא בן אדם עדין, התורה לא נדבקה בו וזה נשאר מן השפה ולחוץ, וממילא לעשות פעולות של חסד ושל הטבה ושל עדינות הנפש, שהנפש מתענת, זה מקנייני תורה".

הדוב שהציל בן אדם

התכונה של עזרה הדדית מוטבעת בבריאה גם אצל בעלי חיים. מסופר על שומר יערות אוקראיני שנפל לתוך בור מלכודת ובו דוב סיבירי גדול-ממדים. צידי סיביר נהגו לחפור בורות ולכסותם בענפים דקים ובנפול עליהם השלג כוסו ללא היכר. כעבור דוב או חיה כבדה שם היא נפלה לתוכו וכך לכדוה.

לולא הנתינה איש לרעהו לא היה האדם יכול להתקיים. אדם בטבעו זקוק לחיי שותפות, וזה מרגע היוולדו שזקוק לאדם שילבישו. ולכן תורה תחילתה גמילות חסדים וסופה גמילות חסדים. חיי השותפות ישנם גם אצל בעלי חיים. סוס היאור, וקרנף ושאר הבהמות הגדולות אינם יכולים להוציא את התולעים השורצים על גופם. לכן עשו ברית עם העוף הנקרא נקר, שמטייל על גבי הבהמה ומנקר התולעים שעל גופה. הבהמה נהנית מזה, וחיי השותפות טובים לשניהם. כך חיי שותפות בין אדם לחברו מביאים תועלת לשניהם.

העוסקים בחסד

פעם אחת הגיע אל ה'חפץ חיים' עסקן נודע שהקים בעירו תלמוד תורה וקופת גמ"ח שהוא ניהלם בעצמו. המוסדות ב"ה התפתחו יפה והעבודה בשני השטחים האלה גזלה באמת את זמנו. הוא נאלץ להזניח את עסקיו הפרטיים. רעייתו החלה להציק לו על כך ודרשה במפגיע שימסור את הנהלת המוסדות הנ"ל לאחרים. אותו עסקן העוסק לשם שמים לא רצה להיכנע לדרישת אשתו, ומשום 'שלום בית' הגיעו שניהם לכלל החלטה: למסור את הכרעת העניין לרבינו הח"ח זצוק"ל וכאשר יגיד כן יקום.

כשהגיע לבית ה'חפץ חיים' ראה איך החל לומר את הפרק 'מזמור לדוד ה' רועי לא אחסר' כדרכו בקודש בזמן הסעודה, סיים את הפסוק האחרון של הפרק "אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי וגו'" ופנה אל האורח העסקן הנ"ל (שרבינו לא ראהו ולא הכירו מעודו) בביאור הפסוק כדלהלן:

"פליאה עצומה היא על דוד מלך ישראל, איך הוא אומר שטוב וחסד ירדפוהו, היתכן ששני הדברים הטובים האלה יהפכו לרודפים, הלוא רוצח וחומס המה הרודפים ויורדים לחיי האדם, אבל טוב וחסד? אתמהא! שמע מינה, שלפעמים נדמה לו לאדם שעסק הטוב והחסד נעשה לו כרודף ויורד לחייו, גוזל את זמנו היקר לו, מפריע בעסקיו וגורם לו להפסדים ח"ו, משבית את שלום הבית וכו' והיצר מפתהו להזניח את המעשה הטוב והחסד. מה יש לו לבן אדם לעשות אז? וכאן מייצגו נעים זמירות ישראל: שמע בני, אפילו אם לדעתך הטוב והחסד רודפים אותך באמת, אל תעזבם, אלא התפלל לה'

יעשו הרבה אנשים בזמנינו והצליחו בזה".

יכוון שעשייתו לשם חסד

אמר ה'חפץ חיים' לרוקח של העיירה: "כמה אני מקנא בך, שבתרופות שאתה מוכר אתה מציל נפשות". ענה לו הרוקח: "הרי כוונתי לשם רווח ממון". אמר לו ה'חפץ חיים': "מהיום והלאה תחשוב שכונתך גם על עשיית חסד, וממילא מה שאתה מקבל גם כסף לא יגרע מהמצווה".

ויסופר כי אותו רוקח היה רחוק מתורה ומצוות, ולאחר שיחה זו של ה'חפץ חיים' הלך לדרכו והחל להתעורר מעט מתרדמתו, והתחיל לכוון באמת בכל מעשה לשם גמ"ח. וכמובן החל לדאוג יותר בהכנת התרופות עד שהמעשים השפיעו עליו והתחיל להרהר בנפשו: 'וכי זו המצווה היחידה שיש? הרי למדתי בצעירותי שיש מצוות תפילין וכו', ואט-אט התחיל לקיים עוד ועוד מצוות עד שנהיה למדקדק בקלה כבחמורה.

אף אנו מקיימים מצוות רבות, אך לעתים בלי משים לב לצירוף המחשבה. וזהו שתיקנו אמירת ה'לשם' ייחוד קודשא בריך הוא' לפני קיום המצווה. אם כן, למה נגרע מהמצוות את שלמותן? תוספת המחשבה היא התבלין הנותן טעם נוסף למצווה וחבל להפסיד זאת.

לא התעסק בעסקנות וחסד יותר מדי

ה'חפץ חיים' הוכיח את בנו (הובא בח"ג של מכתבי ה"ח, דף יט) על שמבטל כל זמנו מתלמוד תורה כדי לעסוק במעשי חסד, וכתב: "הלוא ידעת כי גם אני לא רחוק ממידת החסד וההטבה, אבל לא אכלה כל זמני על זה, רק אנוכי מחבר ספרים על מידות אלו ומפיץ אותם בין אלפי ישראל, ולומדים בהם, ובאים לידי מעשה".

מעשה והתדפקו על דלתו של מרן החזו"א זצוק"ל תלמידים צעירים שהתעוררו לעסוק בעניין חשוב לתועלת הרבים. גילם הצעיר עורר בהם ספקות בחיוב המוטל עליהם ליטול משימה זו על עצמם, ובאו לשאול באורים ותומים: כשהשיבם מרן זצוק"ל בשלילה, שאלוהו והרי הוא עניין של 'זיכוי הרבים' ששכרו רב מאוד? השיבם החזו"א על אתר: "הזיכוי הכי גדול לכלל ישראל הוא: ליזכות את כלל ישראל בגדולי ישראל. הרפו ידיכם מאחוז בעסקנות זו, שובו לתלמודכם, וכל מי מאתכם שיצא 'תלמיד חכם' זהו עצמו זיכוי הגדול ביותר לדור, שיש עוד ת"ח ועוד ת"ח".

גמילות חסד - בבית

כתב רבי חיים ויטאל (בשער הליקוטים פרשת עקב) שמצוות "ואהבת לרעך כמוך", כמוך ממש, מתקיימת בבת זוגו של אדם. אמרו במגילה (כג.) למה קוראים ביו"ט בתורה רק חמישה קרואים, משום שמאחרים לבוא לבית הכנסת. ומפרש רש"י, שצריך לטרוח להכין סעודת יו"ט. והקשה היעב"ץ, הרי מלאכת בישול היא לא ממלאכת הגברים, ולמה יאחר מלבוא לביהכ"נ? ותרץ, שבזמן שהנשים עסוקות בבישול צריכים הבעלים לשמור על הבית והילדים.

כך מצא את עצמו איש זה לכוד עם דוב פרא. נוכל לתאר לעצמנו את חרדתו של האיש הזה. המתח גבר כאשר הדוב קרב אליו ושם את כפות ידו על כתפו השמאלית בלחץ עצום. למזלו, לא ארכה חרדה איזומה זו זמן רב. באותה שניה שם הדוב את כף רגלו השמאלית על כתפו הימנית, ובתנועה מהירה וזריזה התרומם למעלה והצליח לתפוס את שפת הבור, השתחרר ממלכודתו ונמלט. האיש ניצל אמנם מציפורני הדוב, אך נשאר לכוד וציפה לנס והנס אמנם הופיע. כעבור שעות מספר ראה האיש עץ מחטני משתלשל לתוך הבור, חיש מהר עמד על המתרחש - הדוב עמד על שפת הבור ושולשל לתוכו שיח שהצליח לעקרו. בעזרת שיח זה הצליח האוקראיני להשתחרר מכלאו.

לחפש לעשות חסד

לוט עשה חסד במסירות נפש, והרגו את בתו בגלל עשיית חסד. ומדוע על מעשה חסד של אברהם יש פרשה שלמה בתורה ואילו על לוט לא מסופר בתורה?

והסביר אבי זצ"ל: כשראה לוט מצוה לידו עשאה במסירות נפש ממש, אבל לא חיפש מצווה. אם אירע לו לקיים קיימה, אבל לא רדף לעשות חסד. ולא עוד, אלא שלוט שראה מעשה החסד הגדול בביתו של אברהם, עזב את ביתו, ולאן הלך? לעיר סדום, עיר שמופקעת ממעשי חסד. מדוע הולך לשם, הרי אי אפשר לעשות שם מעשי חסד, אלא זו הייתה מהותו של לוט - הוא לא חיפש חסד. ולכן, אע"פ שאם אירע לו מעשה חסד עשאו במסירות נפש ממש, לא האריכו בפרטי מעשה החסד שלו.

משא"כ אצל אברהם שהלך לחפש חסד - כשראה שאין אורחים שלח את עבדו אליעזר להביא מהרחוב, ומכיוון שהקב"ה הוציא חמה מנרתיקה לא עבר איש במקום זה באותו יום, ואברהם לא האמין לאליעזר ואמר "עבד שקרן הוא ולא מהימנא ליה", והלך בעצמו לרחוב והיה ביום שלישי למילתו שהוא יום הקשה ביותר לחולה. ראה הקב"ה שאי אפשר למנוע ממנו מאיש זקן בן מאה שנה וסובל צער על גופו, וביותר צער על זה שאין לו אורחים, הוצרך הקב"ה לשנות את הטבע, ולהביא מלאכים בדמות אנשים כדי שאברהם יוכל לקיים מצוות הכנסת אורחים.

וכבר אמרו בחז"ל הבדל בין דורות הראשונים לדורות אחרונים: דורות הראשונים חיפשו אמצעים לחייב עצמם במעשר, ואילו בדורות האחרונים חיפשו אמצעים לפטור עצמם ממעשר, כגון שללא הכניסו את הפירות לבית כדי שלא יתחייבו במעשר. זהו ההבדל המהותי בין אדם המחפש מצווה לאדם המקיים מצווה, שאינו מסתפק בטענה שהוא פטור אלא מכניס עצמו לחיוב.

סגולה לזרע של קיימא

ה'חפץ חיים' ב'אהבת חסד' (חלק ב' פרק ה, בהג"ה ד"ה זוכה) כתב: "ומן התימה על האנשים שמחפשים סגולות שייוולדו להם בנים, ויש שמוציאים זה למאות ולאלפים וכו', יותר טוב שיעשו סגולה הנמצאת בחז"ל - היינו שיתעסקו תמיד במצוות הצדקה וכו', וכן

לפני עמוד ההוראה, מרן הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצוק"ל, הגיעו שני אנשים לדיון. אחד מהם נהג הסעות, שמסיע בכל בוקר ילדים לתלמוד תורה, והשני הוא מלווה הממונה כאחראי על ההסעה. שניהם נוסעים יחד בכל בוקר, ולאחרונה פרץ ביניהם ויכוח: מי מהם צריך לפתוח את הדלת ולהעלות את הילדים הקטנים אל הטנדר...

מאוצרותיו הנפלאים של הגאון רבי אליעזר טורק שליט"א

להתאמץ כדי להגיע לאותו המקום. החינוך שהעביר לדורות הבאים הבטיח שדרך זו תימשך מדור לדור!

על פי זה נבין, כי חינוך אברהם את בניו אינו עוד מעלה צדדית שרכש אברהם. זהו עצם הלז בקיום האומה הישראלית, וזהו הדבר שיבטיח את קיום האמונה בעולם. לפיכך זו המעלה המרכזית, שבעקבותיה זכה אברהם אבינו לכל ההבטחות הנשגבות לו ולזרעו!

מעלתו הנשגבת של המחנך

לאור הדברים הללו, נוכל להבין דברים מופלאים שמצאנו בחז"ל אודות מעלתם העצומה של המחנכים.

נאמר בזוהר הק' (דף כב, עמוד ד): "אמר רבי תנחום: בוא וראה כמה חביבה התורה לפני הקדוש ברוך הוא, שבשבילה זוכה האדם לחיי העולם הבא; וכל המלמד תורה לאחרים, יותר מכולם. בוא וראה מה כתיב כאן: 'ואם אקח מכל אשר לך' - אותם הרשעים הראויים לך, בלעדי רק אשר אכלו הנערים' - חוץ מאותם המורים תורה לאחרים ולתינוקות, ששכרם כפול; דאמר רבי יצחק: המלמד תורה לתינוקות - דירתו עם השכינה... ואמר: 'רק אשר אכלו הנערים' - חוץ מאותם אשר לימדו לנערים תורה, 'וחלק האנשים אשר הלכו אתי' באותו העולם, תדע שאחזיק בהם ולא אתנם לך, אף על פי שראויים ליענש!"

רש"י מפרש את הפסוק: "כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה'" - "כי ידעתיו - לשון חיבה... שהמחבב את האדם מקרבו אצלו ויודעו ומכירו. ולמה ידעתיו, למען אשר יצווה, לפי שהוא מצווה את בניו עלי לשמור דרכי".

בפסוק זה מתגלה לנו חידוש עצום, אשר מן הראוי להתבונן בו היטב. כאשר אומר הקב"ה מדוע ראוי אברהם לדעת את העומד להתרחש, הוא אינו תולה את הדבר בהיות אברהם ראש המאמינים, או בהיותו טוב ומיטיב ובעל חסד. מעלה אחרת יש לו, ורק בה הדבר תלוי: "שהוא מצווה את בניו עלי לשמור דרכי"!

חידוש זה מרעיש הוא, מבחיל את הרעיון. הרי בפסוקים אלו מוזכרות כל הבטחות ה' לאברהם: "ואברהם היו יהיה לגוי גדול ועצום, ונברכו בו כל גויי הארץ... למען הביא ה' על אברהם את אשר דיבר עלי". וכל אלה תלויים בזכות אחת - מפני שחינך את זרעו לשמור את דרך ה'!

אחד ההסברים לחשיבות העצומה שמייחסת התורה לנושא החינוך, הסביר אדמו"ר בעל ה'נתיבות שלום' מסלונים זי"ע, כך: במסכת עבודה זרה (יד:) מובא, שלאברהם אבינו היו ארבע מאות פרקים במסכת עבודה זרה, ואנו אין לנו אלא חמישה. לכאורה, נשמע הדבר מעט תמוה, אלו ארבע מאות פרקים כבר ניתן להוסיף על הלכות עבודה זרה? ואם ישנם, מדוע לנו אין צורך בהם?

ומבאר ה'נתיבות שלום', שתוכן הארבע מאות פרקים הללו הוא פירוט מדויק של כל בניין מהלך חייו ואורחותיו של היהודי ביום יום. כיצד לחיות כיהודי! כיצד לחשוב כיהודי! כיצד לנהוג כיהודי! כיצד להשיג את מידותיו של היהודי - עין טובה, רוח נמוכה, נפש שפלה, אמונה ובטחון, נועם ואצילות.

מהלך חייו של היהודי מהרגע שמקיץ משנתו בבוקר ועד שנשכב שוב לשינת הלילה, שונה במהותו ובתכליתו ממהלך חייו של בן אומות העולם - עובד עבודה זרה, ובארבע מאות הפרקים אלו שהיו לאברהם במסכת עבודה זרה, הוא שלל דרכם מכל וכל וסלל דרך בהירה ומפורטת כיצד להיפך ליהודי!

אמנם כל אלו נצרכו לאברהם בלבד, ולא היה כל צורך להעבירם לזרעו אחריו. משום שאברהם עבר דרך תחתיתם עד שסלל כביש, אך הבאים אחריו כבר נסעו בדרך הכבושה שהתווה, ולא הוצרכו

לפני שערי הגיהנום ממתין אברהם אבינו, דמותו ממלאת את הפתח והוא אינו מניח למלאכי החבלה להכניסו פנימה! מדוע? כי יהודי זה היה מלמד תינוקות...

הינו ספר תורה קטן, ואם כן המכונית המסיעה אותו היא בגדר 'ארון קודש'. פתיחת דלת המכונית היא איפוא 'פתיחת הארון', והעלאת הילדים לטנדר והורדתם היא ממש 'הוצאה והכנסה'...
"והנה", המשיך רבי שלמה זלמן לומר, "מעולם לא נתקלתי בבית הכנסת בשני בני אדם המתדיינים ביניהם מדוע דוקא הוא צריך לגשת ולפתוח את ארון הקודש ולא חברו..."

במילותיו הקצרות האיר רבי שלמה זלמן באור חדש את תפקידם של השניים. מעתה הוויכוח נמשך, אך השניים החליפו צדדים: כל אחד מהם רצה כעת לזכות בכבוד הגדול של פתיחת הדלת לילדים... כל ילד התקבל בטנדר הקטן בכבוד ובאהבה, בליטוף ובנשיקה. שהרי לא ילדים קטנים הם מסיעים כאן, כי אם ספרי תורה!

הדברים הללו מן הראוי שיחרטו באותיות של זהב בכל חדר מלמדים, כדי שהם ישנו שוב ושוב את האמת המאירה: תפקידם אינו מילוי משרה תורנית גרידא, והילדים עליהם הם מופקדים אינם סתם תלמידים. התפקיד הוא קדוש ונשגב, כי הם אלו המעבירים את התורה הקדושה הלאה לדורות הבאים. בזכותם ממשיך עם ישראל לשאת את מורשתו לנצח, ושכרם לעתיד לבא מי יוכל לשער!

סוגיית החינוך רחבה וגדולה היא, ולא ניתן להקיפה במסגרת מאמר אחד. אך "לא עליך המלאכה לגמור, ואי אתה בן חורין ליבטל ממנה". ביריעה שלפניכם פרשנו כמה יסודות קצרים בעניני חינוך, אשר הם מרכזיים ושורשיים ונוגעים לתחומים רבים.

את רוב ככל הדברים קיבלתי מגדולי ישראל זצוק"ל ויבליחט"א, ובעיקר מאבי מורי שליט"א, מוותיקי המחנכים בארץ הקודש, ששימש כמנהלו הרוחני של ת"ת 'סודי התורה' בתל אביב, ואשר את יסודות משנת החינוך רכש מרבותיו הגדולים: מרן הגאון רבי אייזיק שר זצ"ל, ראש ישיבת סלבודקה, והגה"צ רבי אליהו אליעזר דסלר זצ"ל, משגיח בישיבת פוניבז'. בנוסף, רכש מקצועיות מעשית מהמחנך הנודע רבי משה אויערבאך זצ"ל, מנהלו של הת"ת הראשון החרדי בפתח תקוה, וכונה בהערצה "החפץ חיים של פתח

המשך בעמוד 26

הדברים מבהילים כל רעיון. הזוהר הק' אומר לנו כאן, שהמלמדים תורה לילדי ישראל יינצלו מהגיהנום, "אף על פי שראויים ליענש"!
ננסה לתאר לעצמנו כמה מדובר. מגיע לשמים יהודי ומתייצב לפני ב"ד של מעלה. פוסקים את דינו לגן עדן, אך תחילה עליו להזדכך מעט בייסורים בגלל חטאים שנכשל בהם.

כשהוא מוקף מלאכי חבלה נלקח היהודי לגיהנום, אך לפתע נעצר המסע בשל מחסום בדרך. לפני השערים ממתין אברהם אבינו, דמותו ממלאת את הפתח והוא אינו מניח למלאכי החבלה להכניסו פנימה! מדוע? כי יהודי זה היה מלמד תינוקות. אברהם אבינו עליו השלום יעמוד ויגונן עליו מפני השטן מכיוון שהוא הוא מומשיך דרכו, המצווה את בניו אחריו לשמור דרך ה'!

כמה עלינו להתפעל מהבטחה מרעישה זו!

ואכן, גדולי ישראל התייחסו תמיד לתפקיד המלמד כמלאכת קודש שאין למעלה ממנה. במכתב שכתב מרן הגאון רבי שמואל הלוי וואזנר זצוק"ל, בעל ה'שבט הלוי', הוא מורה בנחרצות: מלמד החושב או מרגיש כי תפקידו הינו מקצועי בלבד, כפקיד בבנק, הרי הוא בכלל "עושי מלאכת ה' רמייה"! להיות 'מלמד' פירושו למלא תפקיד נעלה ונשגב של העמדת הדורות הבאים בעם ישראל, תפקיד אותו יש למלא בחרדת קודש!

מלמד המבין את גודל חשיבות תפקידו, גם מתייחס אליו בכובד הראש וברצינות הראויים. שמעתי ממנהל ת"ת בירושלים, שלפני שנים רבות שאל אחד מגדולי הדור אלו מלמדים עליו לחפש לת"ת שבראשותו, ונענה: "רק מלמדים שמרגישים מאושרים בתפקידם!" מעשה היה באברך שעם השנים נעשה מלמד, אך כאשר נפגש עם רבו מרן הגאון רבי שמואל רוזובסקי זצ"ל, ראש ישיבת פוניבז', לא השיב לשאלתו כמה הוא עוסק כיוון שהתבייש בתפקידו. אמר לו אותו אדם גדול: "איני יודע כמה אתה עוסק. אך דבר אחד ברור לי, אם אתה מתבייש בעיסוקך - מלמד אסור לך להיות!"... והוסיף: "הנני שוקל לגשת למנהל התלמוד תורה ולעורר את תשומת לבו על כך..."

מעשה נפלא, הממחיש כיצד יש להתייחס למלאכת חינוך ילדי ישראל:

לפני עמוד ההוראה, מרן הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצוק"ל, הגיעו שני אנשים לדיון. אחד מהם עובד לפרנסתו כנהג הסעות, ומסיע בכל בוקר ילדים לתלמוד תורה, והשני הוא מלווה הממונה מטעם התלמוד תורה כאחראי על ההסעה. שניהם נוסעים יחד בכל בוקר, ולאחרונה פרץ ביניהם ויכוח: מי מהם צריך לפתוח את הדלת ולהעלות את הילדים הקטנים אל הטנדר...

מה שהתחיל כוויכוח גרידא הפך עד מהרה לריב של ממש, ומשכך באו השניים לפני רבי שלמה זלמן שיכריע בדבר. רבי שלמה זלמן חיך אליהם את חיוכו האוהב, והשיב להם במילים הבאות: "אתם הלא עוסקים בהסעת ילדים לתלמוד תורה. כל ילד הלומד תורה

כשהייתי בחור בישיבה קטנה הגה מאן דהוא רעיון מזהיר: הרי לילות שבתות החורף ארוכים הם; אפשר להזמין ל'איצקוביץ' דרשנים ורבנים בליל שבת ולענג את הציבור. וכך היה. בית הכנסת הידוע ביותר בתבל היה מלא וגדוש במאות יהודים שבאו לשמוע מגידים ודרשנים. אחד הדרשנים ש'מילא' אולמות' היה הגה"צ רבי ראובן קרלינשטיין זצ"ל

הרה"ג רבי שמואל ברוך גנוט שליט"א על החסד שמתחיל בבית

להוריו שיכנס לשיעוריו שלו עצמו בישיבה. בהתמדה הגיע יום יום. יום אחד נעדר, היה חולה. בו ביום צלצל הטלפון בבית הוריו והבחור ענה. דודו חכם בן ציון זצ"ל היה על הקו: "מדבר בן ציון, איפה היית היום? דאגתי לך..."

אמרו חכמינו הקדושים (סנהדרין סו:): "המקרב את קרוביו והאוהב את שכניו, עליו הכתוב אומר: 'אז תקרא וה' יענה, תשווע ויאמר הנני' (ישעיה נח, ט)". ופירש רש"י: "לעיל מיניה כתיב 'ומבשרך אל תתעלם', והאוהב את שכניו גם הוא כמקרב את קרוביו, ככתוב: 'טוב שכן טוב מאח רחוק' (משלי כז, י)".

הרה"ג רבי יעקב שראבני, ר"מ בישיבת 'מאור התורה', סיפר, שזוכר כיצד דאג הגרב"צ אבא שאול לאברך שהתגורר בשכנות ברחוב אלקנה ולא מצא כולל. פוגש היה אברכים שהכיר ומברר: "יש אצלכם מקום פנוי בכולל?". כשפנה אליו, שאלו רבי יעקב האם בן עלייה הוא. ורבינו תמוה וקבע: "אברך שרוצה ללמוד תורה, זה מספיק בשביל להכניסו לכולל!". לא נח ולא שקט עד שמצא עבורו כולל מתאים, כאילו היה בנו.

שח שכן, וליתר דיוק בנו של שכן: הגרב"צ אבא שאול גר ברחוב אלקנה, והם גרו ברחוב חנה. מאיפה הכירו? מהרחוב. כי תמיד,

לרבנית אבא שאול ע"ה הייתה קרובת משפחה שסבלה מסחרחורות. גם בתקופה בה נבצר מבעלה, מרן הגרב"צ זצ"ל, לקבל קהל, גם בשעות בהן היה טרוד ועסוק, עבורה נמצא פנאי. לברך, לעודד, להקל על סבלה. בני המשפחה ידעו, ואף אומרים היו למכריהם: "הלוא קרובים אנו לחכם בן ציון, ונשאל בעצתו, נקבל ברכתו". לעולם לא השיב פניהם ריקם. ופעם אף יזם מעצמו: כשומעו על קרוב משפחה, בחור מצטיין שחשקה נפשו ללמוד בישיבה פלונית ונדחה, קרא לאחד ממכריו שלמד באותה ישיבה וביקשו: "גש למשגיח הישיבה ואמור בשמי שאם לא יקבלוהו אגיע בעצמי לישיבה!", והפטיר: "אני ערב שלא יאכזב!".

בן משפחה של הגרב"צ אבא שאול זצוק"ל סיפר, שבתקופה שחלתה אשתו של הגרב"צ עשה הכל בעצמו, ניקה וכיבס ובישל. ואף בימים כתיקונם, בכל בוקר הלך למכולת וחזר עם הסל. לא אחת, בענוותנותו המופלגת, סייע לרבנית במטבח, בניקיון. התלווה לקניות כשביקשה.

סיפר תלמידו: "נסענו לקברי צדיקים בגליל ורבינו נסע עם הרבנית. ירדנו לאכול. התלמידים אכלו יחדיו, ורבינו והרבנית אכלו לחוד. סיימנו וחזרנו לאוטובוס. ראיתי שרבינו מתמהמה. הבטתי לראות במעשיו. הרבנית ישבה, ורבינו רוקן את הצלחות לאשפה וניקה את המקום בטבעיות. כשהגענו למירון הרגישה הרבנית שלא בטוב, ואמרה לבעלה הגרב"צ: "תלך אתם, תתפלל גם עבורי על הציון הקדוש. אני אשאר ברכב". השיב לה הגרב"צ בנינוחות: "אני אשאר אתך".

כולם ירדו, הרבנית אבא שאול ביקשה, כמעט התחננה: "לך אתם!". כולם ידעו שלגרב"צ זצ"ל יד ושם בתורת הנסתר, הוגה בתורת רבי שמעון בר יוחאי ובנו רבי אלעזר הקבורים במערה, יודע גם את סוד ההשתטחות, העתירה על הקברים; וכן שהשכינה שורה בקברות הצדיקים שהיו מרכבה לשכינה בחייהם, והתפילה שם רצויה ומקובלת ביותר... ואף-על-פי-כן ענה: "אני ואשתי נתפלל מכאן...". אחותו של הגרב"צ אבא שאול זצוק"ל סיפרה, שאחר נישואיה יצא בעלה לעבודה ונשארה בבית לבדה, בודדה. ואחיה הגרב"צ, בכזו פשטות, מגיע היה לעתים קרובות לבקר, לשוחח, לעודד ולשמח. אחיינו של הגרב"צ אבא שאול נתקל בקשיים. יעץ הגרב"צ זצ"ל

כשעבר שם כילד קט הקדים לו רבינו שלום. כשראה אותו בכובע וחליפה ברכו בחום להיכנסו לעול מצוות. כעבור שנה התעניין לאיזו ישיבה נרשם. כעבור שלוש שנים התעניין בישיבה הגדולה. היעלה על הדעת שלא להזמין ידיד כזה לחתונה?

עין רבינו בהזמנה, חקר אודות הכלה ומשפחתה, בירך בחום, והתנצל: "בדיוק באותו יום עלי להיות בתל אביב, לסדר קידושין אצל תלמיד", ב'אולמי תל אביב', למי שזוכר. "אשתדל, בלי נדר. מכל מקום, שיהיה הקשר של קיימא והבניין עדי עד, ותקומו בית של תורה וגדולה לשמחת הוריתם!". "אמן", ענה נרגש.

ראש ישיבתו של החתן, הגאון רבי יששכר מאיר זצ"ל, אמר היה להגיע בהסעה עם הבחורים ולסדר את הקידושין. ההסעה התאחרה והשעה התאחרה. בשמונה וחצי הגיעו. התפללו ערבית, ישבו לכתובת הכתובה. בסביבות השעה תשע ניגשו לחופה והנה... הגרב"צ אבא שאול מופיע! הוא זירז את החופה בתל אביב, ומיהר לחתונת בנו של השכן מהרחוב הסמוך, בדירה הקודמת! החתן מיהר אליו: "כל עכבה לטובה, עכשיו אני יודע מדוע התאחרה החופה!". ראש הישיבה סידר קידושין, ורבנו בירך את שבע הברכות! (מתוך הספר 'רבינו האור לציון').

הסנדלר הצדיק

כשהייתי בחור בישיבה קטנה הגה מאן דהוא מגבאי בית הכנסת 'איצקוביץ' בבני ברק רעיון מזהיר: הרי לילות שבתות החורף ארוכים הם; אפשר להזמין ל'איצקוביץ' דרשנים ורבנים לביל שבת ולענג את הציבור. וכך היה. בכל ערב שבת נתלתה מודעה ב'איצקוביץ', בה נכתב מי הדרשן שידבר השבת, ובית הכנסת הידוע ביותר בתבל היה מלא וגדוש במאות מאות יהודים מכל הגילאים שבאו לשמוע מגידים ודרשנים.

אחד הדרשנים ש'מילא אולמות' היה הגה"צ רבי ראובן קרלינשטיין זצ"ל, שהיה מדבר במשך שעות, בנחת, עם חוש הומור, רגוע ומרתק. היינו לומדים בסדר ה'מקדשי שביעי' שהתקיים בישיבה ולאחריו היו הבחורים נוהרים לטישים של אדמו"רי העיר, או לאיצקוביץ' - לשמוע שיחה מרתקת על פרשת השבוע, לפגוש רבנים לא מוכרים או להאזין לדרשנים קבועים, כמו ר' ראובן קרלינשטיין, שהיה מדבר שם לפחות פעמיים בחודש, אם אני זוכר נכון.

וכך אמר המגיד רבי ראובן קרלינשטיין זצ"ל: אברהם אבינו נפרד מלוט. הוא לא מנסה להסביר לו על חומרת עוון גזל כדי שישבו מדרכו הרעה ויוכל להישאר, אלא משלח אותו מביתו ואומר לו: "גיי געזונטערהייט - לך לחיים ולשלום".

מה קורה כאן, כיצד אברהם אבינו עושה כך לקרובו, שאר בשרו? והלא (יבמות סב:) כבר אמרו חז"ל: "האוב את שכניו והמקרב את קרוביו... עליו הכתוב אומר: 'אז תקרא וה' יענה תשווע ויאמר הנני'". לקרב קרוב משפחה זה געוואלדיגע זאך, ענין גדול, והעושה כן מובטח לו שכשיקרא אל ה' תיענה תפילתו.

ואמר הרב קרלינשטיין בלשונו הצורית, כשהוא אוחז בידו כוס מים (ובירך עליה 'שהכל' בכוונה כה רבה, ובכל 'איצקוביץ' שאגו:

"אמן"): "בענין זה אספר לכם סיפור על רבי עקיבא איגר זצ"ל. פעם הגיע רבי עקיבא איגר לעיר וורשה, לחתונת נכדו. כל אנשי העיר התאספו בסמוך לאכסניה שבה שהה גדול הדור. הרחובות השחירו מרוב בני אדם, אי אפשר היה לזוז מרוב צפיפות, ומשטרה לא הייתה שם שתשמור על הסדר. רבי עקיבא איגר, שראה מחלונו את המוני בני האדם, שאל את השמש שלו: 'אמור לי, כלום הגיבנת שלי כל כך נוראה עד שאלפי אנשים באים לראות את המום שלי?!'... לא עלה בדעתו שבאים לכבודו! הוא חשב שבאים לראות יהודי כפוף עם גיבנת!

"על כל פנים, הוא שהה באכסניה זמן מה, ואז פנה אל אחד מהנוכחים ושאל: 'היכן גר פלוני הסנדלר? ברצוני לבקר אותו!'. נהיתה סערה גדולה. מה רוצה גדול הדור מהסנדלר, איש פשוט ביותר? לא עברה שעה-שעתיים וכל ורשה ידעה שרבי עקיבא גילה צדיק נסתר, הסנדלר... אלפי אנשים הגיעו במרוצה לראות את הצדיק הנסתר. "והסנדלר עצמו? לא ידע מה רוצים מהחיים שלו. הוא אפילו לא ידע מי זה רבי עקיבא איגר. סביב בית המלאכה שלו נוצרה מהומה. אלפי אנשים התאספו שם. היה לו חלון קטן הפונה לרשות הרבים, בקושי נכנס קצת אוויר, וכעת מחמת הצפיפות האיומה מסביב לחנותו לא נכנס אוויר פנימה, ונעשה מחניק.

"הוא צעק: 'לכו מכאן, מה אתם עושים פה?'. 'באנו לראות את הצדיק הגדול', קראו לעברו.

"איזה צדיק, מי צדיק?', תמה הסנדלר.

"אומר הסנדלר שהוא לא צדיק... נו, אבל אם הרב'ה אומר - ברור שהוא צדיק, אלא שצדיק נסתר הוא!

"אלפי אנשים עמדו שם, שורות שורות. כל וורשא באה לראות את הצדיק הנסתר שרבי עקיבא איגר גילה. בינתיים שאלו את רבי עקיבא מהיכן ידע שהוא צדיק נסתר - ברוח הקודש? או שהיו לו קשרים אתו, התכתב אתו?

"צדיק נסתר?', תמה רבי עקיבא איגר, 'יתכן, אך לי לא ידוע שהוא צדיק'.

"הוא לא צדיק נסתר? אז למה הרב'ה ביקש ללכת אליו מיד כשהגיע לעיר?'

"מה זאת אומרת למה? משום שהוא קרוב שלי, שאר בשרי, ואסור לי להתעלם ממנו. ההלכה היא שזקן הרואה אבדה, זקן ואינה לפי כבודו - הוא פטור. פעמים שאתה מתעלם. אבל אצל קרוב משפחה כתוב: 'ומבשרך אל תתעלם', כאן אין היתר של 'והתעלמת', ואפילו זקן ואינה לפי כבודו מחויב במצווה זו. לכן הייתי מוכרח לבקר את קרובי על אף שסנדלר הוא'.

"כיצד יתכן, אפוא, שאת לוט - שהיה גיס ואחיין - שולח אברהם מביתו, ואפילו לא מנסה להסביר לו את חומרת עוון הגזל, אולי ישוב מדרכו הרעה ויוכל להניחו להישאר בביתו? התירוץ הוא: אם לוט היה מצדיק עצמו שגזל כי יש לו יצר הרע, 'נכון, זה אסור, אבל מה אעשה ואין לי ברירה, אני לא יכול להתגבר על היצר הרע' - אברהם היה לומד אתו מוסר, מסביר לו את חומרת עוון גזל, ויתכן שלבסוף לא היה נאלץ לשלחו מעל פניו.

המשך בעמוד הבא

"אבל זה לא מה שהיה עם לוט. הבעיה הייתה אחרת: 'רועים של לוט רשעים ומורעים בהמתם בשדות אחרים, ורועי אברהם מוכיחים אותם על הגזל, והם אומרים: 'נתנה הארץ לאברהם, ולו אין יורש, ולוט יורשו, ואין זה גזל, והכתוב אומר והכנעני והפריזי אז יושב בארץ ולא זכה בה אברהם עדיין'.

"לוט בא עם טענה הלכתית, א גאנצער פלפול במשנה וגמרא בפרק יש נוחלין... הוא טען: על פי דין מותר לי לרעות את בהמותיי בשדות אחרים כי הארץ שייכת לאברהם ואני יורשו! אתה נבל ברשות התורה? אתה אומר שעל פי דין הינך עושה את מעשיך? אם כך אין מה לעשות אתך, היפרד נא מעלי!

"שאלו את אלו שעוסקים עם בעלי תשובה, הם יספרו לכם: אותם 'גראבע יונג' (-פרחחים פורקי עול) שאוכלים נבלות וטרפות כי הם פשוט רוצים לאכול ולזלזל - עמם אפשר לדבר על חומרת עוון מאכלות אסורות, ועל מעלתו של כל יהודי, ובמקרים רבים הדברים מתיישרים על דעתם והם משנים את התנהגותם. אבל אותם אלו שמתחכמים ואומרים שעל פי דין הדבר מותר, והם שומרי המצוות, הם הדתיים האמתיים... אליהם אי אפשר להתקרב אפילו סנטימטר, כי לדעתם הם הצדיקים" (הדברים פורסמו בספר 'יחי ראובן').

הגאון בעל ה'חמדת שלמה' זצ"ל, רבה של ורשה, עיר ואם בישראל, מתמיד עצום היה וטרוד בכל עניני העיר. לפיכך, גם אם בא לשמחות היה מקצר ועולה, מאחל "מזל טוב", מברך ויוצא. פעם הגיע לחתונה, והמחותנים אינם קרובים ואינם מקורבים. קיבלו פניו בכבוד והושיבוהו בראש, ועלה וישב והאיר ה'מזרח'. ותמחהו, מה ראה לחרוג ממנהגו, הלוא כל רגע יקר לו.

הסוד נתגלה על ידי המחנות, שסיפר שה'חמדת שלמה' הודיעו, שהגיעה אליו בקשה מרבים של ישראל, רבי עקיבא איגר זצ"ל: בהיות שהמחותן הוא קרוב רחוק שלו, ונאמר: "ומבשרך [מקרובך (רש"י)] לא תתעלם" ואמרו (יבמות סב:) על המקרב את קרוביו "אז תקרא וה' יענה, תשווע ויאמר הנני" (ישעיה נח, ט); והואיל וקשה לו להשתתף בשמחתם בעצמו, מבקש הוא מה'חמדת שלמה' שיהיה שלוחו.

אמר ה'חמדת שלמה': "מי אני ומה אני מול גדלותו של הגאון רבי עקיבא איגר. איך יכול אני להעז לחשב להגיע למעלתו, הן על כך נאמר: 'ובמקום גדולים אל תעמוד' (משלי כה, ו). אבל אם מינה אותי להיותו שלוחו, ושלוחו של אדם כמוותו, רציתי להאריך זמן השליחות ככל האפשר."

אברהם קירב את המשפחה הלא־נעימה

בספר הנפלא 'שש משזר', על סדר בראשית־שמות, שיצא לאור ע"י הרב הגאון רבי שמואל שלום דזאלאשינסקי שליט"א בהסכמת גדולי ישראל שליט"א, מובא שאברהם אבינו מוגדר בחז"ל כעמוד החסד, וכמאמר הנביא (מזכר, כ) "חסד לאברהם". גוונים והנהגות רבות ישנם למידת החסד, ואולם נראה שאברהם זכה שמידת החסד נקראה על שמו ונחשבה לעיקר הנהגתו (כפי המבואר בהרחבה בספרי המקובלים, שבעוד שיצחק נהג במידת הדין ויעקב בהנהגת

תפארת, הרי הנהגת החסד היא הנהגת אברהם), בכך שעסק בעיקר בחסד עם הקרובים אליו, וזה למרות שחלק מבני משפחתו עשו לו עוולות גדולות - דבר המלמדנו את גדר ומהות מידת החסד בכלל. הרב דזאלאשינסקי מצביע על מספר דוגמאות לכך: מצינו בחז"ל שאברהם שמר על קשר ודאג לאביו, הייתה לו מחויבות חזקה ועמוקה לאביו, ואילולא צו ה' לעזוב את ארצו ומוולדתו היה ממשיך לדאוג לאביו ולסעוד אותו לעת זקנה, למרות שאביו גרם שישליכוהו לכבשן האש ורצה להרגו.

על הפסוק "אַחֲרֵי הַפָּרֶד לֹט" כתב רש"י: "כל זמן שהרשע עמו היה הדיבור פורש ממנו". הרי לנו דבר נורא למתבונן: אברהם הלך עם לוט בן אחיו, דאג לו לכל צרכיו והעשירו עושר רב, למרות שידע שהליכתו עם לוט גרמה לו לסילוק השכינה ממנו. אברהם אבינו העדיף לעשות חסד עם לוט בן אחיו, שרועיו התנהגו ברמאות ובגזל וגרמו להכפשתו של אברהם עצמו, גם אם ע"י כך הפסיד מעלות רוחניות רמות, בכך שהשכינה הקדושה נסתלקה ממנו.

מצינו גם כן שאברהם לא רצה לפגוע בהגר למרות שציערה את שרה, עד ששרה כעסה ואמרה "חמסי עלייך", ורק אז אמר אברהם לשרה "הנה שפחתך בידך, עשי לה הטוב בעיניך", היינו ששרה היא זאת שתעשה בה כרצונה ולא אברהם עצמו, שלא היה מסוגל להענישה בעצמו. ובנוסף, לאחר פטירתה של שרה שב אברהם אבינו עליו השלום ונשא את הגר לאשה.

ישמעאל, שיצא בעצמו לתרבות רעה ועבר על ג' העבירות החמורות, התאכזר ליצחק וסיכן אותו כפשוטו, ובכל זאת אברהם לא רצה להוציאו מביתו, שהרי סוף סוף בנו הוא, וכמאמר הפסוק: "וירע הדבר מאד בעיני אברהם על אודות בנו".

אנו למדים מהנהגתו של אברהם אבינו ע"ה חידוש גדול, שגדר חסד בבסיסו אינו מתחיל בהטבה לאחרים אלא במחויבות עד כדי מסירות נפש לקרוביו ומשפחתו. וכבר אמרו בעלי המוסר שחסד מתחיל בבית, אלא שבהנהגתו של אברהם התחדש שלמרות שקרוביו מתנהגים שלא כשורה כלל וכלל, בכל זאת דרגת החסד המושלמת היא להישאר מחויב גם להם כבתחילה.

בדומה לכך כותב בספר 'שש משזר', כי מצאנו בהנהגת החסד של רות, אמא של מלכות, שהייתה סמל לחסד בעם ישראל, וכדברי בועז לרות: "ברוכה את לה' בתי גדול חסדיך האחרון מזה הראשון". רות לא הקימה מפעל חסד, בית תמחוי לנוקמים וכדומה, אלא הייתה נאמנה לחמותה, למרות שחטאה ויצאה מארץ ישראל ונענשה. רות הייתה נאמנה לבעלה להקים לו שם עם בועז הזקן ("לבלתי לכת אחרי הבחורים אם דל ואם עשיר"); ולמרות שבעלה הראשון חטא בכך שהתחתן עמה בהיותה מואבית, כל זה לא מנע ממנה להראות מחויבות עצומה למשפחתה ולבעלה, ומחמת זה הוכתרה לסמל של בעלת החסד בעם ישראל.

חז"ל מדגישים שהחסד האמתי מתחיל בבית. הגמרא בסנהדרין (עו:) מגדירה זאת במשפט אחד נפלא. משפט שאני, באופן אישי,

אם נבקש להוסיף, נאמר כי יש הבדל נוסף בין הדרשנים, אם הוא "נאה דורש" גרידא או אף "נאה מקיים". לשמוע אודות 'בין אדם לחברו' מפי דרשן שאף מקיים את הדברים הלכה למעשה, זוהי דרשה עם טעם אחר לגמרי. וכזה היה רבי שמשון זצ"ל גופו, וממילא גם שיחותיו...

למנוע קנאה ותחרות

לימים החליט לחדול מלדרוש בשבתות 'אויפרוף' לבני הקהילה, ובכלל. גם החלטה זו מקורה היה בטוב לב וזהירות יתירה מחשש פגיעה בזולת, משנודע לו כי הבחורים משווים בין התארים בדרשותיו אלו וכמות השבחים שהרעיף על חתן פלוני לעומת אלמוני, ומתוך כך הגיעו לידי עוגמת נפש. לא הועילו דבריו שהשוואות אינן במקומן ואין לדקדק בכל אות ותג, הוא ידע שהדבר בלתי נמנע ולפיכך החליט במשך תקופה להפסיק לשאת דברים בשמחות אלו. עם זאת, כאשר פעם חש צורך לשבח את אחד המחנות נעמד ואמר: "אמנם, איני נוהג לדבר ב'אויפרוף', אבל אם הייתי מדבר הייתי אומר שהמחותן היקר הוא..." , וכאן הזכיר את שבחו בפניו.

מכבדי אכבד

אגב שמחות:

הרב זצ"ל נקט בדעה כי לא ייתכן לערוך שמחה ולהזמין אנשים, בין אם זו סעודת נישואין ובין אם 'שלוש זכר', בלי להכין כיבוד בכמות שתספיק לכולם. יש והיה הוא עצמו מגיע לשמחה בקהילה כשארגזו שתייה קרה באמתחתו, הן לטובת הציבור והן לטובת בעל השמחה שלא תמיד ידע להעריך נכונה את כמות המשתתפים הצפויה. לקראת סיום חתונתו של אחד מבניו שיחיו שם לב כי הכיבוד שהוצע לאורחים כמעט ונגמר. הוא פנה לאחד מבניו וביקש ממנו למצוא מאפייה סמוכה ולקנות כמה ארגזים של עוגות. "חייב אני בכך מדינא דהכנסת אורחים", הסביר את בקשתו.

כיוצא בזה, כאשר הבין פעם שרצפת אולם השמחות הסמוך לביתו לא נוקתה כדבעי לקראת שמחת שבע ברכות שעתידה היתה להיערך במקום, העיר: "כך לא מקבלים אורחים!", אך לא הסתפק בדיבור גרידא אלא טרח בגופו לשוות מראה הגון יותר לאולם. אחד ממקורביו שנבהל למראה עיניו התחנן בפניו שגם הוא יודע לנקות ויניח לו את המלאכה, אולם רבי שמשון זצ"ל משהזדמנה לידו מצווה שוב לא הניחה מידו: "אולי אתה יודע", הגיב כלפיו, "אבל לא כמוני..."

מקדם בכבוד ובהערכה

באופן כללי, מתארים אנשי הקהילה, היה שמור לרב זצ"ל יחס של חביבות מיוחדת כל אימת שפגשו בו. תשומת הלב שהעניק לכל אחד וההתעניינות הכנה בשלומם הולידה בקרבם תחושת חשיבות, ובכל פעם השכיל לחדש את ההרגשה הזו באופן בלתי צפוי גם להם שכבר הכירו את אצילות מידותיו.

כך מתאר, למשל, אחד מאנשי הקהילה את בואו לחתונת אחד מבני הרב זצ"ל.

עמדו אז לפני ה'שבע ברכות', ובעל המעשה פילס דרכו אל שולחן ה'מזרח' כדי לאחת מזל טוב. לכאורה, עוד אחד מני רבים, ובמקרה הטוב מאירים לו פנים לשבירר שנייה, בין הוראה חפזה לבין זה או אחר ברגעים טרודים כאלו. אך לא. רבי שמשון זצ"ל נעמד לכבודו מלוא קומתו, הושיט לו ידו ואמר מכל לבו: "אתה לא יודע כמה זה עושה לי טוב בלב שהגעת..." . הרגשתו של האורח באותו רגע הייתה של אחד מן המשפחה ממש ולא כ'עוד אחד' מן הקהילה.

העניין הוא, שלא הייתה זו אמירה מעושה מן השפה ולחוץ. הרב זצ"ל אמנם חש כך במלוא הכנות, וממילא השכיל להעניק הרגשה נפלאה זו גם לסובביו.

"אל דאגה, הברכה תתקיים..."

מספר בעל המעשה: "היה זה לפני למעלה משלושים שנה, כאשר חלפו עברו להן שנים אחדות מעת נישואי ועדיין לא זכיתי להיפקד בבנים. אין צורך לתאר את ההרגשה הנוראה והציפייה לישועה בעיניים כלות, יום יום, שעה שעה. המחשבות כולן היו אחוזות בתפילה ובדאגה מתמדת של 'הבה לי בנים...' ."

"בכל פעם שהזדמנתי לבני ברק נהגתי להיכנס לביתו של מרן הסטייפלר זצ"ל ולהגיש לו בפתק את השמות שלי ושל רעייתי על מנת להתברך מפיו בזש"ק. יום אחד נקלעתי לבני ברק לצורך סידורים, וכדרכי ניצלתי את ההזדמנות ונכנסתי לסטייפלר עם הקוויטל הקבוע. למרבה תדהמתי נעמד הסטייפלר מכסאו ואמר לי בטרונה: 'הרי כבר היית כאן היום...' ."

"כמובן שהשבתי תיכף שלא הייתי, אולם הוא עמד על דעתו וחזר פעמיים או שלוש על המילים 'כבר היית פה'. משנוכח לדעת שאני מכחיש, הפטיר הסטייפלר לבסוף ואמר: 'ובכן, אם כבר היית כאן היום - לא תחול הברכה, אבל אם לא היית - תחול הברכה', וחזר על כך בקול גדול מאוד שלוש פעמים, עד שהנוכחים בחדר ההמתנה בחוץ נרתעו בבהלה וביקשו לדעת מה אירע..."

"יצאתי מביתו", ממשיך בעל המעשה לתאר, "הרוס' לגמרי. באותה עת לא הצלחתי להבין על סמך מה אמר בביטחון כה מוחלט שכבר הייתי אצלו באותו יום. רק בהמשך נודע לי, כי אחד מבני משפחתי שהיה אף הוא בבני ברק כמה שעות לפני, ונכנס להזכיר את שמותינו בפני הסטייפלר ללא ידיעתי, וכך זכר מרן זצ"ל את השמות. אולם בכל זאת לא היה בידיעה זו כדי לנחם אותי משיברוני. התהלכתי שבור ורצוצ עד שפגשתי באקראי את ר' שמשון זצ"ל ופרקתי את צערי באוזניו..."

"הוא היחיד שהרגיע את לבי הסוער ומצא את המילים הנכונות להשיב את רוחי. 'דע לך', אמר בביטחון, 'שבכל פעם שהסטייפלר צועק בקול רם על פלוני, הברכה שלו חלה. אין לך מה לדאוג'. 'ואמנם כדבריו כן היה', מסיים בעל המעשה את סיפורו המפעים, 'באותו שנה נולדו לי תאומים'."

(מתוך הספר 'ואוהביו כצאת השמש בגבורתו')

וזו שגגה היוצאת והולכת על 'בני העולם' למיליוניהם, שטועים ומפסידים את הכבוד ואת האחוה.

ואכן, רבה של 'נחלת משה' היה לרב 'נחלת משה והסביבה', ובית הכנסת נעשה למרכז של כל האזור בתורה, בתפילה ובחסד. בית הכנסת 'נחלת משה' יכול לשמש דוגמה ללמוד לקהילות אחרות כיצד להצליח.

אברך נוסף היה כאוב, והוא הציג באוזני הרב את המצב ה'כאוב' וה'מעצבן' - כלשונו. הוא דיבר בזעם: "מדוע אנחנו לא נלחמים בבתי הכנסת הנפתחים באזור ומפריעים לנו?!" רבי בן ציון שהכיר בו אנרגיות של מלחמה, הרהר קמעה, ואז אמר לו: "אם להילחם אתה רוצה? בבקשה, אבל עליידי בנייה חיובית אצלך. כך תילחם. לא עליידי החרבה של השני. אם אתה מעוניין להצליח תעצים את עצמך, תקים כולל ב'נחלת משה', תפתח שיעורים נוספים, תייצר מסגרות בתוך הכולל, תשכלל מסגרות נוספות גם לבעלי בתים, ובכך כולם ירוויחו.

אין להוציא אנרגיה של צער, טענות, מרידות או מחלוקת חלילה, אלא להשקיע בבנייה.

ללמוד עוד, שהחכמה באה אחרי נקיות ולב טוב. כי מי שלבו עכור, מידותיו חוסמות את החכמה, מסתירות את האור של האמת. ר' בן ציון וקהילתו יוכיחו כי בכוח 'לב טוב' מתעצמת החכמה ומתחזקת ההצלחה, ואידך זיל גמור.

(מתוך 'ספר ללא שם' על הגאון בעל ה'שלמי תודה' רבי בן ציון פלמן זצ"ל)

הרב הבין מאוד לנבכי לבו, וכיוון שהייתה לו אחריות לשלמות הקהילה ולהצלחתה, התיישב לצדו והסביר לו (לשיטתו ודווקא לפי רוחו של הכועס): "יקירי! ראשית כל יש רק לשמוח בשמחת השני ולרצות בטובתו. ושנית כל, אין לך על מה להצטער. זה לא יוריד מהכוח שלנו, ולא נפסיד מכך כלום. אסביר לך יקירי: אם מתקוטטים ואם לא מאירים פנים, מה קורה? מתחזקת ונקבעת המציאות הנפרדת: יש אנחנו ויש הם. שני בתי כנסת. אנחנו לבדנו והם לבדם, שניים שנפרדים זה מזה. ומהיכן תדע מי יגבר על מי? ותמיד יש מתח צער ומבוכות רבות.

"אבל כאשר אנחנו מסייעים להם ומעניקים להם מהצלחתנו, והם שמחים בכך וטוב להם אתנו, אנחנו נהפכים ל'מרכז' המשרת את כל הסניפים. אם נחיה בשלום ונעניק אנחנו רק נרוויח. ולכן אתה צריך לעזור להם להצליח, כי צריכים לעזור ל'סניפים' להצליח..."

הרב העניק לו בכך יסוד רבגוני לכל החיים. כלומר, זו אחת הטעויות הגדולות ביותר של בני אנוש המהלכים בעולם. כאשר אתה מסייע לשכנך מחלקך וכישרונותך, ברגע הראשון נראה לך בעיניים קטנות כי אתה משפיל את עצמך או מפסיד משהו. חלילה. אם אתה מסייע לו אתה המרוויח. הפוך בה והפוך בה!

חכמי העולם כבר צווחו ככרוכיה: אל תטעה, דע לך כי "איזהו מכובד? המכבד את הבריות". ברגע הראשון אדם חושב שאם הוא מכבד אחרים הוא מפחית בכך מהכבוד שלו, אך לא, כאשר הוא מכבד הוא נעשה מכובד.

המשך מעמוד 13 | הגאון רבי יחיאל מיכל שטרן שליט"א

הבית שלו מבחוץ, ונכנס יחף כדי שלא ללכלך את רצפת הבית.

פעם אחת הגיע לתפילת ותיקין ומשום מה חזר תיכף לביתו ואח"כ חזר לבית הכנסת, והמתפללים שידעו שכל מעשיו הם ע"פ הלכה התעניינו במעשיו. שאלו מרן הגרש"ז אויערבאך זצוק"ל לסיבת הדבר, וגילה לו רבי דוד בסוד: "מתגורר אני אצל בתי (היה זה אחרי פטירת אשתו). היום שלא ברצוני שכחתי לשטוף את כוס הקפה ששתיתי בחצות הלילה, ועד הבוקר עלולה שארית הקפה להתייבש וקשה יהיה עליה לשטפה, לכן חזרתי אפוא על עקבותי כדי לשטוף את הכוס בעוד שארית רכה".

רגיל היה מרן הרב מטשעבין, שהתגורר בשכונת שערי חסד, לספר, שרבי דוד היה מקל בשאלות בהלכות פסח, וכשנשאל: "היתכן?! הלוא כל הפוסקים מחמירים בהלכות פסח וכיצד אתה מקל?", היה משיב: "יש לי הרבה חומרות לעשות, ואילו הייתי יודע שאתם תעשו זאת בעצמכם הייתי אומר לכם אותם, אבל יודע אני שתטילו זאת על נשותיכם, וזה אינני רוצה כי כבר יש להן מספיק עבודה".

מנהגו היה להחמיר בכל שבת על זמן ר"ת, אבל במוצאי יום"כ הקל מפני קושי הצום של בני ביתו שאינם צריכים לסבול מחמת חומרתו.

(מתוך הספר 'מידות והנהגות טובות')

הרה"צ רבי נפתלי אמסטרדם סיפר, שלאחר נישואיו שאלו רבי ישראל אם הוא עוסק במצוות גמילות חסדים? ענה לו: "אין לי כסף לנהל גמ"ח". אמר לו רבי ישראל: "לא לזה התכוונתי, אלא בבית לאחר נישואין אפשר לעשות כל כך הרבה גמילות חסד עם האשה". הגאון הרב מטעפליק נכנס פעם בערב חג הפסח לבית המדרש וראה הרבה אברכים יושבים ולומדים. התיישב בפינה ורשם 'פתקאות', אח"כ עלה על הבימה ואמר שיש לו רשימה של בתי אלמנות ובתים שצריכים עזרה ומי מוכן להשתתף במצווה זו. כמובן, שלבקשת הרב מטעפליק כולם הסכימו ונעמדו בתור כל אחד לקבל כתובת, ופלא היה שכל אברך קיבל 'כתובת ביתו', ברמזו כי "עליך ללכת לביתך לעזור לאשתך".

הנהגת הרה"צ רבי דוד בהר"ן

הרה"צ רבי דוד בהר"ן, מגדולי ההוראה בירושלים, התפרסם בקנאותו הגדולה ובמלחמותיו, ופחות התפרסם בלבו הרחום. סיפר הרה"צ רבי שלום שבדרון זצוק"ל, כי פעם ראה את רבי דוד מבחין באשתו שהולכת עם פחי מים, מיד רץ לעזור לה, וראהו שממלמל בפיו "לשם מצוות חסד, לשם מצוות חסד".

כאשר היה בא בערב שבת או ביום חמישי בלילה לבית אחרים והבין שכבר שטפו את הבית לשבת היה מניח את מנעלי

מעמד המבחן הגדול הזה נחרט עמוק בלבו ונסך בו עידוד רב. הוא התהלך כבר כמה שנים במין 'יאוש' פנימי, רחמנא לצלן. תדמיתו בעיני עצמו הייתה שלילית וירודה, כמי שאף פעם לא יכול להצליח. בסתרי לבו הוא אפילו כבר תכנן לעזוב את הלימודים. ברם, בעקבות אותו מעמד, לאחר שנוכח לדעת שגם הוא יכול ויודע כמו כולם, הוא שינה תכניתו וניגש אל הלימודים ביגיעה יתירה ועמל קשה, ומתוך תקווה איתנה להתעלות יותר בלימודיו.

סופו של אותו בחור היה, שבעקבות החיזוק העצום שקיבל בבית הרב, ומתעודתו המפוארת שנתלתה במסגרת הדורה בסלון ביתו, השקיע את כל כולו בתורה הקדושה, עד שברבות הימים נהפך לתלמיד חכם גדול.

מורא'דיג!

(מתוך 'טיב המעשיות')

"תשמטנה ונטשתה" (אפקעתא דמלכא), כפי העולה בנבכי אותה סוגיא דהמפקיד, בדין 'נכסי נטושים' (שנטשו בעליהם על כרחם) ו'נכסי רטושים' (שעזבו בעלים מדעתם), עיין שם.

כששמע הרב את תשובתו הבהירה של הבחור, הראה לו פנים שמחות מאוד. "זייער גוט!" (טוב מאוד) אמר בחיבה גלויה ושופעת! "זה מוכיח שיודע אתה מצוין! משום שאלו הן מילים נדירות מאוד, שלא מופיעות הרבה, ואם הוכחת ידיעתך באלו המילים בוודאי יודע אתה היטב גם את השאר..."

כשהסתיים המבחן הארוך וניגשו הבחורים לקבל את תעודותיהם מידי הרב, כתב לו הרב לאותו בחור תעודה יפה ומעודדת, וכך שימח לבו בהרגשה מרוממת ביותר, שהנה 'צא מהמבחן הגדול אצל הראב"ד כשווה בין כולם, והוכיח לעצמו שגם הוא הצליח לעבור את המבחן ממש כמו כולם!

המשך מעמוד 19 | הגאון רבי אליעזר טורק שליט"א

תקוה", שמומחיותו הרבה במלאכת החינוך בתבונה ובדעת נודעה לשם דבר.

חינוך - גודל האחריות

סיפר אבי מורי שליט"א: לפני עשרות שנים זכיתי להשתתף באסיפת מחנכים בפתח תקוה, אשר בראשה עמד הגאון הצדיק רבי אליהו אליעזר דסלר זצ"ל. בפתח דבריו אמר הרב דסלר כך: "יראתי בפצותי שית... אני עומד כאן וחושש לדבר".

לנוכח מבטיהם התמהים של המלמדים, ביאר הרב דסלר את דבריו: "סבורים אתם שאני עומד לדבר רק לפני כמה עשרות מחנכים... לא ולא! אני עומד כאן, ורואה למול עיני אלפי ילדים. כל תלמידים בהווה, וכל התלמידים שיבואו במהלך השנים, כולם תלויים בגישה

המשך מעמוד 22 | הרה"ג רבי שמואל ברוך גנוט שליט"א

אבל ידע נאמנה, כי בשמים בודקים איך התנהג עם אשתו. אם גם עמה גמל חסד כל ימיו אשריו וטוב לו. אך אם אותה הקניט והזניח בבית, כעס והקפיד ללא חסד ונשיאה בעול, זה מכריע את דינו ולא יזכרו מאומה מכל חסדיו שעשה עם אחרים.

להכין עוף ליולדות מטעם ארגון של 'עזר ליולדת' נהדר. להאכיל את המשפחה שלך ארוחה מזינה מדי יום, וליהנות ממנה יחד אתם? אף אחד לא רואה (חוץ מאלה שהכי חשובים לנו).

לתת ייעוץ ותמיכה לילד שסובל מהזנחה? מדהים. להעניק אהבה לילדים שלך? אף אחד לא מעריך (חוץ מאלה שחשובים לנו ביותר). להתנדב למערך עזרה לחולים? מעשה נאצל. לדאוג לבריאותם של ילדיך? מובן מאליו (חוץ מאשר בעיני אלה שהכי חשובים בעינינו).

לנהל ארגון חסד? נשגב ממש. לנהל את החיים הרוחניים של המשפחה שלך? עובר בלי שאף אחד ישים לב (חוץ מאלה שהכי חשובים בעינינו).

וכן, אנחנו צריכים לשנות את הלך החשיבה הזה.

התרגשתי כשלמדתי אותו. וכך אומרים חכמינו: "האוהב את שכניו, והמקרב את קרוביו, והנושא את בת אחותו, והמלווה סלע לעני בשעת דוחקו - עליו הכתוב אומר 'אז תקרא וה' יענה'". לאהוב את מי? את השכנים. לקרב את מי? את קרובינו. להתחתן עם מי? עם בת משפחתנו. כי חסד צריך לחפש קודם-כל במעגל הקרוב ביותר אלינו.

כותב רבינו רבי חיים ויטאל ז"ע, תלמידו הגדול של האר"י הק': "ישנם בני אדם הגומלים חסד עם כולם אולם עם בני ביתם אינם מייטיבים, וחושבים לעצמם שבבואם לביתם יפתחו להם שערי גן עדן... אוי להם ואוי לנפשם, כי לא ידעו ולא יבינו שכל מעשי החסד שלהם הבל!".

לאור דברי רבי חיים ויטאל ז"ע אמר מורי ורבי המשגיח רבי שלמה וולבה זצ"ל, ש"אדם העוסק בגמילות חסדים עם המון אנשים, מלווה ונותן, מבקר חולים, מנחם אבלים, משמח חתן ועוד, בוודאי ישחק ליום אחרון בבוא פקודתו, כי זכויות רבות לו במעשה חסד.

עולם התורה

23N ר"מ כ"מ 23N

412

שאלת השבוע: ימי הרחמים והסליחות תש"פ-תשפ"א (2)

ראובן נפגע מאוד כאשר אחד הר"מים העיר לו על איחוריו התכופים לתפילת שחרית. בעקבות הפגיעה החל ראובן לדבר דברי ביקורת וזלזול על אותו ר"מ. בהתקרב ימי הדין והרחמים, ערך ראובן חשבון נפש, והבין את חומרת עוונו והצטער מאוד על כך.

לאחר שקיים את שלושת חלקי התשובה: חרטה, וידוי וקבלה לעתיד, חשב ראובן לגשת ולבקש מחילה מאותו ר"מ, אולם הוא חושש שסיפור הדברים יגרום לאותו ר"מ צער גדול, ולכן שאלתו בפיו, האם עליו לבקש את מחילתו. [נ.ב. אין אנו נכנסים כעת לסדר עשיית תשובה על עוון מבזה רבו ות"ח].

לסיכום: האם צריך או מותר לבקש מחילה מאדם שדיברו עליו לשה"ר, באופנים דלהלן:

- א. כאשר המדובר לא נתגנה כלל בעיני השומעים, או שרק נתגנה אבל הוא לא עתיד להיוודע מכך? (כלל ד' סי"ב וח"ח "אורחות חיים" אות קלז).
- ב. כאשר נסבב לו היזק בגופו או בממונו או במעמדו, והוא יכול לפייסו ע"י בקשת המחילה? (שם ובמ"ח סקמ"ז).
- ג. כאשר נסבב לו היזק כנ"ל, אך ע"י בקשת המחילה יגרם לאותו אדם צער ועגמת נפש? (משנ"ב סימן תר"ו וח"ח 'דרשו' כלל ד' הערה 92).
- ד. כאשר לעת עתה לא הגיע לו היזק וצער אך יש לחוש שברבות הזמן יגרם לו עי"ז היזק וצער? (כלל ד' במ"ח סקמ"ח).

* נא לכתוב כל תשובה על דף נפרד כדי שנוכל להכניס בנפרד להגרלה.

כדאי לך להרחיב את אפיק החשיבה שלך - הצטרף לרבות המשיבים - אין חובה לעיין בסקירות לעיין

בחדש זה הגרלות בסך 6,400 ₪ ועוד 200 זוכים! כל תשובה נוספת מגדילה את סיכויך לזכות.

הדף טעון גיזיה

שומרים על הפה - שומרים על העולם

מילה טובה - מאירה את העולם

חיים 23N ר"מ כ"מ 23N

ע"י לימוד יומי
בהלכות שמירת הלשון

כדאי להתכונן!!! לסליחות, ראש השנה, עשי"ת ויו"כ.
כדאי להבין מה מתפללים בסליחות, ראש השנה ויו"כ. אפשר
לשמוע גם שיחות באידיש - טל' ישיר: 03-6171132.

שונה הלכות-שבת

ממין שר התורה רשכבה"ג
רבינו הגר"ח קנייבסקי שליט"א

אוצר הספרים

הבמה לסקירת ספרים
ומחבריהם

משנת כל חי

משניות היא"צ המבוארות

שונה הלכות- שבת

מאוצרות תורתו של מרן שר התורה שליט"א
שונה הלכות מסודר על מלאכות שבת והלכותיה

יומא טבא לרבנן ותלמידהון בהגלות אור יקרות אוצר

כלי חמדה, הספר הנכבד 'שונה הלכות' מעמלו ויגיעו

של מרן שר התורה שליט"א מסודר לפי סדר, ל"ט

מלאכות, והלכות שבת.

ערך והביא לדפוס ע"י מכון 'שיח אמונה'

הרה"ג רבי יעקב חלופסקי שליט"א

הרב חלופסקי שליט"א אשר נודע בספריו הרבים, ובפרט

כמה וכמה ספרים מתורת מרן שליט"א, וכבר איזן וחקר

ותיקן והכין לדפוס כמה ספרים מתורת מרן שליט"א

וסמך מרן ידו עליו, בעניינים אלו.

הספר הנזכר מיוסד על פי מפתחות שכתב מרן שליט"א

בהם ציין לכל מלאכות שבת היכן הם מפורטים בשו"ע

ונז"כ.

יסוד הספר כמש"כ מרן שליט"א בהקדמה לשונה הלכות

הוא להביא את פסקי הלכות המשנה ברורה, והברעות

החזון איש זיע"א אשר צריכים עיון רב והכרעה לדעת

מה הייתה הכרעתו להלכה, שיש ובמקום אחד העלה לצד

זה ובמקום אחר לצד אחר, ורק בעיון רב אפשר לדלות

את הכרעתו להלכה.

אין ספק כי ספר זה יתקבל בחבה אצל תופשי התורה

כשאר ספרי המחבר, ומכון 'שיח אמונה'.

לא נותר לנו אלא לברך את המחבר שליט"א בהמשך

עבודת הקודש, יפוצו מעיינותיו חוצה, ישוטטו רבים

ותרבה הדעת.

להשיג: בחנויות הספרים. ובמכון 'שיח אמונה'

טל: 03-5783173 מקס: 03-5787687

משנת כל חי

פרקי המשניות שבספר מבוארים על פי המפרשים בשפה ברורה וקלה השווה לכל

נפש כאשר הפירוש מוצב מתחת לשורת המשנה בתוספת הקדמות וציורים לפי

הצורך למען ירוץ בו הלומד. בספר נסדרו פרק ז' דמקואות ופרק כ"ד דכלים

הידועים כמסוגלים יותר לעילוי נשמת הנפטר, וכן פרקים לפי סדר אותיות הא"ב

ללימוד אותיות שם הנפטר כנהוג, פרקים אלו נבחרו בשימת דגש על הפרקים

היותר קלים שבש"ס במטרה להקל על הלומד להבין בזמן קצר את הפרקים

הנדרשים. כמו כן נכפלו בספר שני פרקים שונים לאותיות היותר שכיחות בשמות

בני אדם כדי שיוכלו החפצים בכך ללמוד פרק אחר לאות הנכפלת בשם הנפטר.

פך הכל מכיל הספר בקירבו ל"ז פרקי משניות כולם מבוארים כנ"ל בצמוד מתחת

לשורת המשנה. בנוסף, נדפסו בסוף הספר לקט הלכות ליום היארצייט וסדר

התפילה על הקבר מבואר ומסודר בדקדוק על פי המקורות ועל פי הדרכתו של מרן

שה"ת הגר"ח קנייבסקי שליט"א.

לקבלת דוגמא ניתן לשלוח בקשה לכתובת 203018m@gmail.com

מערכת קובץ גליונות- חלוקת ספרים לבתי מדרשות
לע"נ הרב שמעון הכהן ברכר זצ"ל ב"ר יהושע אליקים ז"ל מליקווד

חסד לאלפים חלוקה לבתי מדרשות ואוצה"ס

בתי כנסת ובתי מדרשות, המקיימים אוצר הספרים פעיל

ומסודר, יכולים לקבל את הספר 'חסד לאלפים' שנדפס

בהוראת מרן רשכבה"ג הגר"א"ל שטיינמן זיע"א, ויבלחט"א

מרן שר התורה הגר"ח קנייבסקי שליט"א- בסגולת ברכת

כהנים וכוונתה.

לקבלת הספר במוקדי 'קובץ גליונות' יש לשלוח מייל בקשה

למערכת 'קובץ גליונות'

בברכת התורה

מדור אוצר הספרים- קובץ גליונות

חוזרים לשגרה- מחבר ספר

עמלת על חיבור במשך תקופה ארוכה, הגיע

הזמן להציע אותו בבית המדרש.

מדור זה מיועד בשבילך.

פרסום בבית המדרש הגדול בעולם

בכל בית מדרש מרכזי בארץ ישראל ומרכזי

היהדות בחו"ל

פנה עכשיו למערכת 'קובץ גליונות'

לראותם

לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 19 | פר' וידא תשפ"א | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות"

ראשי החינוך העצמאי אצל מו"ן ראש הישיבה
הגרי"ג אדלשטיין שליט"א

מו"ן הגרב"ד פוברסקי שליט"א

ח' מתמיד' הגה"צ רבי חיים ברמן בהשתתפותו באחד התלמידים
בשיעור הכנה מיוחד למסכת בבא בתרא יחד עם קומץ תלמידים.

מועמד הכתרת הגאון רבי שמואל דוד
דיוסנדר לרב הקהילה הליטאית בחדש

מו"ן הגר"י אייכנשטיין שליט"א ראש ישיבת 'יד אהרן'
במסירת שיעור בקפסולה שנבנתה על גג הישיבה

בדיבור בלימוד עם בחור

המושגי הגה"צ
רבי חיים זואלקין שליט"א
בשיחה בפתחת הזמן

הגר"ד פוברסקי בקידוש לבנה

יו"ל ע"י מערכת קובץ גליונות | נשמח לקבל מדי שבוע תמונות למדור זה | נא להזהר מזכויות יוצרים וחשש גזל.
תמונות יש להעביר למייל המערכת : k.gilyonot@gmail.com

פֶּרֶשֶׁת וִירָא

כִּי יִדְעֹתִיו לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְוֶה אֶת בְּנָיו (י"ח י"ט)

בְּאַחַד מִכְּנוּסֵי הַחֲנוּךְ הַגָּדוֹלִים שֶׁנֶּעְרְכוּ לִפְנֵי מִסְפָּר שָׁנִים, נֶאֱמָרוּ גְדוּלֵי הַמַּחֲנֵכִים וְהָאֲנָשִׁים הָעוֹסְקִים בָּכָּה. אֶת הַמָּשָׂא הַמְרֻכָּזִי נָשָׂא רַבֵּנוּ זצ"ל וְהִפְתִּיעַ אֶת הַשׁוֹמְעִים עִם רַעֲיוֹן מְזוּיָה שׁוֹנָה. וְכָּה אָמַר:

**הַמַּחֲנֵךְ הַגָּדוֹל
– אַבְרָהָם**

אִם הָיוּ שׁוֹאֲלִים אוֹתֵנוּ מָה הַסֵּבָה לָכָּה שֶׁהִקְבֵּה "כָּל כָּה אוֹהֵב אֶת אַבְרָהָם אֲבִינוּ, מָה הָיִינוּ אוֹמְרִים? אוֹלֵי כִי הָיָה מְרֻבָּה בְּחֶסֶד וּמִכְנִיס אוֹרְחִים יוֹתֵר מִכֻּלָּם, וְאוֹלֵי כִי הוּא הָרָאוּשׁוֹן וְהַיְחִיד שֶׁהִפִּיץ אֱמוּנָה בְּעוֹלָם, שֶׁפָּרַסָם שְׁמוֹ שֶׁל הַקֵּב"ה וְנִתֵּן אֶת הַפִּסְלִים.

אַבְל הִבֵּה נִרְאָה מָה כְּתוּב בַּתּוֹרָה – כִּי יִדְעֹתִיו (דִּהְיִינוּ שֶׁחֲבַבְתִּי אוֹתוֹ) לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְוֶה אֶת בְּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשִׁמְרוּ דְרָךְ ה'! הַקֵּב"ה חֲבַב אֶת אַבְרָהָם כִּי חֲנֹךְ כָּרְאוּ אֶת הַיְלָדִים שֶׁלוֹ!

רַבֵּנוּ נוֹאֵם בַּיּוֹם עִיוֹן אֶרְצֵי לְמַחֲנֵכִים בִּירוּשָׁלַיִם

אַבְרָהָם אֲבִינוּ הָיָה הַמַּחֲנֵךְ הַגָּדוֹל וַיִּדַּע אֶת סוֹד הַחֲנוּךְ. לְהַחֲדִיר בְּיַלְדֵינוּ וּלְחַנֹּךְ אוֹתָם לְשִׁמּוֹר דְּרָךְ ה'. הַדְרָךְ הַזֶּה צְרִיכָה לְהִיָּוֵת מוֹל עֵינָיו שֶׁל כָּל מַחֲנֵךְ, לֹא כְּאוֹתָם שֶׁמַּחֲנֵכִים לְהִיָּוֵת "פְּרָאסְטֹר מַעֲנִטֶשׁ" – אָדָם מְגָשִׁם, אֲלָא לְהַגִּיעַ לַתְּכֵלִית שֶׁל "וְשִׁמְרוּ דְרָךְ ה'".

אַבְל גַּם לְמַחֲנֵךְ הַגָּדוֹל, אַבְרָהָם אֲבִינוּ, יֵצֵא בּוֹ אֶחָד "יִשְׁמַעֵאל" – פָּרָא אָדָם.

וְכֵן הָיָה רַבֵּנוּ מְרַגֵּעַ וּמַעֲוֹדֵד הָוּרִים שְׂבוּרֵי לֵב שֶׁבָּאוּ לְתַנּוּת אֶת צַעֲרָם כְּאִשּׁוֹר ל"ע אֶחָד הַיְלָדִים סָר מִדֶּרֶךְ הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת, וְהַהוּרִים הִרְגִּישׁוּ אֲשֶׁמָּה: צָרִיכִים לָדַעַת שְׁלִפְעָמִים זֶהוּ אִמָּנָם אֲשֶׁמַּת הַהוּרִים שֶׁפִּינְקוּ יוֹתֵר מִדִּי אוֹ הוֹלְכִים בְּחִרְיפוֹת רַבָּה מִדִּי עִם הַיֶּלֶד וְלָכֵן הוּא סָר מִן הַדֶּרֶךְ, אֲבָל בְּהִרְבֵּה מְקָרִים הֵם לֹא אֲשִׁמִּים בְּכֻלָּל, וְהָיוּ עוֹד מְגִדּוּלֵי הַדּוֹרוֹת בְּמִשְׁךְ הַשָּׁנִים שֶׁהָיָה לָהֶם צֶעַר מֵהַיְלָדִים, וּמִי לָנוּ גְדוֹל מֵאַבְרָהָם שֶׁהָיָה לוֹ בֶּן יִשְׁמָעֵאל, וְיִצְחָק שֶׁהָיָה לוֹ בֶּן עִשָׂו, וְרָאָה מִדֶּרֶשׁ רִישׁ שְׁמוֹת רַבָּה. וְלָכֵן צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ מֵהַקֵּב"ה שֶׁכֻּלָּם יִתְנַהֲגוּ כְּרָאוּי, וְלֹא נִיגַע לָרִיק וְלֹא נִלָּד לְבַהֲלָה.

הָאֵף תִּסְפֶּה צָדִיק עִם רָשָׁע (י"ח כ"ג)

רַבֵּנוּ הָיָה מְדַקְדֵּק מְאֹד בַּתְּאָרִים. הוּא כִּמְעַט לֹא כָּנָה אֲנָשִׁים בַּתְּאָרִים מְפֻלְגִים. גַּם הַתֹּאֵר צָדִיק אוֹ קְדוֹשׁ הָיָה שְׁמוֹר אֲצִלּוֹ לַעֲנֹקֵי הַדּוֹר כְּמוֹ מִרְן הַקֹּהֲלוֹת יַעֲקֹב זי"ע.

מִי נֶחֱשֵׁב צָדִיק?

יוֹצְאִים מְכֻלָּל אֵלּוּ הָיוּ... תִּינוּקוֹת קֶטַנִּים! כְּשֶׁהָיָה רוֹאֶה אוֹתָם הָיָה אוֹמֵר: אָהָה, רוֹאִים אֶת הַטֹּהַר עַל הַפָּנִים, נִשְׁמָה נִקְיָה שְׁלֹא טְעָמָה עֲדִין טַעַם חֲטָא.

וּבְאַחַת הַשָּׁנִים בְּלִיל רֵאשׁ הַשָּׁנָה בְּדֶרֶכּוֹ הַבֵּיתָה, בָּאוּ הָרַבָּה לְאַחֵל לוֹ בְּרַפֶּת הַשָּׁנִים. לִפְתָּע הוּא הִבְחִין בְּכִמָּה יְלָדִים בִּינֵיהֶם. נִעְנָה וְאָמַר, תִּפְלָתָם שֶׁל אֵלּוּ מֵתְקַבֵּלֶת יוֹתֵר מִשְׁלַּל הַמְּבֻגָּרִים.

וְשָׂאֵל רַבֵּנוּ, הֲרִי תִינוּק נֶחֱשֵׁב צָדִיק (מג"א סי' רפ"ח סקי"ד שֶׁלָּכֵן מֵתֵר

כָּל יֶלֶד הוּא צָדִיק גָּמוֹר. רַבֵּנוּ זי"ע עִם אֲלָפֵי יְלָדֵי יִשְׂרָאֵל בְּכַנּוּס הַשָּׁנָתִי שֶׁל מִפְּעַל הַמִּשְׁנִיּוֹת 'זְכוּרֹן חֲנָה'

שבוענו משובך

להתפלל על מקשה לילד בשבת, כי התינוק הוא צדיק ללא חטא ויכול להכריע את העולם לכף זכות), ואם כן, וכי בכל סדום לא היו עשרה תינוקות או יותר שהם צדיקים גמורים ויצילו את כל העיר?

וצריכים לוֹמַר – ענה רבנו, ותשובתו נוקבת: שמכיון שבסדם חנכו לרע, אם כן התינוק הזה אינו צדיק. הוא עומד לצמח "סדומניק", וכבר מעכשו נחשב רשע ולא יוכל להכריע לזכות.

מבהיל!

ויקח אבימלך צאן ובקר ועבדים וגו' וישב לו את שרה אשתו (כ' י"ד)

בערב שבת קדש פנה פעם רבנו לאחד הנכדים ואמר לו:

ראש של גוי

"מה לדעתך יותר חשוב לאברהם אבינו – שרה אשתו, או רכוש רב של צאן ובקר עבדים ושפחות? הרי בודאי ובודאי, שרה אשתו חשובה לו יותר."

"אם כן", המשיך רבנו ושאל, "מדוע התורה מפרטת את מה שנתן אבימלך לאברהם – צאן, בקר, עבדים ושפחות, ורק אחרי זה כתוב וישב לו את שרה אשתו, הרי היא צריכה להיות הראשונה בפסוק?"

והטעים רבנו ואמר: "מפה רואים מהו ראש של גוי! גוי מבין שאם עשה עולה וגזל דבר, הוא צריך דבר ראשון 'לפצות' את הנגזל, כדי שבזה הוא יתפייס, לכן אבימלך קדם נתן את המתנות כדי לפייס את אברהם, ולבסוף החזיר את שרה."

ומהו "ראש של יהודי"?

הנה כה דרש רבנו בעצמו כל חייו, וגם קים למעשה:

קורה ואחד עושה עול לשני, והשני כועס ומקפיד עליו ואף מסרב להתפייס, וצריך לזכור כי האמת היא שאין שום רוח אמתי כשמסרבים למחל, אדרבה, אדם שמתהלך עם קפידות ורגז מזיק וגורם לעצמו פאב לב מיתר. אין כל תועלת בהקפדה הזו.

רַבֵּנוּ נוֹתֵן צֶדֶקָה לִפְנֵי שְׁחִירֵית

אִם יְהוּדֵי זֹכֵר וּמֵאֲמִין כִּי כָּל עֲגָמַת
נֶפֶשׁ נִקְבָּעָה בְּשָׁמַיִם בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה,
וְהָאָדָם הוּא שׁוֹלֵיחַ בְּלִבָּד, יִהְיֶה לוֹ קֵל
יֹתֵר לְסִלַּח, וְאִזְגָּם הַקַּב"ה סוֹלַח לוֹ.

וְהִיךְ עוֹבְדָא בְּתַלְמִיד חֶכֶם אֶחָד
שֶׁדִּבֶּר בְּרַבִּים בְּזִלְזוּל וּבְחֻצְפָּה נֶגֶד
רַבֵּנוּ ז"ל, בְּאַצְטְלָא שֶׁל 'לְשֵׁם שָׁמַיִם'.
לְרַבֵּנוּ ז"ל הַדְּבָרִים כָּאֲבוּ מָאד, וְלֹא
מִפְּנֵי הַבִּיּוֹשׁ, אֲלָא מִפְּנֵי חִלּוּל ה',
שְׂאֲנָשִׁים יַחֲשִׁבוּ שֵׁישׁ אֱמֶת בְּמָה
שֶׁהִלָּה שֶׁקֶר עָלָיו, אִךְ בִּקֵּשׁ לֹא
לְהָשִׁיב לוֹ, וְאָמַר בְּפִיו כְּמָה פְּעָמִים,
הֲרָנִי מוֹחֵל לוֹ עַל הַכֵּל, וְאִין לִי שׁוּם
קִפְדָּא עָלָיו. וְאַחֲרֵי שֶׁהָהוּא נִפְטָר,
כְּמָה פְּעָמִים נָתַן צֶדֶקָה לְטוֹבוֹת
נִשְׁמָתוֹ.

וְאִשָּׁה אַחַת מִנְּשֵׁי בְנֵי הַנְּבִיאִים צָעָקָה אֶל אֱלִישָׁע לֵאמֹר עֲבֹדָךְ אִישִׁי מֵת (הַפְטָרַת וִירָא, מ"ב ד' א').

רַבֵּנוּ הָיָה מֵרָאָה בְּהַתְּפַעֲלוֹת אֶת דְּבָרֵי הַרֵד"ק כָּאִן
שֶׁהָבִיא מִתְּרָגוּם שֶׁל תּוֹסֶפְתָּא (וְכֵן הוּא בְּזֵהָר חֲדָשׁ
ל"ח), הַכּוֹתֵב שֶׁאִשָּׁה זֹאת הִיָּתְהָ אֶשֶׁת הַנְּבִיא עוֹבְדָהָ
וְצָעָקָה אֶל אֱלִישָׁע 265 פְּעָמִים! וְלֹא הִשְׁגִּיחַ בָּהּ,
עַד שֶׁהִשְׁתַּטְּחָה עַל קֶבֶר בַּעֲלָהּ, וְאִזְגָּם יַעֲזֵן לָהּ לִלְכֹּת לְאֱלִישָׁע עִם מַעֲט שִׁמּוֹן
שְׁנוֹתֵר לָהּ וְהוּא יִתֵּן בָּזָה בְּרִכָּה וּכְמִסְפָּר בְּפִסּוּקִים הַבָּאִים.

**לֹא לְהִתְיָאֵשׁ
מִתְּפִלָּה!**

וְהִיךְ רַבֵּנוּ מִתְאַר בְּהַתְּרָגְשׁוֹת:

נִחְשָׁב עַל אֶלְמָנָה עֲלוּבָה זֹאת, עֲנִיָּה מְרוּדָה שֶׁבַעֲלִי חוֹבוֹת מְאִימִים עָלֶיהָ,
הִי לָהּ בִּסְדָּה הַכֵּל שְׁנֵי יָלָדִים, וְעוֹמְדִים לְקַחַת לָהּ אוֹתָם, וְהִיא מִתְחַנְּנָת
אֶל הַנְּבִיא פֶּעַם וּפְעָמִים וְלֹא נִעֲנִית, וְהִיא לֹא מִתְיָאֵשֶׁת, הִיא צוֹעֲקַת שׁוֹב

ושוב עשר פעמים, עשרים, שלושים, עד שבקשה מאתים ששים וחמש פעמים, ואז נענתה.

ואם היא היתה מפסיקה תפלה אחת קדם, הרי לא היתה נענית.

ומכאן רואים שגם אם לפעמים נראה לנו שכבר התפללנו על דבר מסוים מספיק, אין להתנאש, כי מי יודע כמה תפלות חסרות כדי

שתבוא הישועה, אולי הישועה כבר עומדת מאחורי התפלה הנוספת שתהיה עכשו.

זהו כחה של תפלה, וחזקה עליה שאינה שבה ריקם.

בעבודת התפלה, במתינות ובשוב הדעת

**אודות נסיעה לקברי צדיקים: "הצדיקים שחיים
אתנו מגנים יותר מאלו שאינם חיים".**

במדרש בפרשה (מ"ט ג') ואברהם ה' יתה - בשרו הקב"ה, שאין העולם חסר משלשים צדיקים כאברהם עיי"ש, והנה צדיק החי אתנו מגן יותר משאינו חי (ראה אילת השחר במדבר י"ד ט'), ומה שבכל פעם מבקשים רחמים בזכות האבות ולא בזכות שלושם הצדיקים, זהו רק לגבי האבות הקדושים, כי לאבות יש מעלה מיוחדת שכרת ה' עמם ברית, מה שאין כן עם הצדיקים שבכל דור.

הופיע ויצא לאור

לקראת יום היארצייט של מרן רשכבה"ג
רבינו ראש הישיבה הגר"ל שטיינמן זיע"א

הספר הנפלא

שבענו מטובך

בו פנינים חידושים
ואמרות מוסר ודעת
על סדר פרשיות השבוע
שנאמרו על שולחן השבת
של מרן זיע"א ובעתות שונים.

מלווה באוצר תמונות נדירות
מהוד חייו של מרן זיע"א
וערוך בלשון שווה לכל נפש.

שולחן שבת
עם מרן ראש הישיבה
זיע"א

ועתה מופץ ע"י מערכת "קובץ גליונות" במחיר מיוחד לקראת יום היארצייט
30 ש"ח בלבד | להזמנות 053-3145900 | מייל: k.gilyonot@gmail.com
ניתן גם להזמין ולקבל דרך נציגי ההפצה ברחבי הארץ